

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

T.C.

Güney Ege Kalkınma Ajansı

GEKA

TR32 DÜZEY-2 BÖLGESİ

B Ö L G E

P L A N I

2 0 2 4 - 2 0 2 8

Aydın

Denizli

Muğla

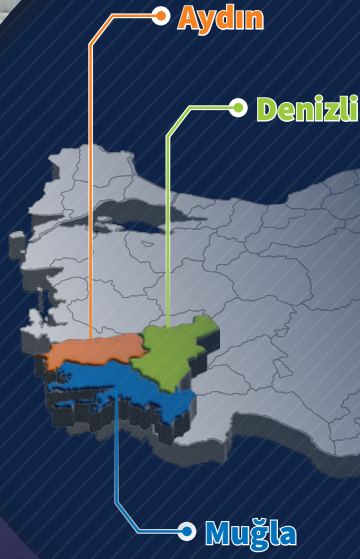
T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

T.C.
Güney Ege Kalkınma Ajansı

GEKA

TR32 DÜZEY-2 BÖLGESİ
B Ö L G E
P L A N I
2 0 2 4 - 2 0 2 8

GÜNEY EGE KALKINMA AJANSI

Kınıklı Mah. Hüseyin Yılmaz Cad. No:6
B Blok Kat: 2 Pamukkale / Denizli

Tel : 0 258 371 88 44

Faks : 0 258 371 88 47

Eposta : info@geka.gov.tr

2023, Denizli

Sayfa Sayısı 220

Yayın Sahibi

Güney Ege Kalkınma Ajansı

Hazırlayanlar

DR. BARIŞ KIYAK (PLAN KOORDİNATÖRÜ)

DİLŞAD AKAR

DR. HARUN KAPTANER

DR. AYŞE ESİN BAŞKAN

ÖZGÜR AKDOĞAN

Kreatif Tasarım

arti5medya
idea & practise

arti5medya.com

Bu eserin tamamı ya da bir bölümü kullanılmadan önce hak sahibinden izin alınmadıkça, hiçbir şekilde ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, satılmak ve elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

Çalışmanın tüm hakları **T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı'na** aittir.

Kaynak gösterilmek kaydıyla alıntı yapılabilir.

İçindekiler

18

1. BÖLGE PLANI VE PLAN HAZIRLAMA SÜRECİ

24

2. BÖLGEYE ANALİTİK VE STRATEJİK BAKIŞ

2.1. Mekânsal Gelişme	24
2.1.1. Göstergeler	24
2.1.2. Eğilimler.....	28
2.1.3. GZFT Analizi.....	32
2.1.4. Stratejik Bakış.....	32
2.2. Üretim ve Rekabetçilik	35
2.2.1. Göstergeler	35
2.2.2. Eğilimler.....	39
2.2.3. Mekânsal Yapı	40
2.2.4. GZFT Analizi.....	43
2.2.5 Stratejik Bakış.....	46
2.3. Turizm	47
2.3.1. Göstergeler	47
2.3.2. Eğilimler.....	49
2.3.3. Mekânsal Yapı	50
2.3.4. GZFT Analizi.....	53
2.3.5. Stratejik Bakış.....	56
2.4. Sosyal Yaşam	57
2.4.1. Göstergeler	57
2.4.2. Eğilimler.....	59
2.4.3. Mekânsal Yapı	59
2.4.4. GZFT Analizi.....	62
2.4.5. Stratejik Bakış.....	64
2.5. Çevre	65
2.5.1. Göstergeler	65
2.5.2. Eğilimler.....	68
2.5.3. Mekânsal Yapı	68
2.5.4. GZFT Analizi.....	70
2.5.5. Stratejik Bakış.....	72

76

3. PLAN VİZYONU

80

4. STRATEJİK ÖNCELİKLER, HEDEFLER, TEDBİRLER

4.1. Stratejik Öncelik 1: Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması .	80
4.1.1. Hedef 1: Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon	
Sağlanacaktır.....	82
4.1.2. Hedef 2: Geleneksel Üretim Süreçlerinde Kurumsallaşma ve	
Verimlilik Odaklı Dönüşüm Sağlanacaktır.....	91
4.2. Stratejik Öncelik 2: Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline	
Yayılarak Artırılması	97
4.2.1. Hedef 1: Turizmde Hizmet Kalitesi Artırılacaktır	99
4.2.2. Hedef 2: Turizmde Ürün ve Hizmet Çeşitliliği Artırılacaktır	103
4.3. Stratejik Öncelik 3: Üretim ve Yaşam Alanlarında	
Yeşil Dönüşümün Sağlanması	110
4.3.1. Hedef 1: Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır.....	111
4.3.2. Hedef 2: Doğal Yaşam Alanları Korunacaktır.....	115
4.4. Stratejik Öncelik 4: Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel	
Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması	120
4.4.1. Hedef 1: Sosyal Risklerin Etkisi Azaltılacaktır.....	121
4.4.2. Hedef 2: Kentsel Hizmetler ve Fiziki Altyapı Güçlendirilecektir.	123
4.4.3. Hedef 3: Afetlere dirençlilik artırılacaktır.....	127

132

5. MEKÂNSAL GELİŞME

5.1. Mekânsal Gelişme Senaryosu	132
5.2. Mekânsal Öncelikler ve Stratejik Öncelikler İlişkisi	138
5.3. Stratejik Öncelik ve Tedbirlere İlişkin Öncelikli Mekânlar... ..	139

148

6. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

156

7. PLAN HEDEFLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI (SKA) İLİŞKİSİ

166

8. KOORDİNASYON İZLEME VE DEĞERLENDİRME

EK: ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKRİ KÜNYELERİ	167
---	------------

Tablolar

Tablo 1. İlçelerin Gelişmişlik Düzeyleri.....	26
Tablo 2. Yerleşim Tiplerinin GZFT Analizi	32
Tablo 3. Mekânsal Öncelikler ile Stratejik Önceliklerin İlişki Düzeyi.....	34
Tablo 4. Düzey 2 Bölgelerinde Cari Fiyatlarla GSYH (2009 bazlı).....	35
Tablo 5. Güney Ege Bölgesi’nde Öne Çıkan Sektörlerde Dış Ticaret	36
Tablo 6. Teknoloji Düzeylerine Göre Bölgede İhracat ve İthalat	37
Tablo 7. Bölgedeki OSB’lere İlişkin Bilgiler.....	37
Tablo 8. TR32 Bölgesi’nin Türkiye GSYH Tarım Sektörü Payı (%)	38
Tablo 9. Tarım ve Hayvancılık Sektöründe Üretim Değerleri	38
Tablo 10. Organik Bitkisel Üretim Verileri.....	39
Tablo 11. İmalat Sanayi Sektörlerinde SGK’ya Kayıtlı Çalışan Sayısı	41
Tablo 12. Üretim ve Rekabetçilik GZFT Analizi	43
Tablo 13. Bölgenin Turizm Tesis, Oda ve Yatak Sayıları	47
Tablo 14. Tesislere Geliş Sayıları, Ortalama Kalış Süreleri ve Doluluk Oranı.....	48
Tablo 15. Aydın İlçelerinde Tesislere Gelen Turist İstatistikleri.....	50
Tablo 16. Denizli İlçelerinde Tesislere Gelen Turist İstatistikleri	50
Tablo 17. Muğla İlçelerinde Tesislere Gelen Turist İstatistikleri	51
Tablo 18. Turizm Sektörü GZFT Analizi	53
Tablo 19. Yaşlı Nüfus Oranı	57
Tablo 20. Yaşlı Bağımlılık Oranı.....	60
Tablo 21. Sosyal Yaşam GZFT Analizi.....	62
Tablo 22. Kanalizasyon Şebekesi İstatistikleri	67
Tablo 23. Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh)	67
Tablo 24. Elektrik Santralleri Kurulu Güç ve Üretim Miktarı	68
Tablo 25. Çevre GZFT Analizi	70
Tablo 26. Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılmasına Yönelik Hedefler ve Tedbirler	80
Tablo 27. Dijital Teknolojilerin Kullanımı.....	83
Tablo 28. İmalat Sanayinin Dijitalleşme Sürecinde Zorlanacağı Düşünülen Konular	84
Tablo 29. Üç Yıldız Analizi	85
Tablo 30. Teknoloji Düzeylerine Göre İhracat ve İthalat.....	87
Tablo 31. Tarım ve Hayvancılık Sektöründe Üretim Değerleri	89
Tablo 32.Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması Hedef ve Tedbirleri	97
Tablo 33. Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması	110
Tablo 34. Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılmasına Yönelik Hedef ve Tedbirler.....	120
Tablo 35. Mekânsal Öncelikler ile Stratejik Önceliklerin İlişki Düzeyi.....	138
Tablo 36. Stratejik Öncelik ve Tedbirlere İlişkin Öncelikli Mekânlar	139
Tablo 37. Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri	148
Tablo 38. Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri	149
Tablo 39. Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri	151
Tablo 40. Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri	152
Tablo 41. Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması ve SKA İlişkisi	156
Tablo 42. Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması ve SKA İlişkisi	158
Tablo 43. Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması ve SKA İlişkisi	158
Tablo 44. Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması ve SKA İlişkisi.....	161

Şekiller

Şekil 1. Plan Vizyonu, Stratejik Öncelikler ve Mekânsal Öncelikler	15
Şekil 2. BGUS Mekânsal Yaklaşım – Üretimde Rekabetçi İller.....	24
Şekil 3. İllerin Gelişmişlik Kademeleri	25
Şekil 4. TR32 Düzey 2 Bölgesi İlçelerinin Gelişmişlik Kademeleri	25
Şekil 5. Yerleşim Sınıflaması.....	27
Şekil 6. İlçe Komşuluğu Kısıtı ile Kentsel Etki Alanları ve Bölgeler	30
Şekil 7. Kısıt Kullanılmadan Kentsel Etki Alanları ve Bölgeler	31
Şekil 8. Kırsal Mahallelerde Ana Geçim Kaynakları.....	42
Şekil 9. Muğla İlinde Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Sektöründe Çalışan Sayısı (Aylara Göre).....	48
Şekil 10. Yabancı Turistlerin Yoğunlaştığı İlçeler	52
Şekil 11. TR32 Bölgesi -Türkiye Gini Katsayısı Karşılaştırması.....	57
Şekil 12. Kaba Boşanma Hızı (‰)	58
Şekil 13. Kaba İntihar Hızı (yüz binde)	58
Şekil 14. Emekli Maaşı ve Sosyal Yardımların En Önemli Gelir Kaynağı Olduğu Kırsal Mahalleler.....	61
Şekil 15. Kuraklık Haritası	66
Şekil 16. İşletmelerde Dijitalleşme İçin Nitelikli İnsan Kaynağı Yeterliliği (%)	84
Şekil 17. Ana Geçim Kaynakları	90
Şekil 18. Arıcılık Sektörü Kümelenme Haritası.....	94
Şekil 19. Turizm Tesisleri Kurulması Talep Edilen Kırsal Mahalleler	106
Şekil 20. El Sanatları Ürünleri Satış Yeri Bulunan Kırsal Mahalleler	108
Şekil 21. Güneşlenme Süresi Haritası	114
Şekil 22. Ormancılık Faaliyetlerinin Yapıldığı Kırsal Mahalleler.....	117
Şekil 23. Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı Varlığı.....	118
Şekil 24. Kaba İntihar Hızı (yüz binde)	122
Şekil 25. Toplu Ulaşım ile Erişim Sağlanan Merkezler.....	123
Şekil 26. Sosyal Donatı /Tesis Beklentisi Olan Mahalleler	124
Şekil 27. Geniş Bant İnternet Erişimi.....	125
Şekil 28. Mekânsal Gelişme Şeması.....	136

AB	<u>Avrupa Birliği</u>
ABD	<u>Amerika Birleşik Devletleri</u>
ADÜ	<u>Adnan Menderes Üniversitesi</u>
Ar-Ge	<u>Araştırma Geliştirme</u>
A.Ş.	<u>Anonim Şirket</u>
BGUS	<u>Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi</u>
CBS	<u>Coğrafi Bilgi Sistemleri</u>
CO₂	<u>Karbondioksit</u>
Ç	<u>Çekim Merkezi İlçeler</u>
E-devlet	<u>Elektronik devlet hizmetleri</u>
E-ihracat	<u>Elektronik ihracat</u>
E-ticaret	<u>Elektronik ticaret</u>
EUROSTAT	<u>The Statistical Office of the European Union (Avrupa İstatistik Ofisi)</u>
GEKA	<u>Güney Ege Kalkınma Ajansı</u>
GÖ	<u>Gelişmede Öncelikli İlçeler</u>
GPS	<u>Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)</u>
GSKD	<u>Gayri Safi Katma Değer</u>
GSYH	<u>Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla</u>
GZFT	<u>Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler</u>
GWH	<u>Giga Watt Hours</u>
ha	<u>Hektar</u>
ISO	<u>International Organization for Standardization (Uluslararası Standartlar Teşkilatı)</u>
IUCN	<u>International Union for the Conservation of Nature (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği)</u>
JES	<u>Jeotermal Elektrik Santrali</u>
kg	<u>Kilogram</u>
km	<u>Kilometre</u>
Kwh	<u>Kilowatt-saat</u>
KOBİ	<u>Küçük ve Orta Ölçekli İşletme</u>
MGM	<u>Meteoroloji Genel Müdürlüğü</u>
MW	<u>Megawatt (Elektrik Enerjisi Birimi)</u>
MWe	<u>Megawatt elektrik</u>

MWH	<u>Megawatt-Hours</u>
m	<u>Metre</u>
NACE	<u>Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne (Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması)</u>
OSB	<u>Organize Sanayi Bölgesi</u>
OSBÜK	<u>Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu</u>
ÖÇKB	<u>Özel Çevre Koruma Bölgesi</u>
PAÜ	<u>Pamukkale Üniversitesi</u>
R	<u>Rekabetçi İlçeler</u>
RP	<u>Rekabet Potansiyeli Olan İlçeler</u>
SEGE	<u>Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması</u>
SGK	<u>Sosyal Güvenlik Kurumu</u>
SKA	<u>Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları</u>
SKDM	<u>Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması</u>
SPI	<u>Standardized Precipitation Index (Standart Yağış İndeksi)</u>
STB	<u>Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı</u>
STK	<u>Sivil Toplum Kuruluşu</u>
TL	<u>Türk Lirası</u>
TR31	<u>İzmir Düzey 2 Bölgesi</u>
TR32	<u>Aydın, Denizli, Muğla Düzey 2 Bölgesi</u>
TR33	<u>Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak Düzey 2 Bölgesi</u>
TTGV	<u>Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı</u>
TURMEPA	<u>Turkish Marine Environment Protection Association (Deniz Temiz Derneği)</u>
TÜİK	<u>Türkiye İstatistik Kurumu</u>
TV	<u>Televizyon</u>
UNESCO	<u>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)</u>
YER-SİS	<u>Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması</u>
Wi-Fi	<u>Wireless Fidelity (Kablosuz ağ bağlantısı)</u>
\$	<u>Amerikan doları</u>

Mehmet Fatih KACIR
Sanayi ve Teknoloji Bakanı

takdim

Ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini topyekûn artırma hedefi doğrultusunda Sayın Cumhurbaşkanı'nın liderliğinde Millî Teknoloji Hamlesi ile yüksek teknolojili ve katma değerli üretimi destekliyoruz. Küresel rekabet gücümüzü yükseltecek, ekonomik ve teknolojik bağımsızlığımızı güçlendirecek adımlar atıyoruz. Diğer yandan da Yerel Kalkınma Hamlesi ile 81 ilimizin potansiyelini ve yetkinliklerini harekete geçirecek politikalarla birlikte tüm bölgelerimizin bu yolculuğa azami katkısı sunmasına yönelik program ve projeleri hayata geçiriyoruz.

Küresel değer zincirleriyle ilişkiler, üretim yapısı, dış ticaret düzeyi, girişimcilik kapasitesi, Ar-Ge ve yenilik performansı ve diğer illerle sosyo-ekonomik ilişkiler açısından illerimiz ayrılmaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa ve Antalya gibi küresel değer zincirlerinde üst sıralarda yer alan illerimiz ve Kayseri, Gaziantep, Konya, Denizli ve Tekirdağ gibi önemli üretim ve ihracat merkezlerimiz ile birlikte imalat sanayi altyapısı ve kentsel hizmetler açısından daha yoğun müdahale ihtiyacı olan illerimiz mevcuttur.

İşte bu farklılıkları dikkate alan bölgesel kalkınma politikaları, refahın yurt sathında dengeli bir şekilde yayılmasını sağlama amacıyla öncelik verdiğimiz konuların başında gelmektedir. Buradan hareketle, 2024-2028 dönemi bölgesel gelişme politikalarımızın yeni stratejik çerçevesini ve uygulama araçlarını içeren Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejimizi (BGUS), “Küresel rekabette söz sahibi, refah düzeyi yüksek ve dirençli bölgeleriyle yerel dinamiklerini kullanarak topyekûn kalkınmış bir Türkiye” vizyonu ile kamu, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerle geniş bir katılımı ile hazırladık. Yerel düzeyde ise kalkınma ajanslarımızın her birinin sorumluluk sahasını da ifade eden 26 Düzey 2 Bölgesi için hazırladığımız bölge planlarında; Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'yle uyumlu şekilde her bir bölgenin orta vadeli gelişme önceliklerini ve potansiyellerini tanımladık. Yerelde yine ilgili bütün paydaşların katılımıyla kalkınma ajanslarımızın koordinasyonunda hazırladığımız bölge planlarında uygulama aracı olarak örnek projeler de geliştirdik.

Bu kapsamda; Aydın, Denizli, Muğla illerini kapsayan TR32 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı'nı da Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda Güney Ege Kalkınma Ajansımız eliyle ortaya koyduk.

TR32 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı; bölgenin uluslararası rekabetçiliğinin artırılması, turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması, üretim ve yaşam alanlarında yeşil dönüşümün sağlanması, sosyal risklerin azaltılması ve kentsel hizmetlere erişimin kolaylaştırılması doğrultusunda stratejik öncelikler, hedefler ve tedbirler içeriyor. Yeşil ve dijital dönüşüm, akıllı tarım uygulamaları, turizm faaliyetlerinde ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması, imalat sanayinde ve tarımda katma değerli üretimin sağlanması, verimlilik odaklı üretim gibi konularda bölge planında yer alan hedef ve tedbirlerin hayata geçirilmesi için kamu ve özel sektöre yönelik proje örneklerine de planda ayrıca yer verdik.

BGUS ve bölge planlarının hazırlık sürecinde Bakanlığımıza ve kalkınma ajanslarımıza katkı veren tüm kurum ve kuruluşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum. Başta Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü ve kalkınma ajansları personelimiz olmak üzere çalışmaların hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

yönetici özeti

Bölgesel kalkınma; ülke kalkınma politikasının bölgesel yapı taşlarını oluşturan, bölgelerin rekabet gücünün artırılması ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması politikaları arasında dengeyi gözeten temel bir politikadır. Bu bağlamda Güney Ege Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı, bölge içindeki gelişmişlik farklarının azaltılmasının yanı sıra bölgenin içsel potansiyelini harekete geçirerek rekabet gücünü artırma ve küresel değer zincirlerine entegre olma perspektifinde hazırlanmıştır. Ayrıca bölgesel kalkınma hedeflerine erişilmesinde, farklı özellikler gösteren yerleşimlerin farklılaşan ihtiyaç ve potansiyeline göre politika belirlenmesi plan tasarımında temel ilkelerden birisi olarak belirlenmiştir.

Bölge planı, On İkinci Kalkınma Planı'nın "Türkiye Yüzyılında çevreye duyarlı, afetlere dayanıklı, ileri teknolojiye dayalı yüksek katma değer üreten, geliri adil paylaşan, istikrarlı, güçlü ve müreffeh bir Türkiye" vizyonuna katkı sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. On İkinci Kalkınma Planı'nın; afetlere dirençli yaşam alanları ve sürdürülebilir şehirler, yeşil ve dijital dönüşüm odaklı rekabetçilik, verimlilik temelli sanayiye dayalı nitelikli büyüme, imalat sanayisinde teknoloji odaklı yapısal dönüşüm gibi amaçlarına katkı sağlayacak politikalara bölge planında da yer verilmiştir.

Tarihin en eski dönemlerinden beri birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bölge, tarihî ve kültürel değerlerin izlerini taşıyan bir coğrafyada yer almaktadır. Bölge; deniz, kum, güneş turizminin yanı sıra kültür ve doğa turizmi, termal turizm gibi turizm çeşitleriyle dört mevsim turizm hareketliliği potansiyeline sahip bir cazibe merkezidir. Tarıma elverişli toprakları, su kaynakları ve iklimi ile bitkisel üretimde önemli bir zenginliğe ve çeşitliliğe sahiptir. Aydın ve Denizli illerinde yoğunlaşan sanayi tesisleri ise dünyanın

dört bir tarafına ihracat yapmaktadır. Bölge; tarım, sanayi ve turizm sektörlerinde Türkiye ölçeğinde yüksek rekabet gücüne sahip olup 2021 yılı verilerine göre Türkiye GSYH'sinin yüzde 3,2'sini karşılamaktadır. Bölgenin her üç ili de rekabetçi özelliklere sahip iller arasında yer almaktadır. 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'ne (BGUS) göre Aydın, Denizli ve Muğla illeri; sanayi ve hizmetler bakımından ülke GSYH'sine katkısı ile ihracat hacmi yüksek, ar-ge ve inovasyon faaliyetleri yoğun, girişimciliğin canlı olduğu "üretimde rekabetçi iller" kategorisi altında sınıflanmıştır.

Ülkemizin tarım sektöründeki GSYH tutarının yüzde 6,6'sını karşılayan Güney Ege Bölgesi, tarım sektöründe en fazla payı olan 3. Düzey 2 Bölgesi konumundadır. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin toplam istihdama oranı Türkiye'de yüzde 15,8 iken bu oran Güney Ege Bölgesi'nde yüzde 20,5'tir. Meyve üretimi, arıcılık ve organik tarım gibi alanlarda sahip olduğu beceriler ile birlikte Güney Ege Bölgesi, tarım ve gıda sektöründe küresel düzeyde rekabetçi olmaya aday bir bölgedir.

Bölgenin doğusundan batısına uzanan hat üzerinde bulunan 11 adet organize sanayi bölgesinde yoğunlaşan sanayi sektörü ise son 5 yıl boyunca dış ticaret fazlası vermiş ve cari açığın azaltılmasına önemli katkı sağlamıştır. Tekstil, elektrikli makine ve cihazlar, gıda ürünleri, mineral ürünler ve makine imalatı sektörlerinin öne çıktığı bölgede 2022 yılı itibarı ile Türkiye'nin en fazla ihracat yapan 1000 sanayi kuruluşu listesinde 33 işletme bulunmaktadır.

Güney Ege Bölgesi, hâlihazırda ülkenin en çok turist çeken üç bölgesi arasında yer almakta olup ortalama geceleme sayısı ülke ortalamasının üstündedir. Bölge, Türkiye'nin toplam yatak kapasitesinin yüzde

16'sına sahip olup tesis ve yatak kapasitesi bakımından Muğla, İstanbul ve Antalya'nın ardından 3. sırada yer almaktadır. Kitlesele deniz turizminin baskın olduğu bölgede Haziran-Eylül dönemi yoğunluk yaşamakla birlikte 12 aylık yatak doluluk oranı yüzde 50 seviyesinin altındadır.

Eğitim, sağlık, asayiş ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlardaki mevcut durumu itibarı ile Güney Ege Bölgesi yaşam kalitesi yüksek bir bölgedir. Bölge illeri göç alan konumda olmakla birlikte sosyal sorunların yönetilebilir düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak artan kentleşme eğilimi ile birlikte sosyal risklerin artabileceği öngörülmektedir. İstihdam ve iş gücüne katılım kapsamında avantajlı olan Güney Ege Bölgesi kadınların iş gücüne katılım oranı bakımından ise yüzde 39,5 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 35,1) üstünde bir değere sahiptir.

İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (İl SEGE-2017) sonuçlarına göre Muğla 8. sırada, Denizli 10. sırada ve Aydın 15. sırada bulunmaktadır. İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasına (İlçe SEGE-2022) göre ise bölgedeki ilçelerin yüzde 33'ü 1. ve 2. kademe gelişmiş ilçeler grubunda yer almaktadır. Bölge planı kapsamında ise mekânsal gelişme önceliklerine altlık oluşturabilecek bir sınıflama yapılarak bölgedeki yerleşimler "rekabetçi ilçeler", "çekim merkezi ilçeler", "rekabet potansiyeli olan ilçeler" ve "gelişmede öncelikli ilçeler" olmak üzere 4 kategoride ele alınmıştır. Farklı özellikler gösteren mekânların, birbirleriyle ilişkileri ele alınarak farklılaşan ihtiyaç ve potansiyele göre ayrıştırılmış politikalar belirlenmiştir. Bu çerçevede, ilçelerin ağ ilişkisine dayalı çok merkezli ve dengeli bir yerleşim sistemi oluşturulması öngörülmüştür.

Güney Ege Bölgesi hâlihazırda üretim, ihracat kapasitesi ve turizm gelirleri ile ülkemizin rekabetçi bölgelerinden birisidir. Bölgenin rekabet gücünde belli başlı üretim merkezleri ve turizm yoğun alanlar önemli paya sahiptir. 2024-2028 Bölge Planı'nda öngörülen politikalar çerçevesinde “**Üretim ve turizmde çok merkezli büyüyen, küresel değer zincirinin güçlü halkası Güney Ege**” plan vizyonu olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda uluslararası rekabetçiliğin artırılması, turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması, üretim ve yaşam alanlarında yeşil dönüşümün sağlanması ile sosyal risklerin azaltılması ve kentsel hizmetlere erişimin kolaylaştırılması olmak üzere 4 stratejik öncelik belirlenmiştir.

Uluslararası rekabetçiliğin artırılması stratejik önceliği kapsamında bölgenin nitelikli mal ve hizmet üretme, dijitalleşme, yenilik, kurumsallaşma ve verimlilik kapasitesinin artırılarak rekabetçi üretim yapısının uluslararası düzeye taşınması ele alınmaktadır. Bu çerçevede rekabetçi ilçeler ve çekim merkezi ilçelere yönelik “küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanması” ve gelişmede öncelikli ilçeler ile rekabet potansiyeli olan ilçelere yönelik ise “geleneksel üretim süreçlerinde kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşümün sağlanması” hedefleri belirlenmiştir.

Turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması stratejik önceliği kapsamında kıyı şeridinde yoğunlaşmış turizm faaliyetlerinin iç kesimlere yayılması için gelişmede öncelikli ilçeler ve rekabet potansiyeli olan ilçelere yönelik “ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması”, mevcut hareketliliğin ve niteliğinin artırılması için ise rekabetçi ilçelere yönelik “hizmet kalitesinin yükseltilmesi” hedeflenmiştir.

Üretim ve turizm alanındaki ilerlemelerin doğal kaynaklardan koruma kullanma dengesi çerçevesinde faydalanma ilkesine uyumlu olarak sağlanması önem arz etmekte olup bu kapsamda “üretim ve yaşam alanlarında yeşil dönüşümün sağlan-

ması” stratejik öncelik olarak belirlenmiştir. Başta Büyük Menderes Havzası'nda bulunan sanayi, maden, tarım alanlarının yarattığı baskı olmak üzere çevresel risklerin etkilerini azaltmak için rekabetçi ilçeler ve çekim merkezi ilçelere yönelik “üretim süreçlerinde yeşil dönüşümün sağlanması” ve bölge geneli için “doğal yaşam alanlarının korunması” hedefleri belirlenmiştir.

Güney Ege Bölgesi yaşam kalitesi yüksek bir bölge olmakla birlikte sosyal risklerin yönetimi ve kentsel hizmetlere erişim düzeyinin artırılması bakımından da politikalara ihtiyaç duyulmuş, “sosyal risklerin azaltılması ve kentsel hizmetlere erişimin kolaylaştırılması” stratejik önceliği belirlenmiştir. Bu kapsamda “sosyal risklerin etkisinin azaltılması”, “kentsel hizmetler ve fiziki altyapının güçlendirilmesi” ile “afetlere dirençliliğinin artırılması” hedefleri belirlenmiştir.

Yukarıda açıklanan 4 stratejik öncelik dışında planda 4 mekânsal yatay öncelik belirlenmiştir. Bu kapsamda rekabetçi ilçelerin küresel rekabet edebilirliğinin artırılması, çekim merkezlerinde ekonomik yığılmanın sağlanması, rekabet potansiyeli olan ilçelerde ekonominin çeşitlendirilmesi, gelişmede öncelikli ilçelerde ise sermaye birikiminin sağlanması ve kentsel hizmetlere erişimin artırılması hedeflenmiştir. Söz konusu mekânsal önceliklere ilişkin ayrıca alt politikalar oluşturulmamış, stratejik öncelikler altında yer alan hedef ve tedbirlerin yerleşimlerin niteliklerine göre önceliklendirilmesi suretiyle mekânsal öncelikler ve stratejik öncelikler uyumlu hale getirilmiştir.

Plan vizyonu, stratejik öncelikler ve mekânsal öncelikler Şekil 1'de bir arada sunulmaktadır. 2024-2028 TR32 Düzey 2 Bölge Planı kapsamında 4 mekânsal öncelik, 4 stratejik öncelik, 9 hedef, 80 tedbir ve 41 proje önerisi geliştirilmiştir.

Şekil 1. Plan Vizyonu, Stratejik Öncelikler ve Mekânsal Öncelikler

1

BÖLGE PLANI VE PLAN HAZIRLAMA SÜRECİ

1. BÖLGE PLANI VE PLAN HAZIRLAMA SÜRECİ

Güney Ege Bölgesi'nin sosyoekonomik gelişme eğilimlerini, öncelikli müdahale alanlarını ve stratejik hedeflerini ortaya koyan bölge planı; kaynakların etkin ve yerinde kullanımının sağlanmasını hedeflemektedir. Bölge planı ulusal düzeyde üretilen plan, politika ve stratejiler ile yerel düzeyde yürütülecek faaliyetler arasındaki ilişkiyi belirlemektedir. Bu çerçevede bölge planı, başta yerel yönetimler olmak üzere kamu kurumlarının hazırlayacakları stratejik planları da yönlendiren üst ölçekli bir plan niteliğindedir.

10.07.2018 tarihinde yayımlanan 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 394. maddesinde "Bölgesel gelişme ulusal stratejisi, bölge planları ve stratejilerinin hazırlık çalışmalarını yapmak veya yaptırmak, bu belgelerin sektörel ve tematik politikalarla uyum ve tamamlayıcılığını sağlayacak tedbirler geliştirmek" Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü görevleri arasında yer almaktadır.

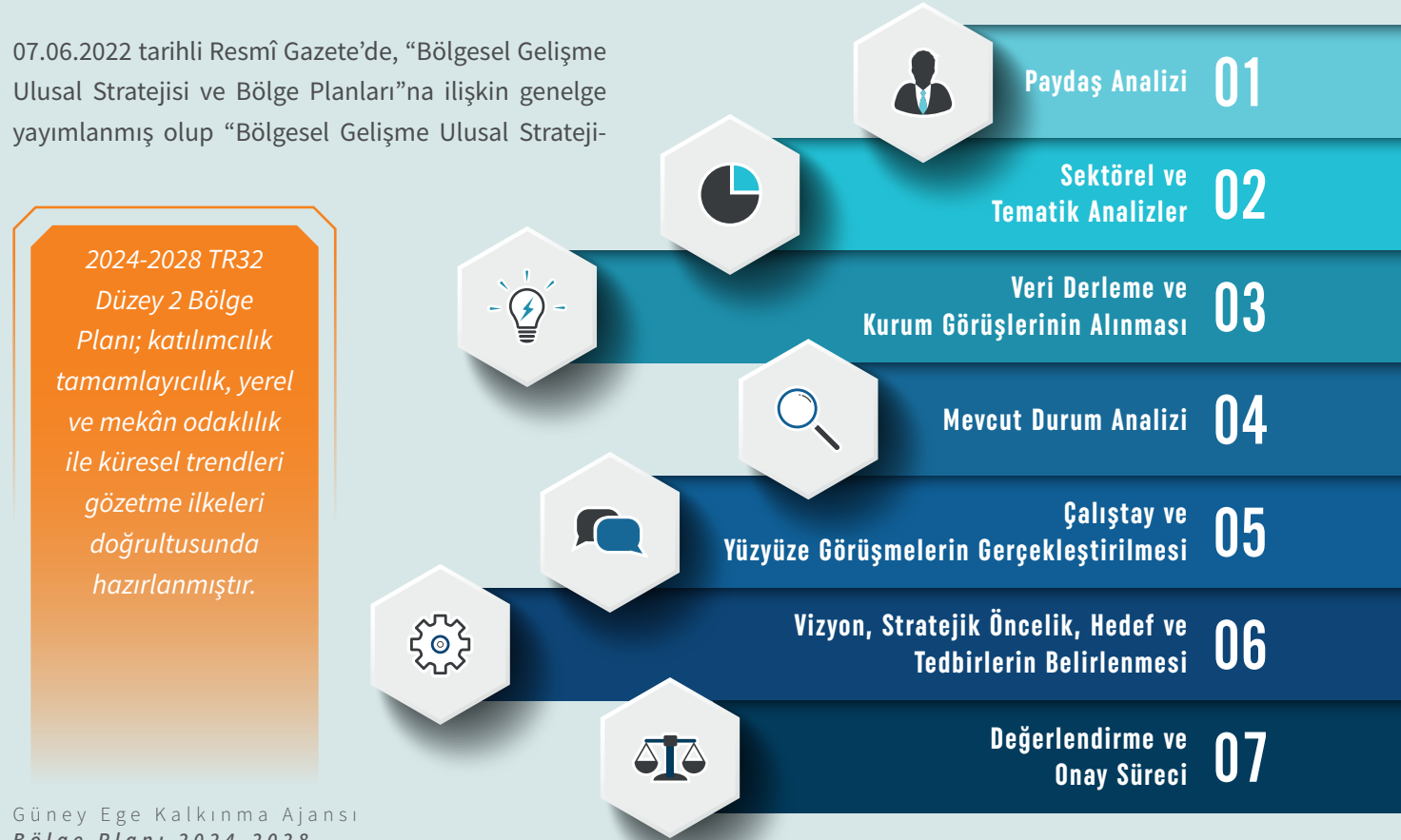
07.06.2022 tarihli Resmî Gazete'de, "Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ve Bölge Planları"na ilişkin genelge yayımlanmış olup "Bölgesel Gelişme Ulusal Strateji-

si'nin ve bölge planlarının merkezi düzeyde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın, yerel düzeyde ise kalkınma ajanslarının koordinasyonunda kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından tüm paydaşlarla iş birliği içerisinde hazırlanması" hususu belirtilmiştir.

Bölge Planı Hazırlık Süreci

Bölgenin potansiyelleri çerçevesinde yol gösterici bir belge niteliği taşıması hedeflenen 2024-2028 TR32 Düzey 2 Bölge Planı; katılımcılık, tamamlayıcılık, yerel ve mekân odaklılık ile küresel trendleri gözetme ilkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. TR32 Düzey 2 Bölgesi için plan hazırlıkları 2016 yılında sektörel ve tematik analizler ile başlamıştır. 2016 – 2022 döneminde sektörel komisyonlar, sektörel analizler, araştırma raporları, anket ve envanter çalışmaları ile yeni dönem bölge planına girdi ve altlık oluşturacak çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bölge Planı çalışmaları 7 temel aşamada gerçekleştirilmiştir.

PLAN HAZIRLAMA SÜRECİ

(1) Paydaş Analizi

Planın hazırlık aşamasından itibaren paydaşların sürece dâhil edilmesini sağlayabilmek için, bölge planının hazırlık ve uygulama sürecinde rol alacak bütün paydaşların tanımlanması yapılmıştır. Bu doğrultuda katılımcılığın etkin bir biçimde sağlanması için paydaş analizi gerçekleştirilmiştir.

(2) Sektörel ve Tematik Analizler

Bölgesel düzeyde diğer kurum ve kuruluşlar tarafından üretilen çeşitli sektörel ve tematik analizlerden plan hazırlık sürecinde istifade edilmiştir. Bu kapsamda plan için kritik bilgiler sağlayan bazı önemli çalışmaların çıktıları ekte yer alan mevcut durum analizinde yer almakla birlikte, çalışmaların özet bilgilerine aşağıda yer verilmiştir.

Güney Ege Bölgesi'nde Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Mevcut Durum Analizi:

Bu çalışma kapsamında, Güney Ege Bölgesi'nde öne çıkan sektörlerde dijitalleşme ve kurumsallaşma alanındaki mevcut durumun analiz edilmesi sağlanmıştır. Çalışma kapsamında Güney Ege Bölgesi'nde, imalat sanayi sektörünün seçilmiş 4 alt sektöründen (gıda ürünlerinin imalatı, giyim eşyalarının imalatı, tekstil ürünlerinin imalatı ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı) çalışan sayısı kriterine göre belirlenen işletmeler araştırma kapsamına alınmış, web tabanlı 301 anket gerçekleştirilmiştir.

Üretim Odaklı Kooperatiflerin Mevcut Durum Analizi ve Gelişme Stratejileri:

Araştırma kapsamında Güney Ege Bölgesi'ndeki 159 kooperatif ile ayrıntılı bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bölgenin kooperatifçilik mevcut durumu analiz edilmiş, sorunlar ve gelişme stratejileri kurumsal kapasite, üretim, finansal kurumsallaşma, pazarlama başlıkları altında ele alınmıştır.

Güney Ege Bölgesi Turizm Envanteri ve Eko-Turizm Destinasyon Eylem Planları:

Güney Ege Bölgesi Alternatif Turizm Envanteri çalışması kapsamında bölge-

deki alternatif turizm öğelerinin tespiti yapılmış ve bu öğelerin potansiyelinden daha fazla faydalanılmasına yönelik strateji/faaliyet önerileri ele alınmıştır. Eko-turizm eylem planları kapsamında potansiyeli olduğu değerlendirilen ilçelerde doğal zenginliklerin turizm kazandırılması, doğa aktivitelerinin geliştirilmesi, kentsel iyileştirmelere yönelik öncelikler ve faaliyetler belirlenmiştir.

Eko-Turizm Hedef Pazar Analizleri: Eko-turizmde Yeni Destinasyonlar Sonuç Odaklı Programı kapsamında, destinasyonlara yönelik uygun turist profillerinin, hedef pazarların ve tanıtım yöntemlerinin tespit edilmesini amaçlayan hedef pazar analizi çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmada eko-turizm değerleri ana hatlarıyla incelenmiş, turistik değerlerin pazarlanacağı hedef pazarlar ve ziyaretçi profilleri belirlenmiştir.

Güney Ege Bölgesi YER-SİS Değerlendirme Raporu:

Güney Ege Bölgesi'nde Aydın'ın 520, Denizli'nin 422, Muğla'nın ise 459 olmak üzere toplam 1401 adet kırsal mahallesine yönelik elde edilen veriler ile bölgenin sosyoekonomik yapısı ile kentsel ve kırsal yerleşimler arasındaki ağların tespitine yönelik ayrıntılı bir değerlendirme raporu hazırlanmıştır.

Güney Ege Bölgesi Makine Sanayi Sektör Analizi:

Makine ve ekipman imalatı sektöründe Aydın'dan 25, Denizli'den 47 olmak üzere toplam 72 işletme ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bölgede makine imalatının genel görünümü analiz edilmiş, sektörün güçlü ve zayıf yönleri ile sorunları ve çözüm önerileri ortaya konmuştur.

Güney Ege Bölgesi Arıcılık Ürünleri Sektör Analizi:

Bölgede arı ürünleri üretimi ve ticareti yapan 57 firma ile anket çalışmaları yapılarak bölgede arıcılık sektörünün sorunları ve çözüm önerileri ortaya konmuştur.

Güney Ege Bölgesi Zeytinyağı Sektör Analizi:

Aydın ve Muğla illerindeki 72 zeytinyağı üreticisi işletme ile

anket çalışması gerçekleştirilmiş olup sektörün sorunları, çözüm önerileri ve fırsatları ortaya konmuştur.

Güney Ege Bölgesel Yenilik ve Girişimcilik Mevcut Durum Analizi ve Gelişme Güney Ege Bölgesel Yenilik ve Girişimcilik Mevcut Durum Analizi ve Gelişme Önerileri: Çalışma kapsamında Güney Ege Bölgesi'nde sürdürülebilir yenilik sistemi oluşturularak akıllı ihtisaslaşmanın sağlanması ve öncü sektörlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bölgede akıllı ihtisaslaşmayı sağlayacak sektörlerin belirlenmesi için rekabetçilik analizi gerçekleştirilmiş ve sektörlere yönelik yenilikçilik ve ar-ge odaklı gelişim önerileri ortaya konmuştur.

Kümelenme Analizi: Bölgede kümelenme potansiyeli olan sektörlerin belirlenmesine yönelik büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma kriterleri çerçevesinde 3 Yıldız Analizi gerçekleştirilmiştir.

(3)Veri Derleme ve Kurum Görüşlerinin Alınması

Bölgenin dünyadaki ve Türkiye'deki konumunu sosyal ve ekonomik çerçevede belirlemek amacıyla istatistiksel analizler ve değerlendirmeler yapmak üzere; gelir dağılımı, sektörlerin Türkiye içindeki payı, kamu ve özel sektör yatırımları, dış ticaret, yoğunlaşan sektörler, yenilik ve ar-ge göstergeleri, devlet yardımları, yoksulluk oranı, göçle gelen nüfus verileri, ulaşım, sağlık hizmetleri, konut fiyatları ve ev sahipliği, internet erişimi, doğal ve tarihi değerler, sera gazı emisyonu, enerji tüketimleri, atık yönetimi, çevresel kirlilik göstergeleri, afet riskleri, su ve kanalizasyona erişim, sektörlerle ait sigortalı işçi sayıları gibi çok çeşitli verilere ihtiyaç duyulmuştur. İlgili verilerin birçoğu TÜİK, SGK gibi kurumların çevrimiçi veri bankalarından elde edilmiştir. Söz konusu veriler dışında bölgede büyükşehir belediyeleri, kamu kurumları ve STK'ların görüşlerinin alınmasına yönelik resmi yazışmalar gerçekleştirilmiştir.

(4)Mevcut Durum Analizi

Bölgenin mevcut durum analizi aşağıdaki başlıklar altında gerçekleştirilmiş olup plan ekinde yer almaktadır.

- Bölgenin Dünya ve Türkiye'deki Yeri
- Bir Önceki Planın Değerlendirmesi
- Ekonomik Göstergeler
- Rekabet Gücü ve Yatırım Ortamı
- Nüfusun Genel Durumu ve Beşerî Sermaye
- Sosyal Kalkınma
- Yaşam Kalitesi, Erişilebilirlik ve Altyapı
- Doğal ve Tarihi Değerler
- İklim Değişikliği ve Çevre
- Afet Riskleri
- Kırsal Kalkınma

(5)Çalıştay ve Yüz Yüze Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi

Bölge planı hazırlık çalışmaları çıktıların katılımıcılık ile yeniden ele alınması için bölge illerinde 2024-2028 Bölge Planı çalıştayları (tarım, sanayi, lojistik, turizm ve çevre) düzenlenmiştir. Sektörel ve tematik analizler çerçevesinde bölgesel gelişmeye ilişkin taslak tedbirler oluşturulmuştur. Taslak tedbir seti, çalıştaylar ve diğer süreçlerde test edilmiş, stratejik alanlara ilişkin ipuçları elde edilmiştir. İhtiyaç duyulan farklı alanlarda ise bilgi temin etmek amacı ile kamu kurumları ve meslek kuruluşlarına ziyaretler düzenlenmiştir.

Çalıştay Görselleri

(6)Vizyon, Stratejik Öncelik, Hedef ve Tedbirlerin Belirlenmesi

Çalıştaylarda ve görüşmelerde bölgenin gelecek vizyonu üzerine tartışmalar gerçekleştirilmiş, özgün fikirler değerlendirilmiş, üzerinde uzlaşılan kavramlar çerçevesinde bölge vizyonu ortaya çıkarılmıştır. Gerçekleştirilen çalıştay, anket ve kurum görüşmelerinin ardından stratejik öncelikler, hedefler ve tedbirler oluşturulmuştur.

(7)Değerlendirme ve Onay Süreci

Bölge planı ve mevcut durum analizi çalışmalarının ilk taslağı 2022 yılı Ekim ayında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'ne iletilmiş, alınan geri bildirimler, On İkinci Kalkınma Planı ve BGUS ile uyumlaştırma çalışmaları sonucunda nihai hale getirilmiş ve Cumhurbaşkanlığı onayına sunulmuştur. TR32 Güney Ege Bölgesi 2024-2028 Bölge Planı, 16 Aralık 2024 tarihinde 9253 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararı ile onaylanmıştır.

2

BÖLGEYE ANALİTİK VE STRATEJİK BAKIŞ

Bölgesel Gelişme
Ulusal Stratejisi'ne
(BGUS) göre
Aydın, Denizli ve
Muğla illeri “**üretimde
rekabetçi iller**”
kategorisi altında yer
sınıflanmıştır.

2. BÖLGEYE ANALİTİK VE STRATEJİK BAKIŞ

2.1. MEKÂNSAL GELİŞME

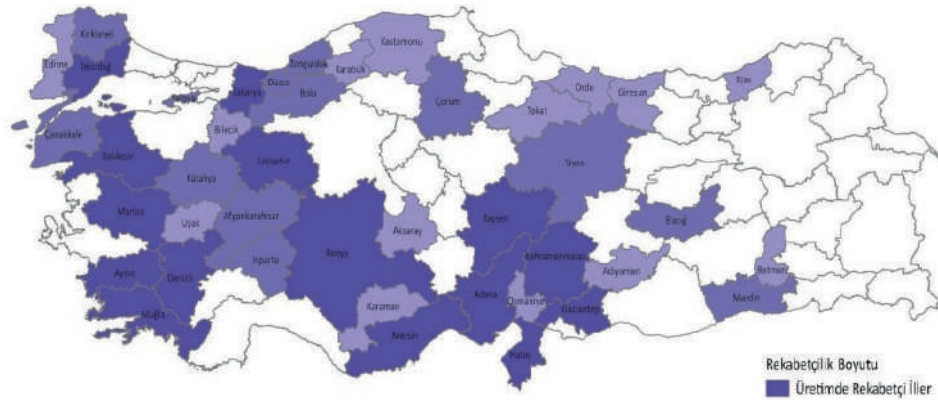
2.1.1. Göstergeler

2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'ne (BGUS) göre sanayi ve hizmetler bakımından ülke GSYH'sine katkısı yüksek, ar-ge ve inovasyon faaliyetleri yoğun, ihracat hacmi yüksek, girişimciliğin canlı olduğu iller “**üretimde rekabetçi iller**” kategorisi altında sınıflanmıştır. Aydın, Denizli ve Muğla illeri bu kategori altında yer almaktadır.

Şekil 2. BGUS Mekânsal Yaklaşım – Üretimde Rekabetçi İller

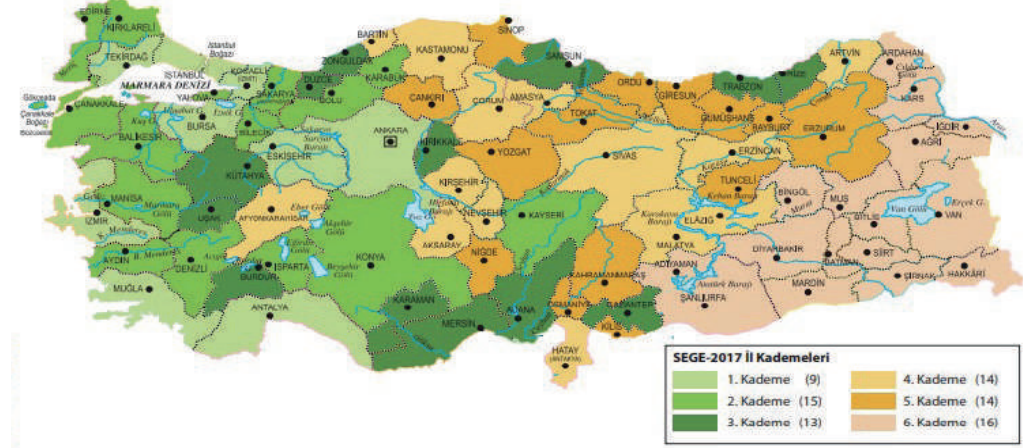
Kaynak: BGUS, 2024-2028

Sosyal ve ekonomik gelişmişliğin farklı boyutlarını temsil eden değişkenler kullanılarak hazırlanan illerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (İl SEGE-

2017) 52 değişkenin analizi ve analiz sonuçları ile illerin ve düzey 2 bölgelerinin sosyoekonomik gelişmişlik endeks değerleri, sıralamaları ve gelişmişlik kademelerini sunmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre Muğla ili 1. kademe, Denizli ve Aydın ise 2. kademe gelişmiş iller arasında yer almaktadır. İl SEGE-2017 çalışmasına göre Muğla 8. sırada, Denizli 10. sırada ve Aydın 15. sırada bulunmaktadır.

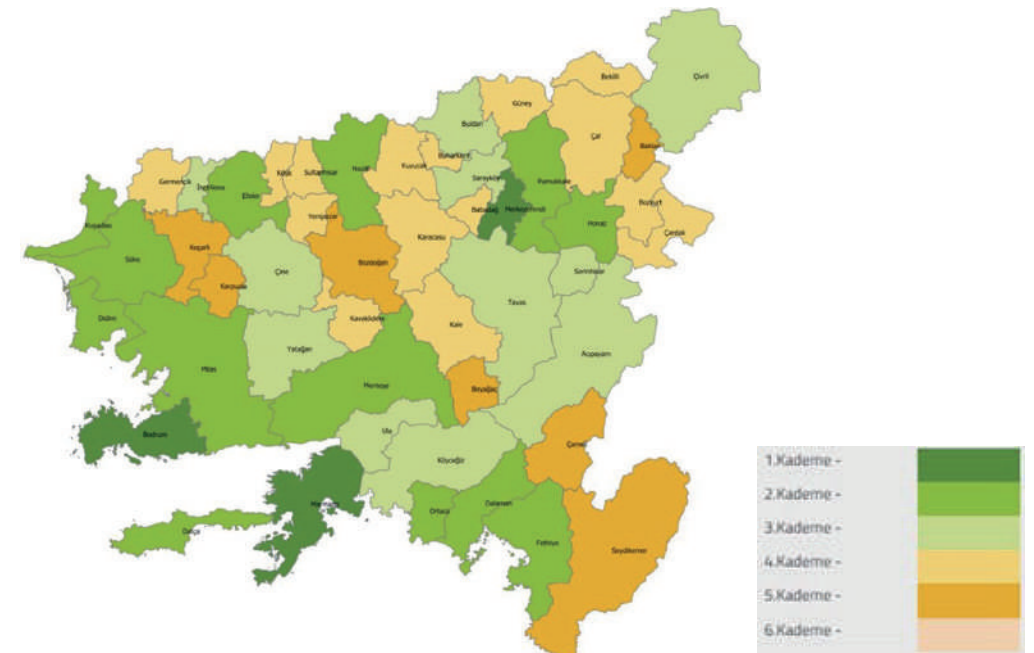
Şekil 3. İllerin Gelişmişlik Kademeleri

Kaynak: İl SEGE-2017

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan İlçe SEGE-2022 raporunda sosyoekonomik gelişmişliği temsil eden tüm boyutlar değerlendirilmiştir. Demografi, eğitim, istihdam, sağlık, finans, rekabetçilik, yenilik ve yaşam kalitesi başlıkları altında 56 değişken ile hesaplanan gelişmişlik skorları 6 kademe sınıflandırılmıştır. Bu kapsamda Güney Ege Bölgesi'nde 1. kademe 3 ilçe, 2. kademe 13 ilçe, 3. kademe 11 ilçe, 4. kademe 15 ilçe, 5. kademe 7 ilçe bulunmaktadır. Bölgede 6. kademe ise ilçe bulunmamaktadır.

Şekil 4. TR32 Düzey 2 Bölgesi İlçelerinin Gelişmişlik Kademeleri

Kaynak: İlçe SEGE-2022

Tablo 1'de Güney Ege Bölgesi ilçelerinin gelişmişlik skorları ve gelişmişlik kademeleri verilmiştir.

Tablo 1. İlçelerin Gelişmişlik Düzeyleri

İlçe	Gelişmişlik Skoru	Gelişmişlik Kademesi
Bodrum	2,483	1
Merkezefendi	2,375	1
Marmaris	1,671	1
Menteşe	1,555	2
Fethiye	1,522	2
Efeler	1,518	2
Kuşadası	1,495	2
Pamukkale	1,227	2
Datça	0,923	2
Ortaca	0,884	2
Didim	0,842	2
Söke	0,821	2
Nazilli	0,756	2
Milas	0,681	2
Honaz	0,636	2
Dalaman	0,548	2
Ula	0,355	3
Köyceğiz	0,205	3
Yatağan	0,17	3
Sarayköy	0,078	3
Acıpayam	0,052	3
Buldan	-0,011	3
Serinhisar	-0,064	3
Çine	-0,07	3
İncirliova	-0,091	3
Çivril	-0,127	3
Tavas	-0,165	3
Kuyucak	-0,224	4
Bekilli	-0,231	4
Çal	-0,232	4
Çardak	-0,236	4
Sultanhisar	-0,265	4
Germencik	-0,282	4
Buharkent	-0,293	4
Yenipazar	-0,296	4
Köşk	-0,306	4
Bozkurt	-0,311	4
Kavaklıdere	-0,34	4
Kale	-0,379	4
Karacasu	-0,422	4
Babadağ	-0,43	4
Güney	-0,457	4
Seydikemer	-0,505	5
Bozdoğan	-0,514	5
Koçarlı	-0,531	5
Baklan	-0,532	5
Çameli	-0,542	5
Beyağaç	-0,57	5
Karpuzlu	-0,693	5

Kaynak: İlçe SEGE-2022

İlçe SEGE-2022 çalışmasında yer alan ilçe skorları dikkate alınarak mekânsal gelişme stratejilerine altlık oluşturabilecek yeni bir sınıflama GEKA tarafından yapılmış olup Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. Yerleşim Sınıflaması

* Denizli ilinde merkez ilçeler odağındaki tek merkezli büyüme trendinin sürdürülebilir olmadığı değerlendirilmektedir. Çok merkezli büyüme stratejisi ve merkez ilçeye bağımlılığı azaltma hedefi çerçevesinde Acıpayam, Çivril ve Tavas ilçeleri mevcut durum itibarı ile rekabet potansiyeli olan ilçeler kategorisinde yer almalarına rağmen çekim merkezleri için öngörülen öncelikli alan avantajından istifade edeceklerdir.

Rekabetçi İlçeler: Sanayi veya hizmetler sektöründe istihdama katkısı çok yüksek ve kentleşme düzeyi yoğun ilçeler bu kategori altında ele alınmıştır. Rekabetçi ilçelerin tamamı İlçe SEGE-2022 çalışmasında 1. ve 2. kademe ilçeler arasında yer almaktadır. Bodrum, Marmaris, Fethiye, Kuşadası, Datça, Ortaca, Didim ilçeleri turizm odaklı rekabetçi ilçeler, Efeler, Merkezefendi ve Menteşe ilçeleri endüstri odaklı rekabet ilçeleridir. Pamukkale ilçesi ise turizm ve endüstri odaklı rekabetçi ilçe konumundadır. Bu gruptaki ilçeler kendi ekonomilerini yaratmış durumdadırlar.

Çekim Merkezi İlçeler: İhracat faaliyetleri olan, ekonomisini görece çeşitlendirmiş ve çevresine pozitif dışsallık sağlama potansiyeli olan ilçeler çekim merkezi olarak nitelendirilmiştir. Söke, Nazilli, Milas ve Honaz ilçeleri hâ-

lihazırda çekim merkezi konumunda olup Acıpayam, Tavas ve Çivril ilçelerinin orta vadede çekim merkezine dönüşeceği öngörülmüştür.

Rekabet Potansiyeli Olan İlçeler: Sanayi üretimine kısıtlı katkı sağlayan, birkaç sektörde orta ölçekte üretim yoğunluğu olan ilçeler bu kategori altında ele alınmıştır. Bu ilçeler bazı hizmetleri komşu ilçelerden sağlamaktadır.

Gelişmede Öncelikli İlçeler: Kırsal nüfusu yoğun olan, nüfusu 50.000'in altında, ekonomik canlılığın zayıf olduğu ilçeler bu kategori altında ele alınmıştır. Bu kategoride yer alan ilçelerin tamamı İlçe SEGE-2022 çalışmasında 4. ve 5. kademe ilçeler arasında yer almaktadır.

2.1.2. Eğilimler

Mekânsal gelişmeyi etkileyen önceki dönem politikalar, öncelikle altyapı alanındaki projeler yoluyla gelişmiş ve gelişmemiş alanlar arasındaki bağlantıların iyileştirilmesine odaklanmıştır. Ancak bölgeler günümüzde çok merkezli bir kalkınma perspektifi ile çevre yerleşimlere yeni bir bakış açısı sunacak bir politikaya ihtiyaç duymaktadır. Güney Ege Bölgesi'nde dengeli şekilde dağılmış, ulusal düzeyde erişilebilir yeni merkezlerin desteklenmesi ve bunların bağlantılı hinterlandından oluşan ekonomik entegrasyon, ekonomik dinamizm yaratılması açısından önemlidir. Bu dinamizm, kırsal alanlarda canlılığın artması ve mekânsal iyileştirmede kilit bir rol oynayacaktır.

Güney Ege Bölgesi'nde görece az gelişmiş yerleşimlerin çoğu, tek bir sektörün hâkim olduğu dar bir ekonomik temele sahiptir. Bu yerleşimlerin gelecekteki rekabet gücü, ekonomik temellerini çeşitlendirme politikasına bağlıdır. Rekabet potansiyeli olan ilçelerin rekabetçi ilçeler ile arasında tamamlayıcılığı teşvik etmek, hem avantajlar üzerine bir ilişki inşa edilmesi hem de aralarındaki ekonomik rekabetin dezavantajlarının üstesinden gelinmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte, ekonomik rekabet aynı zamanda sosyokültürel işlevlerin de tamamlayıcılığını artıracaktır.

Güney Ege Bölgesi'ndeki kırsal alanlar sadece nüfus yoğunluğu gibi tek boyutlu kriterlerle karakterize edilemeyen karmaşık ekonomik, doğal ve kültürel yerlerdir. Bazı kırsal alanlar ise yapısal değişimi başarıyla özümsemiştir. Bu başarıyı, yalnızca elverişli coğrafya veya düşük ücretler gibi konumsal faktörlere değil, aynı zamanda doğal ve kültürel mirasın kalitesi gibi faktörlere de borçludurlar. Kırsala dayalı faaliyetlerin kendi içinde ekonomik kalkınma ve istihdam artışı için bir engel olduğunu da söylemek mümkün değildir. Tarım veya turizmde nispeten iyi bir rekabet konumu geliştiren kırsal alanlar da bölgede mevcuttur.

Güney Ege Bölgesi'nde görece az gelişmiş yerleşimlerin gelecekteki rekabet gücü, ekonomik temellerini çeşitlendirme politikasına bağlıdır.

Bununla birlikte, birçok kırsal alan, yapısal değişikliği henüz başaramamış ve periferik konumlarından dolayı önemli ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. Aşırı düşük nüfus yoğunluğu, erişilebilirlik sorunları, zayıf altyapı, eski tip endüstriyel yapılar ve geleneksel tarımsal üretim koşulları bu alanların yapısal zayıflıklarının diğer bazı sebepleridir.

Mevcut eğilimler, bölgede il merkezlerinde yüksek kaliteli ve küresel işlevi olan faaliyetlerin daha fazla yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Bölgenin ekonomik üretkenlik hedefleri göz önüne alındığında, mekânsal gelişmenin öne çıkan birkaç büyükşehir merkezinde çok fazla yoğunlaşması, bu merkezlere uzak mesafedeki ilçeler ile aralarındaki eşitsizliğin artmasına yol açmaktadır.

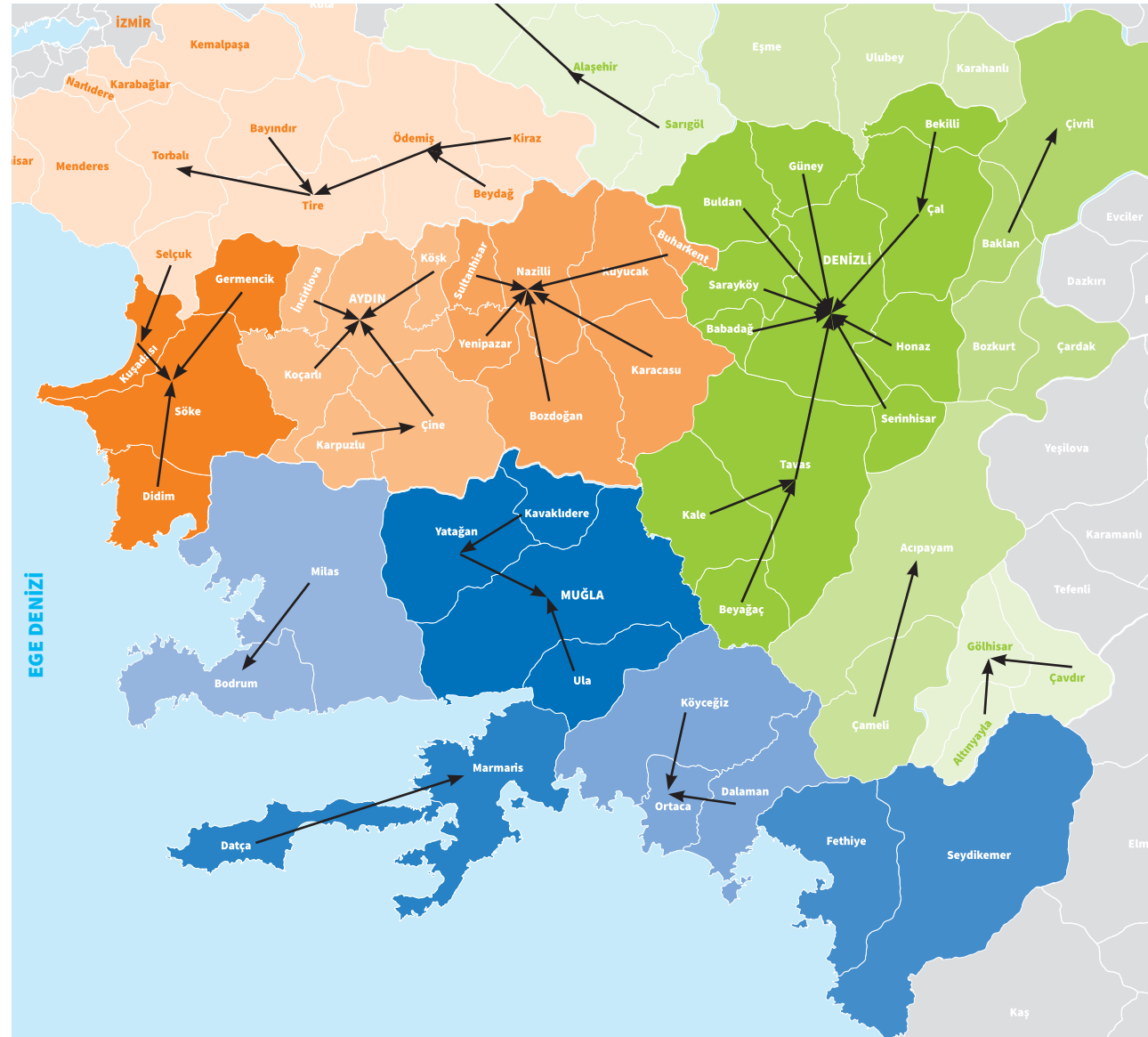
Güney Ege Bölgesi tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki hacmi ile mekânsal kalkınma stratejisi gerektiren boyut ve çeşitliliğe sahiptir. Bölgenin küresel ekonomiye tam entegrasyonu için çok merkezli kalkınma yaklaşımının benimsenmesi fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bu modelin benimsenmesi, bölgede Merkezefendi, Pamukkale ve Efeler gibi yerleşimlerde daha fazla demografik yoğunlaşmanın ve çevresel baskıların azaltılmasına da yardımcı olacaktır. Bu kapsamda kentsel etki alanları ve alt bölgeler, coğrafi konum, ekonomik hacim gibi değişkenler bütüncül olarak değerlendirildiğinde Merkezefendi, Pamukkale, Efeler, Bodrum, Kuşadası, Marmaris ve Fethiye ilçeleri çevrelerini besleyen, yeterli ölçek ekonomisine sahip merkezlerdir. Dengeli mekânsal gelişme perspektifi ile değerlendirme yapıldığında Tavas, Çivril, Acıpayam, Söke, Nazilli ve Honaz ilçeleri kendi kırsal alanları ve çevre ilçelere hizmet sağlayabilme potansiyeline sahiptirler. Tavas merkezli Beyağaç, Kale alt bölgesi; Çivril merkezli Çal, Bekilli, Baklan alt bölgesi; Acıpayam merkezli Acıpayam-Çameli alt bölgesi; Menteşe merkezli Yatağan, Kavaklıdere, Ula alt bölgesi; Ortaca merkezli Dalaman ve Köyceğiz alt bölgesi birlikte gelişme eğilimindedir.

Kentsel Etki Alanları ve Alt Bölgeler

Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) kapsamında kentsel yerleşimlerin etki alanlarının belirlenmesine yönelik analizlere yer verilmiştir. Araştırma kapsamında etki alanlarının tespiti genel itibarıyla merkezi yer teorisi esas alınmıştır. Küçük yerleşimler büyük yerleşimlerden hizmet alır varsayımı ile ilişkiler tek yönlü hiyerarşik yapıya dönüştürülerek bölgeler oluşturulmuştur. Bu kapsamda yerleşim yerlerinin en önemli ilişkilere sahip olduğu yerleşimler farklı kısıtlarla Şekil 6 ve Şekil 7'de gösterilmiştir.

Etki alanları haritaları incelendiğinde Ortaca, Menteşe, Merkezefendi, Pamukkale, Nazilli, Efeler, Söke merkezli etki alanına dayalı alt bölgeler görülmektedir. Aydın ili Nazilli, Efeler ve Söke olmak üzere 3 büyüme merkezi odağında gelişme göstermektedir. Bölge içinde ekonomik ve sosyal etkileşimlerin dağılımları incelendiğinde Pamukkale-Nazilli-Efeler güzergâhında gelişmiş bir ekonomik koridor göze çarpmaktadır. Bu hat endüstriyel gelişmelerin en yoğun yaşandığı hat iken lojistik, istihdam, sosyokültürel gelişmeler açısından da Efeler, Nazilli, Merkezefendi ve Pamukkale ilçeleri bu hat üzerinde öncülük etmektedirler. İzmir Limanı'na doğru gelişen bu koridor bölgenin İstanbul, Ankara bağlantılarına da aracılık etmektedir.

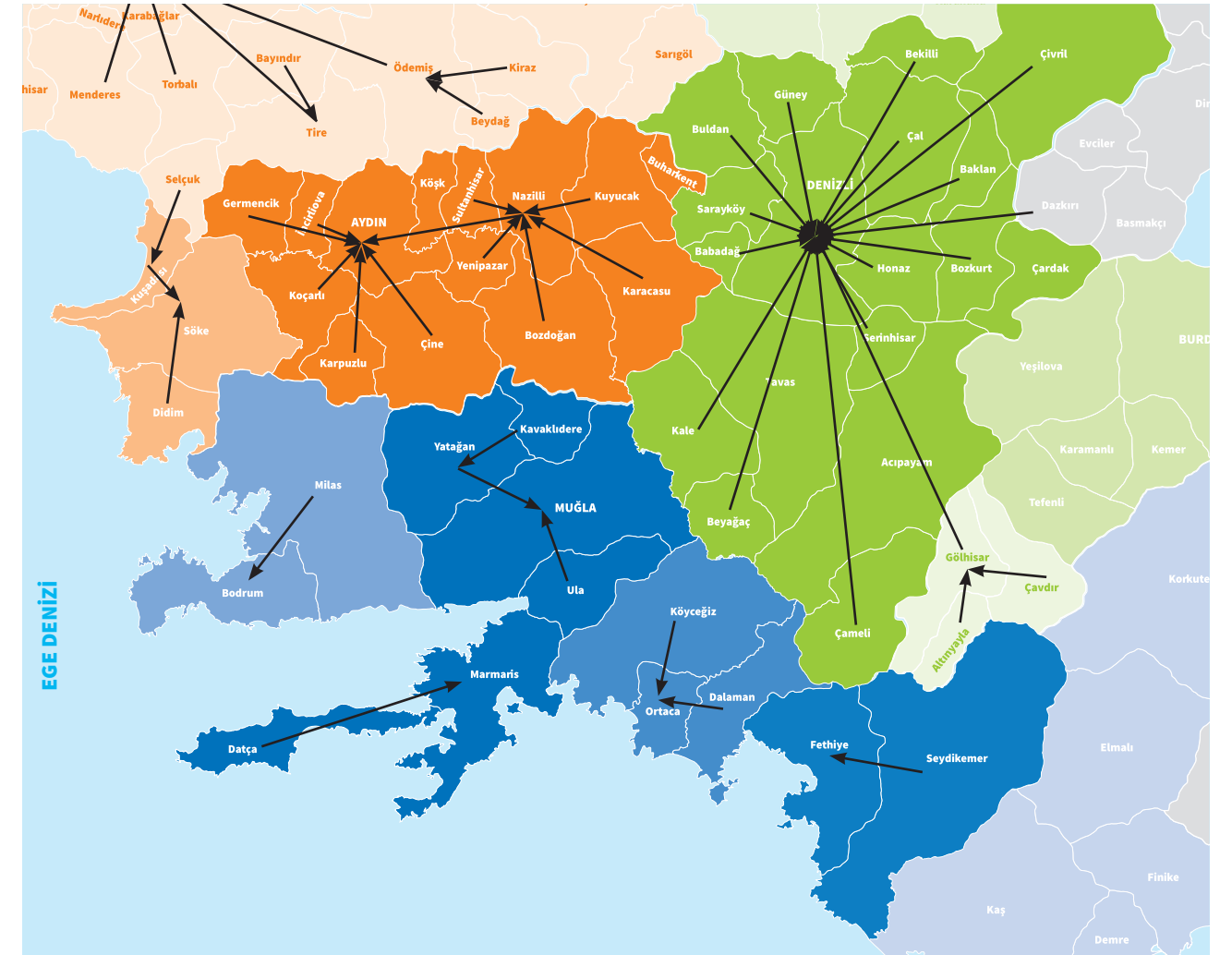
Şekil 6. İlçe Komşuluğu Kısıtı ile Kentsel Etki Alanları ve Bölgeler

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Denizli ise merkez ilçeler (Merkezefendi ve Pamukkale) odağında tek merkezli büyüme eğilimindedir. Mevcut eğilim dengeli mekânsal gelişim açısından bazı riskleri barındırmaktadır. Honaz ve Sarayköy ilçelerinin merkez ilçelere olan yakınlığı sanayi ve istihdam alanında bazı avantajlar sağlamaktadır. Bölgenin kuzeydoğusunda kalan Çivril, Çal, Baklan ve Güney ilçeleri yeryüzü şekilleri ve merkeze uzaklık nedeniyle erişilebilirlik konusunda dezavantajlı durumdadır. Çivril, Çal, Baklan ve Bekilli ilçeleri; Çivril'in ekonomik ve sosyokültürel öncülüğünde belirgin olmayan bir alt grubu oluşturmaktadır. Denizli'nin güneyinde kalan Serinhisar, Çameli, Beyağaç ve Kale ilçelerinin ise Acıpayam ve Tavas etkisinde gelişme gösterdiği gözlenmektedir.

Şekil 7. Kısıt Kullanılmadan Kentsel Etki Alanları ve Bölgeler

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Aydın ilinde Efeler-Nazilli güzergâhının (Buharkent, Kuyucak, Sultanhisar, Yenipazar, Köşk, Incirliova, Germencik) güneyinde kalan ilçelerden Karacasu ve Bozdoğan turistik öğeleri ve Nazilli'ye olan yakınlıkları ile avantaj sahibidir. Incirliova, Karpuzlu ve Koçarlı ise Efeler ilçesinin etkisindedir. Didim ve Kuşadası turistik merkezler olarak kendi ekonomilerini yaratırken Söke ile ticaret ve hizmetler sektörü ekseninde ilişki içerisinde bulunmaktadır.

Bodrum, Marmaris, Köyceğiz, Ortaca ve Fethiye ilçeleri ülkenin önemli turistik merkezleri arasında yer alarak kendi ekonomisini yaratmış durumdadır. Milas ve Menteşe'nin ise çevresindeki ilçeleri etkileme potansiyeline sahip olduğu belirlenmiştir. Özellikle Yatağan ve Kavaklıdere, Milas ve Menteşe'nin etkisinde kalırken; Datça'nın ise Marmaris etkisinde kaldığı görülmüştür. Köyceğiz, Ortaca ve Dalaman ilçeleri ise birbirlerine yakınlıkları ve ekonomik anlamda benzerlikleri ile bir küme oluşturmaktadır. Bu grup; ekonomi, eğitim ve sağlık gibi alanlarda Fethiye ile etkileşim halinde olmakla birlikte iş ilişkileri açısından birbirleriyle daha yakın durumdadır. Bu durum Ortaca, Dalaman ve Köyceğiz ilçeleri için Ortaca'nın öncülüğünde bir alt grubun şekillenmesini sağlamıştır.

2.1.3. GZFT Analizi

Tablo 2’de Güney Ege Bölgesi’nde yerleşim tiplerine göre güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler özet olarak ele alınmıştır.

Tablo 2. Yerleşim Tiplerinin GZFT Analizi

Yerleşim Tipleri	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehdit
Rekabetçi İlçeler	Yüksek ihracat kapasitesi	Küresel değer zincirlerine entegrasyonun istenilen düzeyde olmaması	Yeşil dönüşüm ile üretimin sürdürülebilirliğinin sağlanması	Çevre kirliliğinin artış trendi
	Güçlü kentsel altyapı ve üstyapı olanakları	Ar-ge ve inovasyon faaliyetlerinin sınırlı olması	Dijitalleşme	İklim değişikliğinin sektörel dönüşümü zorlaması
	Yüksek istihdam olanakları	Sosyal risklerin yüksek olması	Küresel pazarlara entegrasyon imkanları	Küresel ekonomik krizlerin doğrudan etkileri
Çekim Merkezi İlçeler	Görece çeşitlenmiş ekonomi	Kırsal alanların ve kırsal nüfusun büyüklüğü	Çevresine pozitif dışsallık sağlama	Göçle geleceklerin entegrasyon sorunu
	Yeterli sermaye birikimi	Lojistik altyapının yetersiz olması	Nitelikli iş gücü çekebilme potansiyeli olması	Konut stokunun yetersiz olması
	İhracat yapabilme becerisi	Üniversite - sanayi iş birliğinin zayıf olması	Sermaye birikiminin görece yüksek olması	Kentsel hizmetlerin yetersiz kalma riski
Rekabet Potansiyeli Olan İlçeler	Sanayi nüvesine sahip olma	Sanayi üretiminde çeşitliliğin yetersiz olması	Turizm ögelerine sahip olmaları	Su kaynaklarının yetersizliği
	Orta ölçekte üretim yoğunluğu	Nitelikli iş gücünün olmaması	Tarımsal ürün çeşitliliği	Genç nüfus oranının azalması
Gelişmede Öncelikli İlçeler	Tarım alanlarının verimli olması	Kentsel hizmetlerin yetersiz olması	Turizm ögelerine sahip olmaları	Su kaynaklarının yetersizliği
		Nitelikli iş gücünün olmaması	Yenilenebilir enerji üretme potansiyeli olması	Yaşlı nüfus oranının yüksek olması

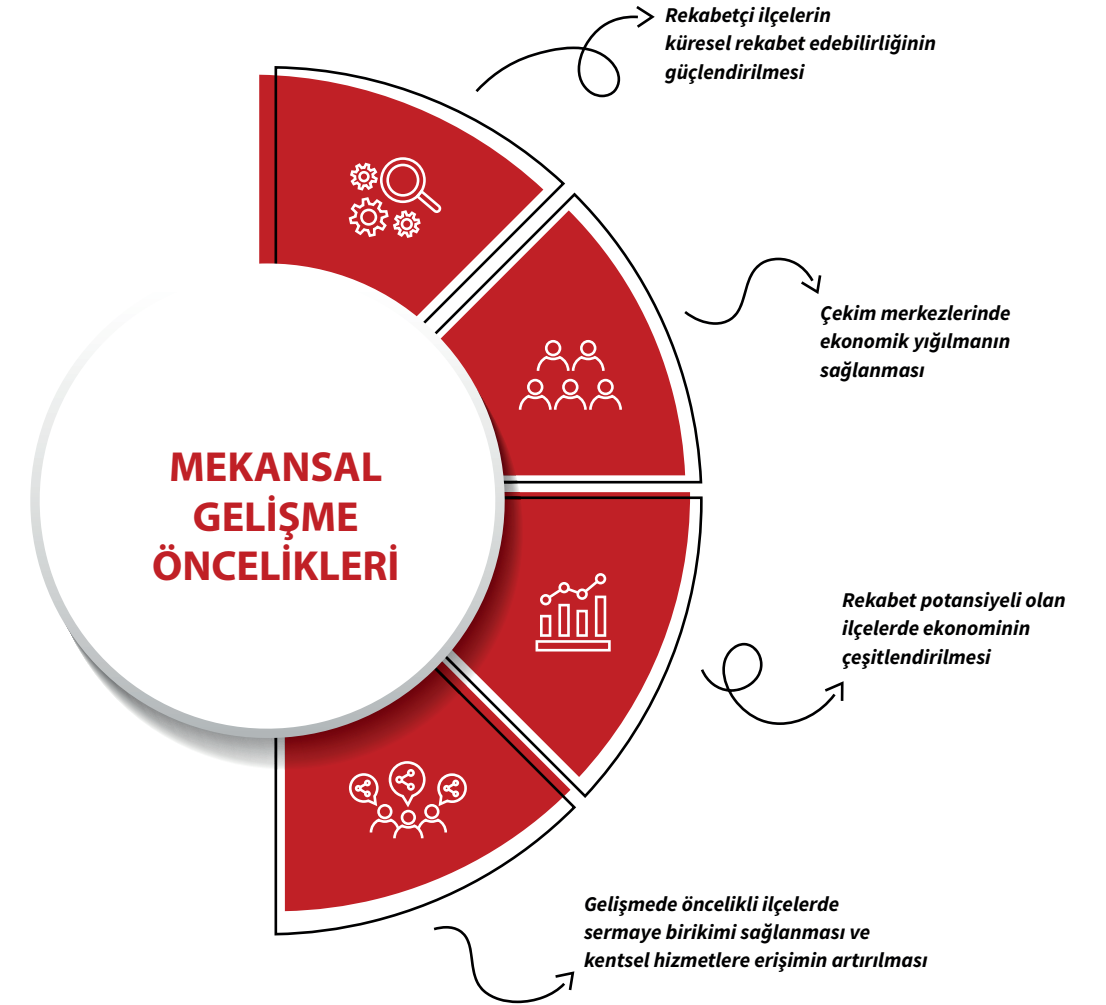
2.1.4. Stratejik Bakış

Güney Ege Bölgesi’nde yerleşimler, nüfusu 500.000’i aşan ilçelerden, kırsal yerleşimlere kadar çeşitlenmektedir. Farklı özellikler gösteren mekânların, birbirleriyle ilişkilerinin ele alınması, farklılaşan ihtiyaç ve potansiyele göre politikalar belirlenmesi, bölgesel kalkınma politikalarının önemli unsurları olarak değerlendirilmektedir.

Bölge genelinde farklı özellik ve fonksiyonları olan ilçelerin gelişmelerine yön verilmesi amacıyla politika ve stratejiler belirlenmektedir. Bu ilçelerin münferiden gelişmesi yanında daha etkin ve dengeli bir yerleşim sistemi oluşturulması da hedeflenmektedir. Bölgenin uluslararası rekabet gücünü artırma vizyonu, rekabetçi ilçelerin

küresel değer zincirlerinin halkalarına eklemelenmesi- ni, büyüme merkezlerinin ve rekabet potansiyeli olan ilçelerin daha rekabetçi bir üretim yapısına kavuşmasını, şehirleşmenin düşük gelirli bölgelerin kalkınması kapsamında etkili bir şekilde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede, ilçelerin ağ ilişkisine dayalı

çok merkezli ve dengeli bir yerleşim sistemi oluşturulması öngörülmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde, Güney Ege Bölgesi’nde gelişmişlik derecelerine göre yerleşimlere özgü temel mekânsal gelişme öncelikleri aşağıda yer almaktadır.

Yukarıdaki şekilde yer alan mekânsal öncelikler ile stratejik öncelikler uyumlulaştırılmıştır. Bu kapsamda 4 mekânsal öncelik belirlenmiş olup bu önceliklerin gerçekleşmesini sağlayacak tedbirler stratejik önceliklerin altında yer almaktadır. Örneğin rekabetçi ilçelerin küresel rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesine yönelik mekânsal önceliğin tedbirleri küresel değer

zincirlerine entegrasyonun sağlanması ve turizmde hizmet kalitesinin artırılması gibi hedeflerin altında yoğunlaşmaktadır. Tablo 3’te mekânsal ve stratejik önceliklerin ilişki düzeyi gösterilmektedir.

Tablo 3. Mekânsal Öncelikler ile Stratejik Önceliklerin İlişki Düzeyi

ÜRETİM VE TURİZMDE ÇOK MERKEZLİ BÜYÜYEN,
KÜRESEL DEĞER ZİNCİRİNİN GÜÇLÜ HALKASI GÜNEY EGE

DENGELİ MEKÂNSAL GELİŞME	ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI		TURİZM HAREKETLİLİĞİ BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI		ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI		SOSYAL RİSKLERİN AZALTILMASI VE KENTSEL HİZMETLERE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI		
Stratejik Öncelikler ve Mekânsal Öncelikler İlişkisi	Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.	Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.	Turizmde hizmet kalitesi artırılacaktır.	Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.	Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	Doğal yaşam alanları korunacaktır.	Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır.	Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.	Afetlere dirençlilik artırılacaktır.
Rekabetçi ilçelerin küresel rekabet edebilirliği güçlendirilecektir.									
Çekim merkezlerinde ekonomik yığılma sağlanacaktır.									
Rekabet potansiyeli olan ilçelerde ekonomi çeşitlendirilecektir.									
Gelişmede öncelikli ilçelerde sermaye birikimi sağlanacak ve kentsel hizmetlere erişim artırılacaktır.									

Yüksek

Orta

Düşük

2.2. ÜRETİM VE REKABETÇİLİK

2.2.1. Göstergeler

Güney Ege Bölgesi'nin 2021 yılı itibarı ile GSKD tutarı 206,9 Milyar TL olup tarım sektörünün GSKD tutarı 26,5 milyar TL, sanayi sektörünün 67,8 milyar TL, hizmetler sektörünün ise 112,5 milyar TL'dir.

Tablo 4. Düzey 2 Bölgelerinde Cari Fiyatlarla GSYH (2009 bazlı)

Bölge Adı	Tarım (1.000 TL)	Sanayi (1.000 TL)	Hizmetler (1.000 TL)
Türkiye	401.805.954	2.255.367.461	3.824.018.543
TR32 Bölgesi	26.502.396	67.847.153	112.543.448

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2021 Yılı Verileri

Güney Ege Bölgesi'nin ülkemiz GSYH payı incelendiğinde tarım sektöründe yüzde 6,6, sanayide yüzde 3,01, hizmetler sektöründe ise yüzde 2,94 paya sahip olduğu görülmektedir. Güney Ege Bölgesi, Düzey 2 Bölgeleri arasında Türkiye'nin tarım GSYH içindeki payına göre 3. sırada, sanayi GSYH içindeki payına göre 11. sırada, hizmetler GSYH içindeki payına göre 8. sırada yer almaktadır.

Güney Ege Bölgesi son 5 yıl içerisinde dış ticaret fazlası vermiş olup ülke cari açığının düşürülmesine olumlu katkı sağlamıştır. En fazla ihracat yapılan sektörler tekstil ürünleri, ana metal sanayi, elektrikli makine ve cihazlar ile gıda ürünleri ve içecek sektörleridir. 2022 yılı verilerine göre bölge ihracatının Türkiye payı incelendiğinde balıkçılık sektöründe yüzde 51, madencilik sektöründe yüzde 16, elektrikli makine ve cihazlar sektöründe yüzde 8,9, mineral ürünler sektöründe ise yüzde 7,2'lik ülke payı göze çarpmaktadır. En fazla ithalat yapılan sektörler ise sırası ile ana metal sanayi, makine ve teçhizat, tekstil imalatı olmuştur. 2022 yılında Türkiye ihracatının yüzde 2,85'i ve ithalatının yüzde 1,17'si Güney Ege Bölgesi'nden gerçekleştirilmiştir.

Güney Ege Bölgesi son 5 yıl içerisinde dış ticaret fazlası vermiş olup ülke cari açığının düşürülmesine olumlu katkı sağlamıştır.

Tablo 5. Güney Ege Bölgesi'nde Öne Çıkan Sektörlerde Dış Ticaret

ISIC (Rev3) Sınıflamasında Sektör Adı	TR32 İhracat Değeri (Milyon \$)	TR32 İthalat Değeri (Milyon \$)	TR32 İhracatının Türkiye İhracatına Oranı (%)	TR32 İthalatının Türkiye İthalatına Oranı (%)
Tekstil ürünleri	1250,5	341,1	6,90	5,75
Ana metal sanayi	887,4	1886,5	3,38	3,56
Elektrikli makina ve cihazlar	829,1	62,6	8,94	0,61
Gıda ürünleri ve içecek	745,4	304,7	4,16	3,88
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	526,7	49,6	7,20	1,90
Metal eşya sanayi	481,3	26,0	4,11	0,60
Giyim eşyası	388,5	8,4	2,56	0,48
Makine ve teçhizat	378,5	360,3	1,73	1,43
Balıkçılık	334,7	1,0	51,01	1,35
Taş ocakçılığı ve diğer madencilik	312,1	32,9	16,25	5,41
Tarım ve hayvancılık	166,1	159,0	2,36	1,11
Motorlu kara taşıtı ve römorklar	164,0	45,2	0,62	0,22

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2022 Yılı Verileri

Aydın ilinin 2022 yılı ihracatı 1,19 milyar \$ olup makine ve teçhizat, gıda ürünleri ve içecek, taşocağı ve madencilik sektörleri öne çıkmaktadır. Denizli ilinin 2022 yılında ihracatı 4,51 milyar \$ olup öne çıkan ilk 5 sektör tekstil ürünleri, ana metal sanayi, elektrikli makine ve cihazlar, metal eşya sanayi, giyim eşyası ve diğer mineral ürünler imalatıdır. Muğla ilinin 2022 yılı ihracatı ise 1,01 milyar \$ olup öne çıkan ilk 5 sektör gıda ürünleri ve içecek, balıkçılık, metalik olmayan diğer mineral ürünler, taş ocakçılığı ve diğer madenciliktir.

Bölge ihracat ve ithalatı teknoloji düzeylerine göre incelendiğinde yüksek teknoloji ürünlerin ihracatının bulunmadığı, orta-yüksek teknolojili sektörlerde ise elektrikli makine ve cihazlar, makine ve ekipman imalatı, motorlu kara taşıtları, diğer ulaşım araçları gibi sektörlerin Bölgede önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Teknoloji Düzeylerine Göre Bölgede İhracat ve İthalat

EUROSTAT Teknoloji Sınıflaması	İhracat Payı	İthalat Payı
Orta Yüksek Teknoloji	%22	%18
Orta-Düşük Teknoloji	%30	%54
Düşük Teknoloji	%48	%28

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2022 Yılı Verileri ile GEKA tarafından hesaplanmıştır.

Sanayi alanlarının bölgede dağılımı incelendiğinde Denizli'nin plansız sanayi alanlarının Ege Bölgesi'ndeki diğer illerden fazla olduğu görülmektedir. Muğla ise sanayisi az ve hizmetler sektörü gelişmiş bir il olarak sanayi alanları en az il olarak dikkat çekmektedir. Aydın'da 8 adet işletmede, Denizli'de 4 adet işletmede, 1 adet altyapı hazırlığı, 2 adet yer seçimi aşamasında olan OSB, Muğla'da ise 1 adet altyapı hazırlığı süren, 1 adet plan aşamasında OSB bulunmaktadır. Tablo 7'de bölgedeki OSB'lere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 7. Bölgedeki OSB'lere İlişkin Bilgiler

İl	Adı	Tipi	Fiili Durumu	Alan(Hektar)
Aydın	Buharkent OSB	Karma	İşletmede	86,81
Aydın	Çine OSB	Karma	İşletmede	274.94
Aydın	Nazilli OSB	Karma	İşletmede	126.00
Aydın	Ortaklar OSB	Karma	İşletmede	122.00
Aydın	Söke OSB	Karma	İşletmede	185.00
Aydın	Aydın OSB	Karma	İşletmede	112.50
Aydın	Aydın ASTİM OSB	Karma	İşletmede	504.32
Aydın	Aydın Efeler TDİ OSB	TDİ OSB	İşletmede	71.73
Denizli	Denizli Çardak OSB	Karma	İşletmede	325.50
Denizli	Denizli Deri İhtisas ve Karma OSB	İhtisas	İşletmede	62.25
Denizli	Denizli OSB	Karma	İşletmede	503.00
Denizli	Sarayköy Tarıma Dayalı İhtisas OSB	TDİ OSB	İşletmede	72.90
Denizli	Denizli Makine İhtisas OSB	İhtisas	Altyapı Hazırlanıyor	257.50
Denizli	Bozkurt OSB	Karma	Yer Seçimi Aşamasında	170
Denizli	Çivril OSB	Karma	Yer Seçimi Aşamasında	125
Muğla	Milas OSB	Karma	Altyapı Hazırlanıyor	118.96
Muğla	Muğla Seydikemer TDİ (Süt) OSB	TDİ OSB	Planlama Aşamasında	115.20

Kaynak: OSBÜK, 2023 Yılı Verileri

İhracatta Aydın makine teçhizat ve gıda ürünleri, Denizli tekstil ürünleri ve ana metal, Muğla ise balıkçılık ve gıda ürünleri sektörlerinde öne çıkmaktadır.

Güney Ege Bölgesi, verimli toprakları ve ürün çeşitliliği ile ülkemizin tarımsal üretim kapsamında stratejik bölgelerinden birisidir. 2021 yılı itibarı ile ülkemizin tarımsal GSYH'sinin yüzde 6,6'sı Güney Ege Bölgesi tarafından karşılanmaktadır. Yıllar itibarı ile bölgenin bu payı artıramadığı Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8. TR32 Bölgesi'nin Türkiye GSYH Tarım Sektörü Payı (%)

Yıl	TR32 Bölgesinin Türkiye Payı
2004	7,2
2006	7,4
2008	6,5
2010	6,6
2012	6,9
2014	7,0
2016	6,8
2018	6,7
2020	6,4
2021	6,6

Kaynak: TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2021 Yılı Verileri

Bitkisel üretim ve canlı hayvanlar değeri bakımından Güney Ege Bölgesi'ne ilişkin bilgiler Tablo 9'da yer almaktadır. Bölge tarım ve hayvancılık sektörlerinde rekabetçi konumda olup Aydın ili üretim değeri bakımından öne çıkmaktadır.

Tablo 9. Tarım ve Hayvancılık Sektöründe Üretim Değerleri

Bölge Adı	Bitkisel üretim değeri (Milyar TL)	Canlı hayvanlar değeri (Milyar TL)
Türkiye	306,3	238,6
TR32 Bölgesi	16,9	11,3
Aydın	7,6	4,3
Denizli	5,7	3,8
Muğla	3,6	3,2

Kaynak: TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2021 Yılı Verileri

2022 yılı TÜİK verilerine göre, tarım sektöründe istihdam edilenlerin (15 yaş ve üzeri) toplam istihdama oranı Türkiye'de yüzde 15,8, Güney Ege Bölgesi'nde ise yüzde 20,6'dır.

Güney Ege Bölgesi, verimli toprakları ve ürün çeşitliliği ile ülkemizin tarımsal üretim kapsamında stratejik bölgelerinden birisidir.

2021 yılı TÜİK verilerine göre, Aydın organik bitkisel üretimde en fazla üretim miktarına ve çiftçi sayısına sahip olan ildir. Organik bitkisel üretimde üretim alanı bakımından Aydın ili ülkemizde 1. sırada yer alırken Muğla ili 12. sırada, Denizli ili ise 49. sırada yer almaktadır. Bölgede organik üretim alanı ve miktarı açısından zeytin ve incir ilk sıralarda yer almaktadır. Ancak bölgede organik tarım gelirlerinin ve kârlılık düzeyinin istenen seviyede olmadığı değerlendirilmektedir.

Tablo 10. Organik Bitkisel Üretim Verileri

İl Adı	Çiftçi Sayısı		Üretim Alanı (Hektar)		Üretim (Ton)	
	81 İl Sırası	Türkiye Payı (%)	81 İl Sırası	Türkiye payı (%)	81 İl Sırası	Türkiye payı (%)
Aydın	2	21,4	1	14,8	2	11,7
Muğla	11	3	12	2,3	18	1,4
Denizli	46	0,2	49	0,1	45	0,2

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2021 Yılı Verileri

2.2.2. Eğilimler

Pandemi ve ekonomik krizler üretim sistemlerinde ve tedarik zincirlerinde aksamalara sebep olmuştur. Sorunlarla birlikte çözüm yolları da hızla geliştirilmekte ve sorunların çözümüne yönelik dijital çözümler imalat sanayisinin dönüşümünü hızlandırmaktadır. Hızlı hareket eden ve yön değiştiren rekabet piyasası, üreticileri Endüstri 4.0 stratejilerini takip etmeye zorlamaktadır. Dijitalleşmenin kısa vadede imalat sanayi ve üretimin her alanı için isteğe bağlı bir tercih değil; mutlak bir öncelik haline gelmesi kaçınılmazdır. Dijitalleşmeyi önceliklendirmeyen girişimciler ve üreticiler rekabet güçlerini artıramayarak varlıklarını tehlikeye sokmuş olacaklardır.

Son yıllarda gelişen robot teknolojileri, otomasyonun uygulanmasını kolaylaştırmakta ve tüm dünyada yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Günümüz itibarıyla söz konusu dijital dönüşümü sağlaması öngörülen teknolojiler kapsamında; nesnelerin interneti, simülasyon teknolojileri, akıllı robot teknolojileri, büyük veri ve veri analitiği, yapay zekâ, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik, siber güvenlik, dikey ve yatay entegrasyon, bulut teknolojisi ile eklemeli üretim, dijital sistemler gibi kavramlar popülerdir. Ayrıca, mobil cihaz teknolojileri, blockchain, iletişim teknolojileri ve kullanıcı ara yüzü teknolojisi de yardımcı teknolojiler olarak üretim alanında kullanılmaktadır.

Organik bitkisel üretimde üretim alanı bakımından Aydın ili ülkemizde 1. sırada yer almaktadır. Organik üretim alanı ve miktarı açısından zeytin ve incir ilk sıralarda yer almaktadır.

Hassas tarım ve akıllı tarım uygulamalarını tarımsal üretimde kullananlar üretimde daha az girdi ile (su, gübre, yakıt gibi) daha fazla çıktı elde etmektedirler.

Kurumsallaşma ise işletmelerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan dış çevreye entegrasyon sağlamaları ve rekabet koşullarında avantaj sağlayabilmeleri bakımından hayati bir öneme sahiptir. Kurumsallaşma bir işletmenin verimlilik ve üretkenliğini artıran en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Kurumsallaşmanın işletmelerde sağlanabilmesi için insan kaynakları başta olmak üzere kurumsal altyapının her kademesinin güçlendirilmesi üzerine çalışmalar tüm dünyada artarak devam ettirilmektedir. Önümüzdeki dönemde yalnızca kurumsal kapasitesi yüksek işletmelerin uluslararası rekabete direnebileceği öngörülmektedir.

Tarım kavramı, tarımsal faaliyet formları, kullanılan teknolojiler ve dolayısıyla ülkelerin tarımsal üretime olan bakış açıları hızla değişmektedir. Küçük aile işletmeleri önemini korusa da ölçek ekonomisine dayalı ticari işletme anlayışı ve profesyonel işletmecilik anlayışı giderek artmaktadır. Bununla birlikte sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma anlayışı, tarladan sofraya gıda güvenliği, iyi tarım uygulamaları, ekolojik ve organik tarım yaklaşımları yaygınlaşmaktadır. Bu yönelimler dünyada tarımsal üretim yaklaşımlarının çeşitlenmesine sebep olmaktadır. Öte yandan Türkiye’de farklı iklim özelliklerinin sağladığı ürün çeşitliliği, önemli genetik kaynakları ve kadim tarım kültürünü içeren tarımsal epistemolojik birikim, özellikle kentlerde artan nüfus ve gelire bağlı olarak yüksek iç talebin sağladığı pazar canlılığı, tarımsal üretime olan bağımlılığı her geçen daha da artırmaktadır. Afrika ve Ortadoğu ülkeleri olmak üzere ithalata dayalı gıda tüketiminin yüksek olduğu ülkelere yakınlık, bölge tarımı için önemli bir ihracat potansiyeli sağlamaktadır. Dünya tarımında kırsal kalkınma ve sürdürülebilirlik trendleri, tarımda kullanımı giderek artan ileri teknolojiler, gıda güvenliği konusunda daha duyarlı hale gelen tüketici tercihleri, tarım sektörüne çok yönlü bakış gerekliliğini ortaya çıkarmış durumdadır.

Geleneksel tarım yöntemlerinin artık yetersiz kaldığı günümüzde gelişmiş ülkeler son yıllarda Tarım 4.0 (Akıllı tarım) uygulamaları ile verimliliği artırıcı ve maliyetleri düşürücü uygulamalara ağırlık vermeye başlamışlardır. Hassas tarım ve akıllı tarım uygulamalarını tarımsal üretimde kullananlar üretimde daha az girdi ile (su, gübre, yakıt gibi) daha fazla çıktı elde etmektedirler. Bu süreçte dijital teknoloji, biyoteknoloji ve fiziksel teknoloji, tarım sektörünün kalite ve verimlilik artışında etkin olmaya başlamıştır. Ayrıca iklim değişikliklerinin Türkiye’nin tarımsal üretimini diğer birçok dünya ülkesinden daha fazla etkilemeye başladığı bu dönemde tarım sektörünün modern teknolojilere sahip olması verimliliği artıracaktır.

2.2.3. Mekânsal Yapı

Bölgede imalat sanayi sektörlerinde çalışan sayısının en fazla olduğu ilçeler Merkezefendi, Honaz, Pamukkale ve Efeler’dir. Bu ilçelerde çalışanların önemli bir kısmı OSB’ler bünyesinde yer alan işletmelerde istihdam edilmektedir.

Tablo 11. İmalat Sanayi Sektörlerinde SGK’ya Kayıtlı Çalışan Sayısı

10.000 ve daha fazla	2.500 ve 9.999 arası	1.000 ve 2.499 arası	999 ve daha az
Merkezefendi	Nazilli	Marmaris	Tavas
Honaz	Söke	Köşk	Kuyucak
Pamukkale	Bodrum	Bozdoğan	Kavaklıdere
Efeler	Milas	Didim	Dalaman
	Sarayköy	Çine	Çivril
	Menteşe	Serinhisar	İncirliova
	Fethiye	Buldan	Çardak
	Acıpayam	Yatağan	Ortaca
	Germencik	Kuşadası	Seydikemer
		Çal	Ula
			Sultanhisar
			Köyceğiz
			Babadağ
			Karacasu
			Koçarlı
			Bozkurt
			Datça
			Buharkent
			Kale
			Bekilli
			Çameli
			Karpuzlu
			Yenipazar
			Güney
			Baklan
			Beyağaç

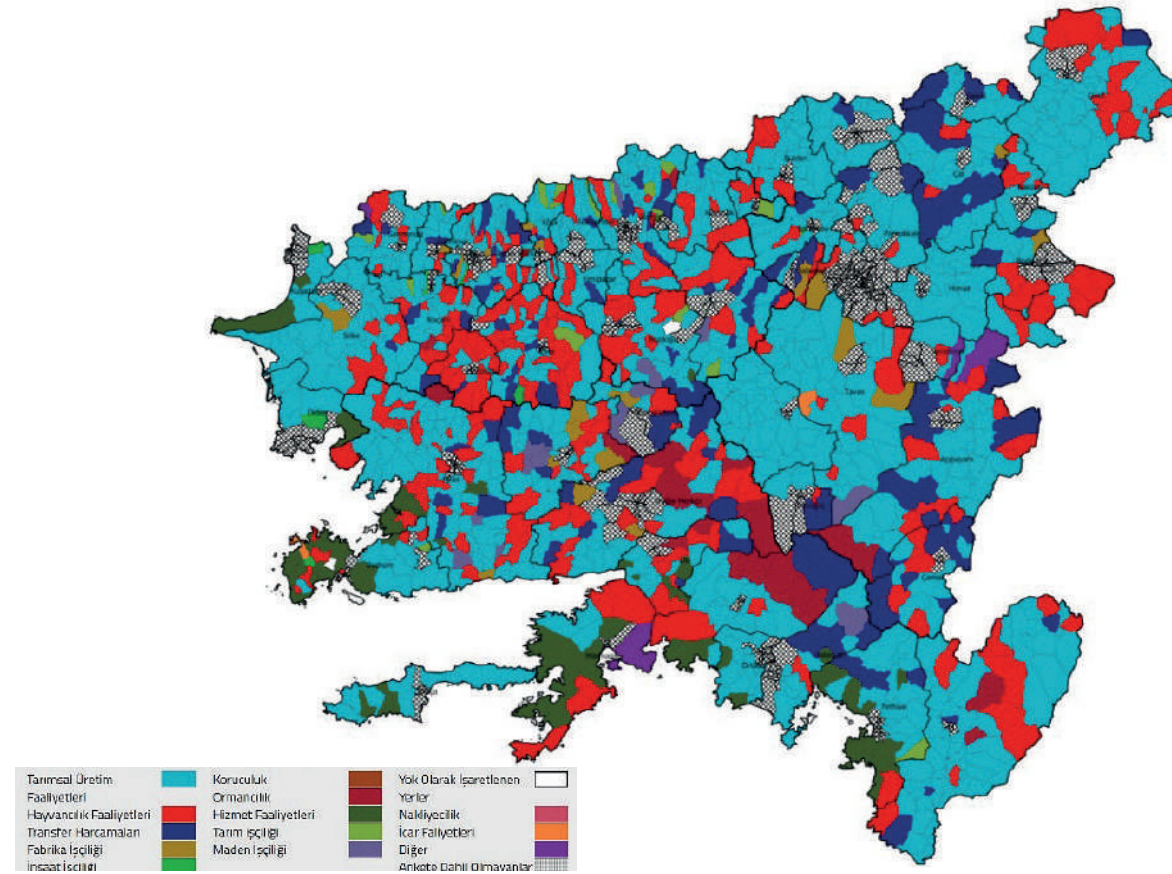
Kaynak: SGK, 2021 Yılı Verileri

10.000 ve daha fazla imalat sanayi çalışanı bulunan Efeler ilçesinde hem Aydın OSB’nin hem de plansız sanayi alanlarında bulunan büyük işletmelerin yoğunlaştığı görülmektedir. Efeler ile birlikte Nazilli ve Söke ilçelerinde de sanayinin gelişmiş olduğu dikkat çekmektedir. Nazilli’de soğutma ve havalandırma donanımlarının imalatı alanında üretim yapan fabrika ilçenin istihdamını büyük ölçüde etkilemektedir. Söke’de ise çimento, un, tekstil imalatı üzerine çeşitli alanlarda yoğun istihdam sağlanmaktadır.

Milas, Sarayköy, Mentese, Fethiye, Acıpayam, Germencik gibi ilçeler ise başta gıda ve içecek ürünleri (özellikle zeytinyağı ve balıkçılık) olmak üzere tekstil, metalik olmayan diğer mineral ürünler gibi çoğunlukla düşük teknoloji sektörlerinde üretim yapmaktadır.

Şekil 8'de Güney Ege Bölgesi'ndeki illerin kırsal birçok mahallesinde tarım ve hayvancılık sektörünün halen başat ekonomik faaliyetler arasında olduğu ve önemli bir gelir kaynağı olmaya devam ettiği görülmektedir.

Şekil 8. Kırsal Mahallelerde Ana Geçim Kaynakları

Bölgede meyve, içecek ve baharat bitkileri alanı bakımından Milas, Söke, Çine, Çal ve Efeler; sebze alanı bakımından Acıpayam, Seydikemer, Menteşe, Tavas ve Fethiye; tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde Çivril, Tavas, Acıpayam, Söke ve Seydikemer ilk beş sırada yer almaktadır. Ayrıca bölgede tarımsal üretimde önemli bir gelir kaynağı olan zeytin ağaçlarının Muğla ilinin Milas, Yatağan, Bodrum, Seydikemer ilçeleri ile Aydın ilinin Germencik, Söke ve Çine ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Güney Ege Bölgesi, arıcılıkta ülkenin önde gelen bölgelerinden birisidir. Türkiye'de kovan sayısında Muğla 2. sırada yer alırken Aydın 5. sırada, Denizli ise 25. sırada yer almaktadır. Bal üretiminde güçlü potansiyele sahip Marmaris'in kırsal mahallelerinin tamamında arıcılık yapıldığı görülmektedir. Marmaris, Milas, Köyceğiz, Ula ve Fethiye ilçeleri arıcılık faaliyetlerinde öne çıkmaktadır.

Bölgede deniz ve iç su balıkçılığı Didim, Kuşadası, Datça, Marmaris, Fethiye, Bodrum, Seydikemer, Köyceğiz, Milas, Dalaman ve Çameli ilçelerinde öne çıkmaktadır.

2.2.4. GZFT Analizi

Üretim ve Rekabetçilik kapsamında hazırlanan GZFT analizi Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Üretim ve Rekabetçilik GZFT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER
Toprak ve İklim Özellikleriyle Polikültür Tarıma Uygun Olması
Organik Tarım Uygulamalarının Yaygınlaşmaya Başlaması
Meyve Ve Sebze Üretiminde Çeşitliliğin Olması
Tarım Sektöründe Örgütlenme Düzeyinin Diğer Bölgelere Göre Yüksek Olması
Turizm Sektörünün Tarım Sektörünü Geri Bağlantıları İle Beslemesi
Bölgede Tarımsal Araştırma Merkezlerinin Varlığı
Elektrikli Teçhizat ve Makine İmalatı Gibi Teknoloji Düzeyi Yüksek Sektörlerin Bölgede Varlığı
Aydın ve Denizli İlçelerinde Yer Alan Organize Sanayi Bölgeleri (OSB)
Sanayi Üretiminde Çeşitliliğin Olması
Girişimcilik Ruhunun Yüksek Olması
İhracat Becerilerinin Yüksek Olması ve Dış Ticaret Fazlası Vermesi
Geçmişte Dayanan Sanayi Deneyimi ve Üretim Kültürü
Ulusal ve Uluslararası Pazarlara Erişimin Güçlü Olması
Bölgede Etkin 3 (Dalaman, Denizli, Milas-Bodrum) Havalimanının Bulunması

ZAYIF YÖNLER

Tekstil, makine ve gıda sanayi sektörlerinde kümelenme eğiliminin zayıf olması

OSB'nin mevcut ulaşım hatları ile bağlantılarının zayıf olması

Moda tasarımı, markalaşma ve teknik tekstil yatırımlarının yetersiz olması

Kurumsallaşma kapasitesinin yetersiz olması

Yönetim danışmanlığı uygulamalarının yetersiz olması

Orta-ileri teknoloji ve ileri teknoloji düzeyindeki sektörlerde yatırımların yetersiz olması

Tarım ve sanayi üretimine yönelik dijital teknoloji geliştiren girişimlerin yetersizliği

İşgücünün dijital becerilerinin yetersiz olması

Pazarlama ve yeni pazar bulma süreçlerindeki yetersizlikler

Dijital teknolojilerin kullanımının yetersiz olması

Tarım sektöründe verimliliğin düşük olması

Üretim, depolama, dağıtım süreçlerini kapsayan bütüncül yaklaşımların benimsenmemesi

Üreticiler ve işletmeler arasında ortaklık ve iş birliklerinin yetersiz olması

Tarımsal üretimde sulama altyapısının yetersiz olması

Atıl tesislerin ekonomiye kazandırılmaması

Üniversite - Üretici iş birliğinin yetersiz olması

Apiterapi ürünlerine yönelik yatırımların yetersizliği

Depolama ve saklama tesislerinin eksikliği

Tarımsal arazilerin parçalı yapısı

Arazi kullanım planının olmaması

İşletme ölçeklerinin küçük olması

İşletmelerin Ar-ge ve inovasyon kapasitenin zayıf olması

İşletmeleri teşvik edici başarılı uygulamalar ve yenilikçi modellerin yaygın olmaması

Yeni ürün ve süreçlere eğilimin zayıf olması

Nitelikli personel eksikliği ve mesleki eğitim kapasitesinin düşük olması

Sanayi üretiminde hammaddenin dışa bağımlı olması

Fason üretim

FIRSATLAR

Organik tarım ürünlerine talebin yüksek olması

Yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin olması

Mermer, linyit ve krom yataklarına sahip olması

Denizli-İzmir Otoyolu'nun 2024 yılında tamamlanacak olması

Denizli-Burdur-Antalya otoyolunun Ulaşım Ana Planı'nda yer alması

Sanayinin büyüme potansiyeli ve ihracatın artma eğilimi

TEHDİTLER

Büyük Menderes nehrindeki kirlilik

Verimli tarım arazilerinin sanayiye açılması

Uluslararası gelişmelerin ürün arzı ve ticaretinde dengesizliklere sebep olması

Küresel ısınmanın tarım üzerindeki olumsuz etkileri

Kentleşme ve sanayileşmenin tarım sektörüne olumsuz etkisi

Bölgenin fay hattı üzerinde olması

Çin, Hindistan gibi ülkelerden ithal edilen ucuz ürünlerin bölge rekabet gücünü azaltması

Çevre illerde farklı teşvik uygulamalarının olması

İş gücünün, emek yoğun bitkisel üretim faaliyetlerinde çalışma isteksizliği

2.2.5 Stratejik Bakış

Bölgenin sanayi alanındaki mevcut durumu ve sanayinin mekânsal yapısı küresel eğilimler ışığında ele alındığında Pamukkale, Merkezefendi, Honaz, Efeler, Nazilli ve Söke ilçelerinde bölgenin gelişmiş sanayi işletmelerinin bulunduğu fakat bu alanlardaki işletmelerin dijitalleşme, kurumsallaşma ve verimlilik alanlarında gelişime ihtiyacı olduğu görülmektedir. Bu alanlarda ürünlerin katma değerinin ve teknoloji düzeyinin artırılması için çeşitli imalat teknolojileri ile dijital teknolojilerden yararlanılmasının teşvik edilmesi bölgeye önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca tekstil ve giyim sektöründe teknik tekstil, markalaşma, moda tasarımı gibi değer kazandıracak faaliyetler artırılmalıdır.

Teknolojik gelişmeler ile birlikte tarım ve sanayi sektörlerinde küresel düzeyde rekabet baskısı artmıştır. Ucuz iş gücüne dayalı rekabetin değeri azalırken yüksek teknolojiye dayalı, yenilikçi üretim yapabilen, tasarım ve markalaşma kapasitesi yüksek üretim kanalları bölgelerin rekabetçi avantajlarını artıran ana unsurlar olarak öne çıkmıştır. Dijital teknolojileri üretim süreçleriyle bütünleştirmek ve küresel değer zincirine rekabetçi bir biçimde eklenilebilmek kapsamında, verimlilik kazanımları hassas bir doğaya sahip Güney Ege Bölgesi için özel bir öneme sahiptir.

Bu kapsamda verimlilik artışını ve yüksek katma değerli üretimi Güney Ege Bölgesi'nde dinamik kılacak sanayi dönüşümüne yönelik dijitalleşme, yenilik ve kurumsallaşma önemli araçlar olarak belirlenmiştir. Plan dönemi boyunca öngörülen bu dönüşüme bağlı olarak verimlilik artışları sayesinde artan katma değerinin mekâna ve ileri-geri bağlantılı sektörlerle yayılması, firmalara yüksek kârlılık, çalışanlara yüksek ücretler olarak yansması beklenmektedir.

İklim değişikliğinin toprak ve su kaynakları üzerinde baskı oluşturmaları ile birlikte daha az kaynakla gıda talebinin karşılanabilmesi için nitelikli iş gücü ve teknolojiye ihtiyaç artmaktadır. Güney Ege Bölgesi'nin tarımsal üretim ve ticaret üstünlüğünü artırabilmesi için küçük tarım işletmeciliğinin kurumsallaşma ve teknolojiye dayalı olarak desteklenmesi, büyük ölçekli üretim süreçlerinin ise akıllı tarım uygulamaları odağında güçlendirilmesi, gıda zincirinde rekabetçi olma hedefi kapsamında önem arz etmektedir.

Bölgenin nitelikli mal ve hizmet üretme, dijitalleşme, yenilik, kurumsallaşma ve verimlilik kapasitesinin artırılarak rekabetçi üretim yapısının uluslararası düzeye taşınması kapsamında “uluslararası rekabetçiliğin artırılması” stratejik öncelik olarak belirlenmiştir.

Dijital teknolojileri üretim süreçleriyle bütünleştirmek ve küresel değer zincirine rekabetçi bir biçimde eklenilebilmek kapsamında, verimlilik kazanımları hassas bir doğaya sahip Güney Ege Bölgesi için özel bir öneme sahiptir.

2.3. TURİZM

2.3.1. Göstergeler

Güney Ege Bölgesi'nin hâlihazırda ülkemizin en çok turist çeken üç bölgesi arasında yer alması, ortalama geceleme sayısının ülke ortalamasının üstünde olması, turizm tesisi ve yatak kapasitesi bakımından yaklaşık yüzde 15'lik ülke payı gibi unsurlar, turizm sektörünün bölgenin uluslararası rekabet yarışındaki önemli fırsatlarından birisi olduğunu göstermektedir.

Bölgenin 316.462 yatak kapasitesi mevcut olup toplam yatak kapasitesi bakımından yüzde 16 ülke payına sahiptir. Bölgede toplam 3.335 adet işletme ve basit belgeli turizm konaklama tesisi bulunmaktadır. Türkiye'deki konaklama tesislerinin yüzde 16'sı bölgede yer almaktadır. Bölge illeri ayrıntılı incelendiğinde ise tesis ve yatak kapasitesi açısından Muğla ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 13. Bölgenin Turizm Tesis, Oda ve Yatak Sayıları

Bölge	Toplam		
	Tesis	Oda	Yatak
Aydın	477	30.391	62.468
Denizli	162	7.591	15.221
Muğla	2.696	114.347	238.773
TR32	3.335	152.329	316.462
Türkiye	20 807	934 524	1 942 180

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, 2023 Yılı Mayıs Ayı Verileri

2022 yılında Türkiye’de toplam tesislere gelişlerin yüzde 10’unu Güney Ege Bölgesi’nin karşıladığı görülmektedir. Bölgedeki turizm konaklama tesislerinde doluluk oranı Haziran – Eylül döneminde artış göstermekle birlikte yıllık ortalama doluluk oranı işletme belgeli tesislerde yüzde 50 seviyesinin üstünde seyretmektedir. Tesislere geliş sayıları, ortalama kalış süreleri ve doluluk oranlarına ilişkin veriler Tablo 14’te verilmiştir.

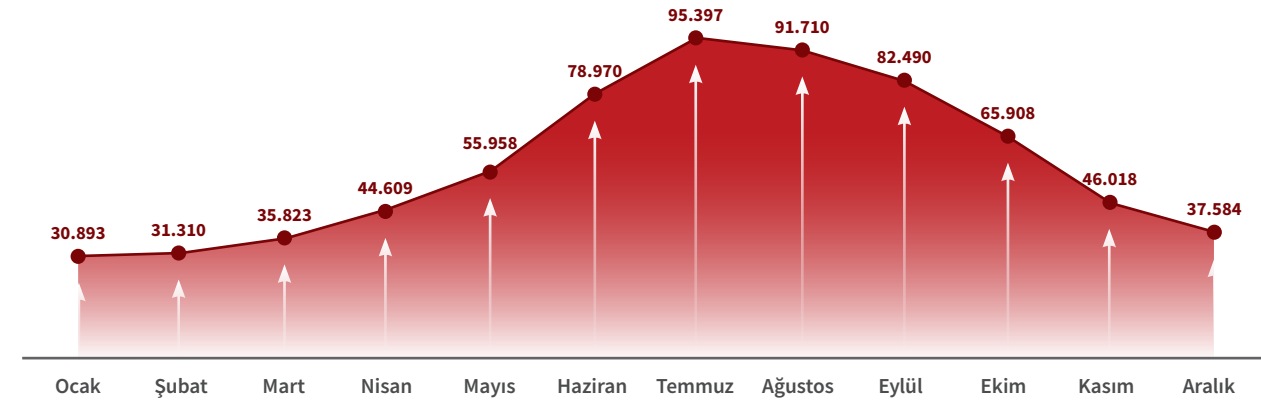
Tablo 14. Tesislere Geliş Sayıları, Ortalama Kalış Süreleri ve Doluluk Oranı

Tesis Türü	İller	Tesis Geliş Sayısı	Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı(%)		
			Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
İşletme Belgeli Tesisler	Aydın	2.212.432	3,11	2,26	2,72	35,10	21,41	56,52
	Denizli	799.497	1,55	1,68	1,60	29,76	23,27	53,03
	Muğla	3.857.354	3,60	2,70	3,27	38,82	17,04	55,86
	Türkiye	67.778.833	3,30	1,92	2,67	36,96	17,96	54,92
Basit Belgeli Tesisler	Aydın	312.663	3,41	2,49	2,85	23,80	27,05	50,85
	Denizli	60.104	1,99	1,55	1,62	7,32	31,12	38,44
	Muğla	2.119.605	2,91	2,61	2,76	24,46	20,39	44,85
	Türkiye	24.588.517	2,80	2,01	2,30	20,32	25,26	45,58

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, 2022 Yılı Verileri

Şekil 9’da Muğla ilinde konaklama ve yiyecek sektöründe çalışan sayısının aylara göre dağılımı verilmekte olup Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül aylardaki yoğunluk dikkat çekmektedir. Kitlesel deniz turizminin baskın olması turizm sektöründeki istihdamın mevsimsel dağılımını etkilemektedir.

Şekil 9. Muğla İlinde Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri Sektöründe Çalışan Sayısı (Aylara Göre)

Kaynak: SGK, 2021 Yılı Verileri

2.3.2. Eğilimler

Dünyada son yıllarda politik, toplumsal ve teknolojik gelişmelerin ardından turizm eğilimlerinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Pandemi, metropollerin kalabalıkları ve şehir hayatının stresi gibi unsurlar insanları doğa turizmi alanlarına yöneltmektedir. Son dönemde sayısı artış gösteren doğaya yönelen gezginler; yürüyüş, bisiklet, kayak, dalış, sörf gibi farklı spor dalları ile macera içeren spor dallarını deneyimlemeyi; flora, fauna gibi öğeleri incelemeyi talep etmektedir. Eko-turizm, seyahat tutkusunu, yerel çevreyi korumaya ve desteklemeye doğrudan katılımla birleştirmeyi teşvik etmektedir. Turizm endüstrisi, pandemi sonrası dönemde sürdürülebilir açık hava seyahatini ve eko-turizmi teşvik ederek bu eğilimi sürdürecektir.

Dünyada yaş ortalamasının artması ve 3. yaş turizmi olarak adlandırılan 50 yaş ve üzerindeki turist hareketliliğinin artması öngörülmektedir. 3. yaş turizmi ile gelecek 10 yıl içerisinde tüm dünyada turizm gelirleri içinde sağlık ve termal hizmetlerin payının artış göstermesi beklenmektedir.

Dijitalleşme ile birlikte çevrimiçi rezervasyonlarda büyük artış olmuş, seyahat rezervasyonları için telefon görüşmesi ve yüz yüze görüşmelere gerek kalmamıştır. Rezervasyon sistemleri, tur ve etkinlik sağlayıcılarının süreçlerini otomatikleştirmelerine ve en son teknolojileri benimseyerek daha etkili olmalarına yardımcı olmuştur. Turizm sektöründeki dijitalleşme süreci yeni iş fırsatları yaratmakta ve sektörün sürdürülebilir gelişimini desteklemektedir.

Antik kentler, ören yerleri ve mimari önem taşıyan noktaların restorasyon, renovasyon ve cephe düzenlemeleri ile modern bir şekilde ziyaretçilere sunulması yerel ekonomiler için önemlidir. Gelecek dönemde tüm bu öğelerin çekiciliğini koruyabilmesi için yenilikçi ve teknolojik tanıtım yöntemlerine ihtiyaç duyulacaktır. Metaverse teknolojisi, 3 boyutlu animasyonlar, sanal gerçeklik gibi uygulamaların turizm sektörüne entegrasyonu hız kazanacaktır.

Eko-turizm, seyahat tutkusunu, yerel çevreyi korumaya ve desteklemeye doğrudan katılımla birleştirmeyi teşvik etmektedir. Turizm endüstrisi, pandemi sonrası dönemde sürdürülebilir açık hava seyahatini ve eko-turizmi teşvik ederek bu eğilimi sürdürecektir.

2.3.3. Mekânsal Yapı

Turizm tesislerine geliş sayıları bakımından Aydın ilinde öne çıkan ilçeler Didim, Efeler ve Kuşadası'dır. Efeler ilçesindeki tesislere gelişlerin büyük ölçüde iş seyahatlerine bağlıdır.

Tablo 15. Aydın İlçelerinde Tesislere Gelen Turist İstatistikleri

Tesis Türü	İlçeler	Tesis Geliş Sayısı			Doluluk Oranı (%)		
		Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
İşletme Belgeli Tesisler	Didim	224.697	230.894	455.591	33,45	23,85	57,30
	Efeler	5.832	125.036	130.868	2,25	43,61	45,86
	Kuşadası	968.524	551.646	1.520.170	40,30	17,71	58,01
	Aydın	1.202.013	1.010.419	2.212.432	35,10	21,41	56,52
Basit Belgeli Tesisler	Didim	3.600	13.036	16.636	7,38	31,65	39,02
	Efeler	720	54.549	55.269	0,84	43,63	44,47
	Kuşadası	117.696	90.559	208.255	37,78	21,16	58,94
	Aydın	122.381	190.282	312.663	23,80	27,05	50,85

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, 2022 Yılı Verileri

Denizli ilinde tesis konaklamalarının Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 16. Denizli İlçelerinde Tesislere Gelen Turist İstatistikleri

İşletme Türü	İlçeler	Tesis Geliş Sayısı			Doluluk Oranı(%)		
		Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
İşletme Belgeli Tesisler	Merkezefendi	9.546	75.662	85.208	6,44	44,55	50,99
	Pamukkale	452.113	248.895	701.008	33,98	20,21	54,19
	Denizli	464.975	334.522	799.497	29,76	23,27	53,03
Basit Belgeli Tesisler	Merkezefendi	316	4.305	4.621	3,14	39,60	42,74
	Pamukkale	8.385	41.635	50.020	8,76	33,18	41,94
	Denizli	9.332	50.772	60.104	7,32	31,12	38,44

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, 2022 Yılı Verileri

Muğla ilinde ise Yatağan, Kavaklıdere ve Seydikemer dışında tüm ilçelerin konaklama sektöründe gelişmiş olduğu görülmektedir. Köyceğiz, Milas, Ortaca'da yabancı turistlerin ortalama kalış sürelerinin diğer ilçelere göre fazla olması dikkat çekmektedir. Bu ilçelerdeki kültür ve doğa turizmi potansiyelinin kalış sürelerine yansıdığı değerlendirilmektedir.

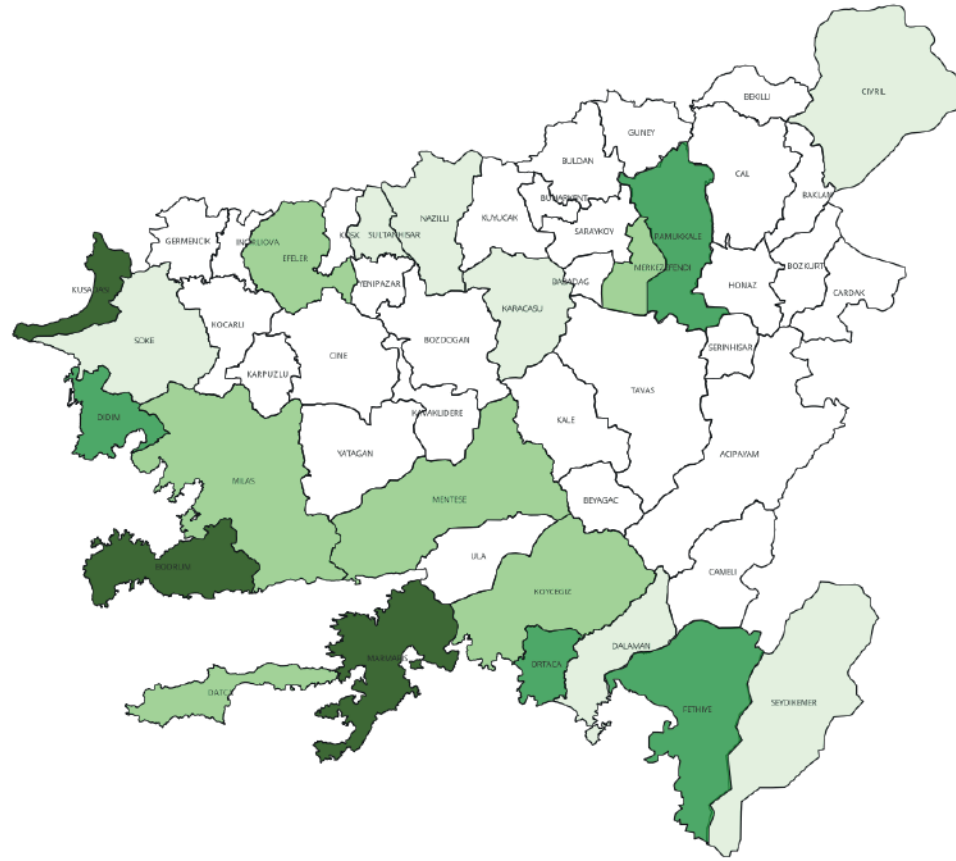
Tablo 17. Muğla İlçelerinde Tesislere Gelen Turist İstatistikleri

İşletme Türü	İlçeler	Tesis Geliş Sayısı			Doluluk Oranı(%)		
		Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
İşletme Belgeli Tesisler	Bodrum	852.494	638.519	1.491.013	32,87	18,05	50,93
	Datça	3.199	53.232	56.431	2,01	31,86	33,87
	Fethiye	259.778	146.130	405.908	45,37	20,48	65,86
	Köyceğiz	32.921	22.576	55.497	51,67	20,80	72,46
	Marmaris	1.028.829	376.179	1.405.008	45,58	13,54	59,13
	Menteşe	3.164	70.201	73.365	1,94	36,07	38,00
	Milas	85.832	60.742	146.574	35,40	21,08	56,48
	Ortaca	165.767	37.242	203.009	61,50	8,10	69,61
	Ula	133	20.186	20.319	0,23	24,59	24,82
	Muğla	2.432.279	1.425.075	3.857.354	38,82	17,04	55,86
Basit Belgeli Tesisler	Bodrum	339.108	431.315	770.423	20,28	18,97	39,24
	Dalaman	69	244	313	5,30	17,81	23,11
	Datça	7.416	136.188	143.604	1,74	28,75	30,49
	Fethiye	171.775	103.152	274.927	38,27	22,70	60,97
	Köyceğiz	7.635	6.647	14.282	29,64	28,28	57,91
	Marmaris	553.016	253.204	806.220	38,39	16,44	54,82
	Menteşe	1.146	51.303	52.449	2,31	45,49	47,80
	Milas	1.777	5.391	7.168	9,96	31,38	41,35
	Ortaca	12.693	12.155	24.848	29,98	30,53	60,51
	Ula	1.084	16.469	17.553	2,73	30,94	33,67
	Yatağan	0	4.681	4.681	0,00	40,18	40,18
	Seydikemer	1.245	1.892	3.137	12,96	22,03	35,00
	Muğla	1.096.964	1.022.641	2.119.605	24,46	20,39	44,85

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, 2022Yılı Verileri

Başta merkez ilçeler olmak üzere bazı ilçelerdeki iş ve ticaret ilişkileri kapsamındaki konaklama sayıları turizm öğelerinin çekiciliğini ölçmek açısından yeterli değildir. Bu kapsamda yabancı ziyaretçilerin tesislere geliş sayısı verisi kullanılarak oluşturulan tematik harita Şekil 10'da yer almaktadır. Marmaris, Bodrum ve Kuşadası ilçeleri yabancı ziyaretçi açısından lider konumda bulunmakla birlikte, Fethiye, Ortaca, Pamukkale ve Didim ilçeleri de rekabetçidirler.

Şekil 10. Yabancı Turistlerin Yoğunlaştığı İlçeler

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, 2021 Yılı Verileri

Zengin yeraltı kaynakları ile termal sağlık turizmi için önemli bir potansiyel barındıran başta Pamukkale Karahayit olmak üzere Davutlar, Sarayköy, Köyceğiz, Germencik gibi alanlar öne çıkmaktadır.

Bodrum, Fethiye, Marmaris başta olmak üzere Milas, Datça, Kuşadası ve Didim yat turizminde dikkat çeken alanlar olup bölge genelinde çok sayıda yat limanı, çekek ve yanaşma yeri bulunmaktadır.

Bölgede Hierapolis, Aphrodisias, Laodikeia, Tripolis, Milet, Priene, Stratonikeia, Beçin Kalesi, Kaunos, Euromos, Knidos Ören Yerleri ile Hekatomnos Anıt Mezarı gibi alanlar tarihi önemi açısından öne çıkmaktadır. Tarih ve kültür turizmi açısından Söke, Karacasu, Buldan, Babadağ, Milas, Ula gibi kendine has dokusunu kaybetmemiş ilçeler dikkat çekmektedir. Buldan bezi, Karacasu çömlekçiliği, Yatağan bıçakçılığı, Söke körüklü çizme, Güllübahçe bebekleri, Milas halısı, Kavaklıdere bakırcılığı, Denizli şarapçılığı (Güney, Çal, Bekilli) gibi yöresel ürünler ise turizme ve tanıtıma katkısı açısından önem taşımaktadır.

2.3.4. GZFT Analizi

Turizm sektörüne ilişkin GZFT analizi Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18. Turizm Sektörü GZFT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER
Bölgenin eşsiz bir doğaya ve kültürel değerlere sahip olması
Uluslararası bilinirliğin yüksek olması
Bölgenin turizm işletmeciliği deneyimine sahip olması
Bölgede 200'i aşkın antik kent ve ören yerinin bulunması
Bölgenin Antalya ve İzmir gibi diğer önemli turizm merkezlerine yakınlığı
Bölgede 3 havalimanı (Dalaman, Denizli, Milas-Bodrum) bulunması
Yat limanları ve kruvaziyer limanları bakımından zengin olması
Bölgenin eğitim düzeyinin yüksek olması
Bölge halkının turizm farkındalığının yüksek olması
UNESCO Dünya Miras Listesi'nde Hierapolis ve Aphrodisias Antik Kenti'nin yer alması
Yatak kapasitesinin yüksek olması ve kaliteli konaklama tesislerine sahip olması
Bölgenin termal ve sağlık turizmi potansiyelinin yüksek olması
Bölgede kamp ve karavan turizmine uygun alanların bulunması
Bölgenin Likya, Karya, Ecotrails, Leleg gibi tanınmış yürüyüş yollarına sahip olması
Bölgenin tanınmış bisiklet rotalarının bulunması ve bu rotaların talep görmesi
Aydın'da 35, Muğla'da 110 olmak üzere bölgede 145 adet mavi bayraklı plaj bulunması

ZAYIF YÖNLER

Kuş ve doğa gözlemciliği alanlarının altyapısı ve çekiciliğinin yetersiz olması

Eko-turizm alanında yatırım ve girişimlerin yetersiz olması

Kamp ve karavan turizmi alanlarında altyapı ve sosyal donatıların yetersiz olması

Yürüyüş ve bisiklet yollarında çevre düzenlemesine ilişkin eksikliklerin olması

Ev pansiyonculuğu ve butik otelcilik yatırımlarının yetersiz olması

Bozdağ Kayak Merkezi'nin konaklama altyapısının yetersiz olması

Dalış, sörf, kitesörf, yelken ve kano merkezlerinin çekiciliğinin zayıf olması

Paraşüt eğitim ve atlayış alanlarında çevre düzenlemesine ilişkin eksikliklerin olması

Gelişmekte olan turizm merkezlerinde sosyal donatıların yetersizliği

Termal tesislerde ürün çeşitliliği ve pazarlama kapasitesinin düşük olması

Diş, estetik gibi alanlarda sağlık turizmi potansiyelinden yeterince faydalanılmaması

Ören yerlerinin dijital teknolojiler ile daha çekici hale getirilememesi

Gastronomi zenginliğine ilişkin envanter ve tanıtım çalışmalarının olmaması

Yöresel ürünlerin ve el sanatlarının turizme entegre edilememesi

Yerel dokunun korunamaması ve sokak sağlıklılaştırma çalışmalarının yetersiz kalması

Hediyelik eşya üretiminin yöresel değerleri yansıtmaması ve rekabetçi olmaması

Antik kentlerin birbirleri ile ilişkilerini ortaya koyan rotaların oluşturulamaması

Bütüncül destinasyon yönetimi anlayışının benimsenmemesi

Tanıtımda geleneksel yöntemlerin kullanılması

Tanıtım faaliyetlerinin kısıtlı pazarlara yönelik olması

Seyahat acentaları, tur operatörleri ve paydaşlar arasındaki koordinasyon eksikliği

Turizm destinasyonlarında kent kimliği farkındalığının yetersiz olması

Turizmde profesyonel ve deneyimli personelin istihdam edilememesi

Turizm işletmelerinin tesis ve tefrişat yenileme ihtiyaçlarının bulunması

Yat çekek yerleri ve liman atık kabul tesislerinin yetersizliği

Deniz yolu taşımacılığının yetersiz kalması

Markalaşma ve imaj oluşturmada yeterli düzeye erişilememesi

Turizm merkezlerinde yaşanan trafik ve güvenlik sorunları

Düşük gelir düzeyine sahip turistlerin bölgeyi tercih etmesi

Kanalizasyon içme suyu altyapısının yetersizliği

Az ve belirli sayıda yurt dışı pazarına bağlı kalınması

Ticari tekneler için bağlama yerlerinin yetersiz olması

Yat bakım-onarım alanındaki eksiklikler

Hanuçculuğun yaygın olması

Alternatif turizme yönelik yatırım teşviklerinin yetersiz olması

Sezonun kısa olması sebebi ile personel istihdamının sürekliliğinin sağlanamaması

Kırsal alanlarda potansiyel turizm ürünlerine yönelik farkındalık olmaması

FIRSATLAR

Doğa ve ekoloji temelli turizm türlerinin popülaritesini artırması

Yeşil yaşam tarzı ve artan ekolojik problemlere yönelik farkındalığın artması

Manzara-Boş Zaman-Öğrenme-Limit dörtlüsü ile yeni bir turizm formunun yaygınlaşması

Yaşlı nüfusun artması ile termal, geriatri ve sağlık turizmine olan talebin artması

Eğlenme-Heyecan-Eğitim üçlüsü adı altında yeni turizm türünün dünyada gelişme göstermesi

Gastronomi odaklı seyahatlerin, macera yolculuklarının ve nostalji arayışının artması

Bilgi arayışının dijital ortamlara kayması, deneyimlerin anında paylaşılması ve hızla yayılması

Apiturizm potansiyelinin yüksek olması

Dalış, sörf, kitesörf, yelken ve kano, paraşüt ve kayak gibi potansiyellerinin yüksek olması

Bölgede kamp ve karavan turizmine uygun alanların bulunması

Nitelikli insan gücü bakımından cazip bir bölge olması

Henüz tahribata uğramamış bakir alanların bulunması

Sıcaklıkların artması sebebiyle yaz sezonunun uzaması

Akredite sağlık tesislerinin, seyahat acentelerinin sayılarının artması

TEHDİTLER

Bölgenin deprem kuşağında yer alması

Fiyat rekabeti

Doğal afetler meydana gelmesi (yangın, sel gibi) / Küresel iklim değişikliği

İklim değişikliğinin deniz, orman ve kıyılarda yarattığı tahribat

Küresel ve ulusal ekonomik krizin etkilerinin devam etmesi

Uluslararası gerginlik ve çatışmaların artması

Deniz kirliliğinin etkilerinin artması

Uluslararası göç sebebi ile oluşabilecek güvenlik riskleri

2.3.5. Stratejik Bakış

Bölgenin kıyı şeridinde yığılaşmış turizm ve konaklama sektörünün iç kesimlere çekilebilmesi ve turizm gelirlerinin artırılarak tüm bölgeye yayılmasının sağlanması stratejik öncelik olarak öne çıkmaktadır. Kitlesele deniz turizmi bölgede doyum noktasına ulaşmıştır. Bölgenin turizm politikalarının gerçekleştirilebilmesi doğrultusunda bölgede turizm çeşitlerinin deniz-kum-güneş turizmi baskısından kurtararak dört mevsime yayılması 2024-2028 Plan dönemi için önem arz etmektedir. Bu doğrultuda bölgedeki yaz aylarına sıkışmış turizmin tüm yıla yayılması, turizm gelirlerinin tüm yıl boyunca sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmalıdır.

Bölge turizminin geliştirilmesi için çizilen bu çerçeve kapsamında doğal zenginliklerin koruma kullanma dengesi göz önünde tutularak turizm ögesi haline getirilmesi; yerel kültürün korunarak turizme entegre edilmesi; bölgenin tümüne yayılmış tarihi ve kültürel öğelerin çekiciliğinin artırılması; destinasyon yönetiminin profesyonel şekilde ele alınması ve dijital tanıtım yöntemlerinin yaygınlaştırılması bölge için önem arz etmektedir. 2024-2028 Plan dönemi sonunda bölgede konaklama tesislerinde ortalama kalış süresi ve geliş sayılarının artması, bölgenin kıyı şeridi dışında kalan ilçelerdeki geceleme sayılarının artması ve yaz ayları dışındaki turizm sektörü çalışan sayısının artması beklenmektedir. Bu kapsamda turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması stratejik öncelik olarak belirlenmiştir.

Turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması stratejik öncelik olarak belirlenmiştir.

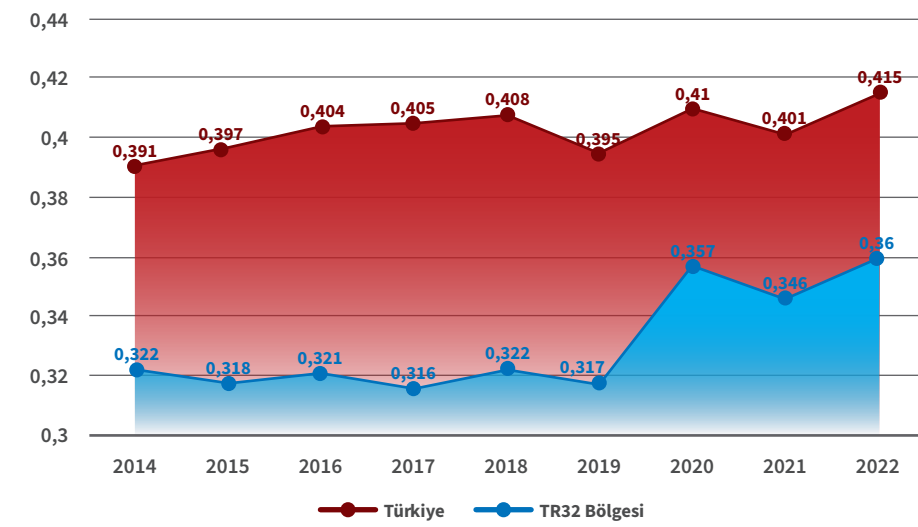
Bölgede yaz aylarına sıkışmış turizmin tüm yıla yayılması, turizm gelirlerinin tüm yıl boyunca sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmalıdır.

2.4. SOSYAL YAŞAM

2.4.1. Göstergeler

Gelir eşitsizliğinin istatistiksel dağılımını ölçen gini katsayısının yıllara göre ülkemizde ve bölgede seyri Şekil 11'de gösterilmektedir. Güney Ege Bölgesi'nde gelir eşitsizliği katsayısının ülke değerinin altında olduğu görülmektedir. Bölgenin gini katsayısı Japonya, Güney Kore ve İsrail gibi ülkeler ile benzer seviyededir.

Şekil 11. TR32 Bölgesi -Türkiye Gini Katsayısı Karşılaştırması

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2022 Yılı Verileri

Yaşlı nüfus oranı bakımından bölgenin ülke ve dünya ortalamasının üstünde bir değere sahip olduğu görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda yaşlı nüfus oranının bölgede artış eğiliminin devam edeceği öngörülmektedir.

Tablo 19. Yaşlı Nüfus Oranı

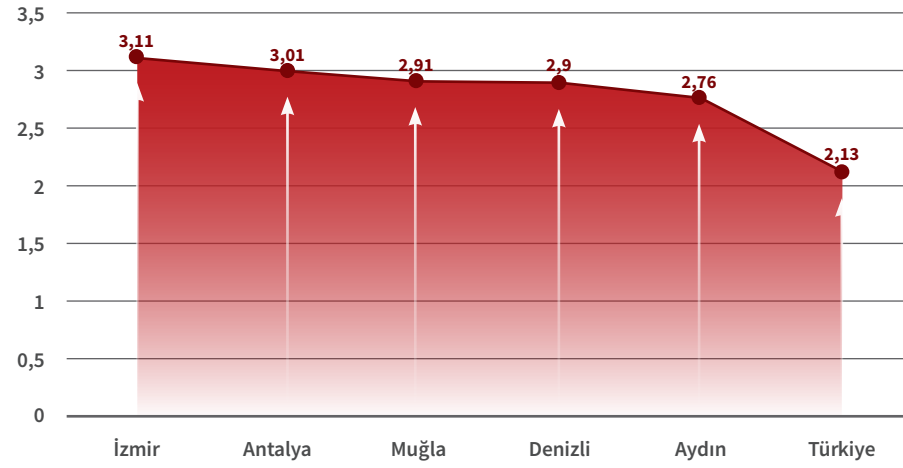
Bölge Adı	Yaşlı Nüfus Oranı (%)
Aydın	14,51
Denizli	11,94
Muğla	13,39
TR32 Bölgesi	13,31
Türkiye	9,91

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2022 Yılı Verileri

Güney Ege Bölgesi'nde gelir eşitsizliği katsayısı ülke değerinin altındadır. Bölgenin gini katsayısı Japonya, Güney Kore ve İsrail gibi ülkeler ile benzer seviyededir.

Bölge kaba boşanma hızı bakımından Türkiye ortalamasının üzerinde değere sahiptir. Bölge kaba boşanma hızı en yüksek olan İzmir bölgesinden sonra 2. Düzey 2 Bölgesi'dir. Ayrıca Şekil 12'de görüleceği üzere Muğla 81 il arasında kaba boşanma hızı en yüksek 3. ildir.

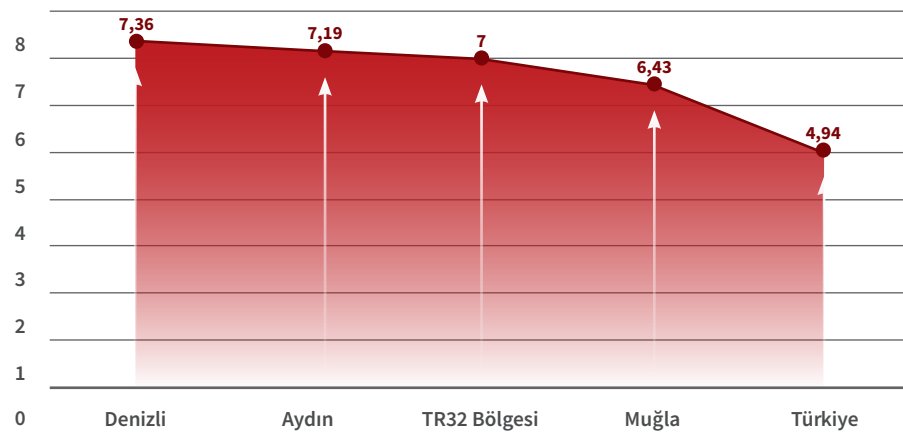
Şekil 12. Kaba Boşanma Hızı (%)

Kaynak: TÜİK, Boşanma İstatistikleri, 2022 Yılı Verileri

Güney Ege Bölgesi Türkiye'de en yüksek kaba intihar hızına (7) sahip bölge olarak öne çıkmaktadır. Denizli ili ise Türkiye'nin kaba intihar hızı en yüksek 5. ilidir.

Şekil 13. Kaba İntihar Hızı (yüz binde)

Kaynak: TÜİK, İntihar İstatistikleri, 2021 Yılı Verileri

2022 yılı TÜİK verilerine göre Güney Ege Bölgesi yüzde 54,6 iş gücüne katılım oranı ile Düzey 2 Bölgeleri arasında 7. sıradadır. Kadınların iş gücüne katılım oranları bakımından ise yüzde 39,5 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 35,1) üstünde bir değere sahiptir.

Güney Ege Bölgesi
Türkiye'de
en yüksek kaba
intihar hızına sahip
bölgedir.

2.4.2. Eğilimler

Demografik dönüşüm ile birlikte gelişmiş ülkelerde iş gücünün daralmasıyla ekonomiler yavaşlamakta, artan sağlık ve sosyal güvenlik harcamaları sağlıklı yaşlanma politikalarının geliştirilmesi ihtiyacını artırmaktadır. Yaşlı nüfus oranının artması ile birlikte bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, yaşam boyu eğitim imkânlarının artırılması ve yaşlıların değişime uyumunun sağlanması ön plana çıkmaktadır.

Dünyada kentsel nüfus artmakta, kentlerin nüfus içindeki payı hızla yükselmektedir. 2050 yılında kentsel nüfusun dünya nüfusu içindeki payının yüzde 70'lere ulaşması beklenmektedir. Demografik yoğunlaşma ve çevre baskıları ise akıllı kent kavramını gündeme getirmektedir.

Günümüzde analitik, eleştirel ve yaratıcı düşünme yetilerinin kazandırıldığı eğitim sistemleri önem kazanmaktadır. Grup halinde karşılıklı öğretme ve öğrenme, okul dışında bilgiyi farklı kaynaklardan edinme ve kar-

şılaştırabilme becerilerinin kazandırıldığı, eğlenerek öğrenme yaklaşımının uygulandığı, öğrenme ortam ve teknikleri öne çıkmaktadır. Bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilmesini sağlayan mobil teknoloji araçlarının kullanıldığı yenilikçi öğrenme tasarımları değer kazanmaktadır.

2.4.3. Mekânsal Yapı

Dünyada kentsel nüfus artmakta, kentlerin nüfus içindeki payı hızla yükselmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan Kent Kır Nüfus İstatistiklerine göre Güney Ege Bölgesi'nde nüfusun %49'u yoğun kentlerde, %26'sı orta yoğun kentlerde, %25'i ise kır nitelikli alanlarda ikamet etmektedir.

Yaşlı nüfus oranının artması ile birlikte bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır. Yaşlı nüfus oranı ilçeler düzeyinde Tablo 20'de verilmektedir. Be-killi, Çal, Baklan, Karpuzlu, Çameli, Yenipazar, Güney, Tavas, Koçarlı, Datça, Karacasu, Kuyucak ve Bozdoğan ilçelerinde yaşlı nüfus oranı Türkiye ve Dünya ortalamasının çok üzerindedir.

Tablo 20. Yaşlı Bağımlılık Oranı

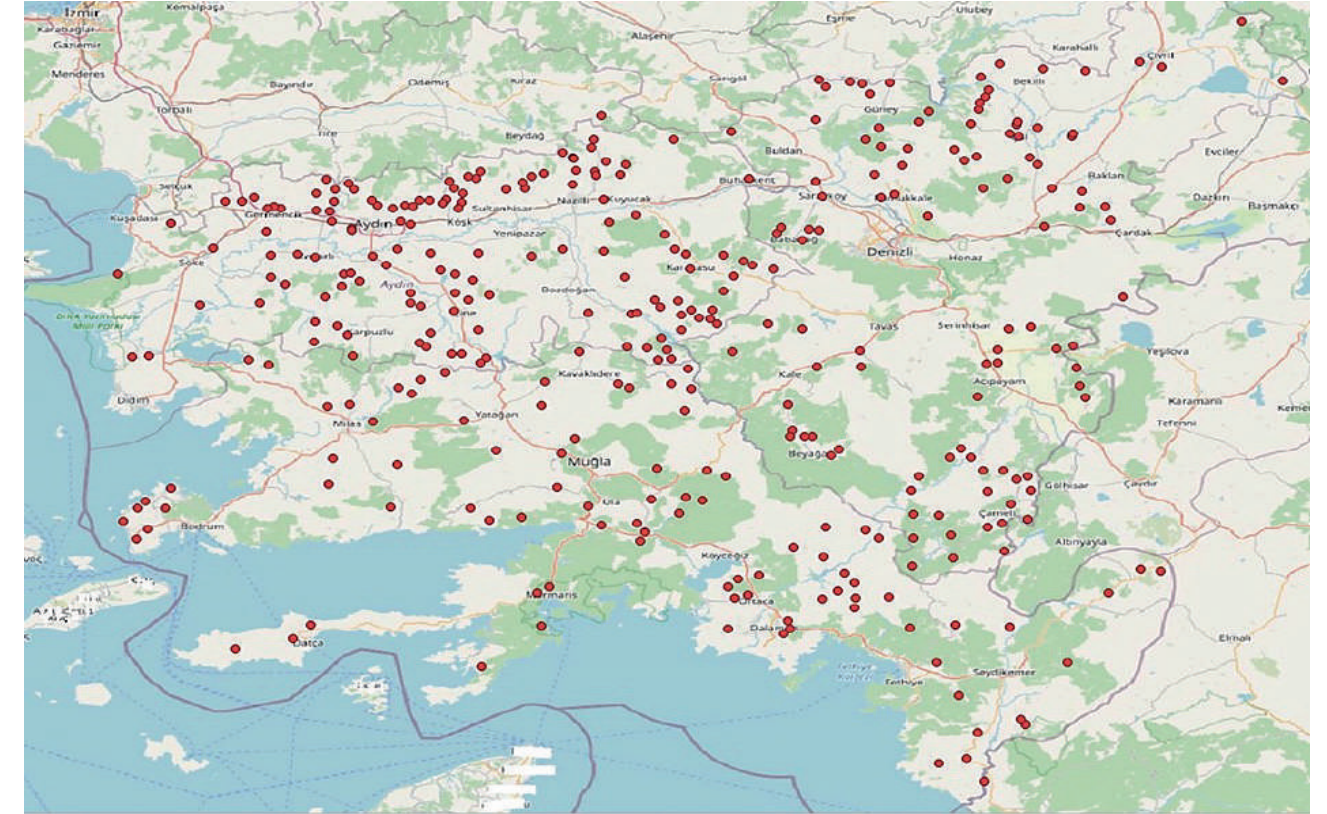
İlçe Adı	Oran (%)	İlçe Adı	Oran (%)	İlçe Adı	Oran (%)
Bekilli	47,44	Çardak	29,63	Söke	19,6
Çal	40,78	Ula	28,99	Köşk	19,54
Baklan	40,27	Sultanhisar	28,6	Bodrum	18,79
Karpuzlu	39,43	Acıpayam	28,16	Ortaca	18,41
Çameli	36,5	Bozkurt	27,86	Menteşe	17,32
Yenipazar	35,72	Beyağaç	26,94	İncirliova	17,02
Güney	34,88	Çivril	26,8	Efeler	16,71
Tavas	33,56	Didim	26,47	Fethiye	15,63
Koçarlı	33,37	Serinhisar	26,1	Marmaris	15,58
Datça	32,76	Yatağan	25,26	Dalaman	15,51
Karacasu	31,43	Kavaklıdere	25,14	Honaz	13,99
Kuyucak	31,15	Seydikemer	24,99	Pamukkale	12,25
Bozdoğan	30,95	Babadağ	24,07	Merkezefendi	12,24
Çine	30,35	Germencik	23,19		
		Kale	22,95		
		Buldan	22,74		
		Buharkent	21,66		
		Sarayköy	21,6		
		Milas	21,4		
		Kuşadası	21,14		
		Köyceğiz	20,97		
		Nazilli	20,33		

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2022 Yılı Verileri

Kamu hizmetlerinin dijitalleştiği günümüzde internet erişimi kırsal alanlar açısından önem arz etmektedir. YER-SİS çalışmasına göre Güney Ege Bölgesi'nde mobil internet ve geniş bant internet erişimi olmayan 287 kırsal nitelikli mahalle bulunmaktadır. İnternete erişim hususunda en dezavantajlı il Muğla'dır. Muğla ilinin kırsal mahallelerinin yüzde 40'ında internet ağlarına erişim bulunmamaktadır. İlçe bazlı incelendiğinde ise sırasıyla Muğla'da Milas, Denizli'de Çivril ve Aydın'da Çine ilçeleri internet erişimi olmayan kırsal mahalle sayısı bakımından en dezavantajlı ilçelerdir.

Şekil 14'te görüleceği üzere bölgede emekli maaşı ve sosyal yardımların en önemli gelir kaynağı olduğu kırsal mahallelerin yoğunlaştığı ilçeler daha çok tarıma dayalı ekonominin hâkim olduğu ilçelerdir. Ayrıca bu ilçelerin yaşlı bağımlılık oranlarının da bölge ve Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olduğu görülmektedir.

Şekil 14. Emekli Maaşı ve Sosyal Yardımların En Önemli Gelir Kaynağı Olduğu Kırsal Mahalleler

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

2.4.4. GZFT Analizi

Sosyal yaşam başlığına ilişkin GZFT analizi Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21. Sosyal Yaşam GZFT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER
Kadınların İşgücüne katılımının yüksek olması
3 ilde üniversite ve teknopark bulunması
Eğitim düzeyinin yüksek olması
Büyükşehir merkezlerinde sosyal donatı ve rekreasyon alan miktarının yüksek olması
Yükseköğretim Kurumları Sınavı başarı oranının yüksek olması
Girişimcilik fikrine sahip insan varlığının yüksek olması
ZAYIF YÖNLER
Engellilerin kentsel üst yapı ve kamusal hizmetlere erişimlerinin kısıtlı olması
Yaşlı bağımlılık oranının yüksek olması
Kırsal mahallelerde internet erişiminin yeterli olmaması
Eğitim hizmetlerinde dijital teknolojilerin kullanımının yetersiz olması
Sanat, kültür ve spor altyapısının az gelişmiş ilçelerde ve kırsal alanlarda yetersiz olması
Kırsal alanlardan kent merkezlerine ulaşım olanaklarının yetersiz olması
Sağlık hizmetlerinin turizm bölgelerinde yetersiz olması
Akıllı şehir uygulamalarının yaygınlaşmamış olması

FIRSATLAR

- Dijital teknolojilerin kamusal hizmetlerin erişilebilirliğini artıracak olması
- Kadınların girişimcilik potansiyelinin yüksek olması
- Nitelikli insan kaynağı çekme açısından cazip olması

TEHDİTLER

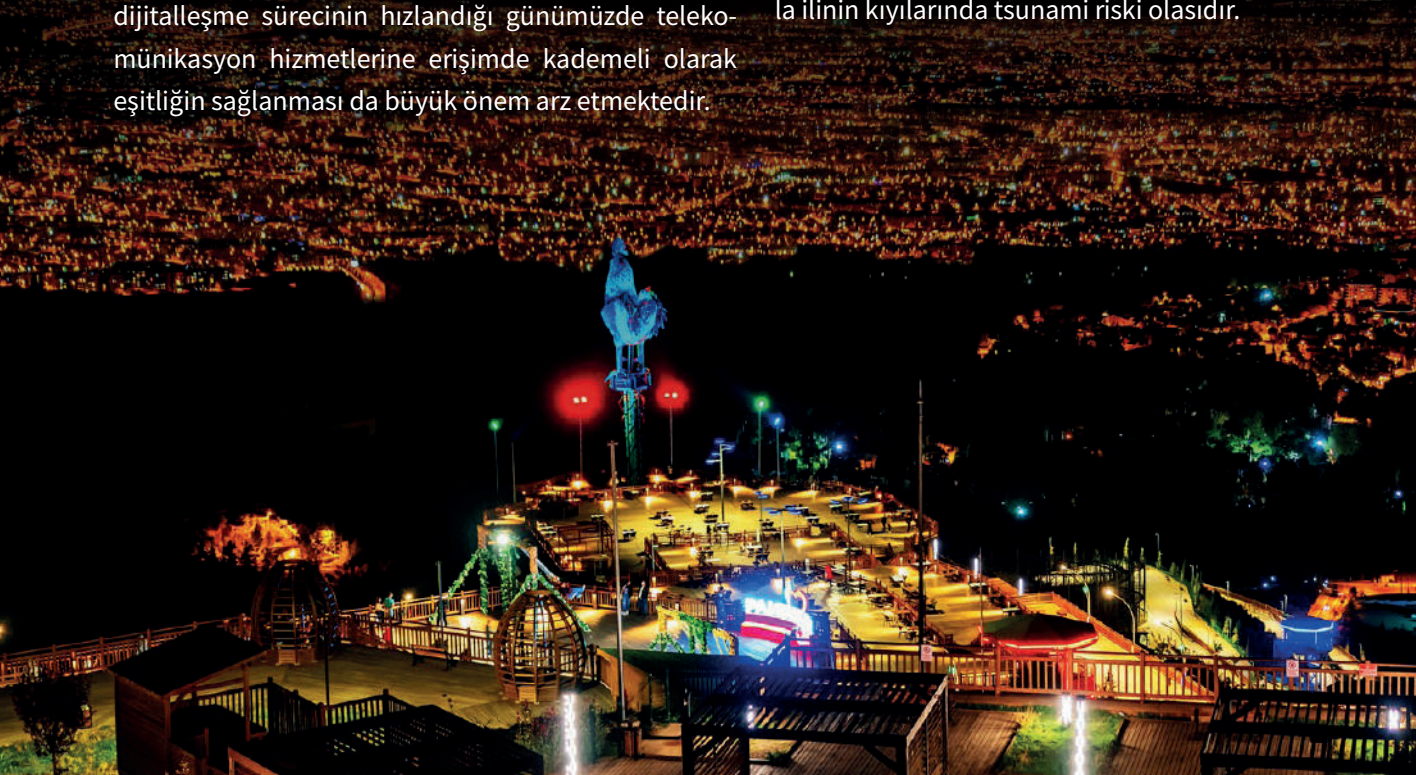
- Kırsaldan kente göçün fazla olması
- Göçle gelen nüfusun eğitim düzeyinin düşük olması
- Dijital becerileri geliştirmeye yönelik araçların yeterli düzeyde olmaması
- Dijital ekonominin mesleklerde yaratacağı değişiklikler
- Göçmenlerin sosyal uyum sorunu

2.4.5. Stratejik Bakış

Sanayi üretimi ve turizm ile ilgili hizmetler sektörlerinde yaşanan gelişmeler, Bölgenin geleneksel üretim anlayışından hızlı bir kopuşu ortaya çıkarmıştır. Yaşanan bu kopuş hızlı sosyal değişimleri beraberinde getirmiştir. Dünyada endüstri devrimi ile birlikte yaşanan bu tarzdaki gelişmeler sanayileşme ve kentleşmenin artması ile paralel olarak Türkiye'nin sanayileşmiş bölgelerinde ve Güney Ege Bölgesi'nde de yaşanmaya başlamıştır. Özellikle son yıllarda intihar ve boşanma vakalarında yaşanan artışların sanayileşme süreci ile ilintili olabileceği değerlendirilmektedir. Göçle gelen nüfusun artması, bu nüfusun sosyal ve ekonomik entegrasyonu gibi hususlar önem kazanmıştır. Bu kapsamda Güney Ege Bölgesi açısından bu risklerin etkin yönetimi gerekmektedir.

Güney Ege Bölgesi'nde 4. ve 5. kademe gelişmiş ilçelerde sosyal ve teknik altyapı zayıf olup kentsel yaşam kalitesi düzeyi düşüktür. Bu ilçelerde temel altyapı ve hizmetlerin erişilebilirliğinin artırılmasına yönelik politikalara ihtiyaç bulunmaktadır. Kamu hizmetlerinin dijitalleşme sürecinin hızlandığı günümüzde telekomünikasyon hizmetlerine erişimde kademeli olarak eşitliğin sağlanması da büyük önem arz etmektedir.

Güney Ege Bölgesi deprem, sel baskını ve yangın gibi afet riskleri açısından kritik bir bölgedir. Aydın ili, jeolojik durumu ve iklim özellikleri nedeniyle deprem, meteorolojik ve iklimsel afetler, taşkın, sel baskınları, heyelan, kaya düşmesi, yangın gibi afetler ve acil durumlar yönüyle afet riskli bölgeler içerisinde yer almaktadır. İlin kuzeyinden geçen Büyük Menderes Grabeni'ne ait faylar diri faylardır. Büyük Menderes Grabeni'ni oluşturan fay segmentleri, genel karakter olarak kısa ve düşük atımlı olması nedeniyle ürettikleri depremler büyüklük olarak 5-6,5 arasında seyretmektedir. Denizli ili ise jeolojik, topoğrafik ve morfolojik özellikleri açısından taşkın, sel, kaya düşmesi, heyelan oluşumuna müsait durumdadır. Özellikle Büyük Menderes Grabeni, Gediz Grabeni, Küçük Menderes Grabeni ve Denizli Grabenleri önemli risk alanları içinde yer almaktadır. Babadağ, Çameli, Honaz ilçeleri heyelana en elverişli olan bölgelerdir. Muğla ili de jeolojik durumu ve iklim özellikleri nedeniyle deprem, meteorolojik ve iklimsel afetler, taşkın, sel, kaya düşmesi, heyelan, yangın gibi afetler ve acil durumlar yönüyle afet riski yüksek bölgeler içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Muğla ilinin kıyılarında tsunami riski olasıdır.

2.5. ÇEVRE

2.5.1. Göstergeler

Güney Ege Bölgesi, biyolojik çeşitliliği, doğal kaynakları, endemik türleri ve çevresel diğer değerleri ile Türkiye'de öne çıkan bölgelerden birisidir. Güney Ege Bölgesi ormanlar, sulak alanlar, milli parklar, çayır, mera, tabiatı koruma alanları, sit alanları ve ÖÇKB gibi alanları ile birçok bitki ve hayvan türüne, endemik türe ev sahipliği yapan, önemli bir doğal biyolojik rezerv kaynağıdır. Söz konusu alanlar ayrıca birçok hassas tür ve nesli tehlike altında olan türe de ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte iklim değişikliği, çevre kirliliği ve insan kaynaklı diğer faaliyetlerden dolayı doğal kaynak varlığının, biyolojik çeşitliliğin ve hassas alanların tehdit altında olduğu da görülmektedir.

Aydın ilinde 1 adet milli park, 4 adet tabiat parkı, 1 adet ulusal öneme sahip sulak alan, 60 adet tescilli olmayan sulak alan, 8 adet 1. derece doğal sit, 2 adet 2. derece doğal sit, 9 adet 3. derece doğal sit, 1 adet nitelikli doğa koruma alanı, 1 adet sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanı olmak üzere toplam 21 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Denizli ili genelinde 1 adet milli park, 1 adet tabiat parkı, 2 adet ulusal öneme sahip sulak alan, 111 adet tescilli olmayan sulak alan, 2 adet yaban hayatı geliştirme sahası, 2 adet tabiatı koruma alanı, 1 adet özel çevre koruma bölgesi bulunmaktadır. Muğla ili genelinde ise 2 adet milli park, 11 adet tabiat parkı, 2 adet yaban hayatı geliştirme sahası, 1 adet ulusal öneme sahip sulak alan, 1 adet mahalli öneme sahip sulak alan, 33 adet tescilli olmayan sulak alan, 2 adet tabiatı koruma alanı ve 5 adet ÖÇKB bulunmaktadır (İl Çevre Durum Raporları, 2020/2021; Tarım ve Orman Bakanlığı Ulusal Sulak Alan Envanteri Yönetim Bilgi Sistemi).

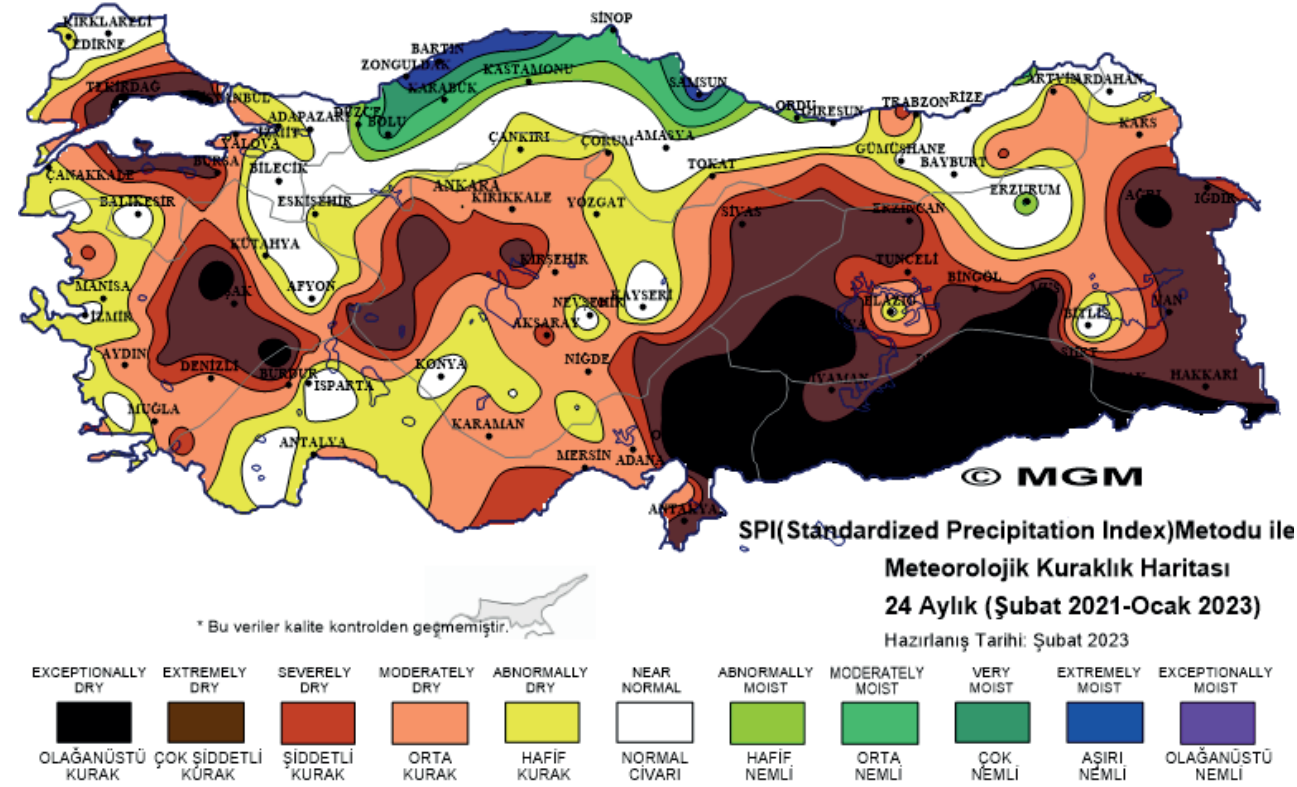
Türkiye'nin ilk turizm merkezlerinden olan Kuşadası ve bir diğer önemli turizm merkezi Didim'in bulunduğu Aydın ilinde 2023 yılı itibarı ile 35 mavi bayraklı plaj, 2 mavi bayraklı marina bulunmaktadır. Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinin ve 5 adet ÖÇKB'nin bulunduğu 1.484 km kıyı uzunluğuna sahip Muğla ilinde 110 adet mavi bayraklı plaj, 7 adet marina ve 4 adet mavi bayraklı yat bulunmaktadır. İlin kıyı uzunluğunun 1.099 km'si ÖÇKB ve doğal sit alanı statüsündedir. Güney Ege kıyıları yat ve gezinti teknelerinin yoğunluk gösterdiği alanlardır. Deniz, koylar ve körfezleri, plajları ve kıyıdağı lagünler gibi doğal yapılar büyük oranda kara kaynaklı çeşitli kirlenmelerle birlikte deniz ortamındaki gemi ve diğer deniz vasıtalarının illegal deşarjları ile de yoğun şekilde kirlenmektedir. Gemi ve diğer deniz vasıtalarından kaynaklı deniz kirliliği günümüzde deniz ekosistemini ve biyolojik çeşitliliği tehdit eden önemli bir sorundur.

*Güney Ege Bölgesi
birçok bitki ve
hayvan türüne,
endemik türe
ev sahipliği yapan,
önemli bir doğal
biyolojik rezerv
kaynağıdır.*

Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye’de 2021 yılında görülen, 139.503 ha ormanın zarar gördüğü toplam 2.793 adet yangında, en fazla yangın görülen il 296 adet yangın sayısı ile Muğla (zarar gören alan 50.602 ha)’dır. 2021 yılında yanan orman alanlarının yüzde 36,2’si Muğla’da, yüzde 38,1’i ise Güney Ege Bölgesi’ndedir. Türkiye’de 2022 yılında görülen 2.160 adet orman yangınında, en fazla yangın görülen birinci il 293 adet ile bölgenin komşu illerinden olan İzmir iken ikinci il 273 adet orman yangını ile Muğla’dır.

Büyük Menderes Havzası’nda aşırı su kullanımı ve iklim değişikliğinin etkileri ile su kaynakları azalmaktadır. Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün Türkiye’nin Meteorolojik Kuraklık Haritası incelendiğinde Aydın, Denizli ve Muğla illerinin farklı seviyelerde olmakla birlikte kuraklık ile karşılaştığı görülmekte olup özellikle Denizli için durumun kritik seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Muğla ilinin özellikle kıyı şeridinde de yaz aylarında iyice artan nüfusu ve iklim değişikliğinin etkisi ile görülen yağış ve sıcaklık dengesizlikleri nedeniyle kuraklık açısından önemli riskler söz konusudur. Şekil 15’te Şubat 2021- Ocak 2023 aralığında yer alan 24 ay için daha geniş bir aralıkta bölge illerinin kuraklık açısından durumu görülebilmektedir.

Şekil 15. Kuraklık Haritası

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2023 Yılı Verileri

Bölgede tarımsal faaliyetlerde kullanılan gübre ve pestisit türleri alıcı ortamlara karışmakta olup yüzey suları ile geniş alana yayılmakta tatlı su kaynakları ve deniz kirliliğine neden olmaktadır. Bölgede su kirliliği yaratan başlıca kaynaklar; zeytin karasuyu, jeotermal enerji kullanımından kaynaklanan atık ve atık sular, madencilik faali-

yetlerinden kaynaklı atık sular, yeterince arıtılmadan deşarj edilen evsel ve sanayi atık suları ile zirai alanlardan gelen atık sulardır.

Tablo 22’de gösterildiği şekilde Türkiye’de kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı yüzde 91 iken Güney Ege Bölgesi’nde bu oran yüzde 86 ile Türkiye ortalamasının altındadır. TR31 (İzmir) Bölgesi’nde bu oranın yüzde 100, TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) Bölgesi’nde yüzde 92 olduğu görülmektedir. Türkiye’de atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun belediye nüfusu içindeki payına bakıldığında bu değer yüzde 78 iken TR32 (Aydın, Denizli, Muğla) Bölgesi’nde bu oran yüzde 86 ile Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. TR31 (İzmir) Bölgesi’nde bu oranın yüzde 99, TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) Bölgesi’nde yüzde 79 olduğu görülmektedir.

Tablo 22. Kanalizasyon Şebekesi İstatistikleri

Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Güney Ege	Aydın	Denizli	Muğla	Türkiye
	86	89	90	77	91

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2020 Yılı Verileri

TÜİK 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de kişi başı üretilen belediye atık miktarı 1,13 kg/kişi-gün iken Aydın ilinde 1,22, Denizli ilinde 0,97, Muğla ilinde 1,86’dır. Aydın ve Muğla illerinde Türkiye ortalamasının üzerinde evsel atık üretilmektedir.

Kullanım yerlerine göre elektrik tüketimleri incelendiğinde Denizli ilinin sanayi, Muğla ilinin mesken ve Aydın ilinin tarımsal sulama alanında elektrik tüketiminin diğer bölge illerine göre daha fazla olduğu Tablo 23’te görülmektedir.

Tablo 23. Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh)

Elektrik Tüketim Alanı	Aydın	Denizli	Muğla
Sanayi	857.502	2.522.302	459.990
Mesken	1.089.567	758.413	1.322.459
Tarımsal Sulama	122.649	111.011	94.345

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2021 Yılı Verileri

Bölge illerinde enerji tüketim talebinin karşılanabilmesi için yenilenebilir kaynaklardan da yararlanılmaktadır. Bölge özellikle güneş enerjisinden, jeotermal enerjiden ve biyokütleden enerji elde edilmesine yönelik önemli bir potansiyele sahiptir. Bu kapsamda Tablo 24’te kurulu güç ve üretim değerleri iller bazında gösterilmiştir.

Güney Ege Bölgesi özellikle güneş enerjisinden, jeotermal enerjiden ve biyokütleden enerji elde edilmesine yönelik önemli bir potansiyele sahiptir.

Tablo 24. Elektrik Santralleri Kurulu Güç ve Üretim Miktarı

	Aydın	Denizli	Muğla
Kurulu Güç (MWe)	1.621	1.858	2.364
Yıllık Üretim (GWh)	6.729	7.578	11.913

Kaynak: Enerji Atlası, 2021 Yılı Verileri

Ülkemizdeki 63 jeotermal enerji santralinin 42'si Aydın ve Denizli illerinde yer almakta olup Aydın ve Denizli illerindeki JES'lerin kurulu gücü yaklaşık 1.265,61 MW'tır. Türkiye'nin en büyük 10 jeotermal santralinden 2'si Denizli'de 6'sı Aydın ilinde bulunmaktadır. Türkiye'nin en büyük jeotermal enerji santrali Kızılderre JES olup Denizli ilinde yer almaktadır.

2.5.2. Eğilimler

Günümüzde iklim değişikliğinin küresel düzeyde etkileri giderek artarken Paris Anlaşması kapsamında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin taahhütlerini gerçekleştirmede yetersiz kaldığı da görülmektedir. Artan nüfus ile birlikte oluşan gıda talebi, iklim krizi, şehirleşme, tüketim alışkanlıkları, doğal kaynaklar üzerinde baskı oluştururken değişen iklim koşullarına uygun tarımsal ürün deseni geliştirilmesi, çevresel değerlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunması önem kazanmaktadır. Bir yandan iklim krizi ile mücadele tüm dünyada hız kazanırken diğer yandan iklim değişikliğinin ticaret ve üretim politikalarıyla bağlantısı da güçlenmektedir. Son yıllarda, sürdürülebilir ekonomik büyüme hedefi dünya ekonomisinin tüm aktörleri tarafından benimsenmiştir. Bu kapsamda Avrupa Birliği, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı iklim politikasının yanı sıra, ekonomik dönüşüm programı olarak da kurgulamıştır.

Güney Ege Bölgesi'nden gerçekleştirilen ihracatın büyük ölçüde Avrupa ülkelerine yapılması, AB'deki tüm bu gelişmelerin takip edilmesini zorunlu kılmaktadır. AB, Yeşil Mutabakat ile ilerleyen dönemde tüm

politikalarını yeşil dönüşüm temelinde şekillendirirken ticaretinin çoğunu AB ile gerçekleştiren bölgenin tüm alanlardaki politikalarına AB'nin atacağı adımları yakından takip ederek yön vermesi uluslararası rekabetçiliğin korunması için de bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'ndan bölgede en fazla etkileneceği öngörülen demir-çelik, enerji ve tekstil sektörlerinde uyum çalışmalarının hızlandırılması hem rekabetçiliği artıracak hem de üretimin sürdürülebilirliğini ve çevrenin korunmasını sağlayacaktır.

2.5.3. Mekânsal Yapı

Ormanlar, sulak alanlar, milli parklar, çayır, mera, tabiatı koruma alanları, sit alanları ve ÖÇKB gibi alanları ile birçok bitki ve hayvan türüne, endemik türe ev sahipliği yapan, önemli bir doğal biyolojik rezerv kaynağı olan bölgede, sanayide yeşil dönüşüm politikası, iklim değişikliği ile mücadele ve çevre kirliliğinin önlenmesi göz önüne alındığında bazı alanlar öne çıkmaktadır. Büyük Menderes Havzası'nın içinde yer alan Honaz, Merkezefendi, Pamukkale, Sarayköy ve Efeler ilçeleri sanayinin en gelişmiş olduğu alanlar olmakla birlikte sanayi atıklarının yoğunluğu ile dikkat çekmektedirler. Havza alanındaki zeytinyağı, tekstil ve gıda sanayileri başta olmak üzere sanayi, tarım ve maden alanları çevre üzerinde baskı oluşturmaktadır. Üretim alanlarının yoğun olduğu Merkezefendi, Pamukkale, Sarayköy, Efeler ilçelerindeki plansız sanayi alanları ile Denizli OSB ve Aydın OSB alanları, bölgede üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm perspektifinin yaygınlaştırılması açısından kritik alanlardır.

Havzada öne çıkan çevresel sorunların başında gelen hava kirliliği; Merkezefendi, Pamukkale, Efeler, İncirliova ve Buharkent gibi ilçelerde yaşanmaktadır.

Güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının bölge genelinde potansiyelinin yüksek olduğu bilinmektedir. Didim, Söke, Datça ve Çine'de bulunan

rüzgâr enerji santrallerinin bölgede yaygınlaştırılması; güneşlenme süresi Türkiye ortalamasının üzerinde olan Aydın, Denizli ve Muğla illeri genelinde güneş enerjisi kullanımının teşvik edilmesi Güney Ege'de yeşil dönüşüm politikalarının uygulanması için önemli bir adımı teşkil edecektir.

Sanayi, tarım ve madenciliğin yanı sıra bölgede çevre kirliliğinin en önemli nedenlerinden birisi evsel ve kentsel atık ile atıksulardır. YER-SİS çalışmaları kapsamında Dalaman, Karpuzlu, Yenipazar, Menteşe, Seydikemer, Milas, Yatağan, Çine, Söke ve Çameli ilçelerinin birçok kırsal mahallesinde kanalizasyon ve atık su arıtma altyapısının bulunmadığı görülmektedir.

Büyük Menderes Havzasındaki zeytinyağı, tekstil ve gıda sanayileri başta olmak üzere sanayi, tarım ve maden alanları çevre üzerinde baskı oluşturmaktadır.

2.5.4. GZFT Analizi

Çevre temasında hazırlanan GZFT analizi Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Çevre GZFT Analizi

GÜÇLÜ YÖNLER
Bölgenin biyorezerv kapasitesi
Başta Büyük Menderes olmak üzere su havzaları ve su kaynaklarının varlığı
145 adet mavi bayraklı plaj ve 9 adet mavi bayraklı marinanın varlığı
Denizel alan, kıyı, lagün, akarsu, sulak alan ile ormanların varlığı
Orman yangınları ile mücadele ve ormanlık alanların korunmasına yönelik bilinç düzeyinin yüksek olması
Çevre kirliliğinin önlenmesi ve doğal kaynakların korunmasına yönelik bilincin bölgede nispeten yüksek olması
Atık su arıtma ve katı atık düzenli depolama tesis sayısının artma eğilimi
Bölgenin çevresi ve doğal kaynaklarının sağlıklı birçok yaşam aktivitesi ve rekreasyona yönelik olanaklar sunması
ZAYIF YÖNLER
Kanalizasyon altyapısı ve arıtma tesislerinin yetersizliği
Atıkların yerinde ve sınıflandırılarak toplanmasının yaygın olmaması
Tarımda salma sulama yönteminin yaygınlığı sebebiyle topraklarda oluşan tuzlanma ve yeraltı su seviyelerinin azalması
Büyük Menderes Havzası'nın endüstriyel ve evsel atık ve atık su kaynaklı kirlenmesi
Su havzalarını koruma konusunda yeterli düzeyde önlemin uygulanamayışı
Ormanların ve biyolojik çeşitliliğin tahribatına yol açan yangınların çoğalması
Zeytin karasuyu ve atıklarının yeterince arıtılmadan alıcı ortama bırakılması ile ekonomik olarak değerlendirilememesi
Atıkların değerlendirilmesine yönelik kompost üretim tesislerinin yaygın olmayışı
Katı atıkların bertarafında vahşi depolamanın yapıldığı alanların bulunması
Sera gazı emisyonu artışını sınırlama ve düşük karbonlu üretime geçiş kapsamındaki düzenlemelere ilişkin farkındalığın düşük olması
İşletmelerin çevresel risklerin ölçülmesi, analizi ve yönetimine ilişkin kapasitesinin zayıf olması
Temiz üretim ve endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygın olmaması
Sanayi ve maden atıklarının alıcı ortam üzerinde oluşturduğu baskı ve kirlilik yükü
Küresel iklim değişikliği, depremler, orman yangınları gibi afetlere yeterince hazırlıklı olunmayışı
Su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliğinden kaynaklı deniz kirliliği ve biyolojik çeşitlilik üzerinde artan baskı
Deniz vasıtalarından ve kıyı tesislerinden kaynaklı deniz kirliliği
Liman atık kabul tesisleri ve atık alım gemilerinin sayılarının yetersizliği
Zirai alanlardan gelen ilaç, gübre ve diğer kimyasal atıklar
Jeotermal enerjiden kaynaklı kirlilik

FIRSATLAR

- Ekolojik tehditler nedeniyle bölgede çevre kirliliğinin önlenmesinin ve doğanın korunmasının önemine ilişkin yükselen farkındalık
- Farklı iklim tipleri ve coğrafi koşulların oluşturduğu endemik türlerin yaygınlığı
- Doğayla uyumlu eko-turizm gibi ekonomik faaliyetlere ilişkin potansiyel
- Doğal kaynakların korunmasına ve kirliliğin önlenmesine yönelik taraf olunan uluslararası sözleşmeler ve sorumlulukların varlığı

TEHDİTLER

- Küresel iklim değişikliği sebebiyle sıcaklık ve yağış değişimleri
- Hızlı ve plansız kentleşme ile artan altyapı ve üst yapı sorunları
- Kıyı alanları ve su kenarlarındaki nüfus yoğunluğunun artışı
- Sanayi tesisleri ve termik santral gibi alanların yerleşim ve tarım alanlarına yakınlığı
- Meraların, sulak alanların, ormanların ve tarım alanlarının azalması

2.5.5. Stratejik Bakış

Küresel ve ulusal politikalarda sürdürülebilir ekonominin sağlanması ve iklim değişikliği ile mücadele ön sırada yer almaktadır. Bu politikalar doğrultusunda bölgenin doğasının ve sahip olduğu doğal kaynakların koruma kullanma dengesinin sağlanması önem arz etmektedir.

Büyük Menderes Havzası'nda bulunan sanayi, maden, tarım alanları ile jeotermal santrallerin hava, su ve toprak üzerinde yarattığı baskının kontrol altına alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda tesislerde sera gazı emisyonunun sınırlandırılması, atık oluşumunun azaltılarak geri dönüşüm ve endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Enerji verimliliğinin ve doğaya en az zararlı enerji üretiminin sağlanması için sanayi, tarım ve evsel kullanıma yönelik yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Milli parklar, özel çevre koruma alanları, tabiat parkları ve hassas alanlar ile denizlerde doğal yaşamın korunması için kirlilik ve afetleri önleyici tedbirlerin alınması bölgenin öncelikleri arasındadır. Bu doğrultuda, Türkiye'nin en uzun kıyı uzunluğuna sahip Muğla ili ile Aydın ilinin bulunduğu bölgede denizlerde vasıtalar, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği gibi ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan kirliliklerin kontrol altına alınması da önceliklidir. Son yıllarda yaz aylarında Muğla başta olmak üzere bölge genelinde yoğun olarak karşılaşılan orman yangınları için önlemlerin alınması ve yangınla mücadele kapasitesinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ayrıca çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla evsel atık ve kanalizasyon sistemleri altyapılarının güçlendirilmesi de önem taşımaktadır. Bölgesel kanalizasyon ve atıksu arıtma altyapısı diğer gelişmiş bölgelere kıyasla daha yetersizdir.

Üretim ve turizm alanındaki ilerlemelerin doğal kaynaklardan koruma kullanma dengesi çerçevesinde faydalanma ilkesine uyumlu olarak sağlanması önem arz etmekte olup bu kapsamda "üretim ve yaşam alanlarında yeşil dönüşümün sağlanması" stratejik öncelik olarak belirlenmiştir.

Türkiye'nin en uzun kıyı uzunluğuna sahip Muğla ili ile Aydın ilinin bulunduğu bölgede denizlerde vasıtalar, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği gibi ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan kirlilikleri kontrol altına alınması önceliklidir.

3
PLAN VIZYONU

A

3. PLAN VİZYONU

Güney Ege Bölgesi hâlihazırda üretim, ihracat kapasitesi ve turizm gelirleri ile ülkemizin rekabetçi bölgelerinden birisidir. Bölgenin rekabet gücünde belli başlı üretim merkezleri ve turizm yoğun alanlar önemli paya sahiptir. 2024-2028 Bölge Planı'nda öngörülen politikalar çerçevesinde ise üretim ve turizmde çok merkezli büyüyen, küresel değer zincirinin güçlü halkası bir bölge olma hedefi plan vizyonu olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda uluslararası rekabetçiliğin artırılması, turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması, üretim ve yaşam

alanlarında yeşil dönüşümün sağlanması, sosyal risklerin azaltılması ve kentsel hizmetlere erişimin kolaylaştırılması olmak üzere 4 stratejik öncelik belirlenmiştir. Stratejik öncelikler altında yer alan hedef ve tedbirlerin yerleşimlerin niteliklerine göre önceliklendirilmesi suretiyle mekânsal öncelikler ve stratejik öncelikler uyumlulaştırılmıştır. Bu kapsamda 4 mekânsal öncelik belirlenmiş olup bu önceliklerin gerçekleşmesini sağlayacak hedef ve tedbirler stratejik önceliklerin altında kurgulanmıştır.

TR32 BÖLGE PLANI VİZYONU

ÜRETİM VE TURİZMDE ÇOK MERKEZLİ BÜYÜYEN, KÜRESEL DEĞER ZİNCİRİNİN GÜÇLÜ HALKASI GÜNEY EGE

4

STRATEJİK ÖNCELİKLER, HEDEFLER, TEDBİRLER

4. STRATEJİK ÖNCELİKLER, HEDEFLER, TEDBİRLER

4.1. STRATEJİK ÖNCELİK 1: ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI

Uluslararası rekabetçiliğin artırılması stratejik önceliği kapsamında bölgenin nitelikli mal ve hizmet üretme, dijitalleşme, yenilik, kurumsallaşma ve verimlilik kapasitesinin artırılarak rekabetçi üretim yapısının uluslararası düzeye taşınması ele alınmaktadır. Bu çerçevedeki hedef ve tedbirler bölgenin küresel değer zincirinin güçlü hal-kası olma vizyonuna katkı sunacak olmakla birlikte On İkinci Kalkınma Planının; yeşil ve dijital dönüşüm odaklı rekabetçilik, verimlilik temelli ihracata dayalı nitelikli büyüme, imalat sanayisinde teknoloji odaklı yapısal dönüşüm, gıdada arz güvenliği ve kendine yeterlilik amaçları ile de uyumludur. Uluslararası rekabetçiliğin artırılması stratejik önceliği altında yer alan hedef ve tedbirlere ilişkin özet Tablo 26'da yer almaktadır.

Tablo 26. Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılmasına Yönelik Hedefler ve Tedbirler

STRATEJİK ÖNCELİK 1: ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI	
Hedef 1: Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.	Tedbirler
	1. İmalat sanayinde nesnelerin interneti, robotik uygulamalar, simülasyon, yapay zeka, dijital ikiz, büyük veri ve eklemeli imalat teknolojileri alanındaki yatırımlar teşvik edilecektir.
	2. İmalat sanayinde dijital teknolojilerin etkin kullanımına yönelik insan kaynağı kapasitesi güçlendirilecektir.
	3. Yeşil girişimcilik desteklenecek, yeşil finansman olanakları geliştirilecektir.
	4. Ar-ge ve inovasyon, dijital dönüşüm, ihracat, yeşil dönüşüm ve kurumsallaşma kapasitesi artırılacak, yönetim danışmanlığı uygulaması teşvik edilecektir.
	5. Tekstil, makine ve gıda sanayinde kümelenmeye yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.
	6. Tekstil ve giyim sektöründe moda tasarımı, markalaşma ve teknik tekstil odaklı değer zinciri teşvik edilecektir.
	7. İmalat sanayide tasarım, üretim, depolama ve dağıtım süreçlerini kapsayan ürün yaşam döngüsü yaklaşımı yaygınlaştırılacaktır.
	8. Kimyasal ürünler, makine, elektrikli makine imalatı gibi orta-ileri teknoloji düzeyindeki sektörlerde yeni yatırımlar ve girişimcilik faaliyetleri teşvik edilecektir.
	9. Düzenli sanayi alanları artırılacak, OSB'lerin liman, demiryolu ve karayolu erişimleri güçlendirilecektir.
	10. Akıllı tarım uygulamalarına yönelik yazılım ve ekipman üretimi desteklenecek, dijitalleşme ve yapay zekaya dayalı akıllı tarım uygulamaları bölgede yaygınlaştırılacaktır.
	11. Hayvancılık sektöründe yem, hastalık, iklim, aydınlatma gibi parametreleri takip ve optimize eden teknolojilerin kullanımı teşvik edilecektir.

Projeler	
Hedef 1: Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.	1. Muğla Ortaca Yazılım Köyü Projesi
	2. Denizli Yapay Zekâ, Oyun Geliştirme Kuluçka Merkezi Projesi
	3. Denizli Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi
	4. Aydın Hassas/Akıllı Tarım Makineleri İmalatı
	5. Aydın Tarımsal Yan Ürün ve Atıklardan Kozmetik Ürün Üretim Tesisi
	6. Aydın Sağlıklı Atıştırmalık Üretim Tesisi
	7. Denizli İş Güvenliği Amaçlı Ayakkabı ve Savunma Sanayinde Kullanılan Bot Üretim Tesisi
	8. Denizli Ulaşım Araçları Aksam ve Parçalarında Kullanılan Teknik Tekstil Ürünleri Üretim Tesisi
	9. Denizli Tekstil Sektörü Boyama Makinesi Üretim Tesisi
	10. Denizli Kekik Yağı ve Türev Ürünleri Üretim Tesisi
	11. Muğla Hibrit, Elektrikli ve Güneş Enerjisi Destekli Çevre Dostu Deniz Araçları Üretim Tesisi
	12. Muğla Fitokimyasal Bileşen Üretim Tesisi
	13. Aydın İncir Konsantresi ve Tozu Üretim Tesisi
	14. Aydın Paketleme Malzemesi Üretim Tesisi
	15. Aydın Endüstriyel Elek Üretim Tesisi
	16. Denizli Termoregülasyon Battaniye ve Teknik Kumaş Üretim Tesisi
	17. Denizli Elektronik Düz Örmeye (Triko) Makinesi Üretim Tesisi
	18. Aydın Balık Ağı İmalatı Tesisi
	19. Aydın Lamine Parke İmalatı Tesisi
	20. Muğla Endüstriyel Mutfak Ekipmanları Üretim Tesisi

Hedef 2: Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.	Tedbirler
	1. Üretici örgütlerinde dijital yetkinlikler artırılabacaktır.
	2. Aile işletmelerinde kurumsal yapı güçlendirilecektir.
	3. Üretim odaklı kooperatiflerin üniversite, araştırma merkezi ve kamu kurumları ile ortak çalışmalar yürütmesi teşvik edilecektir.
	4. Küçük ölçekli tarımsal işletmelerin ve kadın girişimcilerin kooperatifleşmek suretiyle ölçek ekonomisinden yararlanması sağlanacaktır.
	5. Üretici örgütleri arasında ortaklık ve iş birlikleri teşvik edilecektir.
	6. Tarım sektörüne yönelik araştırma geliştirme çalışmaları desteklenecek, ürün depolama, işleme tesisleri teşvik edilecektir.
	7. Organik ve iyi tarım ürünlerinin pazarlama kanalları geliştirilecek, organik ürün ihracatı yaygınlaştırılacaktır.
	8. Düşük atık, yüksek verim sağlayan dikey tarım girişimciliği teşvik edilecektir.
	9. Apiterapi ürünlerinin üretimi yaygınlaştırılacaktır.
	10. Su ürünleri üretiminde ürün çeşitliliği ve alternatif yem kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
	11. Atıl kamu binalarının üretim faaliyetleri için yeniden düzenlenmesine yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.
	12. Sulama altyapısının geliştirilmesi ve su tasarrufuna yönelik yatırımlar yaygınlaştırılacaktır.
	13. Kırsal alanlarda üretim yapısının tarım dışı ekonomik faaliyetler lehine çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.
	14. Projeler
	15. Güney Ege Zeytin ve Zeytinyağının Kalitesinin Yükseltilmesi Projesi
	16. Aydın Zeytinyağı Lisanslı Depo Tesisi
	17. Akıllı Çiftlik Yönetim Sistemi Projesi

4.1.1. Hedef 1: Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Sağlanacaktır.

Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanması hedefi ve bu hedef altındaki tedbirler çoğunlukla rekabetçi ilçeler ve çekim merkezi ilçeler için kritik öneme haizdir. Bu kapsamda dijital ve yeşil dönüşüm trendine uyum, yenilik, markalaşma ve kümelenme gibi araçların küresel değer zincirlerine entegrasyonu destekleyici şekilde güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 1: İmalat sanayinde nesnelerin interneti, robotik uygulamalar, simülasyon, yapay zeka, dijital ikiz, sanal gerçeklik, büyük veri ve eklemeli imalat teknolojileri alanındaki yatırımlar teşvik edilecektir.

Nesnelerin interneti, modelleme ve simülasyon, yapay zeka, dijital ikiz, büyük veri ve eklemeli imalat teknolojileri gibi teknolojiler dijitalleşme süreci ile beraber daha fazla kullanılmakta ve önem kazanmaya devam etmek-

tedir. Yapay zekâ, siber güvenlik ve nesnelerin interneti gibi alanlardaki yeniliklere uyum sağlanması ve bu alanlardaki yetkinliğin artırılması On İkinci Kalkınma Planı'nda hedeflenmiştir.

İmalat sanayisi ile öne çıkan Denizli başta olmak üzere bölge illerinde otomasyon kaynaklı iş kaybı riskinin önüne geçilmesi ve aynı zamanda dijitalleşme düzeyi ile rekabet gücünün artırılması önem arz etmektedir.

Güney Ege Bölgesi'nde tekstil, giyim, makine ve gıda imalatı sektörlerinde üretim yapan işletmelerde yapılan araştırma kapsamında belirtilen teknolojilerin hâlihazırda kullanıma durumu ve gelecek dönem yatırım planlarına ilişkin istatistikler Tablo 27'de verilmiştir. Bu kapsamda dijital teknoloji kullanımının düşük seviyede olduğu ancak gelecek dönemde bu alanda yatırım planı olan işletmeler bulunduğu görülmektedir. Söz konusu teknolojilerin bölgedeki rekabetçi ilçelerin endüstrilerinde kullanımının yaygınlaştırılması ve desteklenmesi önceliklidir.

Tablo 27. Dijital Teknolojilerin Kullanımı

Teknoloji	Hâlihazırda Kullananların Oranı (%)	Gelecek Üç Yılda Yatırım Planı Olanların Oranı (%)
Nesnelerin İnterneti	16	25
Modelleme-Simülasyon	28	6
Dijital İkiz	4	33
Yapay Zekâ	5	21
Büyük Veri	35	35
Eklemeli İmalat	35	35
Sanal Gerçeklik	7	10

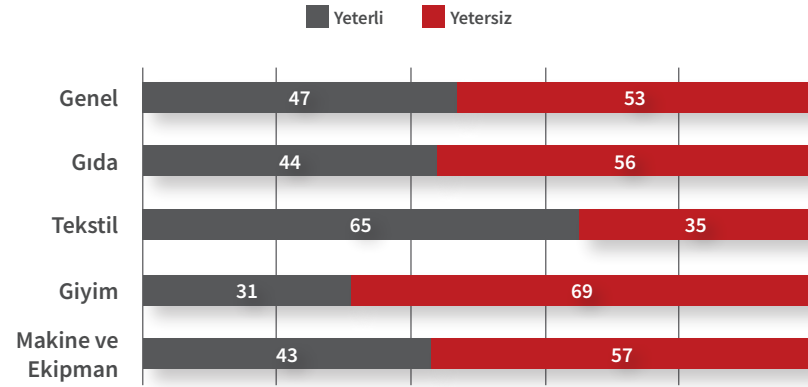
Kaynak: GEKA, Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Mevcut Durum Analizi, 2020 Yılı Verileri

Tedbir 2: İmalat sanayinde dijital teknolojilerin etkin kullanımına yönelik insan kaynağı kapasitesi güçlendirilecektir.

Dijital sistemler, teknolojiler ve süreçler için yeterli insan kaynağı ile dijital veri toplama teknolojileri arasındaki ilişki incelendiğinde dijital veri teknolojileri kullanmayan bölgedeki işletmelerin sadece yüzde 5,7'sinde yeterli nitelikte insan kaynağı bulunmaktadır. Şekil 16'da sektörler düzeyinde dijitalleşme için nitelikli insan kaynağı yeterliliği verileri görülmektedir.

Bölgede dijital teknoloji kullanımı düşük seviyededir ancak gelecek dönemde işletmeler bu alanda yatırım planlamaktadır.

Şekil 16. İşletmelerde Dijitalleşme İçin Nitelikli İnsan Kaynağı Yeterliliği (%)

Kaynak: GEKA, Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Mevcut Durum Analizi, 2020 Yılı Verileri

İşletmelerin yüzde 73'ü bütçe olanakları ve yüzde 55'i insan kaynaklarının dijitalleşme sürecinde en çok zorlanacakları konular olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 28'de alt sektörler düzeyinde mevcut durum verilmiştir.

Tablo 28. İmalat Sanayinin Dijitalleşme Sürecinde Zorlanacağı Düşünülen Konular

Konu	Gıda Ürünlerinin İmalatı	Tekstil Ürünlerinin İmalatı	Giyim Eşyalarının İmalatı	Makine ve Ekipman İmalatı	Genel
Bütçe	%70	%66	%79	%80	%73
İnsan Kaynağı	%43	%60	%46	%65	%55

Kaynak: GEKA, Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Mevcut Durum Analizi, 2020 Yılı Verileri

Bu kapsamda üniversite, mesleki eğitim kuruluşları ve meslek kuruluşlarında dijital dönüşüm süreçlerinin gerektirdiği bilgi altyapısının oluşturulması önem arz etmektedir. Özellikle rekabetçi ilçe ekonomilerinin küresel değer zincirlerine eklenmesi bakımından dijitalleşmeye yönelik insan kapasitesinin geliştirilmesi kritiktir.

Tedbir 3: Yeşil girişimcilik desteklenecek, yeşil finansman olanakları geliştirilecektir.

Artan nüfusa bağlı olarak oluşan talep karşısında üretimde gelişme hızını ve verimi artırmak için teknoloji kullanımı vazgeçilmez bir araç durumuna gelmiştir. Bölgede yer alan tarımsal üreticiler ve işletmeler açısından bu dönüşüm vazgeçilmez olmakla birlikte bu teknolojilerin yurt dışı kaynaklı olması sebebi ile yüksek ma-

Özellikle rekabetçi ilçe ekonomilerinin küresel değer zincirlerine eklenmesi bakımından dijitalleşmeye yönelik insan kapasitesinin geliştirilmesi kritiktir.

liyetler yatırımların yaygınlaşmasını engellemektedir. Bölgede ADÜ Teknokent ve PAÜ Teknokent bünyesinde faaliyet gösteren bazı işletmeler tarım ve sanayi sektörlerine yönelik çeşitli yazılım ve teknolojileri ticarileştirme başarısını göstermiştir. Bu işletmelerin bölgedeki üreticiler ile ortaklaşa gerçekleştirdiği projeler bulunmakla birlikte, henüz yeterli düzeyde değildir. Bölgenin bu alandaki potansiyelinden istifade edilmesi, yazılım ve teknoloji maliyetlerinin düşürülmesi açısından bu teknolojileri üreten girişimcilerin ve işletmelerin desteklenmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte iklim değişikliği ile uyuma yönelik yerli teknolojiler; finans, araştırma, insan kaynağı ve teknoloji girişimciliği boyutlarını bütüncül bir şekilde ele alarak geliştirilmelidir. Ayrıca, yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesi, bu alanda alternatif finansman modellerinin yaygınlaştırılması, bilinç ve farkındalık artırma çalışmalarının yapılması gerekmektedir. On İkinci Kalkınma Planı'nda da devlet yardımlarının yeşil dönüşümün finansmanını kolaylaştıracak şekilde geliştirilmesi öngörülmüştür.

Tedbir 4: Ar-ge ve inovasyon, dijital dönüşüm, ihracat, yeşil dönüşüm ve kurumsallaşma kapasitesi artırılacak, yönetim danışmanlığı uygulaması teşvik edilecektir.

Güney Ege Bölgesi'nde Öne Çıkan Sektörlerde Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Düzeyinin Belirlenmesi çalışmasına göre bölgede öne çıkan sektörlerde orta ve büyük ölçekli firmaların yüzde 62'sinde ar-ge birimi bulunmamaktadır. Ar-ge birimi bulunan firmaların ise yaklaşık olarak 1/3'ünde ar-ge biriminin yöneticisi aile üyelerinden müteşekkildir. Ayrıca Bölgede imalat sanayinde faaliyet sürdüren bu firmaların yüzde 55'inde bilgi işlem/otomasyon birimi, yüzde 20'sinde kalite kontrol birimi, yüzde 34'ünde insan kaynakları birimi ve yüzde 19'unda ise pazarlama birimi bulunmamaktadır. Gelecek üç yıl içerisinde bölgedeki orta ve büyük ölçekli işletmelerden dijital sistemlere yatırım

yapmak isteyenlerin oranı yüzde 35'tir. Bu bağlamda işletmelere hangi alanlarda en fazla danışmanlık ihtiyacı duyduğu sorulduğunda işletmelerin yüzde 39'u ar-ge ve inovasyon, yüzde 37'si dijital dönüşüm, yüzde 27'si dış ticaret, yüzde 21'i finansal/hukuki danışmanlığa ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda kısa vadede ar-ge ve inovasyon, dijital dönüşüm, ihracat, yeşil dönüşüm danışmanlık uygulamalarının rekabetçi ilçeler ve çekim merkezlerinde, kurumsal yönetim danışmanlığının ise tüm bölgede yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tedbir 5: Tekstil, makine ve gıda sanayinde kümelenmeye yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.

SGK istihdam verileri kullanılarak Aydın, Denizli ve Muğla illerinde kümelenen imalat sanayi sektörleri belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre kümelenme potansiyeli en yüksek olan sektörlerle Tablo 29'da yer verilmiştir.

Tablo 29. Üç Yıldız Analizi

İl	Sektör Adı	Büyükölç	Başatlık	Uzmanlaşma
		≥0.03	≥0.03	1≥
Denizli	Tekstil Ürünleri İmalatı	0,083	0,191	6,315
	Metallik Olmayan Ürünler İmalatı	0,041	0,045	3,128
	Giyim Eşyaları İmalatı	0,018	0,053	1,336
Aydın	Gıda Ürünleri İmalatı	0,025	0,076	2,372
	Diğer Metallik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	0,019	0,026	1,810
	Makine ve Ekipman İmalatı	0,021	0,025	2,034

Kaynak: GEKA, Kümeleme Analizi, 2022

Özellikle tekstil, makine ve gıda sanayinde kümelenme oluşumu için aktörlerin analiz edilmesi, kümelenme haritasının oluşturulması gerekmektedir.

Bölgede çok fonksiyonlu teknik tekstil, moda tasarımı ve marka oluşturma konularına işletmelerin ve üniversitelerin önem vermesi gerekmektedir.

Güney Ege Bölgesi'nde il bazında rekabet potansiyeli olan sektörleri destekleyecek üniversite sanayi iş birliğinin varlığı, akademik bilginin ticarileşmesi ve teknoloji transferi potansiyeli soru formları ve yarı yapılandırılmış grup görüşmeleri ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda Güney Ege Bölgesi'nde özellikle tekstil, makine ve gıda sanayinde işletmelerin iş birliği ve kümelenme konularında mevcut ilgisizlik ve isteksizliği giderecek eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, kümelenme oluşumu için aktörlerin analiz edilmesi, kümelenme haritasının oluşturulması gerektiği belirlenmiştir.

Tedbir 6: Tekstil ve giyim sektöründe moda tasarımı, markalaşma ve teknik tekstil odaklı değer zinciri teşvik edilecektir.

Tekstil ve giyim sektörü özellikle Denizli'de son 30 yılda büyük bir atılım gerçekleştirmiş ve değer zincirinin birçok halkasında teknolojiyi kullanan bir endüstri haline gelmiştir. Ancak sektörün uluslararası rekabet gücü istenilen düzeyde değildir. Son yıllarda sektörün ihracat hacminin artmasına rağmen kâr oranlarında düşüşler gözlemlenmektedir. Pazarda yer alan ürünlerin çeşitliliği, teknolojinin gelişmesi, üretim hızının giderek artması, iletişim ve ulaşım araçlarının da gelişmesi ile sektörde rekabet de giderek artmıştır. Güney Ege Bölgesi'nde tekstil ve giyim sanayinin hâlihazırda eğitim ve ar-ge altyapısı ile moda tasarımı ve markalaşma hususlarında uluslararası pazarın taleplerini karşılayacak nitelikte olmadığı değerlendirilmektedir. Sektörün, teknik tekstil ürünlerine ve moda marka ürün gruplarına yönelmesi için sürdürülebilir çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda bölgede çok fonksiyonlu teknik tekstil, moda tasarımı ve marka oluşturma konularına işletmelerin ve üniversitelerin önem vermesi gerekmektedir. 2021 yılında yayımlanan TR32 Bölgesi Tekstil Sektörü Analiz Raporu ve Kılavuzu çalışmasına göre işletmelerin kümeler oluşturmaları, AB'deki Küme Mükemmeliyet Merkezi ile iş birliğinin temin edilmesi ve bölgedeki yan sanayide tekstil kimyasalları, tekstil makineleri, tekstil aksesuarları ve nakış baskı gibi ürünler üreten firmaların kümelенmesinin desteklenmesi önerilmiştir.

Tedbir 7: İmalat sanayide tasarım, üretim, depolama ve dağıtım süreçlerini kapsayan ürün yaşam döngüsü yaklaşımı yaygınlaştırılacaktır.

İşletmeler, dijital dönüşüm stratejileri kapsamında ürün yaşam döngüsü süreçlerinin her seviyesindeki iş süreçlerini kontrol ederek verimsiz olarak tespit edilen iş modellerini değiştirerek katma değer yaratan uygulamalara geçmektedirler. Bu kapsamda ürün yaşam döngüsü sürecinde ortaya çıkan problemler için çözüm üreten ürün yaşam döngüsü yönetim sistemi yazılımları geliştirilmektedir. Bu yazılımlar, firmanın çalışma şekline ve üretilen ürünlerin tipine göre firmalara çözümler sunmaktadır.

Bölgedeki rekabetçi ilçelerde ve çekim merkezlerindeki endüstrilerde ürün yaşam döngüsü yaklaşımının benimsenmesine yönelik faaliyetler teşvik edilecektir.

Güney Ege Bölgesi'nde Öne Çıkan Sektörlerde Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Düzeyinin Belirlenmesi çalışmasına göre bölgede faaliyet sürdüren orta ve büyük ölçekli imalat sanayi işletmelerinin yüzde 24'ü ürün yaşam döngüsü yönetimi sistemleri kullanmaktadır. Bu kapsamda bölgedeki rekabetçi ilçelerde ve çekim merkezlerindeki endüstrilerde ürün yaşam döngüsü yaklaşımının benimsenmesine yönelik faaliyetler teşvik edilecektir.

Tedbir 8: Kimyasal ürünler, makine, elektrikli makine imalatı gibi orta-ileri teknoloji düzeyindeki sektörlerde yeni yatırımlar ve girişimcilik faaliyetleri teşvik edilecektir.

Sektörlerin teknoloji sınıflaması sanayi gelişiminin izlenmesinde, ülkelerin birbirleri ile karşılaştırılmasında, rekabetçilik analizlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. EUROSTAT teknoloji sınıflandırmasında orta-yüksek teknoloji sektörler arasında yer alan kimyasal madde ve ürünler, metalik olmayan diğer mineral ürünler, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, büro, muhasebe ve bilgi işleme makineleri, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazlar, motorlu kara taşıtı ve römorklar, diğer ulaşım araçları Türkiye'nin ve Güney Ege Bölgesi'nin önemli ve öne çıkan sektörlerindendir. TÜİK verilerine göre 2022 yılında bölge ihracatının yüzde 22'si orta-yüksek teknoloji sektörlerinde gerçekleşmiş olup Tablo 30'da teknoloji düzeylerine göre dış ticaret değerleri verilmiştir.

Tablo 30. Teknoloji Düzeylerine Göre İhracat ve İthalat

EUROSTAT Teknoloji Sınıflaması	İhracat Payı	İthalat Payı
Orta-Yüksek Teknoloji	%22	%18
Orta-Düşük Teknoloji	%30	%54
Düşük Teknoloji	%48	%28

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret Veri Tabanı, 2022 Yılı Verileri ile GEKA tarafından hesaplanmıştır.

Orta-yüksek teknoloji sektörlerin ileri ve geri bağlantı katsayıları diğer sektörlerle göre yüksek olup bölge ekonomisi içerisinde kilit sektörler konumundadır. Kimyasal ürünler, makine, elektrikli makine imalatı gibi sektörler diğer sektörlerle yoğun bir şekilde girdi sağlamakta ve diğer sektörlerden yoğun bir biçimde girdi almaktadır. Endüstriler arası bağlantıları güçlüdür. Bu kapsamda belirtilen sektörlerde yeni yatırımların ve girişimlerin özellikle rekabetçi ilçelerde desteklenmesi katma değer ve istihdamı artıracak ve ekonomik büyümeyi destekleyecektir.

Tedbir9: Düzenli sanayi alanları artırılabak, OSB’lerin liman, demir yolu ve karayolu erişimleri güçlendirilecektir.

Planlı sanayi alanlarını artırmak, kaynakları rasyonel kullanmak ve üretim süreçlerinde çevre yönetim kapasitesini güçlendirmek amacı doğrultusunda Milas, Seydikemer ve Menteşe ilçelerinde OSB kurulmasına yönelik planlamalar ve yatırımlar teşvik edilecektir. Denizli’nin kuzeyindeki Çal, Çivril, Baklan, Bekilli bölgesindeki tarımsal üretimin sanayiye entegre edilmesi hedefi kapsamında olarak Çivril ve Bozkurt’ta OSB kurulmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

Denizli’deki demiryolu hattı güzergâhında Sarayköy, Honaz, Bozkurt ve Çardak ilçeleri yer almaktadır. Mevcut demiryolu hattının bir kısmı aynı zamanda Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinden de geçmektedir. Hâlihazırda Sarayköy ve Kaklık istasyonlarında yükleme merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca Denizli’de mevcut demir yolu hattı güzergâhı ve civarında Denizli Organize Sanayi Bölgesi, Denizli Deri İhtisas ve Karma OSB, Çardak Özdemir Sabancı OSB ve Denizli Serbest Bölgesi yer almaktadır. Denizli OSB’nin yükleme boşaltma istasyonu ve Kaklık Lojistik Merkezi’nin de bulunduğu demiryolu hattına iltisak (kılçık) hattı ile bağlantı ihtiyacı bulunmaktadır. Projenin hayata geçirilmesiyle sanayiciler Denizli OSB’den İzmir limanlarına sağlanacak bağlantı ile karayolu taşımacılığına alternatif elde etmiş olacaktır.

Bununla birlikte Denizli-Aydın-İzmir Otoyol inşaatının tamamlanması ile karayolu taşımacılığı güçlendirilmiş ve ulaşım süresi kısaltılmış olacaktır.

Ayrıca, Çine OSB de her geçen gün büyümekte olup dış pazarlara kolay ve hızlı erişim için demiryolu-liman bağlantı ihtiyacı bulunmaktadır. Çine-Yatağan-Güllük demir yolu hattının aktif hale getirilmesi, Milas OSB’nin bu demir yoluna entegrasyonu bölgenin pazara ulaşımını kolaylaştıracaktır. Söke OSB ve Aydın OSB’de ise mevcut lojistik alan projelendirme çalışmaları kapsamında iltisak hattına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tedbir 10: Akıllı tarım uygulamalarına yönelik yazılım ve ekipman üretimi desteklenecek, dijitalleşme ve yapay zekaya dayalı akıllı tarım uygulamaları bölgede yaygınlaştırılacaktır.

Bitkisel üretim, canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler değeri bakımından Güney Ege Bölgesi ve komşu bölgelere ilişkin bilgiler Tablo 31’de yer almaktadır. Bu kapsamda bölge bitkisel üretim ve hayvansal üretim süreçlerinde rekabetçi olmakla birlikte potansiyelini tam olarak değerlendirememektedir. Rekabetçiliğin ve verimliliğin artırılması bakımından tarımsal üretim süreçlerinde dijital teknolojilerin ve akıllı uygulamaların kullanılması kilit role sahip olacaktır.

Rekabetçiliğin ve verimliliğin artırılması bakımından tarımsal üretim süreçlerinde dijital teknolojilerin ve akıllı uygulamaların kullanılması kilit role sahip olacaktır.

Tablo 31. Tarım ve Hayvancılık Sektöründe Üretim Değerleri

Bölge	Bitkisel üretim değeri (Milyar TL)	Hayvansal ürünler değeri (Milyar TL)	Kişi başına bitkisel üretim değeri (Bin TL)	Kişi başına hayvansal ürünler değeri (Bin TL)
Türkiye	246,0	108,6	2.942	1.299
Antalya, Isparta, Burdur	21,3	2,3	6.548	710
Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	14,4	3,1	4.592	997
İzmir	7,4	2,8	1.682	634
Aydın, Denizli, Muğla	13,9	3,6	4.412	1.133

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2020 Yılı Verileri

Geleneksel tarım yöntemlerinin yetersiz kaldığı günümüzde gelişmiş ülkeler akıllı tarım uygulamaları ile verimliliği artırıcı ve maliyetleri düşürücü uygulamalara ağırlık vermeye başlamışlardır. Hassas tarım ve akıllı tarım uygulamalarını tarımsal üretimde kullanan ülkeler bu süreçle birlikte üretimde daha az girdiyle daha fazla çıktı elde etmektedirler. Bu süreçte dijital teknoloji, biyoteknoloji ve fiziksel teknoloji, tarım sektörünün kalite ve verimlilik artışında etkin olmaya başlamıştır. Ayrıca iklim değişikliğinin Güney Ege Bölgesi’nin tarımsal üretimini etkilemeye başladığı bu dönemde tarım sektörünün modern tekniklere sahip olması sağlanarak tarımsal üretimde değişen iklim koşullarının etkisinin asgari düzeye indirilmesi, birim alandan elde edilen ürün miktarı ve kalitesinin artırılması önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda Aydın, Denizli ve Muğla’da tarımsal üretim potansiyeli ve çeşitliliğinin korunması, iklim değişikliğinin etkileri ile mücadele kapsamında tarımda yenilikçi uygulamaların yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Bunun için akıllı tarım uygulamalarının (sensör cihazları, yenilikçi sulama ve gübreleme sistemleri, drone teknolojileri vb.) kullanımı desteklenecektir.

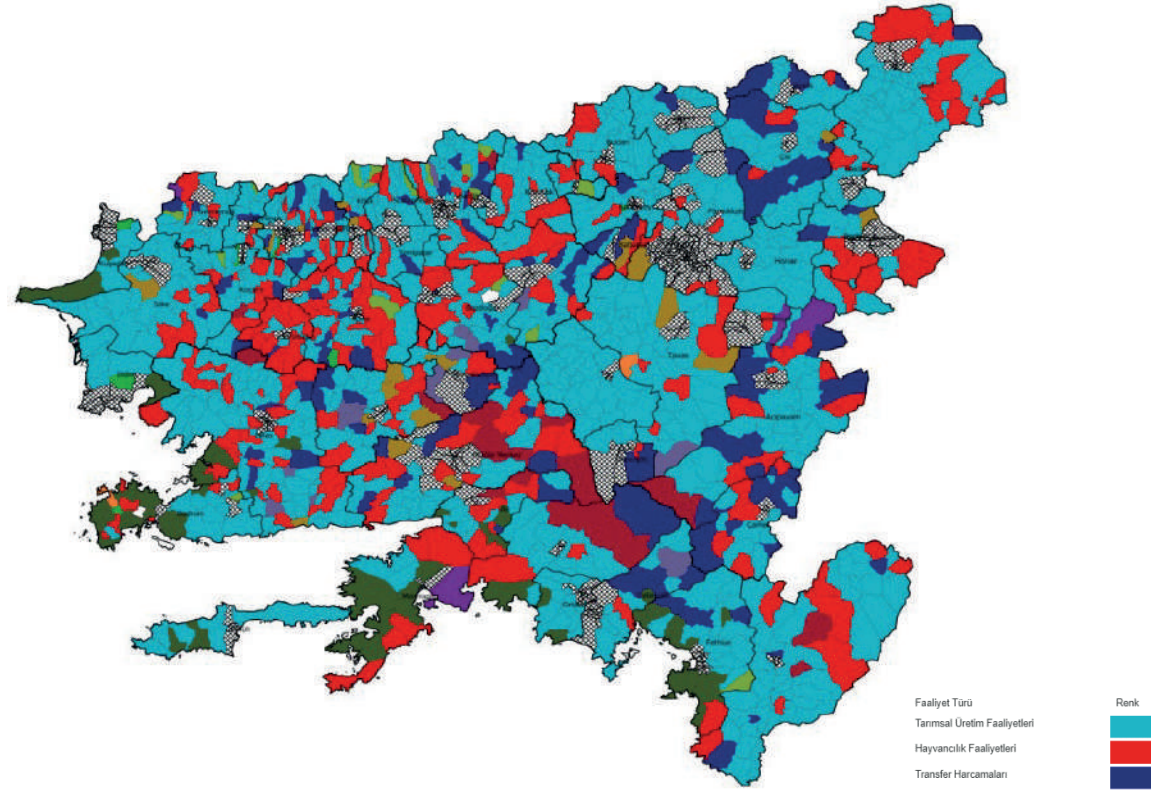
Aydın ili Koçarlı ilçesinde bulunan Tabit Akıllı Köy’de tarım faaliyetlerinin her noktasında akıllı cihazlar kullanılmakta, ölçümler mobil cihazlar üzerinden yönetil-

mekte ve nitelikli veri tek merkezde toplanmaktadır. Geleneksel tarım yöntemlerini ileri teknolojinin olanaklarıyla birleştiren yeni nesil kırsal yaşam modelinin sunulduğu köyde uygulanan teknolojiler ve nitelikli bilginin Aydın ilindeki tüm çiftçilere ulaşılması hedeflenmektedir. Bölgede 2024-2028 plan döneminde benzer yatırımların ve faaliyetlerin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

Tedbir 11: Hayvancılık sektöründe yem, hastalık, iklim, aydınlatma gibi parametreleri takip ve optimize eden teknolojilerinin kullanımı teşvik edilecektir.

Hayvancılık sektöründeki teknolojik uygulamalar, verimliliği artırmak maksadıyla kullanılan ve yüksek teknolojiyi bünyesinde barındıran pek çok aracın kullanımını içermektedir. Bu uygulamalar verimliliğin, izlenebilirliğin ve refahın artması, kalitesi yüksek mahsul elde edilmesi, etkin zaman kullanımı, sürdürülebilir üretim, zaman ve ekonomik açıdan mühim fırsatlar doğurmaktadır. Şekil 17’de kırmızı ile işaretlenen kırsal alanların ana geçim kaynağı hayvancılık olmakla birlikte, mavi ile işaretlenen alanlarda da kayda değer hayvancılık faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda bu alanlardaki hayvancılık faaliyetlerinin uluslararası rekabetin zorlukları altında ezilmemesi için yeni teknolojilerin süreçlere entegre edilmesi gerekmektedir.

Şekil 17. Ana Geçim Kaynakları

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Hedef 1 Kapsamında Proje Önerileri

“Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır” hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Muğla Ortaca Yazılım Köyü Projesi

Proje 2: Denizli Yapay Zekâ, Oyun Geliştirme Kuluçka Merkezi Projesi

Proje 3: Denizli Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi

Proje 4: Aydın Hassas/Akıllı Tarım Makineleri İmalatı

Proje 5: Aydın Tarımsal Yan Ürün ve Atıklardan Kozmetik Ürün Üretim Tesisi

Proje 6: Aydın Sağlıklı Atıştırmalık Üretim Tesisi

Proje 7: Denizli İş Güvenliği Amaçlı Ayakkabı ve Savunma Sanayinde Kullanılan Bot Üretim Tesisi

Proje 8: Denizli Ulaşım Araçları Aksam ve Parçalarında Kullanılan Teknik Tekstil Ürünleri Üretim Tesisi

Proje 9: Denizli Tekstil Sektörü Boyama Makinesi Üretim Tesisi

Proje 10: Denizli Kekik Yağı ve Türev Ürünleri Üretim Tesisi

Proje 11: Muğla Hibrit, Elektrikli ve Güneş Enerjisi Destekli Çevre Dostu Deniz Araçları Üretim Tesisi

Proje 12: Muğla Fitokimyasal Bileşen Üretim Tesisi

Proje 13: Aydın İncir Konsantresi ve Tozu Üretim Tesisi

Proje 14: Aydın Paketleme Malzemesi Üretim Tesisi

Proje 15: Aydın Endüstriyel Elek Üretim Tesisi

Proje 16: Denizli Termoregülasyon Battaniye ve Teknik Kumaş Üretim Tesisi

Proje 17: Denizli Elektronik Düz Örmek (Triko) Makinesi Üretim Tesisi

Proje 18: Aydın Balık Ağı İmalatı tesisi

Proje 19: Aydın Lamine Parke İmalatı Tesisi

Proje 20: Muğla Endüstriyel Mutfak Ekipmanları Üretim Tesisi

Proje 21: Muğla Deniz Suyu Arıtma Sistemleri Üretimi

4.1.2. Hedef 2: Geleneksel Üretim Süreçlerinde Kurumsallaşma ve Verimlilik Odaklı Dönüşüm Sağlanacaktır.

Uluslararası rekabet gücünü artırma önceliği ve küresel değer zincirlerine entegrasyon hedefi bölgenin faktör koşulları ve destekleyici endüstrileri ile doğrudan ilişkilidir. Bölgedeki birkaç rekabetçi üretim merkezinin çeperindeki üretim alanlarının kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşümü mevcut rekabet gücünü destekleyecek ve sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

Tedbir 1: Üretici örgütlerinde dijital yetkinlikler artırılacaktır.

Güney Ege Bölgesi’nde Üretim Odaklı Kooperatiflerin Mevcut Durum Analizi ve Gelişme Stratejileri (2016) çalışmasına göre; üretimdeki yöntem ve gelişmeleri takip eden üreticilerin yaklaşık olarak yüzde 34’ü güncel gelişmeleri TV’den, yüzde 23’ü ise internetten takip etmektedir. Kooperatif başkanlarından internet ve sosyal medya araçlarını kullanmayanların oranı da yüzde 48,6 olarak belirlenmiştir. Kooperatiflerin yalnızca yüzde 3,8’i e-ticaret platformlarını kullanmaktadır. Bu kapsamda gelişmede öncelikli ve rekabet potansiyeli olan ilçelerde, dijital okuryazarlık, dijital pazarlama gibi hususlarda eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tedbir 2: Aile işletmelerinde kurumsal yapı güçlendirilecektir.

Aile işletmelerinin bölgesel kalkınmaya olan katkılarının artırılması ve bu durumun sürdürülebilir kılınması öncelikle kurumsallaşmalarına bağlıdır. Güney Ege Bölgesi’nde Öne Çıkan Sektörlerde Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Düzeyinin Belirlenmesi çalışmasından elde edilen verilere göre bölgedeki işletmelerin yüzde 77’sinde yazılı bir işletme anayasası bulunmamaktadır. İşletmelerin yüzde 79’unun ilk girişimcisi ve tepe yöneticisi aile üyesidir. Performans sistemi kullanan işletmelerin oranı yüzde 49, insan kaynakları birimi olan işletmelerin oranı ise yüzde 66’dır.

Rekabetçi ilçelerde yer alan işletmeler bulundukları ekosistem itibarı ile kurumsallaşmaya ilişkin riskleri daha kolay yönetebilmekte iken gelişmede öncelikli ilçeler ve rekabet potansiyeli olan ilçelerdeki işletmeler açısından kurumsallaşma düzeyinin yetersizliğinin yarattığı riskler daha fazladır. Bu kapsamda yönetim danışmanlığı araçlarından istifade edilebilecektir.

Tedbir 3: Üretici örgütlerinin üniversite, araştırma merkezi ve kamu kurumları ile ortak çalışmalar yürütmesi teşvik edilecektir.

Üretim Odaklı Kooperatiflerin Mevcut Durum Analizi (2016) çalışmasına göre bölgede üniversite, araştırma merkezi ya da kamu kurumu ile iş birliği yaptığını belirten kooperatiflerin oranı yüzde 15,7’dir. Kurumsallaşma kapasitesi yüksek kooperatiflerin diğer kooperatiflere göre üniversiteler, araştırma merkezleri gibi kurumlarla daha fazla iş birliği yapma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kooperatiflerin çeşitli kurumlarla iş birliğinin az olması ar-ge, yenilikçilik gibi faaliyetlerinin olmamasına ve mevcut insan kaynağı eksikliğinin de telafi edilememesine neden olmaktadır. Bu kapsamda üniversite, araştırma merkezleri ve kamu kurumlarının üretici örgütleri ile iş birliğini artırmaya yönelik faaliyetleri artırılacaktır.

Tarım sektöründe
üretimi ve verimi
artırmanın en
önemli aracı küçük
ölçekli tarımsal
işletmelerin
örgütlenmesidir.

Tedbir 4: Küçük ölçekli tarımsal işletmelerin ve kadın girişimcilerin kooperativeleşmek suretiyle ölçek ekonomisinden yararlanması sağlanacaktır.

Küçük ölçekli tarımsal işletmeler daha çok aile odaklı hedeflerle yola çıkan ve temel hedefinde hanenin geçim istikrarı olan işletmelerdir. 2022 yılı verilerine göre, Türkiye’de tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranı yüzde 15,8 iken bu oran Güney Ege Bölgesi’nde yüzde 20,6’dır. Bölgede tarım sektöründe yaklaşık 263.000 kişi istihdam edilirken 139.000 kişi ise ücretsiz aile işçisi olarak tarımsal üretime katılmaktadır (TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2022).

Güney Ege Bölgesi’nin tarım sektöründe üretimi ve verimi artırmanın en önemli aracı küçük ölçekli tarımsal işletmelerin örgütlenmesi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca son 20 yıl içerisinde yaygınlaşmaya başlayan kadın kooperatifleri, kadınların sosyoekonomik problemlerinin çözümünde bir araç olarak katkı sağlamaktadır. Kadın emeğinin değerlendirilerek ölçek ekonomisine ulaşması açısından kadın kooperatiflerinin varlığı özellikle gelişmede öncelikli ilçelerde kalkınmanın sürdürülebilir kılınması açısından büyük önem arz etmektedir.

Tedbir 5: Üretici örgütleri arasında ortaklık ve iş birlikleri teşvik edilecektir.

Üretim Odaklı Kooperatiflerin Mevcut Durum Analizi (2016) çalışmasına göre bazı bölgelerde birbirine yakın faaliyet alanlarına sahip birden fazla kooperatif olduğu belirlenmiştir. Bu yapı hem etkin ve verimli kaynak kullanımının önüne geçmekte, hem de kooperatiflerin etkinliğini azaltmaktadır. Bu kooperatiflerin iş birliği yapmadığı ve aksine zaman zaman fiyat kırarak haksız rekabete neden olduğu çalışmaya katılan kooperatif başkanları tarafından belirtilmiştir.

Aynı bölgede faaliyet konusu aynı olan kooperatiflerin oranı yüzde 20 olarak tespit edilmiştir. Bu kooperatiflerin sadece yüzde 38,7’si bölgesinde olan diğer kooperatifler ile iş birliği yapmaktadır. Coğrafi olarak birbirine yakın konumda bulunan kooperatiflerin, özellikle ortak kullanıma yönelik makine-ekipman, ortak tesis ve nakliye-depolama hizmeti kullanımı ile ilgili çalışmalar yapması ve maliyet avantajı sağlanması önemlidir. Kooperatiflerin söz konusu maliyet unsurları açısından desteklenmesi ve maliyetlerin düşürülmesine yönelik iş birliği çalışmalarının teşvik edilmesi önem arz etmektedir.

Tedbir 6: Tarım sektörüne yönelik araştırma geliştirme çalışmaları desteklenecek, ürün depolama, işleme tesisleri teşvik edilecektir.

Fethiye merkezli Seydikemer’den Köyceğiz’e uzanan havza Muğla ilinin meyve ve sebze üretiminin yüzde 75’ini karşılamaktadır. Nazilli merkezli Sultanhisar ve Köşk ilçelerini içine alan havza ise Aydın ilinin meyve ve sebze üretiminin yüzde 30’unu karşılamaktadır. Denizli’de Acıpayam merkezli Tavas’ı içeren havza ile Çivril mer-

kezli havza bölgenin önemli tarımsal büyüme merkezleridir. Bu kapsamda Fethiye, Nazilli, Acıpayam ve Çivril gibi ilçelerde tarım sektörüne yönelik araştırma ve geliştirme birimleri, ürün toplama, depolama, ürün işleme tesisleri ve entegre tesislerin kurulması önemlidir. Bu merkezlerdeki tarımsal gelişmenin çevrelerindeki ekonomik hareketliliği de tetiklemesi öngörülmektedir.

Tedbir 7: Organik ve iyi tarım ürünlerinin pazarlama kanalları geliştirilecek, organik ürün ihracatı yaygınlaştırılacaktır.

2021 yılı TÜİK verilerine göre Aydın organik üretim yapan çiftçi sayısı ve organik üretim alanı bakımından 81 il arasında 2.sırada yer almaktadır. Aydın ili, bölgedeki organik üretimin yüzde 70’ini gerçekleştirmektedir. Bölgede organik üretim alanı ve miktarı açısından zeytin ve incir ilk sıralarda yer almaktadır. Organik tarım yetiştiriciliğinde geline nokta önemli gelişmeler elde edilmesine rağmen, Güney Ege Bölgesi’nin ekolojik ve topoğrafik şartları düşünüldüğünde organik tarım pazarının potansiyelinin değerlendirilemediği görülmektedir. Bu kapsamda organik ürünlerin, fonksiyonel tasarımlar ve yenilikçi ambalajlama yöntemleri ile paketlenmesi, satıcıların e-ticaret platformlarına entegrasyonu, ihracat ve e-ihracat faaliyetlerinin artırılması odaklı faaliyetler desteklenecektir.

Tedbir 8: Düşük atık yüksek verim sağlayan dikey tarım girişimciliği teşvik edilecektir.

Güney Ege Bölgesi’nde nüfusun yüzde 65’i kentlerde yaşamakla birlikte önümüzdeki yıllarda bu oranın artması beklenmektedir. Artan kentsel nüfus gıda talebinin de artmasına neden olacaktır. Dikey tarımın verimli kullanımı, böyle bir zorluğa hazırlanmada önemli bir rol oynayabilecektir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinin metropoliten alanlarında hızla artan nüfusu sağlıklı ve güvenilir gıdalar ile doyurabilmek için dikey tarım uygulamalarına büyük yatırımlar yapılmaktadır. Özellikle günümüzde lojistik maliyetlerinin çok yüksek olduğu düşünüldüğünde dikey tarım uygulamaları önem kazanmaktadır. Bu sistemler sayesinde kentsel alanlarda yer alan atıl durumda olan depo ve sanayi tesisleri ile bu yapıların üstünde tarımsal faaliyetler gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca kentlerde atıl durumda bulunan kapalı alanların envanterlerinin çıkarılarak dikey tarım alanlarına dönüştürülmesi kapsamında ön fizibilite çalışmalarının yapılması bölgede dikey tarım uygulamalarında ilk etapta kurulum ve inşaat maliyetlerinin asgari düzeye indirilmesi açısından önemlidir.

Tedbir 9: Apiterapi ürünlerinin üretimi yaygınlaştırılacaktır.

YER-SİS araştırmasına göre Güney Ege Bölgesi’nde yer alan 1401 kırsal nitelikli mahallenin yüzde 51’inde (716) arıcılık faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Şekil 18’de görüleceği üzere arıcılık faaliyetleri Muğla ilinde yoğunlaşmaktadır.

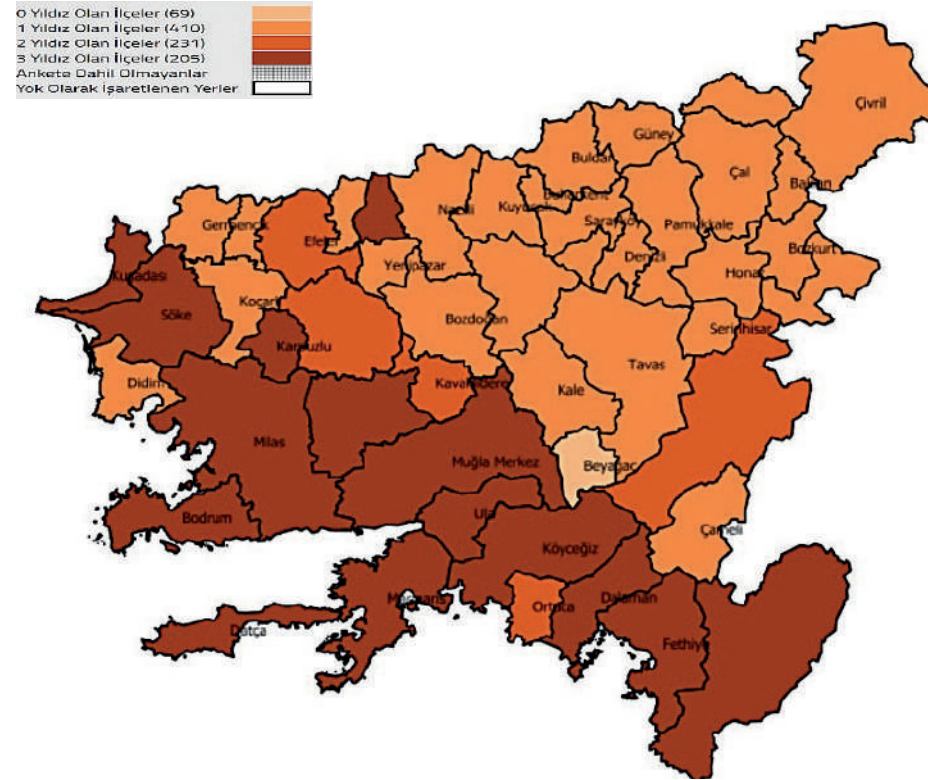
Aydın ili organik
üretim yapan çiftçi
sayısı ve organik
üretim alanı
bakımından 81 il
arasında 2.sırada
yer almaktadır.

*Muğla ili
dünya çam balı
üretiminde lider
konumdadır.*

GEKA Arıcılık Sektörü Araştırması (2019) sonuçlarına göre bölgede bir marka altında bal üretimi ve ticareti yapan işletmelerin yüzde 68,4'ünün arısı sütü, yüzde 66,6'sının propolis, yüzde 50,8'inin balmumu, yüzde 49'unun karışım, yüzde 19'unun arı ekmeği, yüzde 1,75'inin arı zehri satışı yaptığı görülmüştür. Ancak bu ürünleri üreten işletmelerin yarısından fazlası bu ürünleri bir marka altında ambalajlı bir şekilde piyasaya sunamamaktadır.

Dünya çam balı üretiminde lider konumda olan Muğla'da yenilikçi üretim metotlarıyla katma değeri ve ihracat potansiyeli yüksek apiterapi ürünlerinin üretilmesi, yaygınlaştırılması ve turizmle entegrasyonu yoluyla bölgesel gelirin artırılması mümkündür. Propolis, arı sütü, polen, arı zehri gibi yüksek katma değerli arı ürünlerinin sözleşmeli arıcılar vasıtasıyla üretilmesi mümkündür. Bu kapsamda Marmaris, Milas, Ula, Köyceğiz ve Fethiye ilçeleri başta olmak üzere Muğla ilçelerinde apiterapi ürünleri üretimi yaygınlaştırılacaktır.

Şekil 18. Arıcılık Sektörü Kümelenme Haritası

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Tedbir 10: Su ürünleri üretiminde ürün çeşitliliği ve alternatif yem kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Aydın ve Muğla illeri su ürünleri yetiştiriciliğinde Türkiye'nin önde gelen illeri arasında yer almaktadır. YER-SİS sonuçlarına göre Güney Ege Bölgesi'nin 46 kırsal nitelikli mahallesinde su ürünleri üretim faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yapılan mahallelerin yaklaşık olarak yüzde 70'i, balık çiftliklerinin ise yaklaşık yüzde 60'ı Muğla ilinde bulunmaktadır. Muğla ili son yirmi yılda balık ihracatında 17 kat artış sağlayarak 2021 yılında 303 milyon dolarlık balık ihracatı ile ülke balık ihracatının yaklaşık yarısını karşılamaktadır.

Gelecek dönemde, balık yemi fiyatlarındaki artışın devam etmesi durumunda balık yetiştiriciliği sektörünün olumsuz etkileneceği bilinmektedir. Yüksek yem fiyatlarının, su ürünleri yetiştiriciliğinde tür çeşitliliği üzerinde etkisinin olabileceği, daha az ve ucuz yem gerektiren türlere doğru bir kayma olabileceği düşünülmektedir. Alternatif yem kaynaklarının kullanımının balıkçılık sektöründe girdi maliyetlerinin düşürülmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Milas, Seydikemer, Bodrum, Çivril, Marmaris, Fethiye, Çameli ilçelerinde alternatif yem kullanımının yaygınlaştırılması ve ürün çeşitliliğinin artırılması sektörün rekabet gücü açısından kritik role sahiptir.

Tedbir 11: Atıl kamu binalarının üretim faaliyetleri için yeniden düzenlenmesine yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.

YER-SİS araştırmasına göre kırsal mahallelerde 676 okul, 208 lojman, 65 sağlık ocağı ve 26 fabrika/atölye binası atıl durumdadır. Kırsal mahallelerinde atıl tesislerin en fazla olduğu ilçelerin başında Milas, Nazilli, Seydikemer, Acıpayam, Çine, Bozdoğan, Söke, Efeler, Koçarlı ve Menteşe gelmektedir. Bu bağlamda atıl tesislerin mevcut kullanım durumlarının tespiti, atıl tesislerin ekonomik olarak değerlendirilmesine yönelik fizibilite çalışmalarının desteklenmesi, atıl kamu taşınmazlarının kırsal ekonominin ihtiyaçlarına uygun olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tedbir 12: Sulama altyapısının geliştirilmesine ve su tasarrufuna yönelik yatırımlar yaygınlaştırılacaktır.

Su kaynaklarının yönetiminde, sulanan alanlardaki fazla su talebinin azaltılarak suyun etkin kullanılmasının sağlanması ve bu hususta ortaya çıkabilecek risklerin azaltılması önem arz etmektedir. YER-SİS araştırmasına göre sulama altyapısı sorununu kırsal mahallelerinin en önemli sorunu olarak belirten ilçeler Kale, Serinhisar, Bozkurt, Beyağaç, Kuyucak, Çameli, Babadağ, Karacasu, Tavas ve Çal'dır.

Bu kapsamda, su kaynaklarının etkin kullanımına yönelik akıllı sulama sistemlerinin kurulumu için sulama örgütleri ve büyük ölçekli üreticilere daha fazla teşvik

*Bölgedeki toprak
ve su kaynaklarının
korunması ve
sürdürülebilir
kullanımı konusunda
farkındalık düzeyinin
geliştirilmesi önem
arz etmektedir.*

sağlanmalıdır. Bölgedeki toprak ve su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda farkındalık düzeyinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca gelişmede öncelikli ilçelerin tarımsal üretiminin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından sulama alt yapılarının iyileştirilmesi kritiktir.

Tedbir 13: Kırsal alanlarda üretim yapısının tarım dışı ekonomik faaliyetler lehine çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.

YER-SİS araştırmasına göre Güney Ege Bölgesi'ndeki kırsal alanların büyük çoğunluğunun ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bölgenin genelinde bu tek sektörlü yapıya bağımlılığı hem büyümeyi kısıtlamakta hem de kent merkezlerine göçü artırmaktadır. Şekil 8'de kırsal alanların ana geçim kaynakları gösterilmiştir.

Bu kapsamda kırsal alanlarda ekonominin üretim ve istihdam yapısının tarım dışı ekonomik faaliyetler lehine çeşitlendirilerek atıl ve düşük verimli iş gücü potan-

siyelinin değerlendirilmesi önemlidir. Kırsal yörelerin karşılaştırmalı üstünlüklerinin bulunduğu yerel zenginlikler temelinde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, kolektif yatırımların özendirilmesi, örtü altı üretimin yaygınlaştırılması, yenilenebilir kaynaklardan enerji üretilmesi, tarıma dayalı sanayi tesisi gibi yatırımlar teşvik edilecektir.

Hedef 2 Kapsamında Proje Önerileri

"Geleneksel Üretim Süreçlerinde Kurumsallaşma ve Verimlilik Odaklı Dönüşüm Sağlanacaktır." hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerisi aşağıda yer almakta olup özet proje künyesi planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Güney Ege Zeytin ve Zeytinyağının Kalitesinin Yükseltilmesi Projesi

Proje 2: Aydın Zeytinyağı Lisanslı Depo Tesisi

Proje 3: Akıllı Çiftlik Yönetim Sistemi Projesi

4.2. STRATEJİK ÖNCELİK 2: TURİZM HAREKETLİLİĞİNİN BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI

"Üretim ve turizmde çok merkezli büyüyen, küresel değer zincirinin güçlü halkası Güney Ege" vizyonu çerçevesinde turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılarak artırılması stratejik öncelik olarak belirlenmiştir. Kıyı şeridinde yığılaşmış turizm ve konaklama sektörünün iç kesimlere yayılması için "ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması", mevcut hareketliliğin ve niteliğinin artırılması için ise "hizmet kalitesinin yükseltilmesi" hedeflenmiştir. On İkinci Kalkınma Planında yer alan; turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve daha fazla harcama eğilimi olan ziyaretçinin ülkemize çekilmesiyle ziyaretçi başına turizm gelirin artırılması amaçlarıyla uyumlu şekilde belirlenen hedef, tedbir ve proje önerileri Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması Hedef ve Tedbirleri

STRATEJİK ÖNCELİK 2: TURİZM HAREKETLİLİĞİNİN BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI	
Hedef 1: Turizmde hizmet kalitesi artırılabilecektir.	Tedbirler
	1. Destinasyon yönetimi kapasitesi güçlendirilecek, koordinasyon artırılabilecektir.
	2. Turizm ürünlerinin ve destinasyonlarının tanıtımında 3 boyutlu animasyonlar, mobil uygulamalar, metaverse teknolojisi, sanal gerçeklik gibi dijital uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.
	3. Simge yapılar ve kent kimliğine ait bileşenler çekici hale getirilerek turist deneyimi artırılabilecektir.
	4. Turizm yoğun ilçelerde trafik sorununa yönelik yenilikçi çözümler yaygınlaştırılacaktır.
	5. Turizm yoğun ilçelerde turizm sezonunda ortaya çıkan hanuççuluk ve güvenlik sorunlarına karşı önlemler artırılabilecektir.
	6. Turizm işletmelerinin yapay zekâ, nesnelerin interneti ve blockchain gibi teknolojilere yönelik yatırımları teşvik edilecektir.
	7. Yat limanı, çekek ve yanaşma yerleri, yat bakım ve onarım merkezlerinin altyapı hizmetleri geliştirilecek, erişilebilirlikleri artırılabilecektir.
	8. Dalış, sörf, kitesörf, yelken, kano ve yamaç paraşütü eğitim merkezlerinin çekiciliği artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır.
	9. Ören yerlerinin tanıtımında artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
	10. Yiyecek, içecek ve eğlence sektöründeki işletmelerin üst gelir grubu turist sayısını artırmaya yönelik hizmet kalitesi ve erişilebilirliği artırılabilecektir.
	11. Termal tesislerde hizmet çeşitliliği ve kalitesi artırılacak, yaşlı ve engelli dostu uygulamalar geliştirilecektir.
	12. Bölgenin deniz ulaşım imkânlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.
	13. Sağlık ve estetik tedavi hizmetlerinin turizme entegrasyonu artırılabilecektir.
	14. Turizm sektörünün iklim değişikliğine uyum kapasitesi artırılacak, yeşil dönüşümün sağlanması amacıyla turizm sektörüne yönelik finansman modelleri geliştirilecektir.

Hedef 1: Turizmde hizmet kalitesi artırılacaktır.	Projeler
	1. Denizli Karahayıt Termal Sağlık ve Konaklama Tesisi Projesi 2. Antik Kentler Sanal Gerçeklikle Yeniden Canlanıyor Projesi
Hedef 2: Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.	Tedbirler
	1. Eko-turizm alanında girişimciler desteklenecektir.
	2. Kamp, karavan ve glamping alanlarında altyapı ve sosyal donatılar geliştirilecektir.
	3. Bölgedeki yürüyüş ve bisiklet yollarının çevre düzenlemeleri yapılarak diğer turizm alanları ile entegrasyonu sağlanacaktır.
	4. Bozdağ Kayak Merkezi'nin konaklama ve sosyal donatı olanakları artırılacaktır.
	5. Apiterapi uygulamaları ve apiturizm girişimleri teşvik edilecektir.
	6. Doğal alanlarda flora ve faunanın izlenmesine olanak sağlayan çevre düzenlemeleri yapılacaktır.
	7. Turizm potansiyeli yüksek kırsal mahallelerde ev pansiyonculuğu desteklenecektir.
	8. Kültür turizmi öğelerinin tur paketlerine entegrasyon düzeyi artırılacaktır.
	9. Yerel gastronomi ürünlerinin sertifikasyonu, turizmde kullanılması ve tur programlarına entegrasyonu teşvik edilecektir.
	10. Yöresel ürünlerin ve el sanatlarının turizme deneyim odaklı dâhil edilmesi ve bu ürünlerin satışına yönelik alanların oluşturulması sağlanacaktır.
	11. Taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması, korunması ve turizme entegrasyonu kapsamında sokak sağlıklılaştırma projeleri teşvik edilecektir.
	12. Turizm destinasyonlarına özgü hediyeelik eşya üretiminde, tasarım kapasitesi ve ürün çeşitliliği güçlendirilecektir.
	13. Ören yerlerinde restorasyon ve çevre düzenleme faaliyetleri teşvik edilecektir.
Projeler	
1. Muğla Dalaman Sinema Platosu Projesi	
2. Köyceğiz Eko-turizm Merkezi Projesi	
3. Bafa Gölü Eko-turizm Projesi	
4. Muğla Geriatri Turizm Tesisi Projesi	
5. Aydın Sağlık ve Detoks Kampı	
6. Muğla Sağlıklı Yaşam Merkezi	
7. Muğla Apiterapi Turizm Tesisi	
8. Muğla Glamping Tesisi	
9. Denizli Tematik Eko-turizm Tesisi	

4.2.1. Hedef 1: Turizmde Hizmet Kalitesi Artırılacaktır.

Bu hedef kapsamında özellikle turizm yoğun merkezlerde dijitalleşme ve yenilik temalı yatırımların özendirilmesi, konaklama sürelerinin, harcamaların ve katma değerin artırılmasına yönelik tedbirler öngörülmüştür.

Tedbir 1: Destinasyon yönetimi kapasitesi güçlendirilecek, koordinasyon artırılacaktır.

Bölgede turizm endüstrisinin koordinasyon ihtiyacının mevcut kurumsal yapılar ile yeterince karşılanamadığı ve paydaşlar arasında bütüncül destinasyon yönetimi anlayışının benimsenemediği görülmektedir. Birçok farklı ürünün özgün bileşiminden oluşan turizm hizmetlerini etkin bir şekilde yönetebilmek, mevcut kurumlar arasındaki koordinasyonu formüle edebilmek için destinasyon ya da ilçe bazlı yönetim komisyonları oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca destinasyonların gelişimine yönelik stratejik plan veya eylem planlarının da bulunmadığı görülmektedir. Bu kapsamda turizm odaklı rekabetçi ilçelerde destinasyon yönetimi anlayışının benimsenmesi, orta vadeli hedef ve stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir.

Tedbir 2: Turizm ürünlerinin ve destinasyonlarının tanıtımında 3 boyutlu animasyonlar, mobil uygulamalar, metaverse teknolojisi, sanal gerçeklik gibi dijital uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.

Sanal gerçeklik teknolojisi turizmde üç boyutlu görsel nesneler ve sanal ortamlar oluşturarak turistlerin turizm işletmelerini, destinasyonları, müzeleri, tarihi, kültürel ve mimari alanları sanal ortamda deneyimleme imkânı sunmaktadır. Mobil uygulamalar ise destinasyonda turistlere yol göstererek onlara turistik, tarihi, mimari ve kültürel yerler ile turizm işletmeleri hakkında bilgiler vermektedir. Bölgede turizm ürünlerinin ve destinasyonlarının tanıtımına daha çok geleneksel yöntemler ile devam edildiği gözlenmektedir. Mobil uygulama mağazalarında yapılan incelemelerde Bodrum, Marmaris ve Fethiye için birçok uygulamanın bulunduğu fakat bu uygulamaların yeterince kapsamlı, güncel ve kullanıcı dostu olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda turizm odaklı rekabetçi ilçelerin tanıtımında 3 boyutlu animasyonlar, mobil uygulamalar, metaverse teknolojisi, sanal gerçeklik gibi dijital uygulamaların yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tedbir 3: Simge yapılar ve kent kimliğine ait bileşenler çekici hale getirilerek turist deneyimi artırılacaktır.

Kentlerde bulunan simge yapılar, kent kimliği oluşturmada ve bu kimliğin tanınırlığının sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Bölgede Bodrum, Fethiye, Kuşadası ve Pamukkale gibi turizm odaklı rekabetçi destinasyonlarda kent kimliği ve imajının yeterince güçlü olmadığı görülmektedir. Bu destinasyonlarda Bilbao etkisi

Kentlerde bulunan simge yapılar, kent kimliği oluşturmada ve bu kimliğin tanınırlığının sağlanmasında önemli bir role sahiptir.

yaratmak için tarihi ya da kültürel simge yapıların çecikiliğinin artırılması, kentlere kalıcı mimari eserler bırakılması orta ve uzun vadede turizmin gelişmesine ve kentlerin markalaşmasına büyük katkı sağlayacaktır. Fethiye’de kaya mezarları, Kuşadası’nda Güvercinada, Bodrum’da Halikarnas Mozaesi, Datça’da yel değirmenleri, Marmaris’te Dünyanın İncisi Heykeli, Pamukkale’de Hierapolis’te bulunan Hades ve üç başlı köpeği heykeli, Didim’de Apollon Tapınağı gibi unsurlar simge yapılar olarak ön plana çıkarılabilecek ve kent kimliğine entegre edilebilecek öğelerdir.

Tedbir 4: Turizm yoğun ilçelerde trafik sorununa yönelik yenilikçi çözümler yaygınlaştırılacaktır.

Başta Bodrum olmak üzere Marmaris, Fethiye ve Kuşadası gibi turizm merkezlerinde yaz aylarında yaşanan yoğun nüfus artışı ile birlikte trafik sorunu da ortaya çıkmaktadır. Trafik sıkışıklığı ve trafik sinyalizasyonundaki teknoloji yetersizliği gibi hususlara yönelik trafik bilgilerinin dinamik olarak elde edilmesi, trafik kaza analizleri, kavşakların kontrolü, CBS ve GPS entegrasyonu gibi tekniklerin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Trafik sorununun en önemli parçası olan park sorununa yönelik ise döner dolap park sistemleri, asansör tip park sistemleri, tam otomatik çok katlı otopark sistemleri gibi uygulamaların kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

Tedbir 5: Turizm yoğun ilçelerde turizm sezonunda ortaya çıkan hanutçuluk ve güvenlik sorunları ile mücadele kapasitesi artırılacaktır.

Bölgenin turizm merkezleri olarak öne çıkan Bodrum, Marmaris, Fethiye, Didim ve Kuşadası gibi ilçelerde yaz aylarında yaşanan hareketlilik ve nüfus artışı ile birlikte güvenlik ve sosyal uyum sorunları ortaya çıkmakta, turizm bölgelerinin yaşam kalitesi düşmektedir. Söz konusu kentlerde hanutçuluk, turistlere sözlü ve fiziksel rahatsızlık, gürültü, taşıma hizmetlerinde disiplinsizlik, izinsiz seyyar satıcılar, hileli ve güven sarsıcı satışlar, kaldırım işgalleri gibi sorunların yaşanması kentlerin imajını olumsuz etkilemektedir. Bu sorun-

lar yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği ile eğitim, farkındalık ve denetim çalışmalarının artırılması gibi yöntemlerle çözümlenmelidir.

Tedbir 6: Turizm işletmelerinin yapay zekâ, nesnelerin interneti ve blockchain gibi teknolojilere yönelik yatırımları teşvik edilecektir.

Yapay zekâ, robotik ve sanal gerçeklik, blockchain gibi teknolojik gelişmeler birçok sektörün iş yapışını değiştirmektedir. Turizm sektörü, bu gelişmeler karşısında dijital dönüşüme yönelmiş, kişiselleştirilmiş deneyim, çok kanallı müşteri deneyimi, gerçek zamanlı pazarlama, mobil entegrasyon, chatbotlar, yapay zeka, nesnelerin interneti ve sanal gerçeklik gibi araçları operasyonlarında kullanmaya başlamıştır.

Yapay zekâ ve robotik süreç teknolojilerinin müşteriye dokunan satış, müşteri ilişkileri gibi süreçlerde kullanılması müşterilerin kendilerini daha özel hissetmelerini sağlamaktadır. Yapay zekâ bazlı destinasyon önerisi gibi uygulamalarla birlikte turizm şirketleri müşteri ile olan etkileşimlerini farklılaştırmaktadır. Ziyaretçilere dokunan bütün operasyonel süreçlerde bu teknolojilerin kullanılması, çalışan yükünü azaltmakta ve maliyet optimizasyonu sağlamaktadır. Bölgede ise 1. derece gelişmiş turizm odağı ilçelerde seyahat acentalarının ve turizm paydaşlarının gelişmekte olan teknolojilere ilgili olduğu gözlenmekle birlikte dijitalleşme yatırımlarına kaynak tahsis etmekte zorlandıkları görülmektedir. Bu kapsamda yapılacak başlangıç yatırımlarına danışmanlık ve finansal destek sağlanması gerekmektedir.

Tedbir 7: Yat limanı, çekek ve yanaşma yerleri, yat bakım ve onarım merkezlerinin altyapı hizmetleri geliştirilecek, erişilebilirlikleri artırılacaktır.

Bölgede Turizm İşletmesi Belgeli 27 adet yat limanı, çekek ve yanaşma yeri bulunmaktadır. Bölgede işletilen yat limanı, yanaşma ve çekek yerleri ülkemizdeki toplam kapasitenin yüzde 53’üne sahiptir. Milas-Bod-

rum-Fethiye-Kaş bölgeleri yat trafiği açısından oldukça yoğundur. Buna karşılık yurtdışı örnekleriyle kıyaslandığında bölgedeki yat limanlarının çeşitli altyapı eksiklikleri bulunmaktadır. Yat limanlarının doluluk oranları rekabet halinde bulunan İtalyan ve Yunan marinalarına göre düşüktür. Ayrıca bölge marinalarının atık yönetim kapasitelerinin düşük olması, internet altyapısı eksiklikleri, sosyal donatıların eksikliği, karayolu bağlantılarının zayıflığı önemli sorunlardır. Yatların her yıl bakım ve onarıma ihtiyaç duyması nedeniyle yat bakım ve onarım merkezine de bölgede ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle Milas ve Bodrum çevresinde hali hazırda bulunan yat bakım ve onarım bilgisine sahip iş gücünden faydalanılması ile yat turizmi ve yat bakım onarım sektörünün birbirini destekleyerek büyümesi öngörülmektedir.

Tedbir 8: Dalış, sörf, kitesörf, yelken, kano ve yamaç paraşütü eğitim merkezlerinin çekiciliği artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır.

Güney Ege Bölgesi’nde su sporları merkezleri son on yılda önemli bir gelişim göstermiştir. Bu doğrultuda Akyaka, Bodrum ve Datça kite sörf eğitimleri alanında; Fethiye, Marmaris ve Bodrum yelkencilik alanında; Köyceğiz ve Marmaris kano eğitimleri alanında; Fethiye, Marmaris, Kuşadası dalış alanında önemli eğitim merkezlerine sahiptir. Bu eğitim merkezlerinin bölgede daha çok yaygınlaştırılması ve daha profesyonel eğitim merkezlerine dönüştürülmesi gerekmektedir. Muğla’nın kıyı ilçelerinde su sporları alanında önemli gelişimler gösterilirken Didim ve Kuşadası’nın bu alanda geri kaldığı görülmektedir.

Babadağ, Pamukkale ve Çameli gibi yamaç paraşütünde önemli merkezlere sahip olan Güney Ege Bölgesi’nde, söz konusu üç ilçe dışında da önemli yamaç paraşütü potansiyeli barındıran alanlar bulunmaktadır. Bu doğrultuda gelecek dönemde yeni yamaç paraşütü alanlarının tespit edilerek yeni pistlerin açılması; var olan pistlerin bakım ve çevre düzenlemelerinin yapıl-

ması; pist yollarının iyileştirilmesi bölgede bu sporun yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Tedbir 9: Ören yerlerinin tanıtımında artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojisi turizmde üç boyutlu görsel nesneler ve sanal ortamlar oluşturarak turistlerin turizm işletmelerini, destinasyonları, müzeleri, tarihi, kültürel ve mimari alanları gerçekmiş gibi sanal ortamda deneyimleme imkânı sunmaktadır. Ayrıca, destinasyonda turistlere yol göstererek onlara turistik, tarihi, kültürel yerler ve turizm işletmeleri hakkında bilgi vermektedir. Turizmde sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlaması, hizmet kalitesini artırması, çekiciliği artırması, bilgiye erişimi kolaylaştırması gibi faydaları nedeniyle ören yerlerinde artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojisi kullanımının yaygınlaştırılması önemli fırsatlar sunacaktır.

Tedbir 10: Yiyecek, içecek ve eğlence sektöründeki işletmelerin üst gelir grubu turist sayısını artırmaya yönelik hizmet kalitesi ve erişilebilirliği artırılacaktır.

Bodrum, Marmaris ve Fethiye ilçeleri bölgede yer alan diğer turizm destinasyonlarına kıyasla üst gelir grubuna sahip turist çekme becerisi yüksek destinasyonlardır. Bu destinasyonlardaki uluslararası restoran ve kafe zincirlerinin yarattığı rekabet yarışı, mevcut tesislerin de hizmet kalitesini yükseltmektedir. Ancak Karahayit, Didim, Köyceğiz, Ula gibi destinasyonlarda yiyecek ve içecek sektörü ile eğlence sektöründe nitelikli ve erişilebilir işletmelerin sayısı yetersizdir. Bu kapsamda mevcut tesislerin hizmet kalitesinin ve erişilebilirliğinin artırılmasına yönelik yatırımların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Tesislerin maliyet açısından uygun olması, iklimi ve tarihi zenginlikleri ile Güney Ege Bölgesi yaşlı turizmi alanında cazibe merkezi olabilecek potansiyele sahiptir.

Tedbir 11: Termal tesislerde hizmet çeşitliliği ve kalitesi artırılacak, yaşlı ve engelli dostu uygulamalar geliştirilecektir.

Termal sağlık turizmi; mineralize termal su banyosu, içme, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerle birlikte, iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerin birleştirilmesi ile yapılan kür tedavilerinin yanında termal sularda rekreasyon ve eğlence ile oluşan turizm hareketi olarak tanımlanmaktadır. Güney Ege Bölgesi'nde ise termal su olanakları yaygın şekilde bulunmakla birlikte spa, kür, çamur banyosu ve termal havuz hizmetlerini erişilebilir ve yüksek kalitede tedavi odaklı sunan tesis sayısı kısıtlıdır. Bu tesislerde yapılacak erişilebilirlik standartlarına göre mimari düzenlemeler ile birlikte hizmet kalitesinin artırılması, turistlerin konaklama sürelerini de artıracaktır. Ayrıca tesislerin maliyet açısından uygun olması, iklimi ve tarihi zenginlikleri ile bölge yaşlı turizmi alanında cazibe merkezi olabilecek potansiyele sahiptir. Bu kapsamda termal tesislerde tedavi odaklı hizmetlerin geliştirilmesi, engelli ve yaşlıların erişilebilirliğine yönelik bahçe girişi, bina girişi, merdiven, rampa, asansör, tuvalet düzenlemeleri ile gürültü kontrolü gibi hususlarda iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.

Tedbir 12: Bölgenin deniz ulaşım imkânlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.

Muğla ve Aydın illerinin kıyı şeridi 1.629 km uzunluğundadır. Kıyı şeridinde kuzeyden güneye doğru Kuşadası, Didim, Milas, Bodrum, Datça, Marmaris, Ula, Köyceğiz, Ortaca, Dalaman, Fethiye gibi önemli turizm merkezleri sıralanmaktadır. Deniz yolu taşımacılığı açısından bakıldığında yerleşimler arasında deniz yolu ulaşımı yetersizdir. Bodrum ve Yunan adaları arasındaki deniz yolu seferleri gelişmiş olmakla birlikte Bodrum'un Didim, Fethiye gibi destinasyonlar ile deniz yolu ulaşım bağlantıları zayıftır. Bu kapsamda bölgenin kıyı yerleşimleri arasındaki deniz ulaşım imkânlarını güçlendirmeye yönelik fizibilite ve planlama çalışmaları desteklenmelidir. Böylelikle bölge illerinin ulaşım bağlantıları güçlendirilerek ulusal ve uluslararası ticari bağlantıları artırılacaktır.

Tedbir 13: Sağlık ve estetik tedavi hizmetlerinin turizme entegrasyonu artırılacaktır.

Diş sağlığı, estetik ve güzellik turizmi son yıllarda popülerlik kazanmaya başlamıştır. Yurtdışındaki hastalar, ülkelerindeki tedavi maliyetlerinin yüksekliğinden dolayı turizm bölgelerini tercih etmekte, hem rekabetçi ücretlerle tedavilerini gerçekleştirebilme hem de turizm bölgelerinin tarihi, doğal ve kültürel güzelliklerini keşfedebilme şansı bulmaktadırlar. Bodrum, Marmaris, Fethiye, Kuşadası, Didim ve Pamukkale gibi ilçelerde seyahat, konaklama ve tedavi gibi masrafların toplamının, Avrupa ülkelerindeki tedavi masrafından daha az olduğu bilinmektedir. Ay-

rica bu ilçelerde verilen hizmet kalitesi, tedavi süresi gibi unsurların da diğer ülkelere göre üst seviyede olması tercih edilirliliği artırmaktadır.

Güney Ege Bölgesi Türkiye'nin en çok turist çeken bölgelerinden birisi olmasına rağmen dış tedavisi ve estetik gibi sağlık turizmi potansiyelinden yeterince faydalanmadığı dikkat çekmektedir. Yukarıda bahsi geçen turizmin yoğun olduğu ilçelerde dış tedavi merkezleri ile estetik merkezlerinin desteklenerek sayılarının artması sağlanmalıdır. Sağlık turizminin entegrasyonu ilçelerdeki konaklama sürelerinin de artmasına katkı sağlayacak ve turizm ekonomisinin büyümesini sağlayacaktır.

Tedbir 14: Turizm sektörünün iklim değişikliğine uyum kapasitesi artırılacak, yeşil dönüşümün sağlanması amacıyla turizm sektörüne yönelik finansman modelleri geliştirilecektir.

İklim değişikliği, çeşitli sektörleri etkileyen küresel bir sorundur. Turizm sektörü de bu etkilerden büyük ölçüde etkilenme potansiyeline sahiptir. Hava koşulları ve doğal felaketler, deniz seviyesi yükselmesi, sıcaklık değişiklikleri, ekosistem bozulması, su kaynakları sorunları gibi riskler turizm sektörünün sürdürülebilirliğini tehdit eden unsurlardır. Turizm sektöründe çevresel dostu uygulamaların yaygınlaştırılması ve sürdürülebilir turizm projelerinin hayata geçirilmesi yeşil dönüşümü destekleyecektir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılması, enerji verimliliğinin artırılması ve atık yönetimi konularında projelerin desteklenmesi sektörde çevresel etkinin azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca turizm sektöründeki işletmelerin, iklim değişikliğinin olası etkilerini belirleyerek risk değerlendirmeleri yapmalı, acil durum planları oluşturmalıdır. Turizm sektöründe yeşil dönüşüm yatırımları doğa ve çevre ile uyumlu deneyimler sunarak turistlere çeşitli alternatifler sunarak, ürün ve hizmet çeşitliliğine de katkı sağlayabilecektir.

Hedef 1 Kapsamında Proje Önerileri

“Turizmde hizmet kalitesi artırılacaktır” hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri Planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Denizli Karahayıt Termal Sağlık ve Konaklama Tesis Projesi

Proje 2: Antik Kentler Sanal Gerçeklikle Yeniden Canlanıyor Projesi

4.2.2. Hedef 2: Turizmde Ürün ve Hizmet Çeşitliliği Artırılacaktır.

Bu hedef kapsamında turizm yoğun olmayan yerleşimlerde agro turizm, kampçılık, karavan turizmi, yürüyüş, bisiklet ve kültür turizmi gibi temaların geliştirilerek turizm hareketliliğinin bölge geneline yayılmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Tedbir 1: Eko-turizm alanında girişimciler desteklenecektir.

Eko-turizm; turizmin kıyı kesimlerden iç kesimlere yaygınlaştırılması, turizm ekonomisinin kırsala yayılması, kırsaldaki kadın ve genç istihdamının artırılması, yerel ekonomileri canlandırılması ve göçün önlenmesi ile kırsal kalkınmaya katkı vermektedir. Güney Ege Bölgesi'nde Fethiye Yanıklar Mahallesi ve Kuşadası Davutlar Mahallesi'ndeki agro-turizm işletmeleri bu kapsamdaki önemli örneklerdir. Söz konusu işletmeler bulundukları kırsal bölgede kadın ve gençlere istihdam olanağı yaratmış ve bulundukları bölgenin kaynaklarının koruma kullanma dengesinin sağlanmasına katkıda bulunmuşlardır. İç kesimlerde tarımsal faaliyetleri turizm ile entegre etmek isteyen çok fazla çiftçi ya da girişimci bulunduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda eko-turizm yatırımı yapmak isteyen girişimcilerin desteklenmesi ve bölgede eko-turizmin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Tedbir 2: Kamp, karavan ve glamping alanlarında altyapı ve sosyal donatılar geliştirilecektir.

Bölgede karavan turizmine uygun birçok alan bulunmasına rağmen bu turizm çeşidi yeni gelişmekte olan ve eksiklikleri bulunan bir alandır. Karavan turizmine uygun alanlarda altyapı yetersizlikleri mevcuttur. Ak-yaka Orman Kampı, Köyceğiz Sultaniye Kampı, Datça Aktur Kampı, Marmaris Çubucak Kampı, Fethiye Kabak Koyu ve Kelebekler Vadisi kamp ve karavan alanları arasında öne çıkan noktalar. Bölgede lüks glamping turizminde ise Fethiye Faralya, Marmaris Bördübet örnekleri öne çıkmaktadır. Kamp, karavan ve glamping alanları çoğunlukla kıyı bölgelerin yakınındadır. Kamp, karavan ve glamping turizminin bölgenin iç kesimlerine de yayılması önemlidir. Bafa Gölü, Işıklı Gölü, Süleymanlı Gölü, Kahvederesi Yaylası, Köyceğiz Gölü, Kartal Gölü, Sülüngür Gölü, Kolak Gölü, Arapapıştı Kanyonu, Azap Gölü gibi alanlarda kamp, karavan ve glamping turizminin geliştirilmesinin kırsaldaki kadın ve genç istihdamına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu alanlar ile birlikte Likya, Karya, Ecotrails, Leleg yürüyüş yollarının belirli alanlarına kamp, karavan ve glamping alanlarının entegre edilmesi ise yürüyüş yollarının çekiciliğini artıracak, söz konusu güzergahların geçtiği yörelerde ekonomik hareketlilik sağlayacaktır.

Tedbir 3: Bölgedeki yürüyüş ve bisiklet yollarının çevre düzenlemeleri yapılarak diğer turizm alanları ile entegrasyonu sağlanacaktır.

Muğla Fethiye ile Antalya Konyaaltı arasında uzanan 509 km Likya Yolu; Datça-Bozburun-Gökova kıyılarından Muğla çevresine uzanan 850 km Karya Yolu; Köyceğiz-Ortaca-Dalaman çevresini içeren 450 km Ecotrails Yolu, Bodrum çevresini içine alan 185 km Leleg Yolu bölgenin bilinen yürüyüş rotalarıdır.

Çameli, Buldan, Karacasu, Kuşadası ve Datça gibi ilçelerde de bisiklet ve yürüyüş rotaları mevcuttur. Ancak bu rotalarda çevre düzenlemesi, tabelalandırma, tuvalet ve ihtiyaç molasına yönelik alanların oluşturulması,

kamp ve karavan alanlarına bağlantıların sağlanması gibi hususlarda eksiklikler bulunmaktadır. Ayrıca yürüyüş ve bisiklet turizmi, kamp ve karavan turizmi ile birbirini destekleyen ve tamamlayan niteliğe sahip iki turizm çeşididir. Bu kapsamda yürüyüş ve bisiklet yollarının kamp ve karavan alanları altyapısı ile desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Yapılacak düzenlemelerle bu rotaların güzergâhındaki kırsal alanlarda ekonomik hareketliliğin artacağı öngörülmektedir.

Tedbir 4: Bozdağ Kayak Merkezi'nin konaklama ve sosyal donatı olanakları artırılacaktır.

Denizli merkeze 75 km uzaklıkta bulunan Denizli Kayak Merkezi, Tavas'a bağlı Nikfer Mahallesi sınırları içerisinde Bozdağ'da bulunmaktadır. Toplam 13 km uzunluğunda 9 adet pist bulunan merkezde 2 telesiyey, 1 teleski ve yürüyen bant bulunmaktadır. Amatör ve profesyonel kayakçılara hizmet veren mekanik tesislerde saatte 2.500 kişi taşınabilmektedir. Ege'nin en büyük kayak merkezi olan Bozdağ Kayak Merkezi 2022 kış sezonunda 300.000 yerli ve yabancı turisti ağırlamıştır.

Kayak ve snowboard için elverişli olan Bozdağ Kayak Merkezi'nin mekanik tesis ve kayak alanı kalitesi bakımından yeterli kapasitede olduğu değerlendirilmektedir. Ancak şehir merkezinden uzakta bulunan bu alan ve çevresinde konaklama imkânlarının bulunmaması önemli bir eksikliktir. Yerli ve yabancı turistlerin ziyaret sürelerinin uzatılarak konaklama ve harcama kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Tedbir 5: Apiterapi uygulamaları ve apiturizm girişimleri teşvik edilecektir.

Apiterapi uygulamaları geleneksel ve tamamlayıcı tıp kapsamında arı zehri, polen, arı sütü, bal gibi ürünlerle tedavi hizmeti sunmaktadır. Apiterapi bu fonksiyonları ile birlikte bulunan yöredeki arıcıların daha fazla ürün ve hizmet satmasını sağlayarak ekonominin canlanmasını ve yöredeki istihdam olanaklarının artmasını sağlamaktadır.

Apiterapi uygulamaları geleneksel ve tamamlayıcı tıp kapsamında arı zehri, polen, arı sütü, bal gibi ürünlerle tedavi hizmeti sunmaktadır.

2021 yılında yapımı başlayan Muğla Apiterapi Merkezi'nin faaliyete geçmesi ile birlikte hızlanacak olan apiterapik faaliyetlerin turizm ile entegrasyonu için bu alandaki girişimcilerin desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda arıcılık faaliyetlerini kapsayan paket turlar, arıcılık rotalarında doğa yürüyüşleri, apiterapi tedavileri, apiterapik ürünler ile beslenme ve konaklama gibi çeşitli faaliyetleri içeren girişimlerin desteklenmesi gerekmektedir.

Tedbir 6: Doğal alanlarda flora ve faunanın izlenmesine olanak sağlayan çevre düzenlemeleri yapılacaktır.

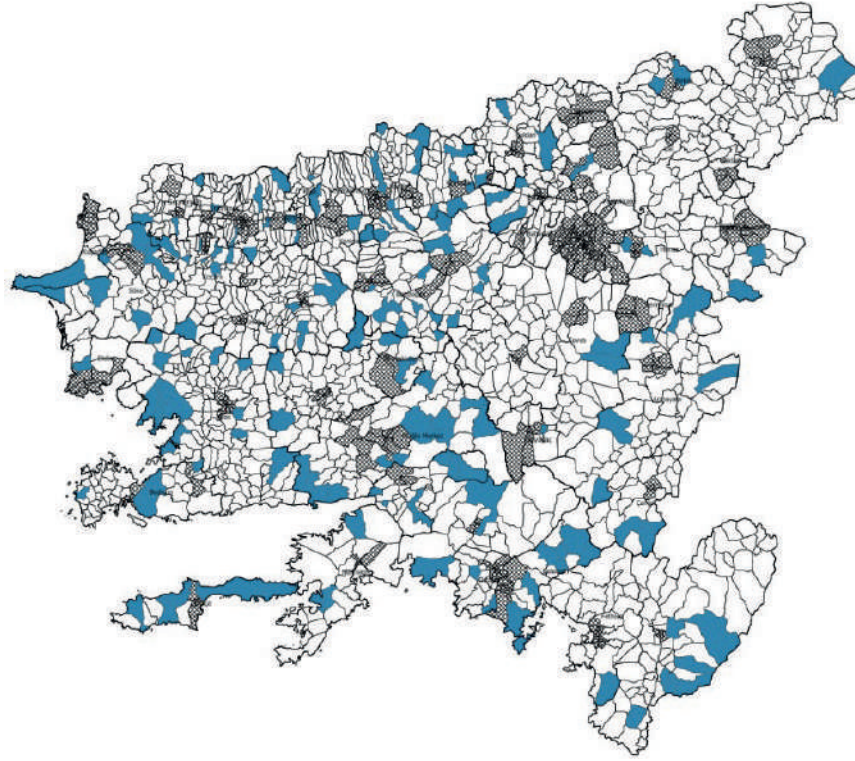
Bölgede Bafa Gölü Tabiat Parkı, Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Deltası, Honaz Dağı Milli Parkı, Pamukkale ÖÇKB, Marmaris Milli Parkı ve Datça-Bozburun ÖÇKB zengin flora, fauna ve endemik türlere ev sahipliği yapan ve koruma altında olan önemli alanlar arasında yer almaktadır. Doğasever turistlerin ilgisini çeken söz konusu alanlarda çekiciliğin artırılması, envanterlerin oluşturulması, işaretleme, tabelalandırma, gözlem alanlarının düzenlenmesi gibi çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Tedbir 7: Turizm potansiyeli yüksek kırsal mahallelerde ev pansiyonculuğu desteklenecektir.

Kırsal turizmde yaşanan yoğun ilginin sonucunda ev pansiyonculuğu modeli ortaya çıkmıştır. Güney Ege Bölgesi'nde de turizmin gelişmiş olduğu Marmaris, Ula, Datça, Fethiye, Karahayit'ta görülen ev pansiyonculuğunun Buldan, Çameli, Karacasu, Söke, Milas gibi yerleşimlerde de geliştirilmesi önem arz etmektedir. Söz konusu ilçeler son yıllarda eko-turizm uygulamaları ve doğal kültürel güzellikleri ile öne çıkan ilçeler arasında olmaları nedeniyle ev pansiyonculuğunun bu bölgelerde geliştirilmesi turizme ivme kazandıracaktır. Bu kapsamda girişimcilerin yabancı dil becerilerinin geliştirilmesi, kurumsal yönetim ve işletme kapasitelerinin artırılması ve yatırımlarının devlet desteği ile teşvik edilmesi gerekmektedir.

YER-SİS çalışması kapsamında Güney Ege Bölgesi'nde turizm tesisi kurulması gerektiği değerlendirilen kırsal mahalleler Şekil 19'da mavi renk ile gösterilmiştir.

Şekil 19. Turizm Tesisi Kurulması Talep Edilen Kırsal Mahalleler

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Tedbir 8: Kültür turizmi öğelerinin tur paketlerine entegrasyon düzeyi artırılacaktır.

Bölgede doğal, kültürel ve tarihi öğelerin birlikte pazarlanmasına yönelik paket turların sayısının ve çeşitliliğinin artırılması gerekmektedir. Örneğin Pamukkale, Hierapolis, Laodikya, Tripolis'te yer alan kültürel ve doğal öğelerin Karahayıt'ta yer alan termal hizmetler ile birleştirilmesi; Priene, Milet, Doğanbey, Bafa Gölü, Dilek Yarımadası Milli Parkı kültürel ve doğal öğelerinin Didim ve Kuşadası'nda yer alan deniz turizmi ile birleştirilmesi; Milas, Yatağan ve Bodrum'da yer alan Beçin Kalesi, Gümüşkesen Anıtı, Euromos Antik Kenti, Herakleia Antik Kenti, İasos, Stratonikiea, Lagina Antik Kenti, Osman Hamdi Bey Evi, Bodrum Kalesi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi, Halikarnas Mozolesi, Bodrum Antik Tiyatro, Karia Yolu, Likya Yolu gibi birçok öğenin birleştirilmesi gibi farklı tur paketleri oluşturulabile-

cektir. Kırsal alanlardaki kültür turizmi öğelerinin mevcut paketlere entegre edilmesi bu alanlarda ekonominin tarım sektörüne bağımlılığını da azaltacaktır.

Tedbir 9: Yerel gastronomi ürünlerinin sertifikasyonu, turizmde kullanılması ve tur programlarına entegrasyonu teşvik edilecektir.

Güney Ege Bölgesi'nin Ege, Akdeniz ve Yörük kültürünün etkisi ile çok zengin bir gastronomi kültürüne sahip olduğu bilinmektedir. Bölgede gastronomi alanında 53 coğrafi işaretli ürün bulunmaktadır. Bunlar içinde Aydın Kabak Tatlısı, Dalama Tandırı, Karacasu Keşkeği, Nazilli Pidesi, Ortaklar Çöp Şiş, Çine Köftesi; Denizli'de Tavas Baklavası; Denizli Tandır Kebabı; Muğla'da Milas Tepsi Böreği, Muğla Göce Tarhanası, Muğla Saraylısı, Muğla Köftesi mahreç işareti bulunan yöresel yemekler olarak yer almaktadır. Ayrıca henüz tescillenmemiş çöktürme kebabı, Bodrum mantısı, Milas köfte-

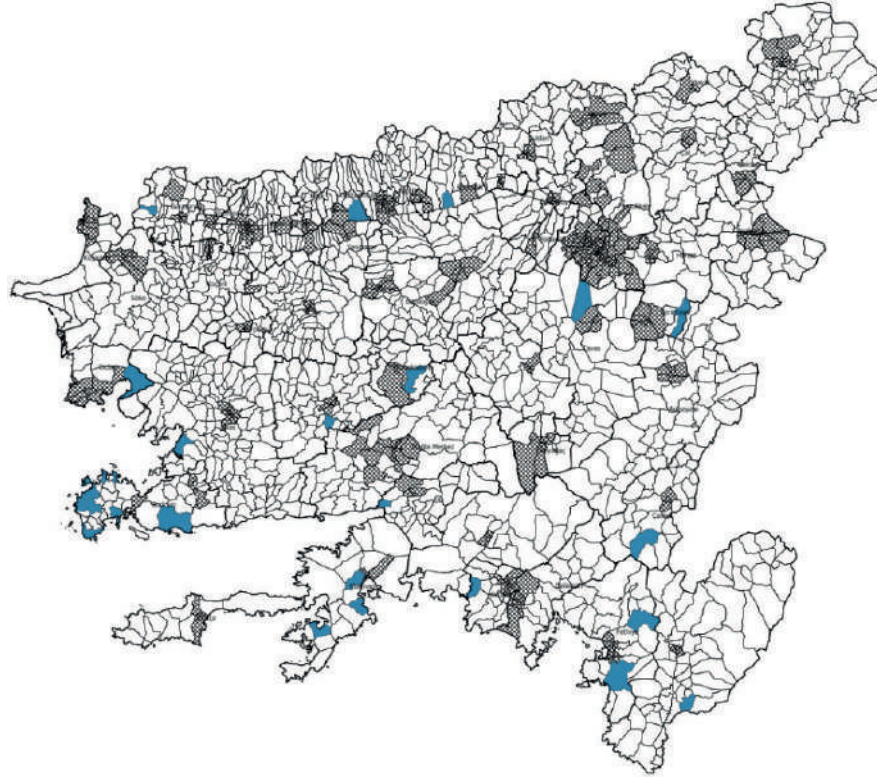

si, döş dolması, ekşili balık, oğlak yahnisi, Muğla halkası, kabak çiçeği dolması, börülce ekşilemesi, yeşil zeytinli tarator, Milas çaykaması, ahtapotlu pilav, kefal dolması, kaya kuruğu salatası gibi lezzetler Muğla mutfağının; yen böreği, zeytinyağlı patlıcan gömme, çiğ patlıcan dolması, biber tatarı, çaput aşısı, börülce böreği, cerpleme, pekmezle kabak aşısı, hamur dolması, Buldan çağla dövmesi dürümü, balcan sovan, çentme Denizli mutfağının; yuvarlama, kırılı kızartması, paşa böreği, tahinli pide, turunç reçeli, ciğer dolması, nohutlu kereviz, arapsaçı kavurması, ısırgan otu böreği, memleket sarması Aydın mutfağının öne çıkan lezzetleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda söz konusu yöresel yemeklerin tescillenmesine yönelik çalışmaların artırılması ile bölgedeki yiyecek işletmelerinin menülerine eklenmesinin özendirilmesi önem arz etmektedir.

Tedbir 10: Yöresel ürünlerin ve el sanatlarının turizm deneyim odaklı dâhil edilmesi ve bu ürünlerin satışına yönelik alanların oluşturulması sağlanacaktır.

Günümüzde deneyim odaklı turizm sektörünün geliştiği ve turistlerin seyahat amaçlı gittikleri destinasyonların yerel ürünlerini tatmayı, yerel yaşamı ve el sanatlarını deneyimlemeyi amaçladıkları görülmektedir. Bölgede Buldan bezi, Karacasu çömlekçiliği, Yatağan bıçakçılığı, Söke köroğlu çizme, Güllübahçe bebekleri, Milas halısı, Kavaklıdere bakırcılığı, Denizli şarapçılığı (Güney, Çal, Bekeilli) gibi yöresel ürünler öne çıkmaktadır. Söz konusu el sanatları ve yerel ürünlerin turistlerin katılım sağlayacağı atölyeler ile ulaşılabilirliğinin sağlanması ve turist yoğun bölgelerde satış alanlarının artırılması gerekmektedir. Şekil 20'de yer alan haritada yöresel ürünlerin el sanatlarının satışına yönelik kırsal alanlarda tesis dağılımı görülmektedir.

Şekil 20. El Sanatları Ürünleri Satış Yeri Bulunan Kırsal Mahalleler

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Tedbir 11: Taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması, korunması ve turizme entegrasyonu kapsamında sokak sağlıklılaştırma projeleri teşvik edilecektir.

Sokak sağlıklılaştırma hem bölgenin tarihi ve kültürel mimarisini korumanın hem de bu mimarinin turizme kazandırılmasının öne çıkan yöntemlerinden birisidir. Bölgede ise Söke, Buldan, Babadağ, Karacasu ve Kuşadası gibi ilçelerdeki sokak sağlıklılaştırma çalışmaları henüz beklenen faydayı sağlayamamış olsa da bu alanlara gelen ziyaretçiler için çekim noktası olmuşlardır. Sokak sağlıklılaştırma faaliyetlerinin bölgede artırılması, bölgenin tarihi ve kentsel kimliğinin korunmasına katkı sağlamakla birlikte turizm destinasyonlarının markalaşmasına da önemli ölçüde katkı sunacaktır.

Tedbir 12: Turizm destinasyonlarına özgü hediye-lik eşya üretiminde, tasarım kapasitesi ve ürün çeşitliliği güçlendirilecektir.

Turistik ve kırsal bölgelerde, yerel halkın kendi ürettikleri yöresel ürünlerin (Buldan bezi, Karacasu çömleği, Yatağan bıçağı, Söke körüklü çizmesi, Güllübahçe be-beği, Milas halısı, Kavaklıdere bakırı, Milas zeytinyağı, Marmaris balı gibi) hediye olarak turistlere satılması önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Ayrıca dünyaca ünlü kültürel, doğal ya da anıtsal özellik taşıyan yapıların (Pamukkale, Aphrodisias Aphrodit Tapınağı, Halikarnas Mozaesi, Didima Medusa Heykeli, Hierapolis Hades, Triton, İsis Rahibesi Heykeli gibi) minyatürü şeklindeki objelerin profesyonel şekilde hazırlanması ve satılması önem arz etmektedir. Ancak bölgede özgün kaliteli hediyelik eşya çeşidinin çok az olduğu bi-

linmektedir. Bu kapsamda 3 boyutlu yazıcılar aracılığı ile hediyelik eşya üretmeye yönelik girişimler desteklenecektir.

Tedbir 13: Ören yerlerinde restorasyon ve çevre düzenleme faaliyetleri teşvik edilecektir.

Güney Ege Bölgesi ören yerleri açısından büyük bir zenginliğe sahiptir. Bölgede 100’ü aşkın ören yeri olduğu bilinmekle birlikte bu ören yerlerinden 39’u ziyaretçi kabul etmektedir. Aydın’da Nysa, Alinda, Magnesia, Alabanda, Afrodisias, Milet, Didima ve Priene; Denizli’de Hierapolis ve Laodikeia; Muğla’da ise Lagina, Sedir Adası, Stratonikeia, Mausoleium, Letoon, Pınara, Tlos, Amintas Kaya Mezarları, Kaya Köy, Kaunos, Kadyanda, İassos, Labranda, Beçin Kalesi, Euromos, İassos Balık Pazarı, Uzunyuva Anıt Mezarı ören yerleri Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı şekilde ziyaretçi kabul etmektedir. Bu ören yerlerinden Letoon (1988), Hierapolis (1988), Aphrodisias (2017) Antik Kentleri UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer almaktadır. Bölgedeki müze ve ören yerlerine toplam giriş sayısı ülkemizdeki toplam girişlerin yüzde 10’undan fazladır. Bölgenin en çok ziyaret edilen ören yeri olan Hierapolis Ören yeri, Türkiye’nin en çok ziyaret edilen ikinci ören yeridir.

Güney Ege Bölgesi’nde Laodikeia, Stratonikeia, Tripolis, Afrodisias gibi ören yerlerinde son yıllarda gerçekleştirilen kazı, rölöve, restitüsyon, restorasyon ve çevre düzenleme çalışmaları, tabelalandırma gibi faaliyetler ile ziyaretçi sayıları da artmıştır. Bu kapsamda ziyaretçilere açık ören yerlerinde kazı, rölöve, restitüsyon, restorasyon ve çevre düzenleme çalışmalarının sürdürülmesi önem arz etmektedir.

Hedef 2 Kapsamında Proje Önerileri

“Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır” hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri Planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Muğla Dalaman Sinema Platosu Projesi

Proje 2: Muğla Köyceğiz Eko-turizm Merkezi Projesi

Proje 3: Bafa Gölü Eko-turizm Projesi

Proje 4: Muğla Geriatri Turizm Tesisi Projesi

Proje 5: Aydın Sağlık ve Detoks Kampı

Proje 6: Muğla Sağlıklı Yaşam Merkezi

Proje 7: Muğla Apiterapi Turizm Tesisi

Proje 8: Muğla Glamping Tesisi

Proje 9: Denizli Tematik Eko-turizm Tesisi

Güney Ege Bölgesindeki müze ve ören yerlerine toplam giriş sayısı ülkemizdeki toplam girişlerin yüzde 10’undan fazladır.

4.3. STRATEJİK ÖNCELİK 3: ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI

Bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklardan koruma kullanma dengesi çerçevesinde faydalanılması önem arz etmektedir. Başta Büyük Menderes Havzası'nda bulunan sanayi, maden, tarım alanlarının yarattığı baskı olmak üzere çevresel risklerin etkilerini azaltmak için üretim ve yaşam alanlarında yeşil dönüşümün sağlanması elzemdir. On İkinci Kalkınma Planında yer alan; iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçişin sağlanması, çevre ile doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi amaçları ile uyumlu bölge planı hedef ve tedbirleri Tablo 33'te özetlenmiştir.

Tablo 33. Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması

STRATEJİK ÖNCELİK 3: ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI	
Hedef 1: Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	Tedbirler
	1. Sera gazı emisyonu artışını sınırlama ve düşük karbonlu üretime geçiş kapsamındaki yeni yatırımlar teşvik edilecektir.
	2. İhracat yapan işletmelerin ürün ve hizmetlerinin değer zincirindeki çevresel risklerin ölçülmesi, analizi ve yönetimine ilişkin kapasite geliştirilecektir.
	3. Yeşil Organize Sanayi Bölgesi perspektifinde çevreye duyarlı sanayi alanları oluşturulması sağlanacaktır.
	4. Zeytinyağı üretim tesislerinin OSB'de yoğunlaştırılması teşvik edilecek, mevcut tesislerin atık su arıtma kapasiteleri iyileştirilecektir.
	5. Jeotermal kaynaklardan enerji üretim süreçlerinde havzanın sürdürülebilir kullanımı esas alınacaktır.
	6. Tekstil ve gıda sanayi başta olmak üzere sanayide su, hammadde ve enerji verimliliği artırılacak, temiz üretim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
	7. Yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi teşvik edilecektir.
	8. Maden atıklarının geri kazanım, depolama ve bertaraf kapasitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.
	9. Tarımsal atıklar ve organik diğer atıklardan enerji, gübre ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesine yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.
	Projeler
	1. Denizli Biyogaz Tesisi
	2. Büyük Menderes Havzası'nda Endüstriyel Simbiyoz ve Temiz Üretim Projesi
	3. Muğla Mermer Atıkları Mikronize Öğütme Tesisi
	4. Denizli Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi
	5. Aydın Biyogaz Tesisi
	6. Muğla Doğal Kompoze Taş Entegre Üretim Tesisi

Hedef 2: Doğal yaşam alanları korunacaktır.	Tedbirler
	1. Deniz vasıtalarından kaynaklı kirliliğin önlenmesine yönelik uygulamalar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
	2. İklim değişikliğine uyumlu ormanlar oluşturulacak, orman yangınları ile mücadelede yeni teknik ve teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
	3. Su ürünleri yetiştiriciliğinin deniz ortamı üzerindeki baskısını azaltacak yatırımlar teşvik edilecektir.
	4. Özel çevre koruma bölgeleri ve hassas alanlarda biyolojik çeşitliliğin korunması sağlanacaktır.
	5. Atık su arıtma sistemleri ve kanalizasyon altyapıları güçlendirilecek, bölge geneline yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlar artırılacaktır.
	Projeler
	1. Akıllı Şamandıralar ile Deniz Kirliliği Yönetimi Projesi
	2. Muğla Dalyan Gezi Teknelerinin Çevre Dostu Güneş Enerjili Teknelere Dönüşümü Projesi

4.3.1. Hedef 1: Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır.

Bu hedef kapsamında ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği birlikte sağlamaya yönelik üretim süreçlerinde sera gazı emisyonunun azaltılması ve temiz üretim uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yönelik tedbirler belirlenmiştir.

Tedbir 1: Sera gazı emisyonu artışını sınırlama ve düşük karbonlu üretime geçiş kapsamındaki yeni yatırımlar teşvik edilecektir.

Küresel iklim değişikliğine uyum kapsamında karbon salınımının azaltılması ve sera gazı emisyonların düşürülmesi stratejik alanlarından biridir. “Avrupa Yeşil Muhabakatı”nda temiz enerji, sürdürülebilir sanayi, sürdürülebilir tarım ve gıda sistemleri, kirliliğin asgari düzeye indirilmesi gibi pek çok çalışma alanı ve bu alanlar için araçlar bulunmaktadır. Bu araçlardan biri olan “Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)” karbon salımlarını kısıtlamak için oluşturulmuştur. SKDM, Avrupa Birliği'nin ithal ettiği bazı ticari emtianın karbon içeriklerine göre sınırdaki belli ölçekte bir “karbon salımı vergisi” alınmasını öngörmektedir. SKDM'ye geçiş sürecinde firmaların üretim yapısı ile birlikte raporlama usul ve esaslarında da önemli değişiklikler beklenmektedir. Önemli bir sera gazı emisyonu kaynağı oluşturan endüstriyel proseslerin yeniden değerlendirilerek daha temiz üretim teknolojilerinin benimsenmesi önem taşımaktadır. On İkinci Kalkınma Planı'nda da AB'nin sınırdaki karbon düzenlemesi mekanizmasından etkilenecek sektörler için en düşük maliyetle emisyon azaltımına yönelik çalışmaların desteklenmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda sera gazı emisyonunun azaltılması ve düşük karbonlu üretim yapısına geçiş, bölgede çevrenin korunmasını sağlayacak ve AB ülkelerine gerçekleştirilen ihracatın sürekliliğine katkıda bulunacaktır.

“Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)” Avrupa Birliği'nin ithal ettiği bazı ticari emtianın karbon içeriklerine göre sınırdaki belli ölçekte bir “karbon salımı vergisi” alınmasını öngörmektedir.

Tedbir 2: İhracat yapan işletmelerin ürün ve hizmetlerinin değer zincirindeki çevresel risklerin ölçülmesi, analizi ve yönetimine ilişkin kapasite geliştirilecektir.

Günümüzde, “Avrupa Yeşil Mutabakatı” gibi iklim değişikliği ile mücadelede önemli tedbirler içeren antlaşmalar ve doğal kaynakların korunmasına yönelik çalışmalar bu husustaki mücadeleyi sadece kamunun ve sivil toplum kuruluşlarının sorumluluğu olmaktan çıkarmış, sera gazı salımında önemli bir paya sahip işletmelerin de üzerinde önemle durması gereken bir husus haline getirmiştir.

Bölge illeri, Türkiye’nin ihracatta öncü illeri arasında yer almaktadır. İhracatın önemli bir kısmı, özellikle çevre ve iklim değişikliği konusunda önemli strateji, karar ve uygulamaları bulunan Avrupa Birliği ülkeleridir. Bu kapsamda, bölge illerinin ihracatlarını sürdürülebilmesi için hem ülkemizin çevre mevzuatına hem de AB’nin ilgili müktesebatına uyumlu şekilde çevresel riskleri bertaraf ederek, döngüsel ekonomiye uygun şekilde ve karbon salımını da azaltarak üretimini yeniden yapılandırmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamda işletmelerden çıkan atık su, atık ile her türlü kirliliğin alıcı kaynaklar üzerindeki etkisinin izlenmesi, uygun ve yasal olmayan deşarjların önlenmesi, çevresel risklerin analizi, ölçümü ve bertarafı konusunda kapasitenin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Tedbir 3: Yeşil Organize Sanayi Bölgesi perspektifinde çevreye duyarlı sanayi alanları oluşturulması sağlanacaktır.

Güney Ege Bölgesi’nde faaliyet sürdüren OSB’ler incelendiğinde ileri arıtma tesisi bulunan sadece 4 OSB bulunmaktadır. Bölgede mevcut OSB’lerin büyük çoğunluğunun Menderes Havzası üzerinde olduğu düşünüldüğünde bölgenin en önemli su kaynağı olan Menderes Nehri ve kollarının sürdürülebilir olarak kullanımı için öncelikle mevcut OSB’lerin ve kurulması planlanan yeni OSB’lerin Yeşil OSB kriterlerine uygun

olarak dönüştürülmesi ve inşa edilmesi önem arz etmektedir. Aydın ve Denizli’deki OSB’lerde yer alan işletmelerin ihraç ettiği ürünlerde Avrupa pazarındaki hakimiyetini koruması ve geliştirmesi, AB’nin karbon salımı ile ilgili standartlarını karşılaması, sürdürülebilir sanayi ve döngüsel ekonomi ile uyumlu üretimin sağlanabilmesi için Yeşil OSB perspektifinin benimsenmesi önemlidir.

Tedbir 4: Zeytinyağı üretim tesislerinin organize sanayi bölgelerinde yoğunlaştırılması teşvik edilecek, mevcut tesislerin atık su arıtma kapasiteleri iyileştirilecektir.

Zeytinyağı üretimi sırasında oluşan zeytin karasuyu, alıcı ortama arıtılmadan bırakıldığında çevresel sorunlara neden olmaktadır. Söz konusu atık su hem yüksek organik madde içeriği hem de kompleks bileşiklerin yüksek konsantrasyonu sebebi ile artırılması zor bir atık su türüdür. Bölgede işletmecilere çözüm yolu olarak sunulan 2 fazlı kontinü sisteme zorunlu geçişin işletmeciler tarafından benimsenmediği ve buna ilişkin maliyetleri finanse etmekte zorluk yaşadıkları bilinmektedir. Bu kapsamda, Milas, Yatağan, Bodrum, Seydikemer, Germencik, Söke ve Çine ilçelerindeki zeytinyağı üretiminin OSB’lerde yoğunlaştırılmasına, mevcut tesislerin atık su arıtma kapasitelerinin iyileştirilmesine yönelik projelerin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tedbir 5: Jeotermal kaynaklardan enerji üretim süreçlerinde havzanın sürdürülebilir kullanımı esas alınacaktır.

Ülkemizdeki 63 jeotermal enerji santralinin 42’si Aydın ve Denizli illerinde yer almakta olup bölgede Aydın ve Denizli illerindeki JES’lerin Kurulu gücü yaklaşık 1.265,61 MW’tır. Türkiye’nin en büyük 10 jeotermal santralinden 2’si Denizli’de 6’sı Aydın ilinde bulunmaktadır. Söz konusu jeotermal suların kullanıldıktan sonra Büyük Menderes Nehri’ne ulaşması, tuzluluk, termal kirlenme, bor kirliliği ve hava kirliliği açısından

riskler oluşturmaktadır. Ayrıca jeotermal enerji üretimi sonrası ortaya çıkan bor elementinin tarım ürünlerine, ekosisteme ve biyolojik çeşitliliğe etkisine ilişkin araştırmaların sayısının ve niteliğinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda Büyük Menderes Havzası’nın sürdürülebilir kullanımı kapsamında gerekli tedbirlerin alınması önem arz etmektedir.

Tedbir 6: Tekstil ve gıda sanayi başta olmak üzere sanayide su, hammadde ve enerji verimliliği artırılacak, temiz üretim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

Türkiye’de en fazla proses suyu tüketen ve en fazla su kaybeden sektörler; kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı, tekstil ürünlerin imalatı, gıda ürünlerinin imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ile giyim eşyaları imalatıdır. Bölge illerinin başat sektörlerine bakıldığında gıda ürünleri imalatı, tekstil ürünleri imalatı, diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı, kimyasal ürünlerin imalatı ve giyim ürünleri imalatı gibi çok fazla su kullanılan ve tüketilen sektörlerin öne çıktığı görülmektedir.

Küresel iklim değişikliği, yağış dengesizlikleri, yeraltı su kaynaklarının azalması, su kirliliği, doğal kaynaklar üzerindeki baskı gibi birçok nedenle suyu daha da verimli kullanmanın önemi her geçen gün artmaktadır. Bu kapsamda, bölgede öne çıkan gıda, tekstil, giyim, kimyasal ve diğer metalik olmayan mineral ürünlerin üretimi gibi yoğun su tüketen sektörlerde suyun verimli kullanımını esas alan tekniklerin yaygınlaştırılması öncelik kazanan konulardır. İmalat sanayide üretimde daha az su ve kimyasal kullanılması, enerji verimliliği ve atık miktarının azaltılması gibi unsurları içeren temiz üretim uygulamaları teşvik edilmelidir.

Tedbir 7: Yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi teşvik edilecektir.

2021 yılı verilerine göre bölgede 161 elektrik santrali ile yılda yaklaşık 26.220 GWh elektrik üretimi yapılmaktadır. Şekil 21’de Türkiye’nin günlük güneşlenme süreleri tematik olarak gösterilmiş olup Güney Ege Bölgesi’nin Türkiye ortalamasının üzerinde potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Başta Muğla olmak üzere bölgede güneş enerjisi kurulu gücünün artırılmasına yönelik yatırımlar önem arz etmektedir.

Şekil 21. Güneşlenme Süresi Haritası

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 1991-2020 Yılı Verileri

Ülkemizdeki 63 jeotermal enerji santralinin 42'si Aydın ve Denizli illerinde yer almakta olup Türkiye'nin en büyük 10 jeotermal santralinden 8'i Güney Ege Bölgesi'nde bulunmaktadır.

Biyokütleden enerji eldesine yönelik hem Türkiye'de hem de bölge illerinde var olan potansiyelden hâlihazırda faydalanılmadığı görülmektedir. Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayıları ve potansiyel atıkları üzerinden yapılan hesaplamalar sonucu bu atıkların hepsinin biyogaz tesisinde değerlendirilmesine bağlı olarak üretilebilecek elektrik ve ısı miktarları ilçe bazlı olarak hesaplandığında; Çine, Efeler, Germencik, Bozdoğan, Çivril, Acıpayam ve Milas ilçelerinde ciddi miktarda hayvansal atık kaynaklı biyogaz potansiyeli bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, bölgede özellikle güneş ve biyokütle açısından yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik eldesine yönelik potansiyeli değerlendirecek verimli yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Tedbir 8: Maden atıklarının geri kazanım, depolama ve bertaraf kapasite- rinin artırılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.

Güney Ege Bölgesi'nde madencilik ve taş ocakçılığı ile mineral ürünler imalatı önemli ekonomik faaliyetlerdir. Feldispat, kuvars, mermer ve traverten bölgede öne çıkan önemli madenlerdir. İhracat ve ekonomik büyüklük bakımından önemli olan madencilik sektörü aynı zamanda kırsal alanda istihdam sağlamaktadır.

Bölge illerinde yürütülen madencilik faaliyetlerinin çevreye olan kirlilik baskısı ve tahrip edilen habitat alanları ise önemli bir sorun alanıdır. Bu kapsamda özellikle Yatağan, Milas, Kavaklıdere, Bozdoğan, Acıpayam, Honaz ilçelerinde taş ocağı faaliyetleri ile mineral kaynakların aranması, çıkarılması ve işlenmesi sonucu oluşan atıkların bertarafı ve cevher zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atıkların

bertarafının çevresel standartlara uygun şekilde yapılması önemlidir.

Tedbir 9: Tarımsal atıklar ve organik diğer atıklardan enerji, gübre ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesine yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.

Bağ, bahçe ve tarlalardaki organik atıklar, mezbane atıkları, süt işleme tesisi atıkları, organik atıklar ve atılma tesisi çamurları birlikte değerlendirildiğinde bölgede atıklardan enerji, gübre ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesine yönelik potansiyelin çok fazla olabileceği değerlendirilmektedir. Örneğin, Kuşadası'nda kompost teknolojisi kullanılarak otel, restoran ve kamu kurum kuruluşlarının yemekhanesinden toplanan artan yemekler sokak hayvanları için mamaya dönüştürülmekte hem gıda atıkları değerlendirilmekte hem de sokak hayvanlarının beslenmesine katkıda bulunmaktadır. Benzer bir uygulama Denizli ili Merkezefendi Belediyesi tarafından da yapılmaktadır. Bu kapsamda bölgede kompost tesislerinin yaygınlaştırılması, verimliliğinin artırılması, organik atıklardan enerji, gübre ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesine yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Hedef 1 Kapsamında Proje Önerileri

“Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır” hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri Planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Denizli Biyogaz Tesisi

Proje 2: Büyük Menderes Havzası'nda Endüstriyel Simbiyoz ve Temiz Üretim Projesi

Proje 3: Muğla Mermer Atıkları Mikronize Öğütme Tesisi

Proje 4: Denizli Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi

Proje 5: Aydın Biyogaz Tesisi

Proje 6: Muğla Doğal Kompoze Taş Entegre Üretim Tesisi

4.3.2. Hedef 2: Doğal Yaşam Alanları Korunacaktır.

Güney Ege Bölgesi, biyolojik çeşitliği, doğal kaynakları, endemik türleri ve çevresel diğer değerleri ile Türkiye'de öne çıkan bölgelerden birisidir. Bu hedef kapsamında ise başta denizler, ormanlar, özel çevre koruma bölgeleri ve hassas alanlar olmak üzere doğal yaşam alanlarının korunmasına yönelik tedbirler belirlenmiştir.

Tedbir 1: Deniz vasıtalarından kaynaklı kirliliğin önlenmesine yönelik uygulamalar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

Güney Ege kıyıları yat ve gezinti teknelerinin yoğunluk gösterdiği alanlardır. Deniz, koy ve körfezleri, plajları ve kıyıdağı lagünler gibi doğal yapılar gemi ve diğer deniz vasıtalarından kaynaklı atık ve atık sular ile kirlenmektedir. Ayrıca bölgede farklı tehdit dereceleri altında bulunan önemli türlerin yer aldığı ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıdan, habitat alanlarının tahrip olmasından ve çevre sorunlarından etkilendikleri görülmektedir.

Bölgenin deniz ve kıyı alanları açısından hassasiyeti, deniz ulaşım yoğunluğu, biyolojik rezerv kapasitesi, turizm faaliyetleri, mavi bayraklı plaj sayısı dikkate alındığında, hâlihazırda atık alım gemilerinin ve atık alım tesislerinin sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durum deniz çöpleri ve özellikle mikropplastik kirliliği açısından önemli bir risk yaratmaktadır. Bölgenin kıyı alanlarında gemilerden atık alımı için atık alım gemisi, atıkların depolanması ve bertarafı için atık alım tesisi sayısının ve kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

Tedbir 2: Balıkçılık ve yetiştiricilik faaliyetlerinin deniz ortamı üzerindeki baskısını azaltacak yatırımlar teşvik edilecektir.

Aydın ve Muğla illerinde su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği önemli ekonomik faaliyetler arasındadır. Muğla

Bölge illerinde yürütülen madencilik faaliyetlerinin çevreye olan kirlilik baskısı ve tahrip edilen habitat alanları kritik bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

özellikle bu alanda Türkiye’de ilk sırada yer almaktadır. Deniz kirliliğinin önlenmesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması için balık çiftliklerinin hassas olmayan deniz alanlarında, uygun kapasitede kurulması ile faaliyetlerinin çevreye duyarlı gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Bölgede su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği faaliyetlerinin, denizlerdeki stokların sürdürülebilirliği dikkate alınarak mavi büyüme ile sürdürülebilir gelişme ilkeleri ve entegre balıkçılık politikaları çerçevesinde yürütülmesi önem taşımaktadır. Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetlerinin deniz ortamı üzerindeki baskısını azaltacak, su ürünleri yetiştiricilik alanlarının korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunacak şekilde yürütülmesine katkı sağlayacak araştırma, faaliyet ve projelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda Milas, Bodrum, Marmaris, Fethiye, Seydikemer, Didim, Kuşadası ilçelerindeki faaliyetler önceliklidir.

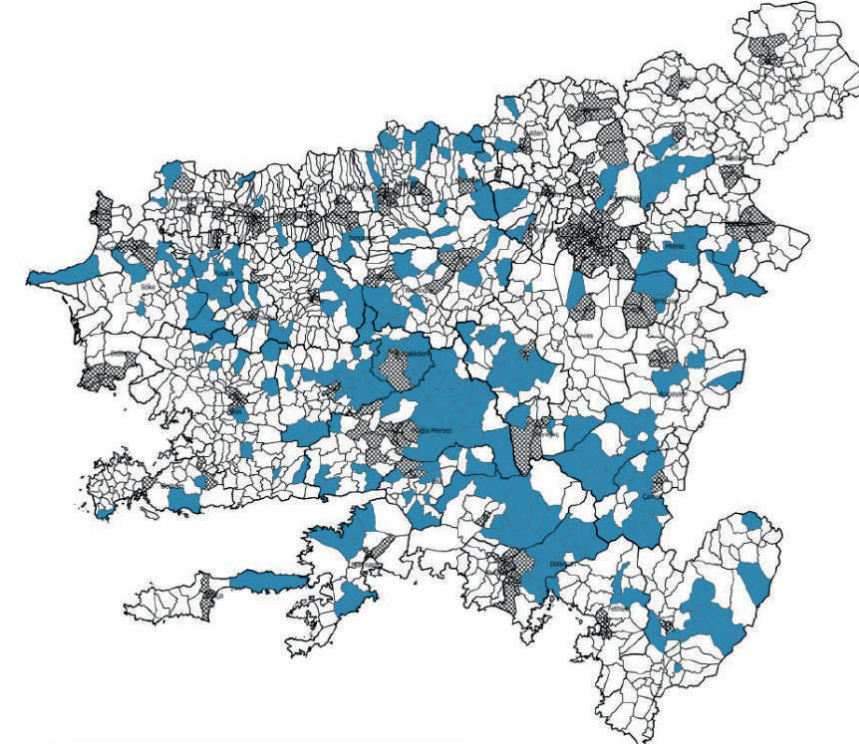
Tedbir 3: İklim değişikliğine uyumlu ormanlar oluşturulacak, orman yangınları ile mücadelede yeni teknik ve teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Bölgede orman alanlarının toplam alana oranı Türkiye ortalamasının yaklaşık 2 katıdır. Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye’de 2021 yılında görülen, 139.503 ha ormanın zarar gördüğü toplam 2.793 adet yangında, en fazla yangın görülen il 296 adet yangın sayısı ile Muğla’dır. 2021 yılında yanan orman alanlarının yüzde 36,2’si Muğla’da, yüzde 38,1’i ise Güney Ege Bölgesi’ndedir. Önemli miktarda ormanlık alan ile içindeki biyolojik çeşitlilik yok olur veya zarar görürken hava kirliliği ile sıcaklık artışı yaşanmış, canlıların yaşam sürdürdüğü birçok habitat alanı ve turizm ile arıcılık gibi ekonomik faaliyetler etkilenmiş, yerleşim yerlerine ve turizm merkezlerine kadar yangın yayılım göstermiştir. Bölgenin orman varlığı kırsal alanlarda istihdam sağlaması açısından da önemlidir. Şekil 22’de bölgede ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı kırsal mahalleler mavi renk ile gösterilmiştir.

Küresel iklim değişikliği nedeniyle bölgede ortalama sıcaklığın, kuraklık şiddetinin artması beklenmektedir. Sıcaklık artışının dolaylı etkileri arasında ormanlarda yangınların ve hastalıkların daha yaygın hale gelmesi yer almaktadır. Ormanların korunmasını sağlamak için iklim değişikliğinin ormanlar üzerindeki olası olumsuz etkilerini doğru bir şekilde öngörebilmek, iklim değişikliğinin sosyoekonomik etkilerinin hafifletmesi açısından da önemlidir. Ormanların iklim değişikliğine uyumu konusunda bilgilendirme ve teknik kapasite artırımı çalışmaları yürütülmesi, bilgi, araç ve yöntem paylaşımlarının artırılması gerekmektedir. Kurağa dayanıklı ağaç türlerinin tespit edilmesi, bu türlerin özellikle kurak ve yarı kurak alanlarda dikilmesi, su kaynaklarının korunması da bu kapsamda önemlidir. Ayrıca orman yangınların azaltılması, izlenmesi ve mücadelede teknoloji tabanlı sistemlerin kurulması ve yaygınlaştırılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Küresel iklim değişikliği nedeniyle Güney Bölgesinde ortalama sıcaklığın ve kuraklık şiddetinin artması beklenmektedir.

Şekil 22. Ormancılık Faaliyetlerinin Yapıldığı Kırsal Mahalleler

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Tedbir 4: Özel çevre koruma bölgeleri ve hassas alanlarda biyolojik çeşitliliğin korunması sağlanacaktır.

Güney Ege Bölgesi ormanlar, milli parklar, çayır, mera, sulak alanlar, tabiatı koruma alanları, sit alanları ve ÖÇKB gibi alanları ile birçok bitki ve hayvan türüne, endemik türe ev sahipliği yapan, önemli bir doğal biyolojik rezerv kaynağıdır. Söz konusu alanlar ayrıca birçok hassas tür ve nesli tehlike altında olan türlere de ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte iklim değişikliği, çevre kirliliği ve insan kaynaklı diğer faaliyetlerden dolayı doğal kaynak varlığının ve biyolojik çeşitliliğinin tehdit altında olduğu da görülmektedir. Bu kapsamda biyolojik çeşitliliğin korunması, habitat alanlarının tahribatının önlenmesi ile doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılmasına yönelik faaliyet, araştırma ve projelerin yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsan ve diğer canlıların yaşamsal kaynağı olan doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması insan kaynaklı faaliyetlerin sürdürülebilir şekilde devamlılığında ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında da en önemli unsurdur. Başta ÖÇKB ve hassas alanlar olmak üzere bölge illerinin biyorezerv kapasitesinin korunması özellikle

Biyorezerv kapasitesinin korunması, çevre ile dost turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, sürdürülebilirliği ve turizmin dört mevsime yayılması açısından da önem taşımaktadır.

bölgede hedeflenen eko-turizm, agro turizm ve diğer çevre ile dost turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, sürdürülebilirliği ve turizmin dört mevsime taşınması açısından da önem taşımaktadır.

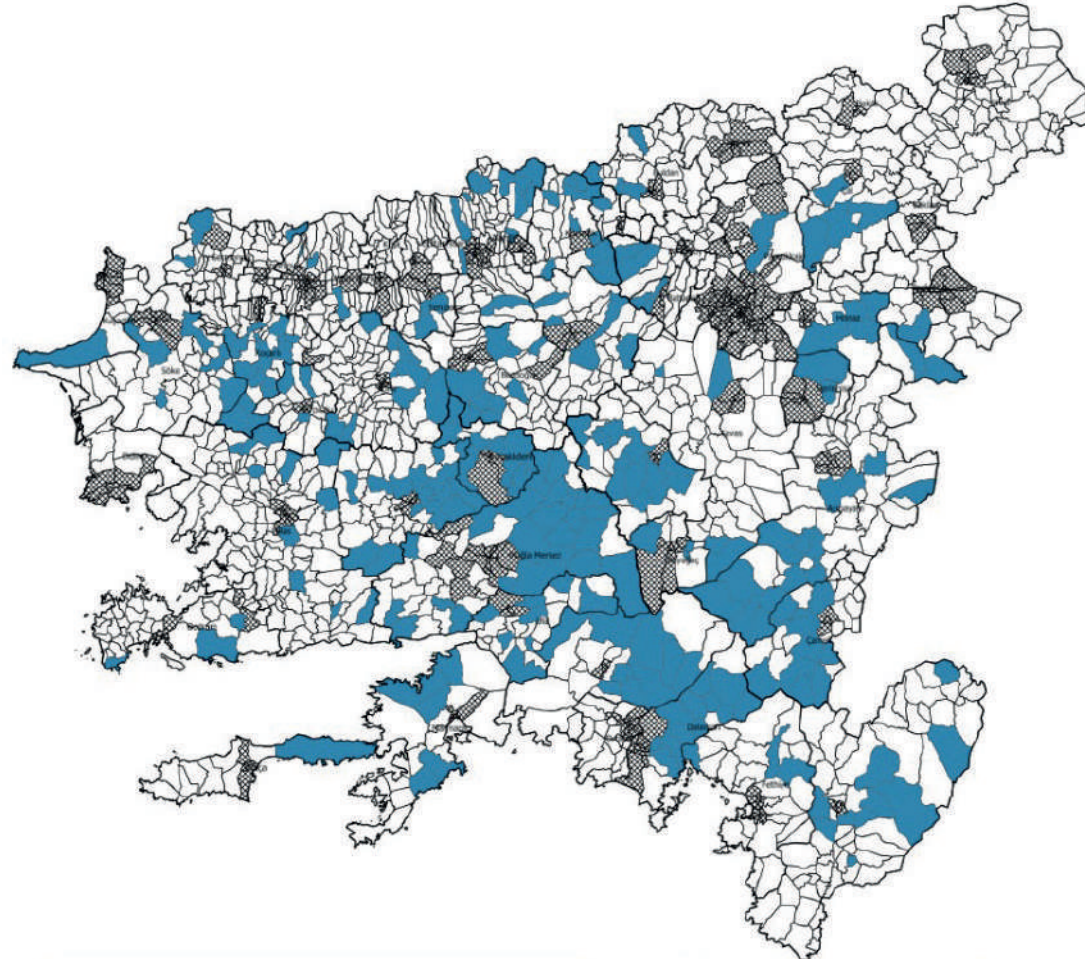
Tedbir 5: Atık su arıtma sistemleri ve kanalizasyon altyapıları güçlendirilecek, bölge geneline yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlar artırılacaktır.

2020 yılı TÜİK verilerine göre; Türkiye’de kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı yüzde 91 iken TR32 Bölgesi’nde bu oran yüzde 86 ile Türkiye ortalamasının altında

yer almaktadır. TR31 (İzmir) Bölgesi’nde bu oranın yüzde 100, TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak) Bölgesi’nde yüzde 92 olduğu görülmektedir.

Türkiye’de atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun belediye nüfusu içindeki payına bakıldığında bu değer yüzde 78 iken TR32 Bölgesi’nde bu oran yüzde 86 ile Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. TR31 (İzmir) Bölgesi’nde bu oranın yüzde 99 olduğu görülmektedir. Şekil 23’te atık su ve kanalizasyon altyapısı bulunan kırsal mahalleler mavi renk ile gösterilmiştir.

Şekil 23. Atık Su ve Kanalizasyon Altyapısı Varlığı

Kaynak: www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Özellikle kıyı bölgelerindeki bu eksiklik deniz ve çevresi üzerinde ciddi baskı oluşturmaktadır. Yaz dönemi ile birlikte artan nüfusun etkisi ile kanalizasyon şebekesi ve atık su arıtma sistemlerinin kapasitesi yetersiz kalmakta, hem de eksikliklerin oluşturduğu baskıyı artırmaktadır. Atık su arıtma sistemleri ve kanalizasyon altyapılarının iyileştirilmesi, kapasitelerinin artırılması ve eksikliklerinin özellikle kıyı yerleşimlerden başlamak üzere tamamlanması ihtiyacı bulunmaktadır. Bununla birlikte atık suyu temizleyici doğal bitkilerin kullanımı gibi çevre dostu, herhangi bir kimyasal kullanımına gerek duyulmayan, daha az maliyetli doğal yöntemlerle ile atık suların arıtılmasına yönelik çalışmalarının bölgede yaygınlaştırılmasında fayda görülmektedir.

Hedef 2 Kapsamında Proje Önerileri

“Doğal yaşam alanları korunacaktır” hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Akıllı Şamandıralar ile Deniz Kirliliği Yönetimi Projesi

Proje 2: Muğla Dalyan Gezi Teknelerinin Çevre Dostu Güneş Enerjili Teknelere Dönüşümü Projesi

4.4. STRATEJİK ÖNCELİK 4: SOSYAL RİSKLERİN AZALTILMASI VE KENTSEL HİZMETLERE ERİŞİMİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI

Güney Ege Bölgesi sosyal makro göstergeler bakımından güçlü bir bölge olmakla birlikte bazı sosyal risklerin yönetimi ve kentsel hizmetlere erişim düzeyinin artırılması açısından politikalar ve politika araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. İntihar, boşanma, göç, yaşlılık, ulaşım ve kamu hizmetlerine erişim gibi temalara yönelik politikalar bu stratejik öncelikler altında ele alınmış olup aşağıdaki tabloda özet olarak verilmiştir. On İkinci Kalkınma Planında yer alan; nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum ve afetlere dirençli yaşam alanları gibi amaçlarla uyumlu bölge planı hedef ve tedbirleri Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılmasına Yönelik Hedef ve Tedbirler

STRATEJİK ÖNCELİK 4: Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması	
Hedef 1: Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır.	Tedbirler
	1. Aile danışmanlığı hizmetleri yaygınlaştırılacak ve çocuk odaklı aile danışmanlığı modeli geliştirilecektir.
	2. İntihar riski yüksek kişilerin takibi ve rehabilitasyonuna yönelik uygulamalar geliştirilecektir.
	3. Göç ile bölgeye gelenlerin sosyal uyumu sağlanacak, göç yönetim kapasitesi güçlendirilecektir.
	4. Dijital teknolojilerin eğitime entegrasyonu sağlanarak, eğitim hizmetlerine erişim güçlendirilecektir.
	5. Dijital okuryazarlık ve kamu hizmetlerine internet ortamından erişim kapasitesi artırılacaktır.
	Projeler
	1. Atıl Tesislerin Oyun ve Spor Alanlarına Dönüştürülmesi Projesi
	2. Kadın Konukevi ve Meslek Atölyeleri Projesi
	3. Aydın Yaşlı Bakımevi

Hedef 2: Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.	Tedbirler
	1. Toplu ulaşım hizmetlerine erişim artırılacak, kent içi ulaşımında çok modlu taşımacılık sistemlerinin kurulması teşvik edilecektir.
	2. Spor, kültür ve sanatsal faaliyetler altyapısı geliştirilecektir.
	3. Akıllı şehir uygulamaları ve bu uygulamaların geliştirilmesine yönelik teknoloji işletmeleri desteklenecektir.
	4. İnternet erişimi ve kullanımı bakımından yerleşimler arasındaki farklar azaltılacaktır.
	5. Yaşlı bakım hizmetlerinin kapasitesi artırılacak, yaşlı bakımına yönelik dijital teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
	6. Sağlık hizmetleri turizm sezonundaki ihtiyaçlara cevap verebilecek niteliğe kavuşturulacaktır.
	Projeler
	1. Güney Ege Akıllı Şehirler Projesi
Hedef 3: Afetlere dirençlilik artırılacaktır.	1. Afet bilinci ve farkındalığı artırılacaktır.
	2. Afet risklerinin azaltılmasına yönelik analiz ve planlama çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.
	3. Afet risklerinin azaltılmasına yönelik kritik yatırımların gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.
	4. Afet ve acil durumlara müdahale kapasitesinin etkinliği artırılacaktır.

4.4.1. Hedef 1: Sosyal Risklerin Etkisi Azaltılacaktır.

Bu hedef kapsamında boşanma, intihar, göç, eğitim ve dijital okuryazarlığa ilişkin hususlar ele alınmıştır. Bu temalar kapsamındaki sosyal risklere yönelik tedbirler geliştirilmiştir.

Tedbir 1: Aile danışmanlığı hizmetleri yaygınlaştırılacak ve çocuk odaklı aile danışmanlığı modeli geliştirilecektir.

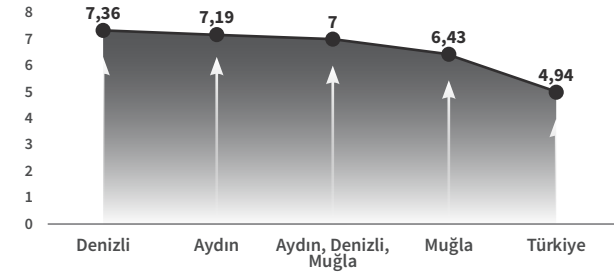
Bölge içinde kaba boşanma hızları 2022 yılında Muğla’da ‰2,91, Denizli’de ‰2,9, Aydın’da ise ‰2,76’dır. Bölge Türkiye ortalamasının (‰2,13) üzerinde değerlere sahiptir. Ayrıca Bölge (‰2,85) boşanma oranları en yüksek olan İzmir bölgesinden (‰3,11) sonra 2. Düzey 2 Bölgesi’dir. Süreci ve sonuçları bakımından birçok insanı etkileyen bir olgu olması nedeniyle, psikolojik ve sosyolojik boyutta oluşabilecek zararı en az

düzeye indirebilmek için ailelerin danışmanlık hizmeti ile desteklenmeleri, danışmanlık, rehberlik, eğitim gibi aile destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Ayrıca boşanma sürecindeki bireylerin çocuklarına destek olmaya yönelik ilgili kurumlardaki profesyonellerin becerilerinin artırılması gerekmektedir.

Tedbir 2: İntihar riski yüksek kişilerin takibi ve rehabilitasyonuna yönelik uygulamalar geliştirilecektir.

2021 yılı TÜİK verilerine göre Güney Ege Bölgesi Türkiye’de en yüksek intihar hızına sahip bölge olarak öne çıkmaktadır. Bölge yüz binde 7 kaba intihar hızına sahiptir ve bu oran Türkiye ortalamasının (yüz binde 4,94) oldukça üzerindedir. Güney Ege Bölgesi içinde yer alan Denizli ili ise bölgenin kaba intihar hızı (yüz binde 7,36) en yüksek ilidir.

Şekil 24. Kaba İntihar Hızı (yüz binde)

Kaynak: TÜİK, İntihar İstatistikleri, 2021 Yılı Verileri

Bu kapsamda intiharı önleme çabaları, durum analizi, çok taraflı iş birliği, bilinçlendirme, kapasite geliştirme, finansman, gözetim ve izleme ve değerlendirme bileşenleri üzerine inşa edilerek geliştirilmelidir.

Tedbir 3: Göçle bölgeye gelenlerin sosyal uyumu sağlanacak, göç yönetim kapasitesi güçlendirilecektir.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığının 2022 yılı verilerine göre Güney Ege Bölgesi'nde toplam 34.348 Suriyeli geçici koruma kapsamında ikamet etmektedir. İl bazında dağılıma bakıldığında sırasıyla Denizli'de 14.093, Muğla'da 11.773 ve Aydın'da 8.482 Suriyeli ikamet etmektedir. Ayrıca tarım ve turizm sektörlerinde çalışmak üzere Türkiye'nin doğu bölgelerinden de göç gözlenmektedir. Bölgede göçle gelenlerin çoğunlukla büyükşehir merkezleri ve periferisinde yerleştikleri bilinmektedir. Kamu kurumları ve yerel yönetimler tarafından göçle gelenlerin sosyal yardım, danışmanlık, kaynaklarla buluşturma, kentlilik bilinci gibi alanlarda etkin sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tedbir 4: Dijital teknolojilerin eğitime entegrasyonu sağlanarak, eğitim hizmetlerine erişim güçlendirilecektir.

Kırsal nüfustaki azalma nedeniyle kamusal hizmetlerin birim maliyetlerinde görülen artışlar eğitim ve sağlık hizmetlerinde uzaktan hizmet sunumunu zo-

runlu kılmaktadır. Bilişim teknolojilerindeki ilerleme ile kamunun geleneksel hizmet sunumundaki rolünün dönüşmesi, yenilikçi hizmet sunum modellerinin geliştirilmesini elzem kılmıştır. Bölge nüfusunun yaklaşık dörtte birinin yaşadığı kırsal alandaki bireylerin genel refah düzeylerinin iyileştirilmesinde; eğitim hizmetlerine erişimi güçlendirecek daha bütüncül ve kurumsal araçların geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin talep ettikleri bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilecekleri, dijital teknoloji araçlarının kullanıldığı yenilikçi öğrenme araçları değer kazanmaktadır. Teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayacak şekilde deneysel ortamların taklit edildiği öğrenme ortamlarının oluşturulması ve oyun tabanlı öğrenme yaklaşımları ön plana çıkmaktadır.

Tedbir 5: Dijital okuryazarlık ve kamu hizmetlerine internet ortamından erişim kapasitesi artırılacaktır.

Günümüzde dijital okuryazarlık hem ticari hem kamu hizmetlerine erişimin sağlanması açısından (e-devlet, internet bankacılığı gibi) gereklilik haline gelmiş durumdadır. Bu sürecin başarıya ulaşması için telekomünikasyon altyapılarının teknolojik yenilikler ile desteklenmesi özellikle kırsal mahallelerde yaşayan insanların kamu hizmetlerine sağlıklı erişimi açısından büyük önem arz etmektedir. Altyapı iyileştirmelerinin yanı sıra, kırsal nitelikli alanlarda yaşayanların dijital araçları kullanabilme yeteneklerini artırmaya yönelik programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda gelişmede öncelikli ilçeler ve kırsal alanlar öncelikli olmak üzere bölgede dijital okuryazarlık ve kamu hizmetlerine internet ortamından erişim kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

Hedef 1 Kapsamında Proje Önerileri

“Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır” hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri Planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Atıl Tesislerin Oyun ve Spor Alanlarına Dönüştürülmesi Projesi

Proje 2: Kadın Konukevi ve Meslek Atölyeleri Projesi

Proje 3: Aydın Yaşlı Bakımevi

4.4.2. Hedef 2: Kentsel Hizmetler ve Fiziki Altyapı Güçlendirilecektir.

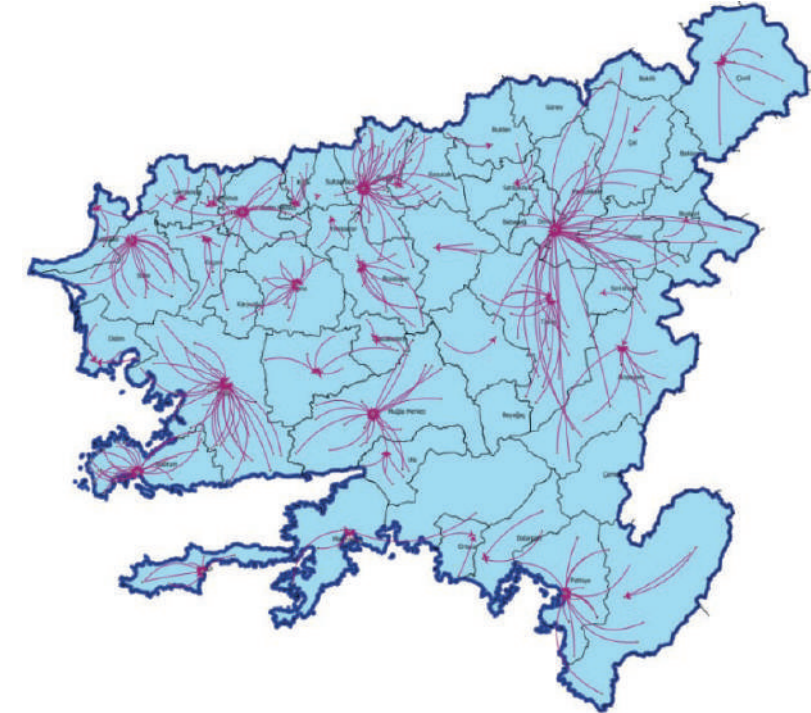
Bu hedef kapsamında ulaşım, akıllı şehir uygulamaları, yaşlı bakımı ve sağlık hizmetlerine yönelik tedbirler önerilmiştir.

Tedbir 1: Toplu ulaşım hizmetlerine erişim artırılacak, kent içi ulaşımında çok modlu taşımacılık sistemlerinin kurulması teşvik edilecektir.

Kamu hizmetlerinin kırsal alanların tümüne eşit bir şekilde götürülememesi, yerleşimlerin bazı hizmetleri çevrelerindeki kentlerden almalarına neden olmaktadır. Kırsal alanların kentsel hizmetlerden istifade

edebilmesi için ise ulaşım hizmetlerine erişimin güçlü olması gerekmektedir. Şekil 25'te toplu ulaşım sefer başlangıç noktasına sahip olan mahallelerden ulaşım sağlanan merkezler gösterilmektedir. Merkezefendi, Pamukkale, Nazilli, Efeler, Söke ve Milas ilçelerinin kırsal alanlarından kent merkezine doğrudan seferlerin yoğunlaştığı dikkat çekmekle birlikte, birçok kırsal mahalleden kent merkezlerine doğrudan seferlerin olmadığı anlaşılmaktadır. Bölgede toplu taşıma kullanımı alışkanlığının artırılması ve özel araç kullanımının azaltılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Şekil 25. Toplu Ulaşım ile Erişim Sağlanan Merkezler

Kaynak : www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Kentsel alanlarda ise nüfusun hızla artması ve bu yoğunluğun beraberinde getirdiği ulaşım sorunları, sürdürülebilir ve yaşanabilir kentlerin inşasında güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Toplu taşımayı kullanan yolcuların sistemden çıkmadan hedef noktaya ulaşması, aktarma kolaylığına bağlı olmaktadır. Toplu ulaşım kullanımının yaygınlaşması için kentsel alanlarda yaşayan insanlara; erişilebilir, entegre, kapsayıcı, güvenli ve konforlu bir toplu ulaşım sistemi sunulması gerekmektedir. Bu kapsamda büyükşehir merkezleri başta olmak üzere rekabetçi ilçelerde otobüs, feribot, hafif yolcu gemisi, minibüs, taksi, bisiklet gibi araçların entegre bir sistem olarak kurgulandığı kent içi ulaşım modelleri geliştirilmelidir.

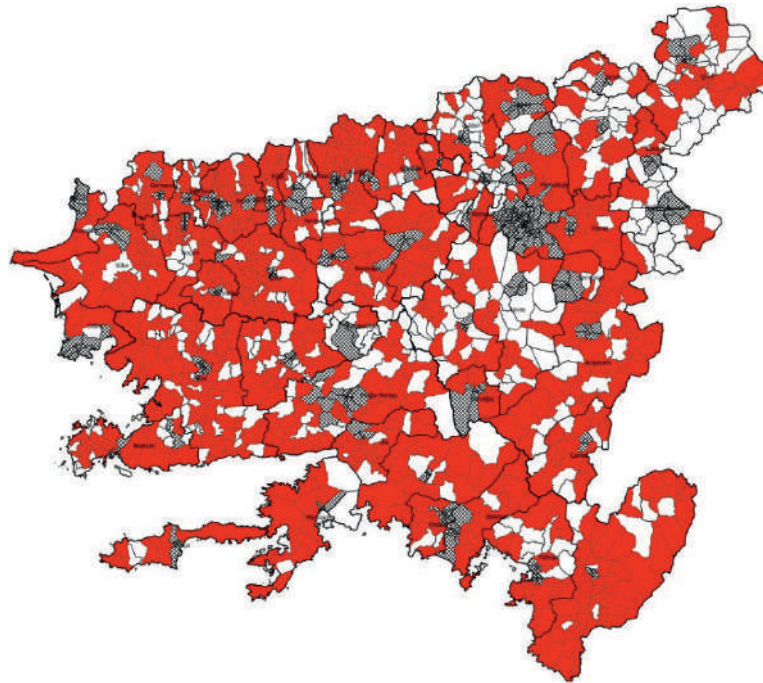
Tedbir 2: Spor, kültür ve sanatsal faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.

Bölgede büyükşehir merkezleri başta olmak üzere rekabetçi ilçelerde spor, kültür ve sanatsal faaliyetler son yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak gelişmede

öncelikli ilçeler ve rekabet potansiyeli olan ilçelerde söz konusu faaliyetlere erişim çok zayıf düzeydedir. Şekil 26'da bölgede sosyal donatı beklentisi olan mahalleler kırmızı renk ile gösterilmiştir. Bu kapsamda söz konusu mahallelerde çocuk parkı, spor kompleksi, kültür ve sanat merkezi, park ve mesire alanları gibi sosyal donatılara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Kırsal alanlarda çocuk parkı, spor kompleksi, kültür ve sanat merkezleri gibi sosyal donatı yatırımlarının yapılması; gençlerin kötü alışkanlıklardan uzak kalarak sosyalleşmesini ve kültürel, fiziksel ve sosyal yönlerini geliştirmesini sağlamaktadır. Yaş ortalamasının yüksek olduğu kırsal mahallelerde ise bu yatırımlar, yetişkinler ve yaşlılar için toplumdan soyutlanmadan hayata katılıp sosyalleşebilmeyi sağlayacaktır. Başta gelişmede öncelikli ilçeler olmak üzere bölgede spor, kültür ve sanatsal faaliyetlerin artırılmasına yönelik atıl tesislerin değerlendirilmesi ve gezici sahne sanatları uygulamaları araç olarak kullanılabilir.

Şekil 26. Sosyal Donatı /Tesis Beklentisi Olan Mahalleler

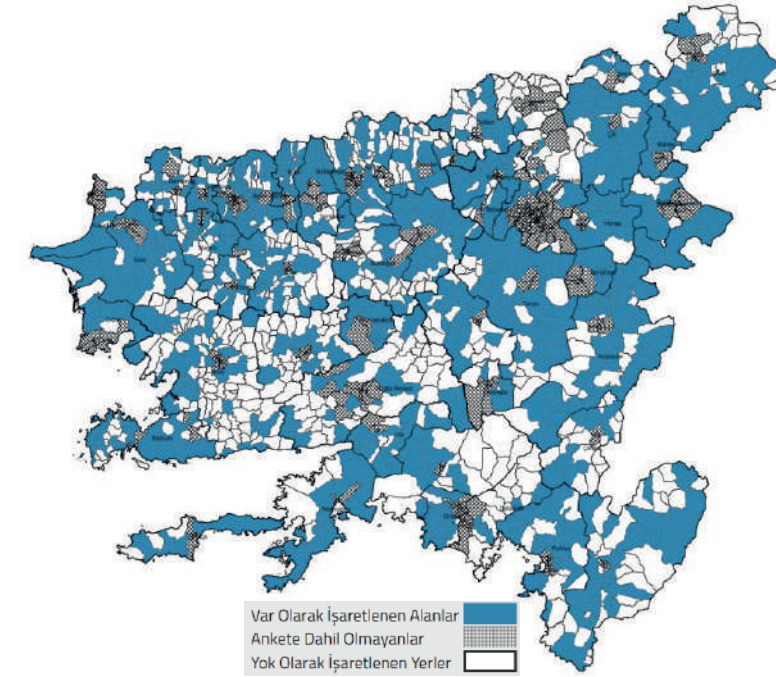

Kaynak : www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Tedbir 3: İnternet erişimi, kullanımı ve dijital beceriler bakımından yerleşimler arasındaki farklar azaltılacaktır.

Telekomünikasyona yeterli erişim, az gelişmiş bölgelerin rekabet durumunun güçlendirilmesi, sosyal ve ekonomik uyum için temel bir ön koşuldur. Telekomünikasyon ağları, periferik bölgelerde mesafe ve düşük nüfus yoğunluğunun neden olduğu dezavantajların telafi edilmesinde önemli bir araçtır. Güney Ege Bölgesi'ndeki kırsal alanların internet altyapısı Şekil 27'de görülmekte olup özellikle Muğla'nın iç kesimlerinde geniş bant internet erişimi eksikliği dikkat çekmektedir.

Şekil 27. Geniş Bant İnternet Erişimi

Kaynak : www.yersis.gov.tr, 2019 Yılı Verileri

Güney Ege Bölgesi'ndeki 1.401 kırsal mahallenin yüzde 20'sinde (287) mobil internet ve geniş bant internet erişimi olmayan kırsal nitelikli mahalle bulunmaktadır. Muğla ilinin kırsal mahallelerinin yüzde 25'inde internet ağlarına erişim bulunmamaktadır. Bu kapsamda internet erişiminin kademeli olarak yaygınlaştırılması, dijital okuryazarlık ve yeni medya okuryazarlığı gibi dijital becerilerin kazanımına yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.

Rekabetçi
ilçelerde akıllı kent
teknolojilerinin
kullanılarak akıllı
kent dönüşümüne
yönelik projelerin
artırılması
gerekmektedir.

Tedbir 4: Akıllı şehir uygulamaları yaygınlaştırılacak, bu alanda yazılım ve teknoloji girişimleri desteklenecektir.

Güney Ege Bölgesi'nde kırsal alanların nüfusu her yıl azalmakta, kentsel nüfus artmaktadır. Kentsel nüfusun artması ile birlikte kent yaşamını kolaylaştırmaya yönelik uygulamalar önem kazanmaktadır. Akıllı kent teknolojileri, kentte yaşayan insanların yaşamını iyileştirmek, güvenli bir ortam sunmak ve çevre sorunlarına çözüm bulmak için kullanılmaktadır. Dijital kiokslar, ücretsiz Wi-Fi alanı, akıllı otopark yönetimi, bina otomasyon sistemleri, akıllı atık yönetimi, yüz tanıma özelliklerine sahip kent güvenlik sistemleri, yenilenebilir enerji kullanımı, coğrafi bilgi sistemleri, merkezi denetleme kontrol ve veri toplama, elektronik trafik denetleme ve yönetim sistemleri, yönetim bilgi sistemi, hasta takip gibi alanlarda teknolojiler kullanılmaktadır. Rekabetçi ilçelerde akıllı kent teknolojilerinin kullanılarak akıllı kent dönüşümüne yönelik projelerin artırılması gerekmektedir.

Tedbir 5: Yaşlı bakım hizmetlerinin kapasitesi artırılacak, yaşlı bakıma yönelik dijital teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

2022 yılında Türkiye'de yüzde 9,9 olan yaşlı nüfus oranının TÜİK'in yapmış olduğu projeksiyona göre 2030 yılında yüzde 12,9'a çıkacağı tahmin edilmektedir. Aydın (yüzde 14,5), Muğla (yüzde 13,4) ve Denizli (yüzde 11,9) yaşlı nüfus oranı bakımından ülke ve dünya ortalamasının üstünde bir değere sahiptirler. Ayrıca bölge illerinin ülke ortalamasının üstünde hızlı bir şekilde yaşlandığı görülmektedir. Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu (2018) çalışmasına göre Güney Ege Bölgesi çok yaşlı iller kategorisi içinde yer almaktadır. Bu çalışmaya göre Aydın'da toplam 507 kişi kapasiteli 12 adet huzurevi, Denizli'de toplam 504 kişi kapasiteli 6 adet huzurevi ve Muğla'da ise toplam 342 kişi kapasiteli 4 huzurevi bulunmakta olup kapasitenin yetersiz olduğu değerlendirilmektedir.

Bilişim teknolojileri yaşlıların hayat kalitesini artırma, sağlık hizmetlerine erişim engellerini azaltma potansiyeline sahiptir. Tele-bakım hizmetleri, sosyal bakım ve sağlık hizmetleri ihtiyaçları olan bireylerin daha uzun süre otonom olarak hayatlarına yardımcı olan alarm, sensör ve diğer donanımları içermektedir. Tele-sağlık hizmetleri ise bilişim teknolojileri vasıtasıyla tanı, tedavi ve hastalıkların önlenmesinde kullanılan kan basıncı seviyesi, kalp ritim hızı gibi bilgilerin hasta ve sağlık profesyonelleri arasında paylaşımını sağlamaktadır. Bu teknolojilerin kullanımının kademeli olarak pilot bölgelerde başlatılması yaşlı bakım hizmetlerine yönelik gelecek dönem perspektifini genişletecektir.

Tedbir 6: Sağlık hizmetleri turizm sezonundaki ihtiyaçlara cevap verebilecek niteliğe kavuşturulacaktır.

Bodrum, Fethiye, Marmaris, Kuşadası, Didim gibi turizmin yoğun olarak yaşandığı ilçelerde yaz dönemi nüfusundaki aşırı artış sağlık hizmetlerinin yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Bölge yüz bin kişiye düşen hastane yatak sayısı ve hekim sayısı bakımından Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Aydın'da 285 olan hastane yatak sayısı Denizli'de 313, Muğla'da ise 210'dur. Bölge genelinde sağlık altyapısının geliştirilmesine yönelik yatırımlar devam etmekle birlikte, Bodrum'da 150 ve Marmaris'te 150 olmak üzere toplam 300 yatak kapasiteli devlet hastanesinin 2023 yılında hizmete açılacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte turizm yoğun ilçelerde birinci basamak sağlık merkezleri ve devlet hastanelerindeki doktor, hemşire ve diğer görevlilerin sayılarının artırılması ile sağlık hizmetlerinin turizm sezonundaki ihtiyaçlara cevap verebilecek niteliğe kavuşturulması gerekmektedir.

Hedef 2 Kapsamında Proje Önerileri

"Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir" hedefi doğrultusunda belirlenen proje önerileri aşağıda yer almakta olup özet proje künyeleri planın ekinde yer almaktadır.

Proje 1: Güney Ege Akıllı Şehirler Projesi

4.4.3. Hedef 3: Afetlere dirençlilik artırılacaktır.

Bu hedef kapsamında afet bilincinin artırılması, afet risklerine yönelik analizlerin yaygınlaştırılması, riskli alanların güçlendirilmesi ve afete müdahale kapasitesinin artırılmasına yönelik tedbirler ele alınmıştır.

Tedbir 1: Afet bilinci ve farkındalığı artırılacaktır.

Bölgede afet farkındalığını canlı tutmak amacı ile İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından Temel Afet Bilinci Eğitimi verilmekte, AFAD koordinasyonunda okullarda eğitimler ve tatbikatlar yapılmaktadır. Bunun yanında

kamu ve özel sektörde görev yapan personele, ailelere ve mahalle muhtarlarına deprem yönetmeliği ile ilgili mevzuat, afet risklerinin belirlenmesi, afet zararlarının azaltılması konularında eğitimler verilmesi ve farkındalık çalışmaları yapılması gerekmektedir. İnşaat sektöründe çalışan işçi, kalfa ve ustaların da bu kapsamda eğitilmeleri önemlidir. AFAD gönüllüleri ve arama kurtarmaya yönelik STK'ların sayılarının ve kapasitelerinin artırılması ihtiyacı bulunmaktadır. Bölgede geçmiş yıllarda meydana gelen yıkıcı depremler ve bunların etkilerine ilişkin bilgilerin dijital araçlar ile erişiminin artırılması sağlanmalıdır. Toplumdaki afet ve deprem bilincini canlı tutmak amacıyla nüfus yoğunluğu yüksek olan ilçeler öncelikli olmak üzere tüm ilçelerde eğitim ve bilgilendirme çalışmaları rutin olarak gerçekleştirilmelidir.

Taşkın riskinin olduğu bölgelerde ise yerel yönetimlere, muhtarlara ve vatandaşlara taşkın riski konusunda eğitim verilmesi ve taşkın koruma yapılarına izinsiz, bilinçsiz müdahale durumunda yaptırımların uygulanması gereklidir. Bölge genelinde ormanlık alanlara yakın tarım arazilerinde anız yakılmasını önleyici tedbirlerin alınması önemlidir. Ayrıca ormanlık alanlara yakın yerleşim yerlerinde ve orman köylerinde yaşayan vatandaşlara, yangından korunma ve tahliye konularında eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bölgedeki OSB'lerde yüksek yangın yayılma riski taşıyan fabrikaların yangın eylem planlarının denetlenmesi ve eğitimlerinin verilmesi kritiktir. Tarım ve turizm sektöründe çalışan mevsimlik işçilere, yerli ve yabancı turistlere yönelik ise bölgenin afet ve acil durumlarıyla ilgili eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılması faydalı olacaktır.

Tedbir 2: Afet risklerinin azaltılmasına yönelik analiz ve planlama çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.

Bölge illerinde deprem riskine karşı yapı stoku envanterinin coğrafi bilgi sistemleri ortamında oluşturulması, mevcut yapı stokuna göre 1999 öncesi yapılmış

yapılar öncelikli olmak üzere tüm yapıların deprem performans analizlerinin yapılması, “afete maruz bölge” kapsamına giren alanlarda yer alan konutların, metruk binaların tespiti, sanayi tesisleri ve OSB alanlarının deprem performanslarının çıkartılması, mikro bölgeleme çalışmalarının yaygınlaştırılması öncelikli kentsel dönüşüm alanlarının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede bölgede hâlihazırda bulunmayan deprem master planlarının hazırlanması 3 il için elzemdir.

Sel ve taşkın riskine karşı bölge illerinde taşkın koruma projelerinin hazırlanması ve güncel tutulması, kotu düşük ve taşkın riski yüksek olan bölgelerde taşkın olayını tetikleyici unsurların tespit edilerek bunlara uygun önlemlerin belirlenmesi, yetersiz kesite sahip ve taşkına neden olabilecek yapıların belirlenmesi, dere ve çayların ıslah çalışmalarının yapılacağı alanların tespiti önem arz etmektedir. Aydın’da Efeler, Kuyucak, Söke, Germencik ilçelerinde Büyük Menderes havzasında; Denizli’de Çürüksu Çayı’nda, Muğla’da Ula İlçesi Namnam Çayı’nda ıslah çalışmaları önceliklendirilmelidir. Ayrıca Muğla’da Fethiye sahil kesiminde tsunami riskinin yüksek olduğu bilinmektedir. Bu bölgelerde olası tsunami riskine yönelik ayrıntılı bir analize ihtiyacı duyulmaktadır.

Milli parklar, tabiat parkları başta olmak üzere ormanlık alanlarda yangın risklerinin belirlenmesi, periyodik denetimlerin artırılması, akaryakıt istasyonlarının oluşturduğu risklerin ve olası etkilerin tespit edilmesi, bu istasyonların konut ve ormanlık alanlara yakınlıklarına göre denetimlerinin sıklaştırılması önem arz etmektedir.

Tedbir 3: Afet risklerinin azaltılmasına yönelik kritik yatırımların gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Güney Ege Bölgesi’nde jeolojik ve jeoteknik zemin etüt raporu olmaksızın, mühendislik hizmeti almadan yapılmış, depremde hasar görmesi muhtemel olan tüm yapılara yönelik güçlendirme ve yeniden inşa (gerekirse taşınma) yatırımlarının yapılması önem arz etmektedir. Deprem, sel, taşkın, kaya düşmesi ve heyelan riski açısından kritik öneme sahip her türlü ulaşım altyapılarının (yol, tünel, köprü, üst geçit, alt geçit, menfez vb.) güvensiz olanları için gerekli güçlendirmelerin yapılması, havai elektrik hatlarının yeraltına alınması, kültürel miras, tarihi yapı ve alanlar ile müzeleri afetlerin etkilerinden korumak için koruyucu ve güçlendirici restorasyon çalışmalarının yapılmasına öncelik verilmelidir. Ayrıca, deprem sonrasında en çok ihtiyaç duyulan binalardan olan hastanelerin, eğitim kurumlarının, yurtların vb. (iletişim, doğalgaz, internet, su, elektrik, kanalizasyon vb.) güvensiz olanlarının güçlendirmelerine ya da yeniden olası afetlere dirençli hale getirilmesine öncelik verilmesi, kritik altyapı tesislerinin (elektrik nakil hatları, trafo merkezleri, su, kanalizasyon, doğalgaz vb.), enerji üretim ve sanayi tesislerinin güvensiz olanlarında gerekli iyileştirme çalışmalarının yapılması olası depremlerin zararlarının asgari düzeye indirilmesi açısından önemlidir.

Depremde hasar görmesi muhtemel olan tüm yapılara yönelik güçlendirme ve yeniden inşa (gerekirse taşınma) yatırımlarının yapılması önem arz etmektedir.

Bölgede başta Menderes Nehri olmak üzere il genelindeki akarsuların tehlike arz eden düşük kotlu yerleşim ve sanayi alanları ile yollarla çakışan bölümlerinde can mal kayıplarını önlemek için köprü, menfez kapasitelerinin en yüksek taşkın sınırlarına göre gözden geçirilerek yapılması; taşkın riski bulunan yerleşim bölgelerinin, kentsel dönüşüm çalışmaları ile birlikte yeşil alan ve rekreasyon alanlarının artırılması; değişen dere yatakları ile ilgili taşkın riski olabilecek meskûn mahallerde ıslah çalışmaları yapılarak doğal ve kültürel miras, tarihi yapı ve alanların kaya düşmesi, heyelan oluşumu, sel ve taşkınların etkilerinden korumak için güçlendirme çalışmalarının yapılması; kanalizasyon ve yağmur suyu hatlarının alt yapı şebeke bakımlarının yapılması ve gerekli yerlerde kapasite artırımları ile hat bakımı çalışmaları hızlandırılmalıdır.

Başta orman yangınları olmak üzere yangına ilk müdahale hususunda bölgedeki tüm kamu kurum ve kuruluşları ile sanayi kuruluşlarında, limanlarda yapıların tahliyesi ile ilgili fiziksel ve beşeri sermaye kapasitesinin geliştirilmesi; şiddetli rüzgârlardan sonra kesintisiz güç sağlamak ve yangın ihtimalini önlemek amacıyla şehir içi enerji nakil hatlarının yer altına alınması; müze, ören yerleri, milli parklar, tescilli yapılar, sit alanları ve ekolojik sistemle ilgili alanların ilgili kurumlarca yangın risklerini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaları yapılması olası yangın risklerinin bertarafı ile ilgili öncelikli konulardır.

Tedbir 4: Afet ve acil durumlara müdahale kapasitesinin etkinliği artırılacaktır.

Afetlere müdahale çoğu zaman teknik bir konu olarak algılanmakla birlikte sosyolojik, iktisadi, hukuki ve yönetsel hususları içerisinde barındıran çok boyutlu bir süreçtir. Bu nedenle afetleri yönetme çalışmalarında olası zararları azaltmaya yönelik planlama ve önleme dayalı stratejilerin ve operasyonel süreçlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Güney Ege Bölgesi’nde olası afetler sonrasında insanların hayatlarını kurtarmak,

müdahale çalışmalarını hızlı ve planlı bir şekilde gerçekleştirmek, halk sağlığını korumak ve sürdürmek, mülkiyet, çevre ve kültürel mirası korumak, ekonomik ve sosyal kayıpları azaltmak, ikincil afetleri önlemek ya da etkilerini azaltmak, kaynakların etkin kullanımını sağlamak için il afet müdahale planlarının hazırlanması ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda bölgede arama-kurtarma ekiplerinin ve ekipmanlarının artırılması da önemlidir.

Bölgede AFAD’a ait toplam 3 adet lojistik depo olası afetlere aktif bir şekilde hizmet vermeye hazır durumdadır. Bölgede bu depoların eşgüdüm içinde olduğu tüm yerleşim yerlerine afet anında hızlı bir şekilde lojistik sağlaması için daha küçük hacimli mahalle grupları düzeyinde lojistik depolara ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaca göre hacimsel büyüklükleri değişiklik arz eden afet lojistiği depolarında stok yönetiminin güncelliği sağlanmalıdır.

Güney Ege Bölgesi’nde Aydın’da 236, Denizli’de 334 ve Muğla’da 615 olmak üzere toplam 1.185 toplanma alanı bulunmaktadır. Mevcut toplanma alanlarının, müdahale ve yardım merkezlerinin olası afetlere ve ortaya çıkaracağı duruma uygun olarak güncellenmesi ve yeni toplanma alanları oluşturulması gerekmektedir. Toplanma yerlerinin bilinirliğini artırmaya yönelik tüm iletişim araçları kullanılmalıdır. Ayrıca olası afet durumları ile ilgili projeksiyonlar yapılarak bu kapsamda afetten etkilenen yerleşim yerlerine alternatif ulaşım rotaları ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

5 MEKÂNSAL GELİŞME

5. MEKÂNSAL GELİŞME

5.1. MEKÂNSAL GELİŞME SENARYOSU

Bölgenin sanayi gelişimi Honaz, Pamukkale, Merkezefendi, Nazilli ve Efeler üzerinden İzmir'e bağlanan koridor üzerinden devam edecektir. Doğuda Çardak Özdemir Sabancı OSB'den başlayarak batıda Söke OSB'ye kadar uzanan 230 km'lik doğu-batı güzergâhı üzerinde 12 OSB aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bu hat üzerindeki OSB'lerin yükleme boşaltma istasyonu ve demiryollarına iltisak hatları ile mevcut ulaşım hatlarına bağlantıları güçlendirilecektir. Bölgede Denizli Makine İhtisas OSB, Bozkurt OSB, Sarayköy Jeotermal Kaynaklı Tarıma Dayalı Sera İhtisas OSB, Efeler (Kadıköy) Jeotermal Kaynaklı Tarıma Dayalı Sera İhtisas OSB, Milâs Karma OSB ve Muğla Seydikemer TDİ (Süt) OSB'nin aktif hale getirilerek üretim ve istihdam olanaklarının artırılmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir. İzmir-Aydın – Denizli-Antalya Otoyolu'nun tamamlanması ile bu koridor üzerindeki mal ve hizmet akışının artması beklenmektedir. Söke ve Milas ilçelerindeki sanayi üretimi de bu koridora entegre olmakla birlikte hareketliliğin plan döneminde artması öngörülmektedir. Sanayi gelişme koridorlarında dijitalleşme, yenilik, yüksek teknoloji ve yeşil dönüşüm odaklı yatırımlar yoğunlaştırılacaktır.

Bölgenin güney kısımlarında ise planlı sanayi alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Çarpık sanayileşmeyi önlemek, kaynakları rasyonel kullanmak ve üretim süreçlerinde çevre yönetim kapasitesini güçlendirme hedefi doğrultusunda Milas, Seydikemer ve Menteşe ilçelerinde OSB kurulmasına yönelik planlamalar ve yatırımlar teşvik edilecektir. Denizli'nin kuzeyindeki Çal, Çivril, Baklan, Bekeilli bölgesindeki tarımsal üretimin sanayiye entegre edilmesi hedefi kapsamında olarak Çivril'de OSB kurulmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir.

Fethiye merkezli Seydikemer'den Köyceğiz'e uzanan havza Muğla ilinin meyve ve sebze üretiminin yüzde

75'ini karşılamaktadır. Nazilli merkezli Sultanhisar ve Köşk ilçelerini içine alan havza ise Aydın ilinin meyve ve sebze üretiminin yüzde 30'unu karşılamaktadır. Denizli'de Acıpayam merkezli Tavas'ı içeren havza ile Çivril merkezli havza, bölgenin önemli tarımsal büyüme merkezleridir. Bu kapsamda Fethiye, Nazilli, Acıpayam ve Çivril'de tarım sektörüne yönelik araştırma ve geliştirme birimleri, ürün toplama, depolama, ürün işleme tesisleri ve entegre tesislerin kurulması teşvik edilecektir. Rekabetçi ilçelerin yanı sıra bu merkezlerde akıllı tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. Bu merkezlerdeki tarımsal gelişmenin çevrelerindeki ekonomik hareketliliği de tetiklemesi öngörülmektedir.

Bölgenin kıyı şeridindeki turizm öğeleri ve hizmetleri ulusal düzeyde yüksek rekabet gücüne sahiptir. Bu alanlarda hizmet kalitesi artırılarak küresel turizm endüstrisine entegrasyon artırılacaktır. Kıyılardaki ve Pamukkale'deki turizm hareketliliğinden istifade edecek olan iç kısımlarda ise alternatif turizm olanakları güçlendirilecektir. Alternatif turizm gelişme alanlarının uzun vadede bölgeye yayılması hedeflenmektedir.

Bölgenin tarih ve kültür turizmi potansiyelinin plan döneminde önemini artırması beklenmektedir. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan üç antik kenti içeren Hierapolis- Aphrodisias-Efes rotası uluslararası bilinirliğe sahiptir. Milet ve Priene antik kentlerinin bu rotaya entegrasyonuna yönelik çalışmalar desteklenecektir. Ayrıca Milet, Priene Hekatomnos Anıt Mezarı, Iasos Antik Kenti, Labranda ve Euromos Ören Yerleri, Latmos Antik Kenti ve Kaya Mezarları ile Stratonikeia Antik Kenti'ne uzanan Söke-Milas-Yatağan kültür rotasının geliştirilmesi gerekmektedir. Milas ile Seydikemer ilçeleri arasında uzanan "Stratonikeia, Kedreai Sedir Adası, Kaunos Antik Kenti, Kayaköy, Amintas Kaya Mezarları, Tlos Antik Kenti" gibi öğeleri entegre eden henüz olgunlaşmamış rotanın güçlendirilmesine yönelik çalışmalar plan döneminde teşvik edilecektir. İzmir-Aydın-Denizli-Antalya Otoyolu'nun tamamlan-

ması ile Antalya'daki turizm hareketliliğinin bölgedeki alternatif turizm alanlarını daha fazla besleyeceği öngörülmektedir.

Karahayıt-Sarayköy termal turizm bölgesi, termal su kaynakları yönünden bölgenin en zengin alanıdır. Beş yıldızlı oteller, pansiyonlar, tıp merkezleri ve Pamukkale Üniversitesi Karahayıt Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi ile birlikte bölgenin plan dönemi sonunda sağlık ve tedavi merkezine dönüşmesi hedeflenmektedir. Her yıl yüz binlerce ziyaretçi misafir eden Hierapolis Antik Kenti'nin termal turizm gelişim bölgesi ile birlikte yakın çevredeki eko-turizm olanaklarını da besleyerek güçlendireceği öngörülmektedir. Bu kapsamda Çivril, Çal ve Buldan ilçelerindeki eko-turizm faaliyetleri teşvik edilecektir. Ayrıca kıyıda ki turizm hareketliliğini iç kesimlere yaygınlaştırma hedefi doğrultusunda Fethiye, Çameli, Köyceğiz, Ortaca, Söke, Kuşadası, Milas ve Karacasu ilçelerinde eko-turizme yönelik proje ve faaliyetler öncelikli olarak desteklenecektir.

Muğla ve Aydın kıyı şeridinde kuzeyden güneye doğru Kuşadası, Didim, Milas, Bodrum, Datça, Marmaris, Ula, Köyceğiz, Ortaca, Dalaman, Fethiye gibi önemli turizm merkezleri sıralanmaktadır. Muğla'da yolcu taşımacılığı kapsamında ulaşım amaçlı kullanım sadece Bodrum-Datça, Marmaris-yakın yerleşmeler ve Fethiye için söz konusudur. Diğer talep gören veya görebilecek olan bölgelerin ulaşım ihtiyacını deniz yolu üzerinden karşılanmamaktadır. Bu kapsamda Didim-Bodrum arası öncelikli olmak üzere deniz yolu ulaşımının güçlendirilmesine yönelik faaliyetler teşvik edilecektir.

Rekabetçi İlçelerin Küresel Rekabet Edebilirliğinin Artırılması: Rekabetçi ilçelerin küresel ölçekte rekabet edebilirliği ve uluslararası etkinliği artırılacaktır. Bu kapsamda, ilçe ekonomilerinin ileri teknoloji kullanan sektörler ve ihtisaslaşmış hizmetlere odaklanması, sanayi ve teknolojik altyapılarının geliştirilmesi, dijitalleşme ve yenilik kapasitesinin artırılması, kümelenme

çabalarının desteklenmesi hedeflenecektir. Ekonomik büyüme ile birlikte kentleşme düzeyinin de artması ile oluşacak sosyal risklere yönelik tedbirler alınacaktır. Orta-ileri ve ileri teknoloji düzeyine sahip sektörlerdeki yeni yatırımlar rekabetçi ilçelere yönlendirilecektir. Üretimin yoğunlaştığı endüstri odaklı rekabetçi ilçelerde yeşil dönüşüm uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. Bu ilçelerin etki alanlarında yer alan ve coğrafi yakınlık arz eden ilçeler ile fonksiyonel ilişkilerinin geliştirilmesi, bazı fonksiyonlarının bu etki alanlarına yönlendirilmesi beklenmektedir.

Çekim Merkezi İlçelerde Ekonomik Yığılmanın Sağlanması: Çekim merkezi ilçeler, düşük gelirli alt bölgelerde kalkınmada sürükleyici rol üstlenecek ve bölge genelinde daha dengeli kalkınmayı sağlayacak merkezler olacaktır. Mevcut altyapı imkânları ve nüfus birikimi açısından cazibe merkezi konumunda olan bu ilçelerin orta ve uzun vadede rekabetçi bir yapıya kavuşturulmaları, ekonomik ve sosyal imkânları açısından çeşitlilik arz etmeleri, bu ilçelerin kaydettikleri gelişmenin çevre ilçelere ve kırsal alanlara aktarılması sağlanacaktır. Bu ilçelerde gerekli sosyal ve fiziki altyapı oluşturularak göçle gelen nüfusa sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler etkin bir şekilde sunulacaktır. Bu kapsamda beşeri ve sosyal sermayenin güçlendirilmesi, yurt içi piyasalarla ticaretin ve ilişkilerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

Rekabet Potansiyeli Olan İlçelerde Ekonominin Çeşitlendirilmesi: Bu ilçelerde sosyal ve teknik altyapının güçlendirilmesi, kentsel yaşam kalitesinin artırılması sağlanacaktır. Bu ilçelerin rekabetçi ve çekim merkezi ilçeler ile ilişkileri güçlendirilecektir. Bu kapsamda kentsel üstyapı olanaklarının iyileştirilmesine, ilçedeki dönüşüm sürecini besleyecek beşeri sermayenin geliştirilmesine, tarımsal verimliliğin artırılmasına, üretici örgütlerinin kapasitelerinin artırılmasına ve turizm öğelerinin mevcut rotalara eklenmesine odaklanılacaktır.

Gelişmede Öncelikli İlçelerde Sermaye Birikiminin Sağlanması ve Kentsel Hizmetlere Erişimin Artırılması:

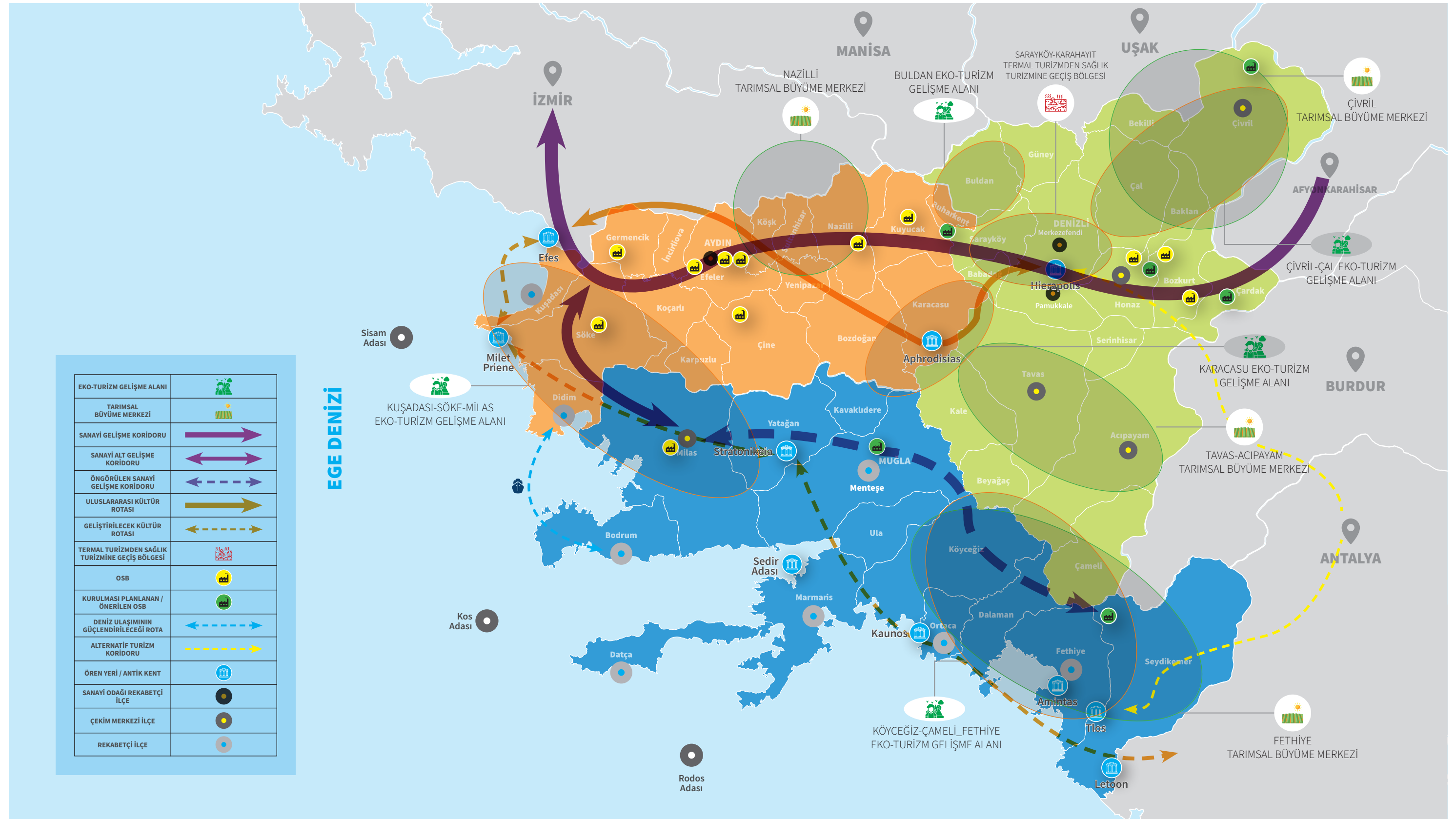
Bu ilçelerde altyapı ve hizmetlerin erişilebilirliğinin artırılmasına ve ekonomik kalkınmaya temel oluşturacak sermaye birikiminin sağlanmasına yönelik politikalar uygulanacaktır. Tarım sektörünün geliştirilmesi, ekonominin çeşitlendirilmesi, mikro işletmelerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Doğal varlıkların turizme entegre edilmesi ile ilçe ekonomisinin tek sektöre bağımlılığı azaltılacak ve sosyokültürel etkileşim güçlendirilecektir. Bu öğelerin turizm odağı ilçelerdeki rotalara eklenmesi, az gelişmiş mekânlar ile turizm odağı ilçeler arasındaki entegrasyonu da artıracaktır.

Doğal kaynakların etkin kullanımı kapsamında ise suyun verimli kullanımı bu alanlarda tarım sektörünün sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. İklim değişikliğinin de etkileri ile birlikte su tasarrufu ve yeni sulama teknikleri bu yerleşimlerin rekabet gücü açısından belirleyici olacaktır. Enerji maliyetlerinin düşürülmesi ve iklim değişikliğine uyum kapsamında tarım alanları dışındaki alanlarda yenilenebilir enerji yatırımlarının da teşvik edilmesi önemlidir.

Mekânsal gelişme senaryosu kapsamında Şekil 28'de eko-turizm gelişme alanları, termal turizmden sağlık turizmine geçiş bölgesi, alternatif turizm koridoru, kültür turizmi rotaları, deniz ulaşımının güçlendirileceği rotalar, tarımsal büyüme merkezleri, sanayi gelişme koridorları, öngörülen sanayi gelişme koridoru ve ilçe sınıflaması gösterilmektedir.

Şekil 28. Mekânsal Gelişme Şeması

5.2. MEKÂNSAL ÖNCELİKLER VE STRATEJİK ÖNCELİKLER İLİŞKİSİ

Tablo 35. Mekânsal Öncelikler ile Stratejik Önceliklerin İlişki Düzeyi

ÜRETİM VE TURİZMDE ÇOK MERKEZLİ BÜYÜYEN, KÜRESEL DEĞER ZİNCİRİNİN GÜÇLÜ HALKASI GÜNEY EGE						
DENGELİ MEKÂNSAL GELİŞME	ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI		TURİZM HAREKETLİLİĞİNİN BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI		ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI	SOSYAL RİSKLERİN AZALTILMASI VE KENTSEL HİZMETLERE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI
Stratejik Öncelikler ve Mekânsal Öncelikler ilişkisi	Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.	Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.	Turizmde hizmet kalitesi artırılabacaktır.	Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabacaktır.	Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	Doğal yaşam alanları korunacaktır.
Rekabetçi ilçelerin küresel rekabet edebilirliği güçlendirilecektir.						
Çekim merkezlerinde ekonomik yığılma sağlanacaktır.						
Rekabet potansiyeli olan ilçelerde ekonomi çeşitlendirilecektir.						
Gelişmede öncelikli ilçelerde sermaye birikimi sağlanacak ve kentsel hizmetlere erişim artırılabacaktır.						

Yüksek

Orta

Düşük

5.3. STRATEJİK ÖNCELİK VE TEDBİRLERE İLİŞKİN ÖNCELİKLİ MEKÂNLAR

Tablo 36. Stratejik Öncelik ve Tedbirlere İlişkin Öncelikli Mekânlar

STRATEJİK ÖNCELİK 1: ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI					
Tedbirlere	R	Ç	RP	GÖ	
İmalat sanayinde nesnelerin interneti, robotik uygulamalar, simülasyon, yapay zeka, dijital ikiz, büyük veri ve eklemeli imalat teknolojileri alanındaki yatırımlar teşvik edilecektir.					
İmalat sanayinde dijital teknolojilerin etkin kullanımına yönelik insan kaynağı kapasitesi güçlendirilecektir.					
Yeşil girişimcilik desteklenecek, yeşil finansman olanakları geliştirilecektir.					
Ar-ge ve inovasyon, dijital dönüşüm, ihracat, yeşil dönüşüm ve kurumsallaşma kapasitesi artırılacak, yönetim danışmanlığı uygulaması teşvik edilecektir.					
Tekstil, makine ve gıda sanayinde kümelenmeye yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.					
Tekstil ve giyim sektöründe moda tasarımı, markalaşma ve teknik tekstil odaklı değer zinciri teşvik edilecektir.					
İmalat sanayide tasarım, üretim, depolama ve dağıtım süreçlerini kapsayan ürün yaşam döngüsü yaklaşımı yaygınlaştırılacaktır.					
Kimyasal ürünler, makine, elektrikli makine imalatı gibi orta-ileri teknoloji düzeyindeki sektörlerde yeni yatırımlar ve girişimcilik faaliyetleri teşvik edilecektir.					
Düzenli sanayi alanları artırılacak, OSB'lerin liman, demiryolu ve karayolu erişimleri güçlendirilecektir.					
Akıllı tarım uygulamalarına yönelik yazılım ve ekipman üretimi desteklenecek, dijitalleşme ve yapay zekaya dayalı akıllı tarım uygulamaları bölgede yaygınlaştırılacaktır					
Hayvancılık sektöründe yem, hastalık, iklim, aydınlatma gibi parametreleri takip ve optimize eden teknolojilerin kullanımı teşvik edilecektir.					
Projelere	Orta				
Muğla Ortaca Yazılım Köyü Projesi					
Denizli Yapay Zekâ, Oyun Geliştirme Kuluçka Merkezi Projesi					
Denizli Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi					
Aydın Hassas/Akıllı Tarım Makineleri İmalatı					
Aydın Tarımsal Yan Ürün ve Atıklardan Kozmetik Ürün Üretim Tesisi					
Aydın Sağlıklı Atırtırmalık Üretim Tesisi					
Denizli İş Güvenliği Amaçlı Ayakkabı ve Savunma Sanayinde Kullanılan Bot Üretim Tesisi					
Denizli Ulaşım Araçları Aksam ve Parçalarında Kullanılan Teknik Tekstil Ürünleri Üretim Tesisi					
Denizli Tekstil Sektörü Boyama Makinesi Üretim Tesisi					
Denizli Kekik Yağı ve Türev Ürünleri Üretim Tesisi					
Muğla Hibrit, Elektrikli ve Güneş Enerjisi Destekli Çevre Dostu Deniz Araçları Üretim Tesisi					
Muğla Fitokimyasal Bileşen Üretim Tesisi					
Aydın İncir Konsantresi ve Tozu Üretim Tesisi					
Aydın Paketleme Malzemesi Üretim Tesisi					
Aydın Endüstriyel Elek Üretim Tesisi					
Denizli Termoregülasyon Battaniye ve Teknik Kumaş Üretim Tesisi					
Denizli Elektronik Düz Örne (Triko) Makinesi Üretim Tesisi					
Aydın Balık Ağı İmalatı tesisi					
Aydın Lamine Parke İmalatı Tesisi					
Muğla Endüstriyel Mutfak Ekipmanları Üretim Tesisi					
Muğla Deniz Suyu Arıtma Sistemleri Üretimi					

R: Rekabetçi İlçeler, Ç: Çekim Merkezi İlçeler, RP: Rekabet Potansiyeli Olan İlçeler, GÖ: Gelişmede Öncelikli İlçeler

STRATEJİK ÖNCELİK 1: ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI					
Tedbirler	R	Ç	RP	GÖ	
Üretici örgütlerinde dijital yetkinlikler artırılacaktır.					
Aile işletmelerinde kurumsal yapı güçlendirilecektir.					
Üretici örgütlerinin üniversite, araştırma merkezi ve kamu kurumları ile ortak çalışmalar yürütmesi teşvik edilecektir.					
Küçük ölçekli tarımsal işletmelerin ve kadın girişimcilerin kooperatifleşmek suretiyle ölçek ekonomisinden yararlanması sağlanacaktır.					
Üretici örgütleri arasında ortaklık ve iş birlikleri teşvik edilecektir.					
Tarım sektörüne yönelik araştırma geliştirme çalışmaları desteklenecek, ürün depolama, işleme tesisleri teşvik edilecektir.			Fethiye, Nazilli, Acipayam, Çivril		
Organik ve iyi tarım ürünlerinin pazarlama kanalları geliştirilecek, organik ürün ihracatı yaygınlaştırılacaktır.					
Düşük atık, yüksek verim sağlayan dikey tarım girişimciliği teşvik edilecektir.					
Apiterapi ürünlerinin üretimi yaygınlaştırılacaktır.			Köyceğiz, Ula, Milas, Marmaris		
Su ürünleri üretiminde ürün çeşitliliği ve alternatif yem kullanımı yaygınlaştırılacaktır.			Milas, Seydikemer, Bodrum, Çivril, Marmaris, Fethiye, Çameli		
Atıl kamu binalarının üretim faaliyetleri için yeniden düzenlenmesine yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.					
Sulama altyapısının geliştirilmesi ve su tasarrufuna yönelik yatırımlar yaygınlaştırılacaktır.					
Kırsal alanlarda üretim yapısının tarım dışı ekonomik faaliyetler lehine çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.					
Projeler					
Güney Ege Zeytin ve Zeytinyağının Kalitesinin Yükseltilmesi Projesi					
Aydin Zeytinyağı Lisanslı Depo Tesisi					
Akıllı Çiftlik Yönetim Sistemi Projesi					

Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: TURİZM HAREKETLİLİĞİNİN BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI					
Tedbirler	R	Ç	RP	GÖ	
Destinasyon yönetim kapasitesi güçlendirilecek, koordinasyon artırılacaktır.					
Turizm ürünlerinin ve destinasyonlarının tanıtımında 3 boyutlu animasyonlar, mobil uygulamalar, metaverse teknolojisi, sanal gerçeklik gibi dijital uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.					
Simgeler yapılar ve kent kimliğine ait bileşenler çekici hale getirilerek turist deneyimi artırılacaktır.					
Turizm yoğun ilçelerde trafik sorununa yönelik yenilikçi çözümler yaygınlaştırılacaktır.					
Turizm yoğun ilçelerde turizm sezonunda ortaya çıkan hanutçuluk ve güvenlik sorunları ile mücadele kapasitesi artırılacaktır.					
Turizm işletmelerinin yapay zekâ, nesnelerin interneti ve blockchain gibi teknolojilere yönelik yatırımları teşvik edilecektir.					
Yat limanı, çekek ve yavaşma yerleri, yat bakım ve onarım merkezlerinin altyapı hizmetleri geliştirilecek, erişilebilirlikleri artırılacaktır.					
Dalış, sörf, kitesörf, yelken, kano ve yamaç paraşütü eğitim merkezlerinin çekiciliği artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır.					
Ören yerlerinin tanıtımında artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.					
Yiyecek, içecek ve eğlence sektöründeki işletmelerin üst gelir grubu turist sayısını artırmaya yönelik hizmet kalitesi ve erişilebilirliği artırılacaktır.			Pamukkale, Didim, Köyceğiz, Ula, Dalaman		
Termal tesislerde hizmet çeşitliliği ve kalitesi artırılacak, yaşlı ve engelli dostu uygulamalar geliştirilecektir.			Pamukkale, Kuşadası		
Bölgelerin deniz ulaşım imkânlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar teşvik edilecektir.					
Sağlık ve estetik tedavi hizmetlerinin turizm entegrasyonu artırılacaktır.					
Turizm sektörünün iklim değişikliğine uyum kapasitesi artırılacak, yeşil dönüşümün sağlanması amacıyla turizm sektörüne yönelik finansman modelleri geliştirilecektir.					
Projeler					
Denizli Karahayit Termal Sağlık ve Konaklama Tesisi Projesi			Pamukkale, Kuşadası		
Antik Kentler Sanal Gerçeklikle Yeniden Canlanıyor Projesi					

Turizmde hizmet kalitesi artırılacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 2: TURİZM HAREKETLİLİĞİNİN BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI					R	Ç	RP	GÖ
Tedbirler								
Eko-turizm alanında girişimciler desteklenecektir.								
Kamp, karavan ve glamping alanlarında altyapı ve sosyal donatılar geliştirilecektir.								
Bölgedeki yürüyüş ve bisiklet yollarının çevre düzenlemeleri yapılarak diğer turizm alanları ile entegrasyonu sağlanacaktır.								
Bozdağ Kayak Merkezi'nin konaklama ve sosyal donatı olanakları artırılacaktır.							Tavas	
Aptiterapi uygulamaları ve apiturizm girişimleri teşvik edilecektir.							Köyceğiz, Ula, Marmaris, Milas	
Doğal alanlarda flora ve faunanın izlenmesine olanak sağlayan çevre düzenlemeleri yapılacaktır.								
Turizm potansiyeli yüksek kırsal mahallelerde ev pansiyonculuğu desteklenecektir.								
Kültür turizmi öğelerinin tur paketlerine entegrasyon düzeyi artırılacaktır.								
Yerel gastronomi ürünlerinin sertifikasyonu, turizmde kullanılması ve tur programlarına entegrasyonu teşvik edilecektir.								
Yöresel ürünlerin ve el sanatlarının turizme deneyim odaklı dâhil edilmesi ve bu ürünlerin satışına yönelik alanların oluşturulması sağlanacaktır.								
Taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması, korunması ve turizme entegrasyonu kapsamında sokak sağlıklılaştırma projeleri teşvik edilecektir.								
Turizm destinasyonlarına özgü hediyeelik eşya üretiminde, tasarım kapasitesi ve ürün çeşitliliği güçlendirilecektir.								
Ören yerlerinde restorasyon ve çevre düzenleme faaliyetleri teşvik edilecektir.								
Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.								
Muğla Dalaman Sinema Platosu Projesi								
Muğla Köyceğiz Eko-turizm Merkezi Projesi								
Bafa Gölü Eko-turizm Projesi								
Muğla Geriatri Turizm Tesisi Projesi							Fethiye - Ortaca	
Aydın Sağlık ve Detoks Kampı								
Muğla Sağlıklı Yaşam Merkezi								
Muğla Aptiterapi Turizm Tesisi								
Muğla Glamping Tesisi								
Denizli Tematik Eko-turizm Tesisi								

STRATEJİK ÖNCELİK 3: ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI					R	Ç	RP	GÖ
Tedbirler								
Sera gazı emisyonu artışı sınırlama ve düşük karbonlu üretime geçiş kapsamındaki yeni yatırımlar teşvik edilecektir.								
İhracat yapan işletmelerin ürün ve hizmetlerinin değer zincirindeki çevresel risklerin ölçülmesi, analizi ve yönetimine ilişkin kapasite geliştirilecektir.								
Yeşil Organize Sanayi Bölgesi perspektifinde çevreye duyarlı sanayi alanları oluşturulması sağlanacaktır.								
Zeytinyağı üretim tesislerinin OSB'de yoğunlaştırılması teşvik edilecek, mevcut tesislerin atık su arıtma kapasiteleri iyileştirilecektir.								
Jeotermal kaynaklardan enerji üretim süreçlerinde havzanın sürdürülebilir kullanımı esas alınacaktır.							Büyük Menderes Havzası	
Tekstil ve gıda sanayi başta olmak üzere sanayide su, hammadde ve enerji verimliliği artırılacak, temiz üretim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.								
Yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi teşvik edilecektir.								
Maden atıklarının geri kazanım, depolama ve bertaraf kapasitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.							Yatağan, Milas, Kavaklıdere, Bozdoğan, Acipayam, Honaz	
Tarımsal atıklar ve organik diğer atıklardan enerji, gübre ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesine yönelik yatırımlar teşvik edilecektir.								
Projeler								
Denizli Biyogaz Tesisi							Acipayam, Tavas	
Büyük Menderes Havzası'nda Endüstriyel Simbiyoz ve Temiz Üretim Projesi							Büyük Menderes Havzası	
Muğla Mermer Atıkları Mikronize Öğütme Tesisi								
Denizli Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi								
Aydın Biyogaz Tesisi								
Muğla Doğal Kompoze Taş Entegre Üretim Tesisi								

Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 3: ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI					R	Ç	RP	GÖ
Tedbirler								
Deniz vasıtalarından kaynaklı kirliliğin önlenmesine yönelik uygulamalar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.								
İklim değişikliğine uyumlu ormanlar oluşturulacak, orman yangınları ile mücadelede yeni teknik ve teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.					Pamukkale, Honaz, Nazilli, Milas, Marmaris, Köyceğiz, Fethiye			
Su ürünleri yetiştiriciliğinin deniz ortamı üzerindeki baskısını azaltacak yatırımlar teşvik edilecektir.					Milas, Seydikemer, Bodrum, Marmaris, Fethiye, Didim, Kuşadası			
Özel çevre koruma bölgeleri ve hassas alanlarda biyolojik çeşitliliğin korunması sağlanacaktır.								
Atık su arıtma sistemleri ve kanalizasyon altyapıları güçlendirilecek, bölge geneline yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlar artırılabacaktır.								
Akıllı Şamandıralar ile Deniz Kirliliği Yönetimi Projesi								
Muğla Dalyan Gezi Teknelerinin Çevre Dostu Güneş Enerjili Teknelere Dönüşümü								

Doğal yaşam alanları korunacaktır.

STRATEJİK ÖNCELİK 4: SOSYAL RİSKLERİN AZALTILMASI VE KENTSEL HİZMETLERE ERIŞİMİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI					R	Ç	RP	GÖ
Tedbirler								
Aile danışmanlığı hizmetleri yaygınlaştırılacak ve çocuk odaklı aile danışmanlığı modeli geliştirilecektir.								
İnhtihar riski yüksek kişilerin takibi ve rehabilitasyonuna yönelik uygulamalar geliştirilecektir.								
Göç ile bölgeye gelenlerin sosyal uyumu sağlanacak, göç yönetim kapasitesi güçlendirilecektir.								
Dijital teknolojilerin eğitime entegrasyonu sağlanarak, eğitim hizmetlerine erişim güçlendirilecektir.								
Dijital okuryazarlık ve kamu hizmetlerine internet ortamından erişim kapasitesi artırılabacaktır.								
Projeler								
Atıl Tesislerin Oyun ve Spor Alanlarına Dönüştürülmesi Projesi								
Kadın Konukevi ve Meslek Atölyeleri Projesi								
Aydın Yaşlı Bakımevi								
Tedbirler								
Toplu ulaşım hizmetlerine erişim artırılabacak, kent içi ulaşımında çok modlu taşımacılık sistemlerinin kurulması teşvik edilecektir.								
Spor, kültür ve sanatsal faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.								
Akıllı şehir uygulamaları ve bu uygulamaların geliştirilmesine yönelik teknoloji işletmeleri desteklenecektir.								
İnternet erişimi ve kullanımı bakımından yerleşimler arasındaki farklar azaltılacaktır.								
Yaşlı bakım hizmetlerinin kapasitesi artırılabacak, yaşlı bakıma yönelik dijital teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.								
Sağlık hizmetleri turizm sezonundaki ihtiyaçlara cevap verebilecek niteliğe kavuşturulacaktır.								
Projeler								
Güney Ege Akıllı Şehirler Projesi								
Afet bilinci ve farkındalığı artırılacaktır.								
Afet risklerinin azaltılmasına yönelik analiz ve planlama çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.								
Afet risklerinin azaltılmasına yönelik kritik yatırımların gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.								
Afet ve acil durumlara müdahale kapasitesinin etkinliği artırılacaktır.								

Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır.

Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.

Afetlere dirençlilik artırılacaktır.

6 PERFORMANS GÖSTERGELERİ

6. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

Plan kapsamındaki hedeflerin takibi Tablo 37, Tablo 38, Tablo 39 ve Tablo 40'ta yer alan göstergeler üzerinden sağlanacaktır.

Tablo 37. Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri

ETKİ GÖSTERGELERİ						
Gösterge Adı		Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef
Denizli İli Toplam Sera Gazı Emisyon Değeri		Büyükşehir Belediyesi	2020	ton CO ₂ e	6.900.000	5.600.000
Muğla İli Toplam Sera Gazı Emisyon Değeri		Büyükşehir Belediyesi	2013	ton CO ₂ e	11.203.766	9.000.000
HEDEFLER	SONUÇ GÖSTERGELERİ					
	Gösterge	Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef
Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	“Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması”na Tam Uyum Sağlayan İşletme Sayısı	İhracatçı Birlikleri / Sanayi Odaları	2022	Adet	-	250
	Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı	TÜİK	2020	kg/kişi-gün	1,34	1,10
Doğal yaşam alanları korunacaktır.	Mavi Bayraklı Plaj Sayısı	Türkiye Çevre Eğitim Vakfı	2022	Adet	145	170
	Atık Su Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı	TÜİK	2020	%	86	95
	Belediyelerdeki Toplam Atık Su Arıtma Tesisi Sayısı	TÜİK	2020	Adet	99	120
Hedefler	ÇIKTI GÖSTERGELERİ					
	Gösterge					Birim
Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	Sera gazı emisyonunun azaltılması kapsamında gerçekleştirilen yeni yatırım sayısı					Adet
	Çevresel yönetim kapasitesi iyileştirilen ihracat yapan firma sayısı					Adet
	Yeşil OSB sayısı					Adet
	OSB’ye taşınan zeytinyağı tesisi sayısı					Adet
	Temiz üretim yapan belgeli tesis sayısı					Adet
	Yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi yapan tesis sayısı					Adet
	Atıklardan enerji, gübre ve katma değeri yüksek ürünler üreten yeni yatırım sayısı					Adet

Doğal yaşam alanları korunacaktır. Doğal yaşam alanları korunacaktır.	Deniz vasıtalarından atık alım gemisi sayısı	Adet
	Deniz vasıtalarından atık alım tesisi sayısı	Adet
	Mavi bayraklı marina sayısı	Adet
	Orman yangınları ile mücadelede kullanılan yenilikçi uygulama sayısı	Adet
	Temiz üretim yapan su ürünleri yetiştiricilik tesis sayısı	Adet
	Hassas alanlardaki korunan tür sayısı	Adet
Atık su arıtma sistemleri ve kanalizasyon altyapıları güçlendirilen kırsal mahalle sayısı		Adet

Tablo 38. Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri

ETKİ GÖSTERGELERİ						
Gösterge	Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef	
Kişi Başına GSYH	TÜİK	2021	\$	8.093	12.000	
Hizmetler Sektörü GSYH Tutarı	TÜİK	2021	TL	112,5 Milyar	150 Milyar	
İşsizlik Oranı	TÜİK	2022	%	8,6	7	
İşgücüne Katılım Oranı	TÜİK	2022	%	54,6	60	
Bölgede Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik Düzeyi	TÜİK	2022	Gini Katsayısı	0,36	0,3	
Hedefler	Gösterge	SONUÇ GÖSTERGELERİ				
		Kaynak	Yıl	Birim	Değer	Hedef
Turizmde hizmet kalitesi artırılabilecektir.	Konaklama Tesislerine Giriş Sayısı	TÜİK	2022	Kişi	9.361.655	12.000.000
	Tesislerin Doluluk Oranı	KTB	2022	%	55,13	65
	Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi	KTB	2022	Gün	2,53	3,2
	Konaklama Sektöründe İstihdam Edilen Kişi Sayısı	SGK	2020	Kişi	83.406	100.000
Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabilecektir.	Denize Kıyısı Olmayan İlçelerin Konaklama Tesislerine Giriş Sayısı	TÜİK	2021	Kişi	1.325.074	1.750.000
	Denize Kıyısı Olmayan İlçelerin Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Sayısı	TÜİK	2021	Gün	3,09	4
	Denize Kıyısı Olmayan İlçelerde Konaklama Sektöründe İstihdam Edilen Kişi Sayısı	SGK	2020	Kişi	5.075	6.500

Hedefler	ÇIKTI GÖSTERGELERİ	
	Gösterge	Birim
Turizmde hizmet kalitesi artırılabacaktır.	Destinasyon yönetim komisyonları/kurulları oluşturulan ilçe sayısı	Adet
	Destinasyon cazibesinin artırılmasına yönelik eylem planı hazırlanan ilçe sayısı	Adet
	Turizm ürünlerinin ve destinasyonlarının tanıtımına yönelik hazırlanan dijital uygulama sayısı	Adet
	Turizm sezonunda yaşanan trafik sorununa yönelik yeni sistemlerin kullanıldığı ilçe sayısı	Adet
	Yapay zekâ, nesnelerin interneti ve blockchain gibi teknolojilere yatırım yapan turizm işletme sayısı	Adet
	Altyapısı geliştirilen yat limanı, çekek ve yanaşma yerleri, yat bakım ve onarım merkezi sayısı	Adet
	Dalış, sörf, kitesörf, yelken, kano ve yamaç paraşütü eğitim merkezleri sayısı	Adet
	Tanıtımında artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojileri kullanılan öğrenme yeri sayısı	Adet
	Hizmet çeşitliliği ve kalitesi artırılan, iç ve dış mimari modernizasyonu yapılan küçük ölçekli termal tesis sayısı	Adet
	Tedavi odaklı açılan yeni termal sağlık merkezleri sayısı	Adet
Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabacaktır.	Dış tedavisi ve estetik alanında hizmet veren yeni merkez sayısı	Adet
	Eko-turizm alanında desteklenen girişim sayısı	Adet
	Altyapı ve sosyal donatıları geliştirilen kamp, karavan ve glamping alanı sayısı	Adet
	Bölgede çevre düzenlemesi yapılan yürüyüş ve bisiklet yolları sayısı	Adet
	Bozdağ Kayak Merkezi yatak sayısı	Adet
	Flora, fauna gözlemine olanak sağlayan altyapı ve erişilebilirlik düzenlemesi yapılan alan sayısı	Adet
	Ev pansiyonculuğu desteklenen girişimci sayısı	Adet
	Sertifikalendirilen ve tur programlarına dahil edilen gastronomi ürünü sayısı	Adet
	Turizme deneyim odaklı dahil edilen yöresel ürünlerin ve el sanatlarının sayısı	Adet
	Sokak sağlıklaştırma yapılan turizm odaklı alan sayısı	Adet
	Restorasyon ve çevre düzenleme faaliyetleri yapılan öğrenme yeri sayısı	Adet

Tablo 39. Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri

ETKİ GÖSTERGELERİ						
Gösterge	Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef	
Bölgede Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik Düzeyi	TÜİK	2022	Gini Katsayısı	0,36	0,3	
Bölgenin Mutluluk Düzeyi	TÜİK	2013	%	54,2	65	
Hedefler	Gösterge	SONUÇ GÖSTERGELERİ				
		Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef
Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır.	Bölgede kaba intihar hızı	TÜİK	2021	%	7	6
	Sağlık hizmetleri ile ilgili memnuniyet düzeyi	TÜİK	2013	%	76,5	85
	Eğitim hizmetleri ile ilgili memnuniyet düzeyi	TÜİK	2013	%	69,8	85
Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.	Mobil ve geniş tabanlı internet erişimi olmayan kırsal mahalle sayısı	YER-SİS	2019	Adet	287	100
	Ulaştırma hizmetleri ile ilgili memnuniyet düzeyi	TÜİK	2013	%	78,7	85
	Kırsal nitelikli mahallelerde bulunan atıl tesis sayısı	YER-SİS	2019	Adet	1.160	928
Afetlere dirençlilik artırılacaktır.	Hazırlanan kentsel dirençlilik stratejisi sayısı	İdari Kayıtlar	2023	Adet	0	3
Hedefler	ÇIKTI GÖSTERGELERİ					
	Gösterge					Birim
Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır.	Boşanma sürecinde aile danışmanlığı hizmeti alan çift sayısı					Kişi
	İntihar riski tespit edilen ve takibe alınan kişi sayısı					Kişi
	Sosyal hizmet alan göç ile gelen kişi sayısı					Kişi
	Kırsal nitelikli mahallelerde dijital teknolojiler ile entegre eğitim kurumu sayısı					Kişi
	Kamu hizmetlerinde dijital uygulamaların kullanımı ile ilgili eğitim alan kişi sayısı					Kişi
	Kırsal nitelikli mahallelerde ekonomiye kazandırılan atıl tesis sayısı					Kişi

Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.	Bakım hizmetlerinden yararlanan yaşlı sayısı	Kişi
	Turizm mevsiminde nüfus artışı yaşayan ilçelerde on bin kişiye düşen hekim sayısı	Kişi
	Sosyal donatı ihtiyacı karşılanan kırsal nitelikli mahalle sayısı	Kişi
	Akıllı şehir uygulamaları kapsamında üretilen proje sayısı	Kişi
	İnternet altyapısı güçlendirilen kırsal nitelikli mahalle sayısı	Kişi
	Bölgede yüz bin kişiye düşen hastane yatak sayısı	Adet
	Bölgede huzurevlerinde bulunan yatak sayısı	Adet
	Bölgede yüz bin kişiye düşen hekim sayısı	Adet
Afetlere dirençlilik artırılacaktır.	Toplu ulaşım aracı olan kırsal mahalle sayısı	Adet
	İl afet müdahale planı sayısı	Adet

Tablo 40. Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması Stratejik Önceliği Performans Göstergeleri

ETKİ GÖSTERGELERİ						
Gösterge		Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef
Tarım Sektörü GSYH (2009 bazlı)		TÜİK	2021	Milyar TL	26,5	50
Sanayi Sektörü GSYH (2009 bazlı)		TÜİK	2021	Milyar TL	68,8	120
Kişi Başına GSYH		TÜİK	2021	\$	8.093	12.000
İşsizlik Oranı		TÜİK	2022	%	8,6	7
İşgücüne Katılım Oranı		TÜİK	2022	%	54,6	60
Hedefler	SONUÇ GÖSTERGELERİ					
	Gösterge	Kaynak	Yıl	Birim	Mevcut Durum	Hedef
Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Sağlanacaktır.	İhracat Değeri	TÜİK	2022	\$	6.720.828.078	9 Milyar
	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	TÜİK	2022	%	167,51	200
	Bölgenin Toplam Ar-Ge Harcaması	TÜİK	2021	Milyon TL	913,75	1,3 Milyar
	Orta-İleri ve İleri Teknolojili Sektörlerin İhracat Payı	TÜİK	2022	%	22	40
	100 Milyon \$ Üzerinde İhracat Yapılan Ülke Sayısı	TÜİK	2022	Adet	9	15

Geleneksel Üretim Alanlarında Kurumsallaşma ve Verimlilik Odaklı Dönüşüm Sağlanacaktır.	İhracat Yapan Üretici Örgütü Sayısı	GEKA	2016	Adet	2	10
	Bitkisel Üretim Değeri	TÜİK	2021	TL	16.925.663.000	30 Milyar
	Tarım ve Hayvancılık İhracat Değeri	TÜİK	2022	\$	166.122.115	300 Milyon
	Gıda Ürünleri ve İçecek İhracat Değeri	TÜİK	2022	\$	745.353.319	1 Milyar
Hedefler	ÇIKTI GÖSTERGELERİ					
	Gösterge					Birim
Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Sağlanacaktır.	İmalat sanayinde nesnelerin interneti, robotik uygulamalar, simülasyon, yapay zeka, dijital ikiz, büyük veri ve eklemeli imalat teknolojileri alanında teşvik edilen yatırım sayısı					Adet
	İmalat sanayinin tasarım ve pazarlama süreçlerinde gerçekleştirilen sanal gerçeklik uygulamaları sayısı					Adet
	Bölgede tarım ve sanayi üretimine yönelik dijital teknoloji geliştiren girişim sayısı					Adet
	İmalat sanayinde teşvik edilen ar-ge ve inovasyon, dijital dönüşüm ve kurumsallaşma yönetim danışmanlığı uygulama sayısı					Adet
	Tekstil, makine ve gıda sanayinde kümelenmeye yönelik çalışma sayısı					Adet
	Tekstil ve giyim sektöründe teşvik edilen moda tasarımı, markalaşma ve teknik tekstil odaklı değer zinciri sayısı					Adet
	İmalat sanayide tasarım, üretim, depolama ve dağıtım süreçlerini kapsayan ürün yaşam döngüsü yaklaşımı sayısı					Adet
	Teşvik edilen kimyasal ürünler, makine, elektrikli makine imalatı gibi orta-ileri teknoloji düzeyindeki sektörlerde yeni yatırım sayısı					Adet
	Organize Sanayi Bölgelerinde bağlantıları güçlendirilen OSB sayısı					Adet
	Tarımsal alan yönetiminde kullanılan dijital teknolojiler ve akıllı uygulama sayısı					Adet
Geleneksel Üretim Alanlarında Kurumsallaşma ve Verimlilik Odaklı Dönüşüm Sağlanacaktır.	Hayvancılık sektöründe dijital teknolojileri entegre eden işletme sayısı					Adet
	Üretici örgütlerinde dijital yetkinliklere sahip insan kaynağı sayısı					Kişi
	Aile işletmelerinde kurumsal yapı güçlendirmek için alınan eğitim sayısı					Adet
	Üretici örgütlerinin üniversite, araştırma merkezi ve kamu kurumları ile yürüttüğü ortak çalışma sayısı					Adet
	Kooperatiflere üye olan küçük ölçekli tarımsal işletmeler ve kadın girişimcilerin sayısı					Kişi
	Gerçekleştirilen organik ve iyi tarım uygulamaları sayısı					Adet
	Düşük atık, yüksek verim sağlayan dikey tarım girişimi sayısı					Kişi
	Üretilen apiterapi ürün sayısı					Adet
	Sulama altyapısının geliştirilmesi ve su tasarrufuna yönelik gerçekleştiren yatırım sayısı					Adet
	Kırsal alanlarda ekonominin çeşitliliğini artırmaya yönelik teşvik edilen faaliyet sayısı					Adet

7

PLAN HEDEFLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI (SKA) İLİSKİSİ

7. PLAN HEDEFLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI (SKA) İLİŞKİSİ

Stratejik öncelikler altında yer alan hedef ve tedbirlerin Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma amaçları ile ilişkisini gösteren özet tablolar Tablo 41, Tablo 42, Tablo 43, ve Tablo 44’te yer almaktadır:

Tablo 41. Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması ve SKA İlişkisi

Bölge Planı Hedefleri	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	
	Amaç	Hedef
Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.	9.Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	9.1. Herkes için uygun fiyatlı ve eşitliğe dayalı bir erişime vurguda bulunarak ekonomik kalkınmayı ve insanların esenliğini desteklemek için bölgesel ve sınırlararası altyapıyı kapsayan kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıların oluşturulması
		9.2. Kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve 2030’a kadar sanayinin istihdam ve gayri safi yurt içi hâsıla payının ulusal koşullarla uyumlu olarak önemli ölçüde artırılması ve en az gelişmiş ülkelerde bu payın iki katına çıkarılması
		9.3. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde küçük ölçekli sanayi işletmelerinin ve diğer işletmelerin uygun koşullu krediyi de kapsayan finansal hizmetlere erişimlerinin ve değer zincirlerine ve piyasalara entegrasyonlarının artırılması
		9.4. 2030’a kadar her ülkenin kendi kapasitesine uygun olarak harekete geçmesiyle, kaynakların daha verimli kullanımının artırılması ve temiz ve çevresel açıdan daha sağlam teknolojiler ve sanayi süreçlerinin daha çok benimsenmesi yoluyla altyapının ve güçlendirme sanayilerinin sürdürülebilir hale gelecek biçimde geliştirilmesi
		9.5. Özellikle gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerde, 2030’a kadar yenilikçiliğin teşvik edilmesi ve her 1 milyon kişi içindeki araştırma-geliştirme alanında çalışan kişi sayısının, kamu araştırmalarının, özel araştırmaların ve hükümet harcamalarının önemli ölçüde artırılması yoluyla bilimsel araştırmanın geliştirilmesi ve sanayi sektörlerinin teknolojik yetkinliklerinin genişletilmesi
		9.b. Sanayi çeşitliliği ve sanayi ürünlerinde değer artırımı için uygun bir politika ortamının yaratılması aracılığıyla gelişmekte olan ülkelere yurt içi teknoloji gelişiminin, araştırma ve yenilikçiliğin desteklenmesi
		17.7. Çevresel açıdan sağlam teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere üzerinde ortak olarak anlaşmaya varıldığı üzere ayrıcalıklı ve öncelikli koşullar da dâhil olmak üzere uygun koşullarda gelişiminin, transferinin ve yayılmasını desteklenmesi

9.Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	4.Nitelikli Eğitim	9.5. Özellikle gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerde, 2030’a kadar yenilikçiliğin teşvik edilmesi ve her 1 milyon kişi içindeki araştırma-geliştirme alanında çalışan kişi sayısının, kamu araştırmalarının, özel araştırmaların ve hükümet harcamalarının önemli ölçüde artırılması yoluyla bilimsel araştırmanın geliştirilmesi ve sanayi sektörlerinin teknolojik yetkinliklerinin genişletilmesi
		9.b. Sanayi çeşitliliği ve sanayi ürünlerinde değer artırımı için uygun bir politika ortamının yaratılması aracılığıyla gelişmekte olan ülkelere yurt içi teknoloji gelişiminin, araştırma ve yenilikçiliğin desteklenmesi
		12.2. 2030’a kadar doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve etkin kullanımının sağlanması
		12.3. 2030’a kadar perakende ve tüketici düzeylerinde kişi başına düşen küresel gıda atığının yarıya indirilmesi ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirlerindeki gıda kayıplarının azaltılması
Geleneksel Üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	17.7. Çevresel açıdan sağlam teknolojilerin gelişmekte olan ülkelere üzerinde ortak olarak anlaşmaya varıldığı üzere ayrıcalıklı ve öncelikli koşullar da dâhil olmak üzere uygun koşullarda gelişiminin, transferinin ve yayılmasını desteklenmesi
		4.4. 2030’a kadar istihdam, insana yakışır işlerde çalışma ve girişimcilige yönelik teknik ve mesleki becerileri de kapsayan ilgili becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısının önemli ölçüde artırılması
		4.7.b. 2020’ye kadar en az gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki mesleki eğitim programlarını ve bilgi ve iletişim teknolojileri programlarını, teknik programları, mühendislik programlarını ve bilimsel programları kapsayan yükseköğrenim programlarına kayıt olanağı sunan bursların sayısının küresel olarak önemli ölçüde artırılması
		8.1. Kişi başına düşen gelir artışının ulusal koşullara uygun olarak sürdürülmesi ve özellikle en az gelişmiş ülkelerde gayri safi yurt içi hasılda yıllık en az yüzde 7 oranında büyüme olmasının sağlanması
		8.2. Yüksek katma değerli ve emek-yoğun sektörlere odaklanarak ve çeşitlendirme, teknoloji geliştirme ve yenilik getirme aracılığıyla ekonomik verimliliğin daha yüksek seviyelere çekilmesi
		8.3. Üretim faaliyetlerinin, insana yakışır istihdam yaratmanın, girişimciliğin, yaratıcılık ve yenilikçiliğin desteklendiği kalkınma odaklı politikaların desteklenmesi ve finansal hizmetlere erişim yoluyla mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin resmiyet kazanmalarının ve büyümelerinin teşvik edilmesi
		8.4. 2030’a kadar tüketim ve üretimdeki küresel kaynak verimliliğinin devamlı bir biçimde artırılması ve gelişmiş ülkeler başı çekmek üzere, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim İçin 10 Yıllık Çerçeve Programı’na uygun olarak ekonomik büyümenin çevrenin bozulmasından ayrıştırılması için çaba gösterilmesi
		8.10. Herkesin bankacılık, sigorta ve finansal hizmetlere erişiminin teşvik edilmesi ve artırılması için yurt içi finansal kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi

Tablo 42. Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması ve SKA İlişkisi

Bölge Planı Hedefleri	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	
	Amaç	Hedef
Turizmde hizmet kalitesi artırılabilecektir.	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	8.9. 2030'a kadar istihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir turizmin desteklenmesi için politikalar oluşturulması ve uygulanması
	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	12.b. İstihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir bir turizm için sürdürülebilir kalkınma etkilerini denetlemeye olanak sağlayan araçlar geliştirilmesi ve uygulanması
Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabilecektir.	1. Yoksulluğa Son	1.4. 2030'a kadar özellikle yoksullar ve kırılgan durumdaki insanlar olmak üzere, bütün erkek ve kadınların ekonomik kaynaklara ulaşma, temel hizmetlere erişim, toprak ve diğer mülk türlerine sahip olma ve üzerinde kontrol kurabilme, miras, doğal kaynaklar, uygun yeni teknolojiler ve mikro finansı da kapsayan finansal hizmetler gibi konularda eşit haklara sahip olmalarının güvence altına alınması
	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	11.4. Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve gözetilmesi çabalarının artırılması 11.a. Ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kentsel, kent çevresindeki ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi
	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	12.2. 2030'a kadar doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve etkin kullanımının sağlanması 12.b. İstihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünlerini teşvik eden sürdürülebilir bir turizm için sürdürülebilir kalkınma etkilerini denetlemeye olanak sağlayan araçlar geliştirilmesi ve uygulanması

Tablo 43. Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması ve SKA İlişkisi

Bölge Planı Hedefleri	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	
	Amaç	Hedef
Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	3. Temiz Su ve Sanitasyon	6.3. 2030'a kadar kirliliği azaltarak, çöp boşaltmayı ortadan kaldırarak, zararlı kimyasalların ve maddelerin salınımını en aza indirgeyerek, arıtılmamış atık su oranını yarıya indirerek ve geri dönüşümü ve güvenli tekrar kullanımı küresel olarak ciddi ölçüde artırarak su kalitesinin yükseltilmesi 6.4. 2030'a kadar bütün sektörlerde su kullanım etkinliğinin büyük ölçüde artırılması, su kıtlığı sorununu çözmek için sürdürülebilir tatlısu tedarikinin sağlanması ve su kıtlığından muzdarip insan sayısının önemli ölçüde azaltılması
	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji	7.2. 2030'a kadar yenilenebilir enerjinin küresel enerji kaynakları içindeki payının önemli ölçüde artırılması 7.3. 2030'a kadar küresel enerji verimliliği ilerleme oranının iki katına çıkarılması 7.a. 2030'a kadar yenilenebilir enerjiyi, enerji verimliliğini ve gelişmiş ve daha temiz fosil yakıt teknolojilerini kapsayan temiz enerji araştırmaları ve teknolojilerine erişimi kolaylaştırmak için uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi ve enerji altyapısı ve temiz enerji teknolojisi alanlarına yatırımın teşvik edilmesi

Üretim süreçlerinde yeşil dönüşüm sağlanacaktır.	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	8.4. 2030'a kadar tüketim ve üretimdeki küresel kaynak verimliliğinin devamlı bir biçimde artırılması ve gelişmiş ülkeler başı çekmek üzere, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim İçin 10 Yıllık Çerçeve Programı'na uygun olarak ekonomik büyümenin çevrenin bozulmasından ayrıştırılması için çaba gösterilmesi
	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	9.4. 2030'a kadar her ülkenin kendi kapasitesine uygun olarak harekete geçmesiyle, kaynakların daha verimli kullanımının artırılması ve temiz ve çevresel açıdan daha sağlam teknolojiler ve sanayi süreçlerinin daha çok benimsenmesi yoluyla altyapının ve güçlendirme sanayilerinin sürdürülebilir hale gelecek biçimde geliştirilmesi
	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	12.1. Gelişmiş ülkelerin başı çekmesi ve bütün ülkelerin harekete geçmesiyle, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma ve yetkinliklerini göz önünde bulundurarak Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim İçin 10 Yıllık Çerçeve Programı'nın uygulanması 12.2. 2030'a kadar doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve etkin kullanımının sağlanması 12.4. 2020'ye kadar üzerinde anlaşmaya varılan uluslararası çerçevelere uygun olarak kimyasalların ve tüm atıkların yaşam döngüleri boyunca çevresel olarak sağlam biçimde yönetimlerinin sağlanması ve bu kimyasalların ve atıkların insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için havaya, suya ve toprağa karışmalarının önemli ölçüde azaltılması 12.5. 2030'a kadar önleme, azaltma, geri dönüşüm ve tekrar kullanma yoluyla katı atık üretiminin önemli ölçüde azaltılması 12.a. Gelişmekte olan ülkelerin daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmeleri için bilimsel ve teknolojik kapasitelerini güçlendirme konusunda desteklenmeleri 12.c. Piyasa aksaklıklarının ortadan kaldırılmasıyla ulusal koşullara uygun bir biçimde, gelişmekte olan ülkelerin özel ihtiyaç ve durumlarını göz önünde bulundurarak ve etkilenmiş toplulukları koruyacak biçimde kalkınmaları üzerindeki olası olumsuz etkileri en aza indirgeyerek çevresel etkilere sahip zararlı teşviklerin aşamalı olarak ortadan kaldırılması ve vergilendirmenin yeniden yapılandırılması da dâhil olmak üzere savurgan tüketime özendiren verimsiz fosil yakıtlara yönelik teşviklerin verimli hale getirilmesi
	Doğal yaşam alanları korunacaktır.	6.1. 2030'a kadar herkesin güvenilir ve erişilebilir içme suyuna evrensel ve eşit biçimde erişiminin güvence altına alınması 6.3. 2030'a kadar kirliliği azaltarak, çöp boşaltmayı ortadan kaldırarak, zararlı kimyasalların ve maddelerin salınımını en aza indirgeyerek, arıtılmamış atık su oranını yarıya indirerek ve geri dönüşümü ve güvenli tekrar kullanımı küresel olarak ciddi ölçüde artırarak su kalitesinin yükseltilmesi 6.6. 2020'ye kadar dağları, ormanları, sulak alanları, nehirleri, akiferleri ve gölleri kapsayan su ekosistemlerinin korunması ve eski haline getirilmesi

Doğal yaşam alanları korunacaktır.	11.Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	11.4. Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve gözetilmesi çabalarının artırılması
		11.5. 2030'a kadar yoksulların ve kırılgan durumdaki insanların korunması temel alınarak suyla ilgili afetleri de kapsayan afetler nedeniyle küresel gayri safi yurt içi hasılayla ilgili doğrudan ekonomik kayıpların önemli oranda düşürülmesi ve ölümlerin ve etkilenen insan sayısının önemli ölçüde azaltılması
		11.6. 2030'a kadar hava kalitesine ve belediye atık yönetimi ve diğer atık yönetimlerine özel önem göstererek kentlerin kişi başına düşen olumsuz çevresel etkilerinin azaltılması
		11.7. 2030'a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması
		11.a. Ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kentsel, kent çevresindeki ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi
	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	11.b. 2020'ye kadar kapsamaya, kaynak etkinliğine, iklim değişikliğine uyuma ve afetlere karşı dayanıklılığa yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan şehirlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının önemli ölçüde artırılması ve Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı 2015-2030 doğrultusunda bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması
		12.8. 2030'a kadar her yerde herkesin sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesinin ve doğayla uyum içinde bir yaşam sürmesinin güvence altına alınması
	13. İklim Eylemi	13.1. İklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığın ve uyum kapasitesinin bütün ülkelerde güçlendirilmesi
		13.2. İklim değişikliğiyle ilgili önlemlerin ulusal politikalara, stratejilere ve planlara entegre edilmesi
		13.3. İklim değişikliği azaltım, iklim değişikliğine uyum, etkinin azaltılması ve erken uyarı konularında eğitimin, farkındalık yaratmanın ve insani ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi
	14. Sudaki Yaşam	14.1. 2025'e kadar özellikle karasal kökenli faaliyetlerden kaynaklanan, deniz çöpü ve gıda atıklarının dökülmesinden kaynaklanan su kirliliği de dâhil deniz kirliliğinin tüm biçimlerinin önlenmesi ve önemli ölçüde azaltılması
		14.2. 2020'ye kadar önemli olumsuz etkilerden kaçınmak için dayanıklılığın güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere deniz ve kıyı ekosistemlerinin sürdürülebilir biçimde yönetilmesi ve korunması ve sağlıklı ve üretken okyanuslara sahip olmak adına okyanusların eski haline döndürülmesi için harekete geçilmesi
		14.4. 2020'ye kadar balık stoklarını mümkün olan en kısa zamanda eski durumuna getirmek ya da en azından biyolojik karakteristiklerine göre maksimum sürdürülebilir ürünü verecek seviyelere ulaştırmak için balık hasadının etkin bir biçimde düzenlenmesi, aşırı avlanma, yasa dışı, bildirilmeyen ve düzenlemesiz balıkçılığın ve doğaya zararlı balıkçılık uygulamalarının sona erdirilmesi ve bilime dayalı yönetim planlarının uygulanması
		14.5. 2020'ye kadar kıyı ve deniz alanlarının en az yüzde 10'unun ulusal ve uluslararası hukuka uygun biçimde ve mevcut en güncel bilimsel bilgilere dayanarak korunması

Doğal yaşam alanları korunacaktır.	15. Karasal Yaşam	15.1. Özellikle ormanlarda, sulak alanlarda, dağlarda ve kurak alanlardaki karasal ve iç tatlısu ekosistemlerinin uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükler doğrultusunda korunmasının, eski haline getirilmesinin ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması
		15.2. Her tür ormanın sürdürülebilir yönetiminin sağlanmasının desteklenmesi, ormansızlaşmanın sona erdirilmesi, tahrip edilmiş ormanların eski haline döndürülmesi ve ağaçlandırma ve yeniden ormanlaştırmanın küresel olarak önemli ölçüde artırılması
		15.5. Doğal habitatların bozulmasını azaltmak için acil ve kararlı biçimde harekete geçilmesi, biyoçeşitlilik kaybının durdurulması ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerin korunması ve nesillerinin tükenmesinin engellenmesi
		15.a Biyoçeşitliliği ve ekosistemleri korumak ve sürdürülebilir biçimde kullanmak için bütün kaynaklardan elde edilen finansal kaynakların seferber edilmesi ve önemli ölçüde artırılması

Tablo 44. Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması ve SKA İlişkisi

Bölge Planı Hedefleri	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	
	Amaç	Hedef
Sosyal risklerin etkisi azaltılacaktır.	4. Nitelikli Eğitim	4.a. Çocuklara, engellilere, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı eğitim olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi ve herkes için güvenli, şiddete dayalı olmayan, kapsayıcı ve etkili öğrenme ortamlarının oluşturulması
	5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	5.5. Kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatın karar verme süreçlerine tam ve etkin bir biçimde katılımlarının ve kadınlara karar verme mekanizmalarında, her düzeyde lider olabilmeleri için eşit fırsatlar tanınmasının güvence altına alınması
	8. İnsana Yakınsar İş ve Ekonomik Büyüme	8.3. Üretken faaliyetleri, insana yakınsar iş üretimini, girişimciliği, yaratıcılığı ve yenilikçiliği destekleyen kalkınma odaklı politikalar geliştirmek ve finansal hizmetlere erişim yolunu da kapsayacak şekilde mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kayıt altına alınması ve büyümesini teşvik etmek
	10. Eşitsizliklerin Azaltılması	10.4. Özellikle mali, ücret ve sosyal koruma politikaları olmak üzere politikaların benimsenmesi ve eşitliğin giderek daha çok sağlanması
	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	11.7. 2030'a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması

Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.	4.Nitelikli Eğitim	4.5. 2030'a kadar eğitim alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması ve engelliler, yerliler ve kırılgan durumdaki çocuklar dâhil, kırılgan insanların her düzeyde eğitim ve mesleki eğitime eşit biçimde erişimlerinin sağlanması
		4.4. 2030 yılına kadar istihdam, insana yakışır işler ve girişimcilik için teknik ve mesleki beceriler de dâhil olmak üzere gerekli becerilere sahip gençlerin ve yetişkinlerin sayısını önemli ölçüde artırmak
	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	9.c. Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin önemli ölçüde artırılması ve 2020 yılına kadar en az gelişmiş ülkelerde evrensel ve uygun fiyatlı internet hizmetlerine erişimin sağlanması için çaba gösterilmesi
	11.Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	11.a. Ulusal ve bölgesel kalkınma planlamasını güçlendirerek kentsel, kent çevresindeki ve kırsal alanlar arasındaki olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlantıların desteklenmesi 11.2. 2030'a kadar özellikle kırılgan durumda olan insanların, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek, yol güvenliğinin geliştirilmesi, özellikle toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişiminin sağlanması
Afetlere dirençlilik artırılabilecektir.	11.Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	11.b. 2020'ye kadar kapsamaya, kaynak etkinliğine, iklim değişikliğine uyuma ve afetlere karşı dayanıklılığa yönelik entegre politikaları ve planları benimseyen ve uygulayan şehirlerin ve insan yerleşimlerinin sayısının önemli ölçüde artırılması ve Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçeve Eylem Planı 2015-2030 doğrultusunda bütüncül bir afet risk yönetiminin her düzeyde geliştirilmesi ve uygulanması

8

KOORDINASYON İZLEME VE DEĞERLENDİRME

8. KOORDİNASYON İZLEME VE DEĞERLENDİRME

TR32 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı, bölgedeki tüm paydaşların sürece dâhil olmaları ile hazırlanmış olup 2024-2028 yıllarında gerçekleştirilmesi öngörülen faaliyetler için bir kılavuz niteliği taşımaktadır. Bölge planının başarıya ulaşması paydaşların etkin iş birliği-ne bağlıdır. Belirlenen hedeflere ulaşmada bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, STK'lar, özel sektör kuruluşları, meslek odalarına mühim sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda TR32 Bölgesi Bölge Planı'nın uygulanması ve başarısı için Ajans kendi faaliyetlerini, mali ve teknik destek programlarını yürütmenin yanı sıra bölge planı ile ortaya koyulan stratejik öncelikler, hedef ve tedbirler ile ilgili olarak bölgede faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile iş birliği sağlayacaktır. Planın performans göstergeleri her yıl takip edilerek ölçülecektir. Bölgedeki proje ve faaliyetlere ilişkin fiziki ve finansal gerçekleştirmeler izlenecek ve değerlendirilecektir.

Planın izleme ve değerlendirmesi, plan kapsamında amaçlanan değişimde hangi aşamada bulunulduğunu gösterir. İzleme, planın çıktı ve etkileri ile plana ilişkin öncelik ve tedbirlere, planlama sürecinde belirlenmiş olan performans kriterleri dikkate alınarak ne ölçüde erişildiğini gösterir. İzleme aynı zamanda tüm paydaşların plandan beklentilerine cevap verecek sonuçlara ulaşmada alınması gereken tedbirler ve yeni kararlar için de yol gösterici bir süreçtir.

Planı doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren gelişmeler yakından takip edilecek, planın öncelik ve tedbirleri söz konusu gelişmeler ışığında değerlendirilerek gerekirse güncellenecektir. Bunun yanı sıra, planın hayata geçirilmesi sürecinde ortaya çıkabilecek tehditler ve riskler araştırılarak gerekli önlemler alınacaktır. Ayrıca bu süreçte ortaya çıkabilecek yeni fırsatlar değerlendirilecektir.

EK: ÖRNEK YATIRIM FIRSATI VE PROJE FİKRİ KÜNYELERİ

Bu proje fikirleri bölge planı kapsamında yapılan sosyo ekonomik analizler ve saha çalışmaları çerçevesinde ilgili paydaşlarla örnek olarak geliştirilmiş olup bölge planlarının hayata geçirilmesi için gereken bütün projeleri kapsamamaktadır. Ayrıca bu projeler, proje konusunun tabi olduğu mevzuat çerçevesinde izin, onay, görüş ve ruhsat gibi gerekli ön koşulların yerine getirilmesi halinde uygulanabilecektir.

Söz konusu yatırım fırsatlarına ilişkin detaylı bilgiye <https://www.yatirimadestek.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

ULUSLARARASI REKABETÇİLİĞİN ARTIRILMASI

KÜNYE 1

Proje adı	Muğla Ortaca Yazılım Köyü Projesi
Proje konusu	Yazılım ve Teknoloji
Projenin özeti	Son yıllarda göçebe ve bağımsız çalışan yazılım ve teknoloji profesyonellerinin uzun süre konaklamalarına ve çalışmalarına olanak sağlayacak alanlar talep edilmektedir. Bu kapsamda Ortaca'da oluşturulacak yazılım köyünde 100 kişi kapasiteli ofis alanlarının oluşturulması ve kullanıma hazır hale getirilmesi sağlanacaktır. Çalışma alanları ile kafe, restoran, spor salonu gibi sosyal alanların entegrasyonu uluslararası ziyaretçilerin tercihi için önemli görülmektedir. Yazılım köyünün Ortaca'nın doğası ile uyumlu olması ve yeşil bina kriterlerine uygun tasarlanması önem arz etmektedir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ve Muğla Teknopark A.Ş. ile işbirliği sağlanarak ilin yazılım ve teknoloji kapasitesinin gelişmesine de katkı sağlayacak bir yazılım köyü haline gelmesi amaçlanmaktadır. Bu proje ile orta ve uzun vadede, Köyceğiz-Ortaca-Dalaman bölgesinde doğanın korunarak katma değeri yüksek yazılım sektörünün ve kültürünün geliştirilmesi, nitelikli yerli ve yabancı iş gücünün bu bölgeye çekilmesi sağlanacaktır.
Sektör	62 Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler
Projenin amacı	Son yıllarda sayısı çoğalan göçebe yazılımcı ve bağımsız çalışanların doğa ile iç içe yaşayarak işlerini sürdürmesine olanak sağlayan bir alan oluşturularak Köyceğiz-Ortaca-Dalaman bölgesine nitelikli iş gücü ve turistin çekilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Köyceğiz-Ortaca-Dalaman ilçeleri çevresel değerleri ve biyolojik çeşitliliğin korunması açısından hassas bir alandır. Ortaca, turizm tesislerinin yoğunluğu ve Dalyan Lagünü kenarında konumlanması nedeniyle diğer iki ilçeden ayrılmaktadır. Çevresel açıdan hassas olan bu bölgede sanayinin gelişmesi mümkün olmamaktadır. Başta göçebe ve bağımsız çalışan yazılımcıları kendisine çekebilecek eko-turizm potansiyelinin bulunması, gelen ziyaretçiler için mevcut konaklama kapasitesine sahip olması ve yazılım sektörünün gelişmesi için bakir bir alan olması projenin Ortaca için önemini artırmaktadır. Böylece orta ve uzun vadede Köyceğiz-Ortaca-Dalaman bölgesinde doğanın korunarak katma değeri yüksek yazılım üretim sektörünün ve kültürünün geliştirilmesi, nitelikli iş gücünün bu bölgeye çekilmesi amaçlanmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	100 kişi kapasiteli teknolojik altyapısı güçlü ortak açık ofisler
Proje yürütücüsü	Muğla İli Yerel Yönetimi
Uygulama yeri	Muğla İli Ortaca İlçesi
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Göçebe Yazılımcılar, Bağımsız Çalışanlar, Gezgin Teknoloji Çalışanları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 2

Proje adı	Denizli Yapay Zekâ, Oyun Geliştirme Kuluçka Merkezi Projesi
Proje konusu	Yapay Zekâ ve Oyun Geliştirme
Projenin özeti	Pamukkale Üniversitesi, Ege Bölgesi'nin öne çıkan üniversitelerinden birisi olarak mühendislik ve fen-edebiyat fakültelerinde yoğun olarak öğrenci yetiştirmektedir. Son yıllarda ilde gelişmekte olan yazılım sektörü dikkat çekmektedir. Bu sektörün ilde gelişmesi, yazılım ihracatının ve katma değerinin artması, gençlerin yazılım alanında kendini geliştirmesi ve teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çalışmalarını sürdüren Pamukkale Teknokent Yönetici A.Ş. çatısı altında oyun, grafik animasyon, sanal gerçeklik/artırılmış gerçeklik, blokzincir, yapay zekâ alanlarındaki genç girişimcilerin desteklenmesi sağlanacaktır. Proje kapsamında tekno-girişimci olması amaçlanan gençlerin ofis ihtiyaçlarına yönelik altyapı sağlanacaktır. Bu kapsamda yazılım ve oyun geliştirme, yapay zeka uygulamaları, prototip üretimi için teknik laboratuvar ile uygulama ve kullanıcı deneyimi testleri ile hata ayıklama için test laboratuvarı kurulması amaçlanmaktadır. Bu merkezde yer alan tekno-girişimcilere danışmanlık, mentörlük destekleri de sağlanacak ve bu alanda kümelenme girişimleri desteklenecektir.
Sektör	62 Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler
Projenin amacı	Bölgede kuluçka birimlerine kabul edilen dijital oyun, grafik animasyon, sanal gerçeklik/artırılmış gerçeklik, blokzincir, yapay zekâ girişimcilerine işlik sağlanması; danışmanlık, mentörlük destekleri verilmesi; teknik laboratuvar imkânlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Kurulacak merkez ile yeni girişimcilerin desteklenerek girişim sayısının artırılması planlanmaktadır. Bu sayede Denizli'nin oyun ve animasyon alanında bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda öncü ve rekabetçi konuma gelmesi beklenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Denizli; tekstil, gıda, makine, kablo ve elektrikli eşya imalatı gibi düşük ve orta teknoloji sektörlerde gelişmiş sanayisi ve yüksek ihracat rakamları ile öne çıkan illerden birisidir. İlde son yıllarda yazılım sektörünün bu sanayi kollarını destekler nitelikte geliştiği dikkat çekmektedir. Pamukkale Üniversitesi ve diğer bölge üniversitelerindeki gençlerin son yıllarda oyun, grafik animasyon, sanal gerçeklik ve yapay zekâ alanlarındaki çalışmaları bulunduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda mevcut sanayi altyapısının ve genç nitelikli iş gücünün bulunduğu ilde Pamukkale Teknokent proje yürütücüsü olarak rol alabilecektir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	Proje kapsamında 50 genç tekno-girişimcinin faydalanabileceği kuluçka merkezi; 1 test laboratuvarı ve 1 teknik laboratuvar; 1 akreditasyon ve eğlence içerik denetleme birimi; genç girişimcilere yönelik eğitimlerin gerçekleştirileceği eğitim birimi; 1 patent birimi
Proje yürütücüsü	Pamukkale Teknokent Yönetici A.Ş.
Uygulama yeri	Denizli
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	5 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Dijital Oyun ve Grafik Animasyon Başta Olmak Üzere, Sanal/Artırılmış Gerçeklik, Yapay Zekâ, Hologram, Oyunlaştırma ve Ciddi Oyun Konularında Eğitim, Sağlık, Turizm, Eğlence, Reklamcılık, Savunma, Spor, E-Spor, Ticaret Gibi Alanlarda İş Fikri Olan Bireysel Girişimciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	4. Nitelikli Eğitim
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 3

Proje adı	Denizli Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi
Proje konusu	Nanoteknoloji
Projenin özeti	Denizli sanayisinin düşük ve orta teknoloji ürünlerinin üretimini nanoteknoloji ve yüksek teknoloji ürün imalatı ile geliştirilmesi açısından Nanoteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi kurulması planlanmaktadır. Bu merkezde nanoteknoloji alanında işletmeler için altyapı ve danışmanlık sağlanacaktır.
Sektör	72 Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri
Projenin amacı	Denizli’de enerji ve malzeme teknolojileri ile sağlık, eğitim ve mühendislik alanlarını birleştiren disiplinler arası nanoteknoloji uygulamalarına yönelik çalışmaların desteklenmesi kapsamında nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi, yüksek katma değere sahip ürünlerin araştırma çalışmalarının yürütülmesi ile nanoteknoloji ürünlerinin ticarileştirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Denizli ilinin tekstil, gıda, kablo, elektrikli eşya, makine imalatı, mineral ürünler, termal sağlık turizmi gibi öne çıkan sektörlerde gelişmiş ihracat ve hizmet kapasitesi dikkat çekmektedir. Denizli sanayisi düşük ve orta teknoloji ürünlerin üretimini uzun yıllardır yapmaktadır. Bu döngüden çıkmayı amaçlayan Denizli sanayisi son yıllarda nanoteknoloji ve yüksek teknoloji ürün imalatına yönelik araştırma ve yatırım olanaklarını takip etmektedir. Pamukkale Üniversitesi ise mühendislik ve fen edebiyat fakültelerindeki öğretim üyeleri ve yetişen öğrencileri ile bu alanda hizmet vermeye hazır niteliktedir. Bu doğrultuda ilin nanoteknoloji alanındaki ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik araştırma ve uygulama merkezi açılması önem arz etmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	1000 m ² Laboratuvar
Proje yürütücüsü	Pamukkale Üniversitesi
Uygulama yeri	Denizli
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	5 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Enerji, Malzeme, Tekstil, Sağlık, Eğitim ve Mühendislik Alanında Faaliyet Gösteren İşletmeler ile Girişimciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 4

Proje adı	Aydın Hassas/Akıllı Tarım Makineleri İmalatı
Proje konusu	Hassas/Akıllı Tarım Makineleri
Projenin özeti	Hasat ve hasat sonrası süreçlerde kullanılmak üzere, akıllı mimzer gibi akıllı tarım makineleri imalatı yapılacaktır.
Sektör	28 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Akıllı tarım teknolojileri kullanarak tarımda verimliliği ve kaliteyi arttırmak amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın ilinde tarım makineleri alanında faaliyet gösteren 60 işletme bulunmaktadır. Bu firmalardan 7 tanesi ihracat yapmaktadır. İlde faaliyet gösteren iki firma Hamle programından destek almaya hak kazanmıştır. Akıllı tarım teknolojilerine yatırım yapan firma sayısı sınırlı olmakla birlikte, üretim alanında uzmanlık gelişmiştir. İlgili sektördeki yeni yatırımlarda teknoloji seviyesinde artış gözlemlenmektedir. Sensör ve lidar teknolojileri ile enerji ve su verimliliği sağlanabilmektedir. Tarım, Aydın ili için önemli bir geçim kaynağı olmaya devam etmektedir. Ekstansif tarım yöntemleri ile akıllı tarım teknolojilerinin birleştirilmesi sayesinde verimde artış sağlanabileceği değerlendirilmektedir. Özellikle pamuk, zeytin ve incir gibi ürünlerde dozajlama, hassas ekim, hasat ve hasat sonrası işlemlerinde akıllı tarım teknolojilerinin kullanılabileceği öngörülmektedir. Ayrıca, kurulması planlanan gıda ihtisas organize sanayi bölgesinde yer alacak firmalar ile hasat öncesi ve sonrası uygulamalara yönelik yeni ürünler geliştirilebilecektir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	1500 Adet Elektronik Kontrollü Havalı Akım Mibzeri
Proje yürütücüsü	Özel sektör işletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Çiftçiler ve gıda işletmeleri, son tüketiciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 5

Proje adı	Aydın Tarımsal Yan Ürün ve Atıklardan Kozmetik Ürün Üretim Tesisi
Proje konusu	Tarımsal Yan Ürünler ve Atıkların Değerlendirilmesi
Projenin özeti	İlin önde gelen tarım ürünleri (kestane, enginar vb) ve bunların atıklarından elde edilecek hammadde-lerin girdi olarak kullanılacağı, nihai ürün olarak güneş kremi ve yaşlanma karşıtı ürünlere dönüşeceği bir tesis kurulacaktır.
Sektör	20 Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Aydın ilinde tarımsal yan ürün ve atıklardan kozmetik ürün üretilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Tarımsal üretim çeşitliliği ve hacmi açısından zengin olan Aydın ili, incir, zeytin (yağlık), kestane üreti-minde 1’inci sırada; lif pamuk, enginar ve zeytin (sofralık) üretiminde 2’inci sırada yer almaktadır ve bu ürünlerde coğrafi işarete sahiptir. Bu durumla birlikte bu ürünlerden ve atıklardan katma değerli ürün-ler ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Bununla birlikte ilgili ürünlerin hem küresel hem de ulusal ölçekte sektör lideri firmalar tarafından daha fazla kullanılmaya başladığı ve tüketici tarafında da ilgili ürünlere olan talebin artma eğiliminde olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Özellikle zeytin ağacı yaprağı, enginar yaprağı, yabani (at) kestane kabuğu, incir çekirdeği ve pamuk yağının, başta yaş-lanma karşıtı olmak üzere cilt bakım kremlerinde ve güneş koruma kremleri ile saç bakım ürünlerinde kullanılmaya başlandığı ve ilgili ürünlerin yerli ve yabancı üreticiler tarafından satıldığı tespit edilmiştir. Aydın ilinin kozmetik ürün yatırımlarının ilde yerel kalkınmaya kayda değer katkı sağlayacağı değerklen-dirilmektedir.
Yatırımın/tesisın ölçeği (kapasite)	200 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	15 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Gıda İşletmeleri ve Kozmetik Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel De-ğer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 6

Proje adı	Aydın Sağlıklı Atıştırmalık Üretim Tesisi
Proje konusu	Sağlıklı Atıştırmalıklar
Projenin özeti	Son dönemlerde büyük ivme yakalayan sağlıklı atıştırmalık pazarına yönelik çeşitli formlarda be-sin açısından zengin gıda ürünleri imalatı yapılacaktır.
Sektör	10 Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	İlin tarımsal ürünlerinden sağlıklı atıştırmalık üretilerek katma değer artırılması amaçlanmak-tadır.
Projenin bölge için önemi	Tarımsal üretim çeşitliliği ve hacmi açısından oldukça zengin olan Aydın ili, incir, zeytin (yağlık), kestane, kereviz (sap) üretiminde 1’inci sırada; çilek, turunç, enginar üretiminde 2’inci sırada ve zeytin (sofralık), bamya, börülce (taze), mandalina (king) üretiminde Türkiye’de 3’üncü sırada yer almaktadır. Bu potansiyele rağmen üretilen ürünlerin dökme olarak satılması, markalaşma ve pe-rakende satış tarafındaki eksiklikler il gündeminde en önde gelen konular arasında yer almakta ve en önemli potansiyel gelişme alanlarından birini oluşturmaktadır. Aydın’ın tarımsal ürünlerinin işlenerek sağlıklı atıştırmalıklar haline getirilmesi ilin tarım sektörünün katma değerinin artması-nı sağlayacak ve ekonomik faaliyetleri çeşitlendirecektir. Tarım, gıda sektörlerinde son dönemde yaşanan gelişmeler ve gelecek beklentileri konunun önemini artırmaktadır.
Yatırımın/tesisın ölçeği (kapasite)	2700 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	1.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Sporcular, Hastalıkları Sebebiyle Özel Diyet Uygulayan Kişiler, Okul Çağındaki Öğrenciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küre-sel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 7

Proje adı	Denizli İş Güvenliği Amaçlı Ayakkabı ve Savunma Sanayinde Kullanılan Bot Üretim Tesisi
Proje konusu	Arazi Şartlarına Uygun Ayakkabı ve Botlar
Projenin özeti	Kurulacak tesiste iş güvenliği ayakkabısı ve savunma sanayinde kullanılan bot üretimi (kolluk kuvvetleri tarafından kullanılan bot, postal, iklim ve arazi şartlarına dayanıklı ve uyumlu olanlar dâhil) yapılması öngörülmektedir.
Sektör	15 Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
Projenin amacı	İlde/ilçede ayakkabıcılık zanaatı ile ilgili mevcut üretim altyapısı potansiyelinin değerlendirilerek, katma değeri yüksek bir ürün olan iş güvenliği ayakkabısı ile savunma sanayiinde kullanılan bot-postal üretiminin sağlanması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Acıpayam İlçesi'ne bağlı Yeşilyuva Mahallesi'nde antik çağlardan bu yana babadan oğula geçerek günümüze kadar ulaşan ayakkabıcılık zanaatını icra eden her biri 100-200 m2 büyüklüğündeki yaklaşık 254 atölye, Yeşilyuva KSS'de faaliyet göstermektedir. Bu atölyeler, hakiki deri (merdane) ayakkabı üretimi yapmakta olup mahallede ayrıca iş güvenliğine yönelik fason ayakkabı üretimi yapan bir tesis de bulunmaktadır. Bölgedeki mevcut üretim ve iş gücü potansiyeli değerlendirildiğinde ayakkabıcılık zanaatının, modern teknolojik üretim yöntemleri ile entegre edilerek katma değeri yüksek bir ürün olan iş güvenliği ayakkabısı ile savunma sanayiinde kullanılan bot-postal üretiminin sağlanması hedeflenmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	300.000 çift/yıl
Proje yürütücüsü	Özel sektör işletmeleri ve Yeşilyuva KSS
Uygulama yeri	Denizli İli Acıpayam İlçesi
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	3.100.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	98 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	İş Güvenliği/Savunma Sanayi Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 8

Proje adı	Denizli Ulaşım Araçları Aksam ve Parçalarında Kullanılan Teknik Tekstil Ürünleri Üretim Tesisi
Proje konusu	Ulaşım Araçlarında Kullanılan Teknik Tekstil Ürünleri
Projenin özeti	Kurulacak tesiste ulaşım araçları sektöründe ve günlük yaşamda kullanılan %95 deri özelliği taşıyan teknik kumaşlar ile esneyebilen, şekillenebilen, ekolojik, geri kazanılabilen, kırılmayan, hafif, sağlam, dayanıklı, uzun ömürlü plaka ve mamul ürün üretimi öngörülmektedir.
Sektör	13 Tekstil Ürünlerinin İmalatı
Projenin amacı	Denizli ilinde tekstil sektörünün teknik tekstile dönüşümünün sağlanarak üretilen ve ihracatı yapılan ürünlerin katma değerinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Ağırlıkla ev tekstili imalatının yapıldığı Denizli ilinde geleneksel üretimin teknik tekstil imalatına dönüşümü ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Otomotiv sektörü ve ulaşım araçları, teknik tekstil imalatının geniş çapta kullanıldığı alanlar arasında ön plana çıkmaktadır. Örneğin 2020 yılında Türkiye'den yapılan emniyet kemeri ihracatı 89 milyon \$'a ulaşmıştır. İhracat yapılan başlıca ülkeler İspanya, Macaristan ve Fransa'dır. Denizli'de dokuma ağırlıklı tekstil üretimi ile dokuma alanındaki bilgi birikimi değerlendirildiğinde ulaşım araçları aksam ve parçalarında kullanılan teknik tekstil ürünleri, ulaşım araçları aksam, parça ve aksesuarları üretiminin Denizli ili ihracatı açısından önemli bir ticaret potansiyeli oluşturacağı değerlendirilmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	10 ton/gün teknik tekstil ürünü
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Merkezefendi, Honaz, Çardak İlçeleri
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	7.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	100 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Ulaşım Araçları Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 9

Proje adı	Denizli Tekstil Sektörü Boyama Makinesi Üretim Tesisi
Proje konusu	Boyama Makinesi
Projenin özeti	Kurulacak tesiste tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri sektörüne yönelik olarak boyama makineleri üretimi yapılması öngörülmektedir.
Sektör	28 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Kurulacak olan tesis ile ilde katma değeri yüksek ve stratejik bir sektör olan tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri üretimine yönelik altyapının ve sektördeki değer zincirinin geliştirilmesi ile sektörün ihracata yönelik rekabet gücünün artırılması öngörülmektedir.
Projenin bölge için önemi	Denizli ilinde 40'tan fazla boyahane tesisi faaliyet göstermektedir. Denizli ili, 2023 yılı tekstil ve hazır giyim sektörü ihracatı yaklaşık 1,4 milyar \$ düzeyindedir. 2023 yılı verilerine göre ev tekstili ihracatında ülke genelinde ilk sırada olan Denizli, hazır giyim ve tekstil ham maddeleri ihracatında ise beşinci sırada yer almaktadır. Bu doğrultuda istihdam yoğun olan sektördeki üretimin ve ihracatın sürdürülebilirliği için dokuma-örme her türlü kumaşın yıkama, ağartma ve boyama işlemlerinin yerli üretim makinelerle sağlanması kritik önem taşımaktadır. Ayrıca söz konusu makine imalatı için gerekli olan ana malzemenin büyük bir kısmının çelik olması sebebiyle paslanmaz çelik sektörü ve bunun yanında pompa, vana ve kompresör, otomasyon ve elektrik motor sanayii, makine imalatı sektörünün geri bağlantılarını oluşturan sektörlerdir. Denizli ilinde de çelik sektörü il ihracatında ön planda olan sektörler arasında olup hazır giyim ve konfeksiyon sektöründen sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2023 yılı ihracatı 812.461.751 \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Kurulacak olan tesis ile katma değeri yüksek tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri üretimine yönelik altyapının ve sektördeki değer zincirinin geliştirilmesi öngörülmektedir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	40 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Honaz İlçesi
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	1.086.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	35 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Tekstil ve Hazır Giyim Eşyası Ürünleri Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 10

Proje adı	Denizli Kekik Yağı ve Türev Ürünleri Üretim Tesisi
Proje konusu	Tıbbi Aromatik Ürünler
Projenin özeti	Kurulacak tesiste Denizli ilinde hâlihazırda yetiştirilen başta kekik, lavanta, adaçayı, defne gibi tıbbi ve aromatik bitkiler işlenecek ayrıca distilasyon yöntemi ile uçucu yağları, susam ve haşhaş tohumu gibi bitkilerin soğuk pres yöntemi ile sabit yağları elde edilecektir.
Sektör	20 Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenerek katma değeri yüksek türev ürünlerin üretilmesi ve hedef pazar olanaklarının genişletilmesidir.
Projenin bölge için önemi	Dünya genelindeki kekik ihtiyacının % 75'i ülkemizden karşılanmaktadır. Denizli ili ise yaklaşık 200.000 dekarlık üretim alanı ile ülkemizdeki kekik üretiminin %90'ını tek başına üstlenmektedir. Ancak bu bitkilerin işlenerek katma değerli bitkisel uçucu yağlar ve aromatik su üretimi gibi ürünlere dönüştürülmesi açısından değerlendirildiğinde henüz yeterli düzeyde üretim bulunmamaktadır. İlin, tarımsal ürün üretim değerleri incelendiğinde özellikle Pamukkale, Güney, Tavas ilçelerinin kekik, ada çayı, lavanta, anason üretiminde bölge genelinde önde geldiği görülmektedir. Bu doğrultuda gıda, sağlık ve kozmetik sektörlerine yönelik tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesine yönelik bir tesis kurulması bölge ekonomisi açısından önem arz etmektedir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	250 ton/yıl bitki işleme, 5 ton/yıl yağ eldesi
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Pamukkale ve Merkezefendi İlçeleri
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	1.200.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	10 Kişi
Proje uygulama süresi	36 Ay
Projenin hedef kitlesi	Gıda, Sağlık, Kozmetik Sektörleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 11

Proje adı	Muğla Hibrit, Elektrikli ve Güneş Enerjisi Destekli Çevre Dostu Deniz Araçları Üretim Tesisi
Proje konusu	Çevre Dostu Deniz Araçları
Projenin özeti	Elektrik motorlarının kullanıldığı ve fosil yakıt kullanımını azaltacak çevre dostu hibrit, elektrikli veya güneş enerjisi destekli çevre dostu deniz araçlarının üretileceği tersane yatırımdır.
Sektör	30 Diğer ulaşım araçlarının imalatı
Projenin amacı	Yat ve tekne imalathanelerinin yeşil dönüşümünü sağlayacak yatırımların yapılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Yat ve tekne imalathaneleri belli bölgelerde (Tuzla, Yalova, Muğla, Antalya) yoğunlaşmıştır. Tekne tersanelerinin %21'i Muğla, %20'si ise İstanbul bölgesinde bulunmaktadır. Bodrum ve Milas ilçelerinde yat imalatına yönelik kümelenme mevcut olup bu işletmelerin elektrikli tekne imalatı dönüşümlerini teşvik etmek gerekmektedir. Bununla birlikte özellikle Akyaka, Dalyan, Marmaris ve Göcek koylarında tur teknelerinin çevreye olumsuz etkisinin azaltılmasında elektrikli teknelere geçiş önem arz etmektedir. Bu tür yatırımlar bölgenin çevre dostu turizm destinasyonu konseptine de katkı sağlayacaktır. Elektrikli deniz araçlarına dönüşüm sürecinde firmaların yapacakları ar-ge çalışmaları da teşvik edilmiş olacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	1.000 tekne/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	16.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	537 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Sanayi İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 14. Sudaki Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 12

Proje adı	Muğla Fitokimyasal Bileşen Üretim Tesisi
Proje konusu	Bitkisel Hammaddeler
Projenin özeti	Kurutma ve öğütme üniteleri, ekstraksiyon ünitesi, formülasyon ünitesi, kromatografi ünitesi, laboratuvar, ar-ge ünitesi, ambalajlama ünitesini içeren bitkisel ilaç hammaddesi üretimi tesisidir.
Sektör	21 Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
Projenin amacı	Doğal aktif bileşenin değer zincirinde daha yüksek bir ürün olarak elde edileceği ilaç ve kozmetik sanayinin kullanacağı bitkisel özütlerin üretileceği tesisin kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Muğla, uçucu yağ içeren bitkiler açısından zengin florasıyla ülkemizin 3.500 endemik bitki türünün %12'sine (417 endemik bitki) ev sahipliği yapmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kümelenmesi Projesi kapsamında Muğla ili pilot bölgeler arasında yer almaktadır. Bu projenin amacı, bölgedeki tıbbi ve aromatik bitki potansiyelini en üst düzeye çıkarmak, kg başına 3.000-6.000 \$ arası alıcı bulan, yüksek katma değerli, kozmetik ve eczacılık alanlarında ihtiyaç duyulan ekstraktları üretmek ve bu alanda sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturmaktır. Ajans desteğiyle hayata geçen Kozmetik Ürünler Üretim Merkezi (KOZMER) ve bölgede üretim yapan kooperatifler bu yatırım konusunu destekleyici niteliktedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	5 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	5.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	25 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Sanayi İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 13

Proje adı	Aydın İncir Konsantresi ve Tozu Üretim Tesisi
Proje konusu	İncir Konsantresi ve Tozu
Projenin özeti	Zengin besin içeriği, sindirim dostu özellikleri, enerji kaynağı olması, kilo kontrolüne yardımcı ve antioksidan özellikleri ile önemli bir gıda takviyesi olan incir tozu ve konsantresinin üretilmesine yönelik bir tesis kurulması amaçlanmaktadır.
Sektör	10 Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	İşlemeye uygun büyüklük ve nitelikteki incirlerin konsantre ve toz formuna getirilerek katma değeri yüksek bir ürün olarak gıda endüstrisinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın, incir üretiminde Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır. İncirler kurutularak farklı formlarda satılmaktadır. İncir, Avrupa ve ABD pazarlarının yanı sıra Ortadoğu pazarından da talep görmektedir. Bölgede TARİŞ gibi kooperatiflerin yanı sıra büyük ölçekte işletmeler de yer almaktadır. Ancak ilgili faaliyetler incirin dökme olarak satılmasında yoğunlaşmıştır, işleme faaliyetlerinin kurutmayla sınırlı olduğu söylenebilir. İşlenmesi ve daha katma değerli ürün olarak satılması faaliyetleri son derece sınırlıdır. Yatırım konusunun bu anlamda önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	Konsantre: 36.000 ton/yıl Toz: 680 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri ve Kooperatifler
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	1.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Meyve Suyu Fabrikaları, Bebek Maması Üreticileri, Nihai Kullanıcılar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji 9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 14

Proje adı	Aydın Paketleme Malzemesi Üretim Tesisi
Proje konusu	Kauçuk ve Plastik Ürünler
Projenin özeti	Aydın ili tarımsal ve tarıma dayalı gıda ürünü üretiminde öne çıkmaktadır. Perakende satışa yönelik üretimde paketleme malzemelerinin yoğun olarak il dışından temin edildiği bilinmektedir. Yatırımla ilde özellikle öne çıkan tarım ürünleri ve gıda ürünlerinin paketlenmesinde kullanılacak malzemelerin üretileceği tesis kurulumu planlanmaktadır.
Sektör	22 Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Paketleme ve ambalaj malzemeleri üretecek tesisin kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın ili tarım ve tarıma dayalı sanayide önde gelen illerden biri olmakla birlikte üretilen tarım ürünlerinin katma değerinin düşük ve dökme olarak satıldığı görülmektedir. Paketleme ve markalaşma gibi eksiklikler il gündeminde ön sıralarda yer almaktadır. Tarım ürünlerinde katma değerli gıda ürünü üretimi konusunda yatırımlar artsa da bu ürünlerin paketlenmesinde kullanılacak malzemeyi üreten firma sayısı ilde son derece sınırlıdır. Bu ürünlerin markalaşarak katma değerli perakende satışının sağlanması için ürünün çekiciliğini ve sağlıklı muhafaza koşullarını destekleyecek paketleme malzemeleri üreten işletmelere ihtiyaç duyulmaktadır. İlgili yatırımın ilde kurulması gıda ürünü üretimi yapan işletmelere firma bazında özgün hizmet ve ürün sunulmasına imkân verecek, tedarik zinciri maliyetleri açısından da avantajlar sağlayacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	3.000.000 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	100 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İl ve Bölgede Tarım ile Gıda Üretimi Yapan Üreticiler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	10. Eşitsizliklerin Azaltılması 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 15

Proje adı	Aydın Endüstriyel Elek Üretim Tesisi
Proje konusu	Endüstriyel Elek
Projenin özeti	Aydın ili, tarım ve turizm faaliyetlerine ek olarak maden ve endüstriyel hammadde yatakları ve buna bağlı sektör faaliyetleri açısından da ülkemizde öne çıkan iller arasındadır. İlgili sektörde son yıllarda büyük ölçekli önemli yatırımlar yapılmış ve kısa-orta vadede büyük ölçekli yeni yatırımların faaliyete geçmesi beklenmektedir. Bu bağlamda sektörde yoğun olarak kullanılan ve sık tüketilen endüstriyel elek ürününün pazar payının artacağı değerlendirilmektedir.
Sektör	28 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	İlde öne çıkan ve artmakta olan madencilik yatırımlarının endüstriyel elek ihtiyaçlarını karşılayacak yatırımın hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın ilinde öne çıkan metalik maden yatakları altın, bakır, kurşun, çinko, cıva ve demirdir. Endüstriyel hammadde tarafında ise feldspat, barit, diatomit, grafit ve kuvars bulunmaktadır. Dünya feldspat üretiminde ilk sırada yer alan Türkiye’de bu maden rezervinin %95’i Çine ve Söke’de çıkarılmaktadır. Feldspat hem seramik ve cam sanayinde kullanılmakta hem de ihraç edilmektedir. Eleme makineleri başta maden ve gıda olmak üzere pek çok alanda kullanılmaktadır. Farklı ebatlarda ve göz aralığında üretilen eleklerin kullanım süreleri oldukça kısadır. İlde küçük ölçekli üreticiler bulunmakla birlikte sektör ihtiyacını büyük ölçüde il dışından karşılamaktadır. Özellikle ithal makinelerde kullanılan elekler ithal edilmektedir. Sektörde Amerikan ve Alman firmaların teknolojik üstünlüğü bulunmaktadır. Almanya, Fransa, Belçika ve Afrika ülkelerinin ithalatı artmaktadır. Çin ise üretim olarak agresif bir görünüm sergilemektedir. Türkiye, Bosna Hersek’in ardından en çok ihracat artışı gösteren ülke konumundadır. Üretim değerleri 2020-2022 dönemimde yaklaşık 2 katına çıkarak 14 milyar \$ değerine ulaşmıştır. Ülkemiz ihracatına en çok katkı veren sektörlerin başında yer alan madencilik ve gıda sektörlerinde elekler kullanılmaktadır. Kurulacak olan tesiste titreşimli ve sarsak elekler çeşitli mikron aralıklarda ve ebatlarda üretilerek sektörün ihtiyacına cevap verilmesi amaçlanmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	50.000 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	40 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	İl ve Bölgede Madencilik Faaliyeti Yürüten İşletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 10. Eşitsizliklerin Azaltılması
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 16

Proje adı	Denizli Termoregülasyon Battaniye ve Teknik Kumaş Üretim Tesisi
Proje konusu	Termal Ürünler
Projenin özeti	Kurulacak tesiste termoregülasyon özelliğini taşıyan battaniye ve teknik kumaş ürünlerinin imalatının yapılması amaçlanmaktadır.
Sektör	13 Tekstil Ürünlerinin İmalatı
Projenin amacı	Denizli’de teknik tekstil yatırımlarının artmasına yönelik termoregülasyon battaniye ve giyimlik kumaş üretimi tesisi kurulumu amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Ağırlıklı ev tekstili imalatının yapıldığı Denizli ilinde geleneksel üretimin teknik tekstil imalatına dönüşümü ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Endüstriyel ve askeri alanlar (askeri elbiseler, kablo izolasyonu, laboratuvar elbiseleri, zımpara ve parlatma malzemeleri, uyku tulumu, suni derilerde vb.) ile kompozitler (otomobiller, gemiler, uçaklar, koruyucu başlıklar, askeri amaçlı kamuflaj, kum çantaları, kurşun geçirmez yelek, vücut korunmalı kasklar, sıcağa ve soğuğa karşı koruma, dalgıç kıyafetleri vb.) teknik tekstil imalatının geniş çapta kullanıldığı alanlar arasında ön plana çıkmaktadır. Bu ürünlere afetlerde ve acil durumlarda talebin arttığı ve genellikle yüksek maliyetlerle yurt dışından ithal edildiği bilinmektedir. Denizli’de dokuma ağırlıklı tekstil üretimi ve dokuma alanındaki bilgi birikimi değerlendirildiğinde termoregülasyon battaniye ve teknik kumaş üretiminin Denizli ili ihracatı açısından önemli bir ticaret potansiyeli oluşturacağı değerlendirilmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	10.000 adet/gün
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Acıpayam İlçesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	200 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Savunma Sanayi, Ulaşım, Sağlık Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 17

Proje adı	Güney Ege Zeytin ve Zeytinyağının Kalitesinin Yükseltilmesi Projesi
Proje konusu	Zeytin ve Zeytinyağı
Projenin özeti	Güney Ege bölgesindeki zeytin ve zeytinyağının genetik tanımlamasının yapılarak ürünlerin coğrafi alanlarının belirlenmesi, duyuusal ve biyokimyasal analizlerin gerçekleştirilmesi ve sertifikalandırma sürecinin başlatılması planlanmaktadır. Bu kapsamda, belirlenen 30 ilçede Memecik çeşidi tanımlanacak, NMR tekniği kullanılarak coğrafi alan tespit edilecek ve ürünlerin kalitesi sürekli olarak ölçümlenecektir. Zeytin üreticileri eğitilerek sertifikalandırılacak ve ürün standardizasyonu sağlanacaktır. Zeytinyağı kalite denetim sistemi kurularak, ürün kalitesi sürekli olarak izlenecek ve çevrimiçi hale getirilip yaygınlaştırılacaktır. Projenin sonunda, sertifikalanmış üst kalitedeki zeytinyağlarının satışını sağlayacak bir e-ticaret sitesi oluşturulacak ve ürünler uluslararası platformlarda tanıtılacaktır.
Sektör	10 Gıda Ürünleri İmalatı
Projenin amacı	Bölgede zeytinyağı üretiminde katma değeri artırarak küresel rekabetçiliğin geliştirilmesidir.
Projenin bölge için önemi	Bu proje, Güney Ege Bölgesi'ndeki zeytin ve zeytinyağının genetik tanımlamasını yaparak bölgenin tarımsal mirasını ve biyoçeşitliliğini ön plana çıkarmaktadır. Bölgenin coğrafi konumu ve iklimi, zeytin yetiştiriciliği için ideal bir ortam sağlamaktadır. Proje, bölgede bulunan 2500 çeşit zeytin arasından seçilen özel çeşitlerin belirlenmesiyle bölgeye özgü bir karakterin ortaya çıkmasını amaçlamaktadır. Zeytin ve zeytinyağı, sadece ekonomik bir kaynak olmanın ötesinde Güney Ege'nin kültürel ve gastronomik kimliğini de temsil etmektedir. Bölgenin tarımsal potansiyelini ve genetik çeşitliliğini vurgulayarak yerel üreticilere sürdürülebilir tarım uygulamaları ve genetik kaynakların korunması konusunda rehberlik edilmesi amaçlamaktadır. Proje yerel toplulukların kalkınması amacıyla bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda Güney Ege'nin tarımsal zenginliğini ve genetik çeşitliliğini koruma altına alarak bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	1 adet mobil laboratuvar, mobil soğuk pres yağ makinası (55 kg./saat) ve 1.000 dm ³ soğuk hava deposu
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Aydın ve Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	1.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	10 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Zeytin Üreten Üreticiler, Zeytinyağı İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 18

Proje adı	Aydın Zeytinyağı Lisanslı Depo Tesisi
Proje konusu	Lisanslı Depo
Projenin özeti	Zeytinyağı elde edildikten sonra depolanma süreci zeytinyağının kalitesini etkileyen en önemli unsur olup Türk zeytinyağı sektörünün belli başlı sorunları arasında yer alan sağlıklı ve kaliteli depolama imkânlarının yetersizliği sektörde ciddi bir paya sahip olan Aydın ili için de önemli bir sorundur. Yatırımla zeytinyağı üretiminin sürdürülebilir, kaliteli üretimine ve markalaşma çalışmalarına büyük katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.
Sektör	52 Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler
Projenin amacı	Aydın ilinde zeytinyağı üretiminde standardizasyonun, markalaşmanın sağlanması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Zeytinyağı elde edildikten sonra depolanma süreci zeytinyağının kalitesini etkileyen en önemli unsur olup Aydın ili için sağlıklı ve kaliteli depolama imkanlarının yetersizliği önemli bir sorundur. Bununla birlikte üretim potansiyeli, zeytinyağında artan tüketim eğilimleri ve üretimde standardizasyon ile markalaşma konularındaki artan farkındalık dikkat çekmektedir. Bu kapsamda lisanslı depo projesi ile Aydın'da zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin sorunlarına yönelik önemli bir çözüm sunulmuş olacaktır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	4.000 ton/ay
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	10 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Zeytinyağı Üreticileri ve Zeytinyağı Ticareti Yapan Firmalar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim 13. İklim Eylemi
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 19

Proje adı	Akıllı Çiftlik Yönetim Sistemi Projesi
Proje konusu	Akıllı Tarım Uygulamaları
Projenin özeti	Proje kapsamında belirlenen ilçelerde tarımsal işletmelerin akıllı çiftlik yönetim sistemine geçişi öngörülmektedir. Akıllı tarım teknolojileriyle entegre işleme ve paketleme depoları inşa edilerek ürünlerin kalitesi artırılabilecek, yenilenebilir enerji ile işleyen soğuk hava tesisleri kurularak ürünlerin depolanması optimize edilecektir. Toplu sağım ve süt soğutma sistemleri akıllı yönetim sistemine entegre edilecek, GPS izleme ve takip merkezi oluşturularak lojistik süreçler iyileştirilecektir. Su ve gübre yönetim merkezi ile su kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılması ve gübre kullanımının optimize edilmesi sağlanacaktır. Hayvan besleme ve yönetim merkezi sayesinde hayvancılık süreçleri daha kontrollü bir şekilde yürütülecek, çiftçi eğitim merkezleri ve deneyim atölyeleri aracılığıyla ise yerel çiftçilere modern tarım uygulamaları konusunda eğitim verilecektir. Akıllı sulama otomasyon sistemleri ile su kullanımı optimize edilecek ve tarımın sürdürülebilirliği desteklenecektir.
Sektör	10 Gıda ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Projenin amacı, bölgede tarım ve hayvancılığın yoğun olarak gerçekleştirildiği ilçelerde ileri teknolojiler yardımı ile tarımsal ve hayvansal üretimde verimliliği artırmaktır.
Projenin bölge için önemi	Güney Ege Bölgesi’nde iklim değişikliğine daha dirençli ve verimli sürdürülebilir bir tarım sektörü geliştirebilmek adına akıllı çiftlik sistem yönetim uygulamalarının yaygınlaşması önem arz etmektedir. Bu proje, tarım ve hayvancılığın temel ekonomik faaliyetler arasında olduğu bir coğrafyada, modern teknoloji kullanımıyla tarımsal ve hayvansal üretimde önemli bir ilerleme sağlamayı hedeflemektedir. Aydın, Denizli ve Muğla tarım faaliyetlerinin yoğun olduğu rekabetçi iller olmakla birlikte akıllı ve teknolojik tarım faaliyetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Aydın’da Çine, Efeler, Bozdoğan; Denizli’de Çivril, Acıpayam, Tavas; Muğla’da ise Seydikemer, Milas ilçeleri hayvan varlıkları açısından akıllı çiftlik yönetim sistemleri projesi için öne çıkmaktadır.
Yatırımın/tesis in ölçeği (kapasite)	200 büyük baş kapasiteli ve en az 100 dekar arazi üzerine konuşlandırılmış akıllı çiftlik sistemleri kurulacaktır.
Proje yürütücüsü	Üretici Birlikleri ve Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Aydın, Denizli, Muğla
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	25 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Hayvan Yetiştiricileri ve Süt Üreticileri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Geleneksel üretim alanlarında kurumsallaşma ve verimlilik odaklı dönüşüm sağlanacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 20

Proje adı	Denizli Elektronik Düz Örmek (Triko) Makinesi Üretim Tesisi
Proje konusu	Triko Makineleri
Projenin özeti	Kurulacak tesiste; tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri sektörüne yönelik olarak elektronik düz örme (triko) makineleri üretimi yapılması öngörülmektedir.
Sektör	28 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Kurulacak olan tesis ile ilde katma değeri yüksek ve stratejik bir sektör olan tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri üretimine yönelik altyapının ve sektördeki değer zincirinin geliştirilmesi ile sektörün ihracata yönelik rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.
Projenin bölge için önemi	Denizli ili, 2023 yılı Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü ihracatı yaklaşık 1,4 Milyar \$ düzeyindedir. 2023 yılı verilerine göre Ev Tekstili ihracatında ülke genelinde ilk sırada olan Denizli, Hazır Giyim ve Tekstil Ham Maddeleri ihracatında ise beşinci sırada yer almaktadır. Bu doğrultuda; istihdam yoğun olan sektördeki üretimin ve ihracatın sürdürülebilirliği için ipliğin yerel düzeyde işlenmesinin sağlanması kritik önem taşımaktadır. Kurulacak olan tesis ile bölgede; katma değeri yüksek tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri üretimine yönelik altyapının ve sektördeki değer zincirinin geliştirilmesi öngörülmektedir.
Yatırımın/tesis in ölçeği (kapasite)	160 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör
Uygulama yeri	Denizli İli Honaz İlçesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	21.200.000 ABD Doları
Projenin istihdam öngörüsü	100 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Tekstil ve Hazır Giyim Eşyası Ürünleri Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması önceliği kapsamında “Küresel değer zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 21

Proje adı	Aydın Balık Ağı İmalat Tesisi
Proje konusu	Balık Ağları
Projenin özeti	Bölgemizde artan balık çiftlikleri ve balık işleme tesislerinde kullanılan balık ağlarının üretilmesine yönelik yatırım projesidir.
Sektör	13 Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Çiftliklere ve işletmelere sektör standartlarına uygun balık ağı üretimi yaparak istihdam sağlamak
Projenin bölge için önemi	Yatırım konusu Ürün Uzaı, yöntem 3'te yer alan konulardandır. Su ürünleri yetiştiriciliği sektöründe Aydın ili 4 sırada, komşu olduğu iller Muğla ve İzmir ise 1 ve 2. sırada yer almaktadır. 2023 yılı itibariyle Türkiye'nin su ürünleri ihracatı 1,5 Milyar Doları geçmiştir ve bunun büyük kısmı Ege Bölgesinden yapılmaktadır. Bu potansiyele hitap edecek ağı üretim tesisinin ciddi potansiyel arz edeceği değerlendirilmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeğı (kapasite)	Monofilament Balık Ağları: 250.000 kg / yıl Multifilament Balık Ağları: 150.000 - 200.000 kg / yıl Trammel (Üç Katmanlı) Ağlar: 100.000 - 150.000 kg / yıl Sardalya ve Hamsi Ağları: 75.000 - 100.000 kg / yıl Gemi Ağları ve Ağ Torbaları: 50.000 - 75.000 kg / yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Çiftçiler ve Gıda İşletmeleri, Nihai Tüketiciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 2. Açlığa Son
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliğı olan Uluslararası Rekabetçiliğın Artırılması önceliğı kapsamında “Küresel değeri zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 22

Proje adı	Aydın Lamine Parke İmalat Tesisi
Proje konusu	Lamine Parke
Projenin özeti	Bu proje, inşaat sektöründe yaygın olarak zemin kaplama malzemesi olarak tercih edilen birleştirilmiş parkelerin, ulusal ve uluslararası standartlara uygun şekilde üretimini sağlamayı hedeflemektedir. Modern üretim teknikleri ve ileri teknoloji ekipmanları kullanılarak kaliteli, dayanıklı ve çevre dostu lamine parkelerin imalatı gerçekleştirilecektir. Üretim sürecinde enerji verimliliğı ve atık yönetimi ilkelerine özen gösterilerek, çevresel sürdürülebilirlik sağlanacaktır. Üretim kapasitesinin artırılmasıyla birlikte bölgedeki istihdam olanakları da artırılabacaktır.
Sektör	16 Ağı, ağ ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
Projenin amacı	Sektörün kalite ve dayanıklılık standartlarına uygun olarak lamine parke üretimi yaparak, yerel ve ulusal pazarda rekabet gücünü artırmak, bölgesel istihdamı desteklemek ve sektörde sürdürülebilir üretim modellerine öncülük etmek. Aynı zamanda, sektörde teknolojik dönüşüm sağlayarak, verimliliğı ve üretim kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır.
Projenin bölge için önemi	Yatırım konusu Ürün Uzaı, yöntem 3'te yer alan konulardandır. Aydın ilinde son yıllarda artarak devam eden mobilya sektörü yatırımları orta vadede kümelenme potansiyeli arz etmektedir. Büyük ölçekli yatırımların ev mobilyaları sektöründe odaklandığı söylenebilir. Önerilen yatırım konusunun ilgili sektörde tamamlayıcı nitelikte olacağı değerlendirilmektedir Bu bağlamda, birleştirilmiş parke üretimi, mobilya sektörüne doğrudan katkı sağlayarak tamamlayıcı bir rol üstlenecek ve bölgedeki ekonomik çeşitliliğı artıracaktır. Ayrıca, projenin sağlayacağı istihdam olanakları, yerel işgücünün değerlendirilmesine ve bölgedeki yaşam standartlarının iyileştirilmesine katkı sunacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeğı (kapasite)	AC2 Sınıf: 150.000 m ² / yıl AC3 Sınıf: 150.000 - 200.000 m ² / yıl AC4 Sınıf: 100.000 - 150.000 m ² / yıl AC5 Sınıf: 50.000 - 75.000 m ² / yıl AC6 Sınıf: 20.000 - 30.000 m ² / yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yapı İnşaa Grubu Firmaları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliğı olan Uluslararası Rekabetçiliğın Artırılması önceliğı kapsamında “Küresel değeri zincirlerine entegrasyon sağlanacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 23

Proje adı	Muğla Endüstriyel Mutfak Ekipmanları Üretim Tesisi
Proje konusu	Endüstriyel Mutfak Ekipmanları
Projenin özeti	Türkiye'nin en uzun kıyı uzunluğuna sahip turizm merkezi olan Muğla ilinde yaklaşık 200 bin yatak kapasiteli 3.000 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Bunun yanında ilde gastronomi turizmine hizmet eden yüksek standartlarda yeme-içme tesislerinin sayısı sürekli artmaktadır. Proje ile başta Muğla ili olmak üzere iç ve dış Pazar için otellerin ve yeme-içme tesislerinin kullanacağı paslanmaz çelikten imal edilen benmari, ocak, istifleme ekipmanları ve endüstriyel mutfak ön hazırlığında kullanılan sebze-meyve yıkama vb. teçhizatların üretimidir.
Sektör	25 Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
Projenin amacı	Proje ile Muğla ilinde 3.000 adet/yıl kapasiteye sahip endüstriyel mutfak ekipmanları üretimi yapan bir işletme kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Türkiye'nin önde gelen turizm merkezlerinin bulunduğu bölgede otel ve yeme-içme tesisleri de yoğun şekilde yer almaktadır. Bölgedeki gastronomi turizmine hizmet eden yüksek standartlarda yeme-içme tesislerinin sayısı sürekli artmaktadır. Endüstriyel mutfak ekipmanlarında ısıtma, soğutma ve dezenfeksiyon sistemlerinin kullanıldığı, paslanmaz çelikten üretilen iyi tasarımı ürünler ulusal kullanım yaygınlığının yanı sıra ihracat potansiyeline de sahiptir. Tasarım yönü güçlü ve yüksek kaliteli üretime dayanan bir markanın, başta Yunan adaları olmak üzere Avrupa'ya ihraç potansiyelinin yüksek olması beklenmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	3.000 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	80 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Oteller, Yeme-içme Tesisleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 24

Proje adı	Muğla Deniz Suyu Arıtma Sistemleri Üretimi
Proje konusu	Deniz Suyu Arıtma Sistemleri
Projenin özeti	İklim değişikliği ile sıcaklık ve yağış dengesizlikleri, kuraklık gibi etkilerin görülmesi yaz aylarında nüfusu artan Muğla ilinde su temini, atık su uzaklaştırma gibi çevresel hizmetlerin sunumunun sektöre uğramasına yol açmaktadır. Yüksek sayıda otel ve diğer konaklama tesislerinin bulunduğu Muğla ilinde ayrıca 30 adet yaklaşık 8.000 yat kapasiteli marina işletmesi bulunmaktadır. Bunun yanında ilde yat imalatına yönelik bir kümelenme mevcut olup tekne tersanelerinin %21'i bulunmaktadır. Sürdürülebilir ekosistem ilkeleri, ilin su ürünleri yetiştiriciliği, deniz turizmi, su sporları gibi başat sektörlerinin sürdürülebilirliği de dikkate alınarak tekne ve otellerin kullanım suyu ihtiyacının sağlanması bakımından deniz suyundan kullanım suyu elde edebilecek cihazların üretimi planlanmaktadır.
Sektör	28 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
Projenin amacı	Proje ile deniz araçları ve oteller için deniz suyundan kullanım suyu elde edilmesine yönelik 200 ile 500 litre arasında saatlik su üretimine yönelik deniz suyu arıtma cihazları üretimi yapan bir işletme kurulmasıdır.
Projenin bölge için önemi	İklim değişikliğinin etkisiyle yaşanmaya başlayan kuraklık, Muğla ili üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Yaz aylarında nüfusu 4 milyona ulaşan Muğla'da, özellikle Bodrum ilçesinde ciddi su kesintileri yaşanmaktadır. Bazı dönemlerde, konutlara haftada 2-3 gün belirli saatlerde su verilerek yaz dönemi geçirilmektedir. Deniz suyunu arıtmak maliyetli bir faaliyet olup ayrıca aşırı su çekimi deniz ekosistemi ve denizel canlıları olumsuz şekilde etkilemesi de söz konusudur. Denizlerin iklim dengesinin sağlanması konusunda önemli bir rolü bulunmaktadır. Bunun yanında iklim değişikliğinin sonucunda artan sıcaklık ve yağış dengesizliklerinden dolayı su çevrim süresi ve soğuk su çevrimleri değişmekte ve kirlilik baskısı da artmaktadır. Bu sebeple Muğla ilinde hem suyun verimli kullanımı, kullanılmış suyun geri kazanımı gibi öncelikli uygulamaların yaygınlaştırılmasının önemi büyüktür. Bunun yanı sıra ihtiyaç halinde kullanılmak üzere deniz suyu arıtma sistemlerinin sürdürülebilir ekosistem ilkeleri de dikkate alınarak geliştirilmesi planlanmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	500 adet/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	70 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yat İmalatçıları, Marina İşletmecileri, Oteller, Yerel Halk ve Turistler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 1. stratejik önceliği olan Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılması kapsamında “Küresel Değer Zincirlerine Entegrasyon Artırılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

TURİZM HAREKETLİLİĞİNİN BÖLGE GENELİNE YAYILARAK ARTIRILMASI

KÜNYE 25

Proje adı	Denizli Karahayıt Termal Sağlık Merkezi Projesi
Proje konusu	Termal Sağlık Turizmi
Projenin özeti	Denizli Karahayıt Mahallesi’nde otellere yakın konumda Avrupa’daki örneklerine benzer yüksek kalitede ve kapasitede termal sağlık hizmeti veren bir merkezin açılması planlanmaktadır. Bölgeye yüksek gelir seviyesinde başta Avrupa olmak üzere Rusya ve Uzak Doğu’dan turistleri çekebilecek nitelikte kür, termal sağlık, fizik tedavi, spa, hizmetlerini sunan merkez, bölgenin geceleme sayısını ve katma değerini artıracaktır. Tesiste büyük ölçekte uygun peyzaj niteliklerinde açık ve kapalı havuzlar ile 5 yıldızlı otel konforu sağlanacaktır.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Denizli Pamukkale ilçesi Karahayıt Mahallesinde termal sağlık turizmi potansiyelini harekete geçirerek konaklama sürelerinin ve turizm gelirlerinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Karahayıt Mahallesi; Hierapolis ve Laodikya Antik Kentleri ile Pamukkale Travertenleri’ne yakın konumda yer almaktadır. Farklı sıcaklıklardaki termal suları, sağlık termal merkezleri, 5 yıldızlı otelleri, Pamukkale Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi ile termal sağlık kampüsü haline dönüşmektedir. Yerli ve yabancı turistlerin sıkça tercih ettiği bölgede doluluk oranlarının yüksek olmasına rağmen geceleme süreleri 1 geceyi geçememektedir. Medikal ve robotik tedaviler sunan merkezlerin de yer aldığı bölgede konaklamalar genellikle Pamukkale Travertenleri, Hierapolis ve Laodikya Antik Kentlerini ziyarete gelen turlar tarafından bir gece gerçekleştirilmektedir. Bölgenin sağlık ve termal potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Bu bölgede otellerin bulunduğu bölgeye yakın konumda Avrupa’da örnekleri olan termal banyo, havuz, kür ve tedavi hizmetlerinin yüksek kalite ve etkin şekilde sunulduğu söz konusu proje, ilin tüm ekonomisini etkileyecek nitelikte ve stratejik bir yatırımdır. Bölgenin termal ve sağlık potansiyelinin değerlendirilerek katma değerinin artırılması sağlanacaktır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	Toplam 4.500 m ² alanda 5 yıldızlı otel standartlarına uygun dört mevsim kullanılabilir 2.000 m ² açık ve kapalı termal su havuzları, 100 metrelik akıntı kanalı, 100 m ² ’lik jakuzi, 50 metrelik ters akıntı havuzu, 2 adet 20 metrelik Kneipp havuzu, 2 adet 150 m ² egzersiz masaj havuzu, 1 adet 100 metrelik dalga havuzu, 1 adet 50 m ² mineral çamur havuzu, tam teşekküllü fizyoterapi merkezi, 2 adet 40 m ² sauna, 2 adet 200 m ² Türk hamamı, 2 adet 200 kişilik restoran, 2 adet kafe
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Pamukkale İlçesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	30.000.000 ABD Doları
Projenin istihdam öngörüsü	100 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yüksek Gelir Seviyesine Sahip Yerli ve Yabancı Turistler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde hizmet kalitesi artırılabilecektir” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 26

Proje adı	Antik Kentler Sanal Gerçeklikle Yeniden Canlanıyor Projesi
Proje konusu	Kültür Turizmi ve Dijital Teknolojiler
Proje özeti	Proje ile bölgenin öne çıkan Hierapolis, Aphrodisias, Stratonikeia antik kentlerinin antik dönemlerdeki halini artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve 3 boyutlu animasyonlar aracılığıyla ziyaretçilere yaşatmaya yönelik akıllı telefon uygulamaları oluşturulacaktır. Bu uygulamalar ile ziyaretçilere gelişmiş bir deneyim sunulacaktır. Ayrıca antik kentlerde ziyaretçi karşılama merkezleri oluşturularak 3D mapping yöntemi ile 360 derece görüş açısı sunan antik kent yaşamının içinde hissi yaratan deneyim alanı oluşturulacaktır.
Sektör	62 Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler
Projenin amacı	Antik kentlerde dijital teknoloji araçları ile çekiciliğin güçlendirilmesi, ziyaretçi sayısı ve konaklama sürelerinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Hierapolis, Aphrodisias ve Stratonikeia Antik Kentleri, Güney Ege Bölgesi’nin en çok turist çeken, turların uğrak noktası olan ve kazı çalışmaları en yoğun gerçekleştirilmiş antik kentler olarak öne çıkmaktadır. Hierapolis ve Aphrodisias UNESCO Kalıcı Listesi’nde uzun yıllardır yer alırken Stratonikeia Unesco Geçici Listesi’nde yer almaktadır. Bu antik kentlerin ziyaretleri gününbirlik gerçekleştirilirken antik kentlerin deneyimlenme süresinin artırılması, yüksek gelir seviyesindeki turistlerin bölgeye daha çok çekilmesi ve konaklama sürelerinin artırılması büyük önem arz etmektedir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	3 antik kentin gymnasium, agora, hamam, çeşme, tiyatro vb. öğeleri için hazırlanmış telefon uygulamaları; her antik kentin girişine ziyaretçi karşılama merkezlerinde 3D mapping yöntemi ile oluşturulmuş 360 derece deneyim alanı
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Hierapolis, Aphrodisias, Stratonikeia Antik Kentleri
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	800.000 ABD Doları
Projenin istihdam öngörüsü	3 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yerli ve yabancı turistler, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Belediyeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde hizmet kalitesi artırılabilecektir” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 27

Proje adı	Muğla Dalaman Sinema Platosu Projesi
Proje konusu	Sinema ve Kültür Turizmi
Projenin özeti	Proje ile çeşitli dizi ve filmlerin çekildiği nostaljik dokusu korunmuş Muğla ilçelerinde film ve dizi çekimlerinde kullanılmak üzere dekor ve teknik donanım imkanı sunan açık ve kapalı alanlar oluşturularak sinema platosu yapılacaktır.
Sektör	59 Sinema filmi, video, TV programları yapımcılığı
Projenin amacı	Dalaman ilçesini film ve dizi çekim merkezi haline getirerek sinema, turizm ve bağlantılı sektörlerin bölge ekonomisindeki payının artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Güney Ege Bölgesi'nin uluslararası uçuşlara en fazla ev sahipliği yapan havaalanı Dalaman'da bulunmaktadır. Köyceğiz-Ortaca-Dalaman bölgesinin doğal güzellikleri ve kendisine has yapısı son yıllarda dikkat çekmektedir. Köyceğiz'de özel bir girişimin sahip olduğu sinema platosu bölgenin dikkatini bu sektöre çekmektedir. Dalaman'ın hem ulaşım kolaylığı hem bölgede hâlihazırda mevcut benzer projelerin ve altyapıların bulunması Dalaman'ı öne çıkarmaktadır. Dalaman bölgesinin sinema ve dizi sektöründeki gelişimi ile ekonomisini çeşitlendirmesi sağlanacaktır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	2000-3.500 m ² alanda kurulmuş sinema platosu için platonun inşası, iç mekan tasarımı, akustik düzenleme ve gerekli altyapılar; Işıklandırma, kameralar, ses ekipmanları ve diğer teknik donanımlar; Depo Bölümü; Hazır Dekorlanmış Bölüm; Kostüm, Soyunma Odaları; Marangozhane ve Çok Amaçlı Kullanılabilecek Bölüm; Jeneratör 500 KVA, Trafo ve Eklentileri, Perde ve Ray Sistemleri
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla İli Dalaman İlçesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin istihdam öngörüsü	30 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Sinema Sektörü Paydaşları, Dalaman İlçesindeki Özel Sektör İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında "Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabilecektir." hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 28

Proje adı	Muğla Köyceğiz Eko-turizm Merkezi Projesi
Proje konusu	Eko-turizm
Projenin özeti	Proje ile Köyceğiz'de konaklama alanlarının oluşturulması, konaklama alanının yürüyüş ve bisiklet yolları ile göl ve çevre turizm alanları ile ulaşımının entegre edilmesi; kano ve kürek eğitim alanlarının oluşturulması; göl kenarında tekne ulaşımına yönelik düzenlemelerin yapılması sağlanarak rekabetçi bir eko-turizm merkezi yaratılması planlanmaktadır. Bu kapsamda, ziyaretçilerin ürün toplaması için tarım alanları, evcil hayvanları beslemeleri için barınaklar ve ahırlar yapılacaktır.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Köyceğiz'in konaklama ve alternatif turizm altyapısının güçlendirilerek bir eko-turizm merkezi haline getirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Köyceğiz Gölü, Dalyan Lagünü, Sultaniye Kaplıcaları, Ekincik Koyu, eşsiz doğası, ormanları, biyolojik çeşitliliği ve Kaunos Antik Kenti ile önemli bir eko-turizm merkezi olmaya aday konumdadır. Ortaca'daki Caretta Caretta Tedavi Merkezi, İztuzu Plajı gibi önemli turistik noktalar da yakın konumda yer almaktadır. Köyceğiz Gölü ayrıca uluslararası kano ve kürek sporcuları tarafından antrenman için tercih edilmektedir. Doğal yapısı koruma altındaki alanların yoğun olması nedeniyle bungalov tarzı konaklama alanlarının artırılması ve örnek bir eko-turizm merkezinin oluşturulması için Köyceğiz uygun alanlardan birisidir. Ayrıca Dalaman Havaalanı'na yakınlığı Köyceğiz için önemli bir avantajdır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	50 adet 26 m ² bungalov ev, 100 adet 120cm x 200cm yatak, 2.000 m ² adet çadır alanı, 30 adet 78cm x 238cm x 29 cm kano ile 500 m ² lik kano eğitim alanı, 1 adet 25m x 50m açık ve 1 adet 25m x 12,5m kapalı havuz, 1 adet 28m x 15m basketbol sahası, 1 adet voleybol 18m x 9m spor sahası, 1.000m ² çocuk parkı, 2000 m ² tarım alanları
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Muğla İli Köyceğiz İlçesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin istihdam öngörüsü	15 kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yerli ve yabancı turistler, uluslararası kano ve kürek sporcuları, yiyecek ve içecek hizmetleri sektöründeki işletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında "Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabilecektir." hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 29

Proje adı	Bafa Gölü Eko-turizm Projesi
Proje konusu	Eko-turizm
Projenin özeti	Proje ile göl çevresinde Bafa Gölü Tabiat Parkı ile Heraklia Antik Kenti ve Latmos Dağı arkeolojik kalıntıları arasında bir bütünlük ve ulaşım sağlanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda alt ve üst yapı çalışmaları ile çevre düzenlemesinin yapılması, kamp ve bungalov alanları ile konaklama kapasitesinin artırılması, doğa ve tarihi alanlar arasında yürüyüş ve bisiklet yolları ile doğa gözlem alanlarının oluşturulması planlanmaktadır. Söke ve Milas ilçelerinin kesişim alanında bir doğa ve tarih rotası oluşturulacaktır.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Projenin amacı; Bafa Gölü çevresinde dağınık halde bulunan doğa, kültür ve tarihi öğelerin bir arada değerlendirilerek alt ve üstyapı olanakları ile ülkenin önemli bir eko-turizm destinasyonu haline gelmesini sağlamaktır.
Projenin bölge için önemi	Bafa Gölü; Söke, Didim ve Milas ilçelerinin ortasında, birçok doğal ve tarihi alanının yakınında yer almaktadır. Bafa Gölü ve onun çevresinde yer alan Heraklia Antik Kenti, Latmos Arkeolojik Kalıntıları Milli Park içinde yer almaktadır. Bu alanlar dışında Söke’de Priene Antik Kenti, Doğanbey Köyü, Karina; Milas’ta Kapıkırı Köyü, Hekatomnos Anıt Mezarı, Uzunyuva Anıt Mezarı, Gümüşkesen Anıtı, Beçin Kalesi, İsasos, Bargilya, Euromos, Laubranda Antik Kentleri; Didim’de Milet Antik Kenti, Apollon Tapınağı gibi tarihi alanlara yakınlığı ile ön plana çıkmaktadır. Bafa Gölü ve çevresi hali hazırda yürüyüşçüler ve tarih severler tarafından yoğun olarak ziyaret edilen bir rota olarak kabul edilmektedir. Yürüyüş ve bisiklet yollarının olmaması bölgenin zor koşullarda ziyaret edilmesine neden olmaktadır. Gününbirlik ziyaretler bu alan için yeterli olmamaktadır. Göl çevresinde hem konaklama hem de tarihi alanların kolaylıkla ziyaret edilmesine yönelik bir altyapı çalışması bölgenin kalkınması için büyük önem arz etmektedir. Bölgenin İzmir Havaalanı’na ve Bodrum Havaalanı’na yakınlığı avantaj teşkil etmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	60 adet 26 m ² bungalov ev, 120 adet 120cm x 200cm yatak, 3.000 m ² adet çadır alanı, 40 adet 78cm x 238cm x 29 cm kano ile 500 m ² lik kano eğitim alanı, 1 adet 28m x 15m basketbol sahası, 2 adet voleybol 18m x 9m spor sahası, 1 futbol sahası 45m x 90m, 1.000m ² çocuk parkı, 30 araçlık 3m x 7m karavan parkı alanı, 500 m ² sosyal alan, 60 kişilik duş ve tuvaletler, 300 kişi kapasiteli kafe ve restoran
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Bafa Gölü Çevresi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin istihdam öngörüsü	10 kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yerli ve Yabancı Turistler, Turizm Sektörü Paydaşları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 30

Proje adı	Muğla Geriatri Turizm Tesisi Projesi
Proje konusu	Geriatri Turizmi
Projenin özeti	Geriatri turizm tesisi kurma aşamaları, sektör analizi ve hedef kitlenin belirlenmesiyle başlayacaktır. Fethiye ve/veya Dalyan’da uygun bir konum seçilecek, tesisin tasarımı ve inşası sürecinde yaşlıların konfor ve güvenliği gözetilerek özel ihtiyaçlarına uygun alanlar oluşturulacaktır. Tesisin inşası ve sağlık hizmetlerinin sunulması ile ilgili hukuki süreçler tamamlanarak gerekli izinler alınacaktır. Tesisin işletme modeli, personel politikaları, sağlık hizmetleri ve aktivite programları gibi detaylar belirlenecektir. Pazarlama ve tanıtım faaliyetleri ile müşteri çekimi sağlanarak tesisin başarılı bir şekilde faaliyete geçirilmesi hedeflenmektedir.
Sektör	87 Yatılı bakım faaliyetleri
Projenin amacı	Geriatri turizm tesisi kurma projesinin temel amacı, yaşlı bireylere özel olarak tasarlanmış bir konaklama ve bakım ortamı sunarak, onların sağlıklı, konforlu ve sosyal bir yaşam sürmelerine destek olmaktır. Proje, özellikle bölgeye gelecek olan yaşlı turist profilinde yer alan nüfusun özel ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyerek, onların yaşam kalitesini artırmayı ve sağlıklarını sürdürmelerini desteklemeyi öngörmektedir.
Projenin bölge için önemi	Bu tesis, yabancı yaşlı turistlere özel ihtiyaçlarına uygun bir ortam sunarak sağlık, bakım ve konfor konularında güvenilir bir hizmet sağlayacak, yaşlı turistlere ve ailelerine tatil süreçlerinde güvenli ve destekleyici bir ortam sunarak seyahatlerini kolaylaştıracaktır. Uluslararası standartlara uygun bir biçimde tasarlanmış olan geriatri turizm tesisi, dil hizmetleri sunma kapasitesi ve çeşitli kültürel etkinlikleri içermesiyle birlikte, bölgenin uluslararası turizm pazarında önemli bir rekabet avantajı elde etmesine katkı sağlayacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (Kapasite)	1200 kişi/yıl kapasiteli 12.000 m ² bir arazi üzerinde 8.000 m ² kapalı alan olarak kurulacak olan turizm tesisi, konaklama birimleri, rehabilitasyon odaları, klinikler, havuzlar ve sosyal alanlar
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/ Sabit yatırım tutarı	9.954.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	100 Kişi
Proje uygulama süresi	36 Ay
Projenin hedef kitlesi	İngiltere, Rusya, Almanya, Ukrayna, Azerbaycan, Irak, Türkmenistan’dan Gelen ve Yerli Yaşlı Turistler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	8. İnsana Yakışır İş ve Büyüme
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 31

Proje adı	Aydın Sağlık ve Detoks Kampı
Proje konusu	Detoks Kampı
Projenin özeti	Medikal turizm faaliyetleriyle birlikte geleneksel turizm faaliyetleri Aydın ilinde artarak devam etmektedir. İki unsuru da destekleyecek ve bütünleyecek yatırım konusu ile ilin nispeten az bilinen, markalaşmış ilçelerine komşu veya yakın, doğal güzellikleriyle öne çıkan ilçelerinde sağlıklı yaşam temalı konaklama ve kamp alanları yatırımları hayata geçirilecektir.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Aydın ilinde doğal güzellikleriyle öne çıkan ilçelerde sağlıklı yaşam temalı konaklama ve kamp alanları yatırımlarının hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın ili turizm konusundaki tecrübesi, büyümekte olan sağlık turizmi faaliyetleri, doğal güzellikleri ve bölgesindeki diğer illere kıyasla uygun arazi maliyetleri itibarıyla yatırım konusu bakımından potansiyel arz etmektedir. Kültürel değerleri, yöresel mutfacı ve yaşam tarzı da yatırım konusuyla uygunluk göstermektedir. Kuşadası ve Didim ilçelerinin varlığı ve ilde bulunan 22 antik kent ve diğer tarihi değerleri yatırıma konu faaliyetleri destekler niteliktedir.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	200 yatak
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	70 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yerli ve Yabancı Ziyaretçiler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 32

Proje adı	Muğla Sağlıklı Yaşam Merkezi
Proje konusu	Sağlıklı Yaşam Merkezi
Projenin özeti	Sağlık Bakanlığı tarafından tanımlanan sağlık merkezi ile dört veya beş yıldızlı otel niteliğinde konaklama tesisi yatırımdır.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Sağlıklı yaşam konseptinde nitelikli turizm konaklama tesisleri oluşturarak turizmden elde edilen gelirin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Sağlıklı yaşam merkezleri, kişiye özel beslenme programları ile bazı kronik hastalıklarla mücadelede uygulanan programlar ve çeşitli fiziksel ve zihinsel egzersiz faaliyetlerinin yapıldığı nitelikli konaklama tesisleridir. Sağlık turizminin gelişiminde en kritik faktör, etkin bir turizm altyapısının varlığıdır. Bu doğrultuda, Muğla'da turizm işletme belgeli 454 konaklama tesisi bulunmakta olup bunların 87'si 5 yıldızlı otelleri kapsamaktadır. Ayrıca il hem yurt içinden hem de yurt dışından yaşlı ve yüksek gelir grubu bireylerin göçünü çekmektedir. Bu durum sağlık turizmi için potansiyel bir talep yaratmaktadır. Yüksek standartlardaki konaklama tesislerinin varlığı ve demografik yapıdaki bu dinamikler, sağlık turizmi açısından Muğla'yı cazip bir destinasyon haline getirmektedir. Dolayısıyla, sağlık turizmi alanında ileriye dönük planlamalar ve yatırımlar, hem ilin turizm çeşitliliğini artıracak hem de ekonomik kalkınmaya katkıda bulunacak önemli faktörler arasında yer almaktadır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	120 yatak
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	40 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Turizm İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 33

Proje adı	Muğla Apiterapi Turizm Tesis
Proje konusu	Apiterapi Tesis
Projenin özeti	Geleneksel ve tamamlayıcı tıp sağlık hizmeti kapsamında olan apiterapi uygulamalarının uygulandığı konaklama tesisi yatırımdır.
Sektör	86 İnsan sağlığı hizmetleri
Projenin amacı	Sağlık turizmi kapsamında kişilere geleneksel ve tamamlayıcı tıp konseptinde apiterapi uygulamalarının yapıldığı ekolojik turizm konaklama tesisleri oluşturarak turizmden elde edilen gelirin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Apiterapi turizm tesisi yatırımı, doğal çevre ve ormanlık araziler üzerinde gerçekleştirilmesi gereken bir yatırımdır. Bu çerçevede, üçte ikisi ormanlarla kaplı olan ve aynı zamanda önemli bir turizm destinasyonu olarak bilinen Muğla, arıcılık faaliyetlerinin de yoğun bir şekilde yürütüldüğü bir bölge olarak apiterapi turizm tesisi için son derece müsait bir lokasyondur. Muğla'nın zengin bitki örtüsü ve biyo-çeşitliliği, arı ürünlerinin çeşitliliği ve yüksek kalitesi için elverişli koşullar sunmaktadır. Bu doğrultuda Ajansın desteklediği "Apiterapi Ürünleri İşleme ve İnovasyon Merkezi" güdümlü projesi de apiturizm tesisini destekleyici niteliktedir. Ayrıca orman yangınları sonrası zarar gören arıcılık sektörüne ve yerel arıcılık faaliyetlerine katkı sunacak bir yatırım konusudur.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	18.588 ziyaretçi/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	14 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Turizm İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 34

Proje adı	Muğla Glamping Tesis
Proje konusu	Glamping Tesis
Projenin özeti	Yüksek nitelikli standartlarda kamp ve doğa tatilinin yapıldığı konaklama tesisi yatırımdır.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Yüksek standartlarda kamp ve doğa tatili yapılabilecek nitelikli turizm konaklama tesisleri oluşturarak turizmden elde edilen turist başı gelirin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Muğla, eşsiz doğal güzellikleri, zengin tarihi dokusu ve benzersiz coğrafi konumu ile yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisini çeken bir bölgedir. Bu çekicilik, alternatif turizm faaliyetlerine olan talebin artmasına neden olmuş; özellikle doğa ile iç içe, konforlu ve lüks bir konaklama deneyimi arayan turistler için glamping (göz alıcı kampçılık) tesisleri önemli bir yatırım fırsatı olarak öne çıkmıştır. Glamping, geleneksel kampçılığın doğallığı ve basitliği ile otel konforunun lüksünü birleştiren bir turizm trendidir. Bu konsept, doğayı keşfetmek isteyen ancak geleneksel kampçılığın zorluklarından kaçınan turistler için idealdir. Muğla'nın %67'si ormanla kaplı zengin flora ve faunası, 239 koya ev sahipliği yapan 1.570 km uzunluğundaki kıyı şeridi, korunmuş tarihi ve doğal alanları ile glamping için mükemmel bir altyapıya sahiptir. Ayrıca, Muğla'nın uluslararası havaalanlarına yakınlığı ve gelişmiş ulaşım ağı, bölgeye kolay erişim sağlamak ve turistler için cazip bir destinasyon haline getirmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	15 oda
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	22 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yerli ve Yabancı Turistler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılabacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 35

Proje adı	Denizli Tematik Eko-turizm Tesisi
Proje konusu	Eko-turizm Tesisi
Projenin özeti	Kurulacak olan tesis doğayla uyumlu ve sürdürülebilir konaklama ve eğlence konseptini taşıyan kır evi, kamp-karavan alanı, çadır kamp alanı birimlerinden oluşan tematik bir eko-turizm tesisi niteliğinde olacaktır. Tesis, konaklama alanları yanında yöresel ürün satış birimleri, macera parkı alanı, çeşitli serbest /ortak kullanım alanlarını da içerecek şekilde planlanmıştır.
Sektör	55 Konaklama
Projenin amacı	Doğayla uyumlu konaklama yatırımlarının yapılması yoluyla ilde eko-turizm potansiyeli taşıyan ilçelerin turizm potansiyelinin açığa çıkarılması ve bölgenin alternatif turizm konaklama ve aktivite olanakları altyapısının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Son yıllarda Çameli, Çal, Buldan, Beyağaç gibi doğal alanları ve kültürel yapısı ile eko-turizm alanında öne çıkan ilçeleri ile Denizli eko-turizm yatırımları için öne çıkan iller arasında yer almaktadır. Söz konusu alanlarda konaklama altyapısının geliştirilmesi, ilçelerdeki kültürel etkinlik ve yapının deneyimlenebilmesi için büyük önem arz etmektedir. Bu ilçelerde ekonominin çeşitlenmesi ve rekabet gücünün artırılması için eko-turizm faaliyetlerinin desteklenmesi gerekmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	25 adet bungalow tipi kır evi, 25 adet kapasiteli karavan kamp birimi ve 50 adet kapasiteli çadır kamp birimi
Proje yürütücüsü	Özel Sektör ve Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Denizli İli Çal, Buldan, Çameli, Beyağaç İlçeleri
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	1.600.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	30 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Alternatif Turizm Sektörü Yatırımcıları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 2. stratejik önceliği olan Turizm Hareketliliğinin Bölge Geneline Yayılarak Artırılması kapsamında “Turizmde ürün ve hizmet çeşitliliği artırılacaktır.” hedefi ile ilişkilidir.

ÜRETİM VE YAŞAM ALANLARINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN SAĞLANMASI

KÜNYE 36

Proje adı	Denizli Biyogaz Tesisi
Proje konusu	Atıklardan Enerji Eldesi
Projenin özeti	Proje ile Denizli ilinin hayvan sayısı ve atıkları bakımından önde gelen, konum olarak yakın iki tarımsal ilçesinin atık ve artıklarının değerlendirilerek çevre kirliliği ve doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması, atık bertaraf maliyetlerinin düşürülmesi, atıkların ekonomiye enerji ve gübre olarak kazandırılması, doğal ve uygun fiyatlı gübre ve enerji eldesinin yaygınlaştırılmasına yönelik örnek bir yatırım gerçekleştirilmesine odaklanılmaktadır. Proje ayrıca küresel iklim değişikliği açısından bölge illerinin kırılganlığının azaltılmasına, biyolojik çeşitliliğin korunmasına, kirliliğin önlenmesine, atık depolama alanı ve atık yönetim maliyetlerinin azaltılmasına, atıkların hammadde olarak ekonomiye kazandırılmasına önemli katkılar sağlayabilecektir.
Sektör	35 Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım
Projenin amacı	Hayvan sayısı ve atıkları bakımından potansiyeli yüksek Acıpayam ve Tavas ilçelerinin organik atıkları, tarımsal atıkları, evsel ve endüstriyel (süt işleme tesisi, mezbaha atıkları gibi), bağ ve bahçe atıklarını değerlendirerek enerji ve gübre elde edilecek orta ölçekli (800 ton/gün hayvan dışkısı işleme kapasiteli) bir tesisin kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Proje; bölge illeri açısından çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması, atık ve artık miktarı ile bertaraf için gerekli maliyetlerin azaltılması, atıkların hammadde olarak kullanımı ile ekonomik açıdan rekabet koşullarının iyileştirilmesi, alternatif enerji kaynaklarının yaratılarak enerji güvenliğinin sağlanması ve küresel iklim değişikliğinin etkilerinin azaltımı açısından örnek teşkil edebilecek önemli bir projedir. 2023 yılı TÜİK verilerine göre, Denizli’nin büyükbaş hayvan sayısı en fazla olan ilçesi 56.254 adet ile Acıpayam olup ildeki büyükbaş hayvanların %21,50’si Acıpayam’da bulunmaktadır. Acıpayam’a yakın ilçelerden olan Tavas ilçesi ise 20.971 adet ile ildeki büyükbaş hayvanların %8,01’ine sahip olup ilçeler arasında üçüncü sıradadır. Bu veriler ışığında, hayvan dışkısını hammadde olarak kullanacak olan tesisin, ildeki büyükbaş hayvanların toplamda %29,51’ini barındıran Acıpayam-Tavas bölgesine yakın inşa edilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede tesisin maliyet etkin bir şekilde çalışması sağlanacak ve ilgili ilçelere hem atık yönetimi konusunda hem de ekonomik olarak fayda sunulmuş olacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	4 mw
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Acıpayam ve Tavas İlçeleri
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	6.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	10 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Acıpayam, Serinhisar ve Tavas İlçelerindeki Üretici ile İşletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 37

Proje adı	Büyük Menderes Havzası’nda Endüstriyel Simbiyoz ve Temiz Üretim Projesi
Proje konusu	Endüstriyel Simbiyoz ve Temiz Üretim
Projenin özeti	Proje ile bölge illerinde temiz üretim metotlarının yaygınlaştırılması, kaynak verimliliğinin sağlanması, endüstriyel kirliliğin önlenmesi, atıkların bertaraf maliyetlerinin azaltılması, küresel iklim değişikliğine dirençli kentler oluşturulması ve AB’nin Yeşil Mutabakatı, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması gibi yeşil dönüşüm kapsamındaki müktesebatına uyuma yönelik hazırlık yapılması açısından örnek teşkil edecek bir çalışma yapılması planlanmaktadır. Bu kapsamda seçilecek olan pilot işletmelerde atık yönetimi ve geri dönüşüm, enerji verimliliği, eğitim ve farkındalık programları ile ilgili ar-ge faaliyetleri desteklenecektir.
Sektör	13 Tekstil Ürünlerinin İmalatı 10 Gıda Ürünlerinin İmalatı
Projenin amacı	Projede Büyük Menderes Havzası’nda çevre kirliliğinin önlenmesi, doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması, sanayi atıklarının değerlendirilmesi ve ekonomiye kazandırılması için pilot işletmelerde endüstriyel simbiyoz ve temiz üretim potansiyelinin araştırılması, değerlendirilebilecek atıkların türü ve miktarının analizi ile yol haritaları çıkarılarak temiz üretim ve endüstriyel simbiyoz uygulamalarının yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölge illeri için endüstriyel simbiyoz ve temiz üretim potansiyeli ile altyapısının belirlenmesine yönelik yol haritasının hazırlanması; atıkların ekonomiye kazandırılması, doğal kaynaklar üzerindeki baskının azaltılması, kirliliğin önlenmesi, ihracatçı sektörlerin AB’nin yeşil dönüşüm kapsamındaki müktesebatına uyumu, rekabetçiliğin artması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve küresel iklim değişikliğine dayanıklı kentler oluşturulması açısından önem taşımaktadır.
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	-
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler, OSB Müdürlükleri, Ticaret ve Sanayi Odaları
Uygulama yeri	Büyük Menderes Havzası
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	6 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Endüstriyel Tesisler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 38

Proje adı	Muğla Mermer Atıkları Mikronize Öğütme Tesisi
Proje konusu	Mermer Atıklarının Değerlendirilmesi
Projenin özeti	Mermer atıklarının değirmenlerde öğütülerek mikronize ebatlarına göre sınıflandırılmasıyla boya, kâğıt, inşaat gibi çeşitli sektörlere girdi oluşturacak üretim tesisidir.
Sektör	23 Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Geçmiş seneler boyunca biriken ve ekonomiye kazandırılmayan mermer atıklarının ekonomiye kazandırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Muğla’da 100’e yakın mermer ocağı bulunmakta ve blok mermer üretiminde %85-95 arası atık oluşmaktadır. Bu atıklar belirlenen atık sahalarına taşınmakta, hem çevreye olumsuz etkisi olmakta hem de işletmelere ilave maliyetler getirmektedir. Sadece Kavaklıdere ilçesinde bulunan atık alanında 50 milyon ton atık olduğu hesaplanmıştır. Muğla mermerinin beyazlığı mikronize kalsit için istenen bir özelliktir. İhracata yönelik kalitede mikronize kalsit yapılması durumunda başlıca kâğıt ve boya sanayi olmak üzere pek çok sanayi için hammadde elde edilmiş olacaktır..
Yatırımın/tesisnin ölçeği (kapasite)	360.000 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	4.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	65 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Sanayi İşletmeleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 39

Proje adı	Denizli Tekstil Geri Dönüşüm Tesisi
Proje konusu	Tekstil Ürünlerinin Geri Dönüşümü
Projenin özeti	Kurulacak tesiste tekstil ve hazır giyim eşyası ürünleri sektörüne yönelik olarak geri dönüşüm faaliyetleri gerçekleştirilmesi ve open-end iplik & non-woven başta olmak üzere diğer ürünlerin imalatı öngörülmektedir.
Sektör	13 Tekstil ürünlerinin imalatı
Projenin amacı	Denizli ilinde tekstil sektörüne yönelik geri dönüşüm tesisi kurulması yoluyla tekstil atıklarının değerlendirilerek ildeki üretime ve ekonomiye open-end iplik & non-woven başta olmak üzere ilgili tekstil ürünlerinin kazandırılmasıdır.
Projenin bölge için önemi	Denizli ili, 2023 yılı tekstil ve hazır giyim sektörü ihracatı yaklaşık 1,4 Milyar \$ düzeyindedir. 2023 yılı verilerine göre ev tekstili ihracatında ülke genelinde ilk sırada olan Denizli, hazır giyim ve tekstil ham maddeleri ihracatında ise beşinci sırada yer almaktadır. Tekstilin hammaddesi olan pamuğun üretim ve işleme süreçlerinde yüksek enerji ve su kullanımı gerektirmesi, üretimde kullanılan hammadde ve yan ürünlerin geri dönüştürülmemesi ve üretim süreçlerinin sebep olduğu çevre kirliliği, günümüzde tekstil sektörünün sürdürülebilirlik açısından karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardandır. Söz konusu yatırım ile Denizli ilinde tekstil sektörüne yönelik geri dönüşüm tesisi kurulması yoluyla tekstil atıklarının değerlendirilerek ildeki üretime ve ekonomiye kazandırılması amaçlanmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	3.600 ton/yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Denizli İli Honaz İlçesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	7.200.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Tekstil ve Hazır Giyim Eşyası Ürünleri Sektörü
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 40

Proje adı	Aydın Biyogaz Tesisi
Proje konusu	Atıklardan Enerji Eldesi
Projenin özeti	Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde önemli potansiyele sahip Aydın ilinde hayvansal atıkların bertarafına da katkı sağlayacak biyogaz üretim tesisinin kurulması ve zeytinyağı üretiminde ilk sıralarda yer alan ildeki zeytin karasuyu ve diğer atıkların tesiste değerlendirilmesi sağlanacaktır.
Sektör	35 Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım
Projenin amacı	Aydın ilinde hayvansal ve tarımsal atıkların bertarafına katkı sunacak biyogaz üretim tesisinin kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın ili büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde Türkiye’de ilk sıralarda yer alması sebebiyle yenilenebilir enerji kaynaklarından biyogaz konusunda önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Büyük ölçekli hayvancılık işletmelerinin artış eğiliminde olması gerek bu işletmelerden kaynaklı atıkların bertaraf edilmesine ve gerekse söz konusu atıklara ekonomik değer kazandırılmasına ilişkin çözümler geliştirilmesine ihtiyaç duyulmasını beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte zeytin karasuyu da biyogaz tesisinde değerlendirilebilmektedir. Fakat biyogaz tesislerinde atıkların düzenli sağlanabilmesi zorunlu olduğundan zeytin karasuyunun ilk aşamalarda biyogaz tesisi için kullanılması uygun görülmemekle birlikte tesis kurulduktan sonraki dönemlerde içerisinde çözülmüş organik maddeler içeren zeytin karasuyunun belirli oranlarda sığır gübresi ile karıştırılmasının sağlanabileceği belirtilmektedir. Böylelikle, kurulacak tesis zeytinyağı üretiminde önemli bir potansiyele sahip ildeki zeytin karasuyu sorununa da alternatif çözüm oluşturabilecektir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	960 kw
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	7 Kişi
Proje uygulama süresi	18 Ay
Projenin hedef kitlesi	Yatırımcılar, Hayvancılık Faaliyeti ve Tarım Faaliyeti Yürüten İşletmeler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji 12. Sorumlu Üretim ve Tüketim 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar 13. İklim Eylemi
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 41

Proje adı	Muğla Doğal Kompoze Taş Entegre Üretim Tesisi
Proje konusu	Doğal Kompoze Taşlar
Projenin özeti	Kurulacak doğal kompoze taş entegre üretim tesisinde doğal kompoze taş üretimi yapılması öngörülmektedir.
Sektör	23 Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
Projenin amacı	Doğal kompoze taş üretimine yönelik altyapının ve sektördeki değer zincirinin geliştirilmesi ile sektörün ihracata yönelik rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır. Kuvars ve mermer atıklarının birleştirilerek piyasada çimstone olarak bilinen malzeme türünde doğal taş levha üretimidir. Yüksek katma değerli bir üretim olup 7,5 euro tutarında hammadde kullanılarak 70 euro tutarında nihai ürün elde edilmektedir. Granit ve lüks mermere alternatif bir ürün olup dayanıklılığı ve estetiği ile ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de rezervi oldukça az ya da hiç bulunmayan "Granit veya "İtalyan Lüks Mermeri" muadili ürünlerin ithalatı bu yatırım konusuyla birlikte azalmış olacaktır.
Projenin bölge için önemi	Proje kuvars hammaddesinin işlenip değerlendirilmesi, yüksek teknoloji kullanımı ve Ar-Ge çalışmaları gerektiren nitelikli bir yatırım konusu olarak öne çıkmaktadır. Kuvars esaslı doğal kompoze taşlar, granit kalitesinde yüksek katma değerli ürünlerin muadili olarak mutfak tezgâhlarında ve yüzey kaplamalarında kullanılmaktadır. Muğla ilinde son yıllarda gerçekleşen büyük ölçekli yatırımlar ile üretilen ürünler, ABD'nin de aralarında bulunduğu gelişmiş ülkelere ihraç edilmektedir. Kuvars hammaddesi, yoğun olarak Muğla'nın Milas-Yatağan ve Aydın'ın Çine ile Koçarlı ilçelerinde bulunmakta olup pazara yönelik yeni yatırımlara ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. Düşük katma değerli maden işleme yatırımları dahi öncelikli yatırımlar kapsamında 5. bölge yatırım teşviklerinden yararlanabiliyor iken söz konusu yatırım mevcut yatırım teşvik sisteminde 1. bölge teşviğinden yararlanmaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	500 bin m ² /yıl
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Muğla İli Milas ve Yatağan İlçeleri
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	30.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	100 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Maden ve Maden Atıklarının İşlenmesinde Faaliyet Gösteren İşletmeler ile Girişimciler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Üretim Süreçlerinde Yeşil Dönüşüm Sağlanacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 42

Proje adı	Akıllı Şamandıralar ile Deniz Kirliliği Yönetimi Projesi
Proje konusu	Deniz Kirliliğinin Önlenmesi
Projenin özeti	Proje ile uydu bağlantılı akıllı şamandıra sistemleri ile deniz ortamının hassas ve kirlilik açısından yoğun tehdit altındaki pilot alanlarda izlenmesine odaklanılmaktadır. Bölge, Türkiye’nin en uzun kıyı uzunluğuna sahip ilinin bulunduğu, özel çevre koruma alanlarının yoğunlaştığı, denizel ekosistem ve biyolojik çeşitlilik, su ürünleri avcılığı, yetiştiriciliği, deniz turizmi, dalış ve diğer su sporları, denizcilik faaliyetleri ve su ürünleri ihracatı açısından Türkiye’nin en önemli alanlarından. Bu kapsamda çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik için deniz kirliliği ile mücadelenin yoğunlaştırılması önem taşımaktadır. Denizler iklim dengesinin sağlanmasında önemli bir role sahip doğal unsurlar olduklarından deniz kirliliğinin önlenmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması bölgenin küresel iklim değişikliği ile mücadelesinde de katkı olabilecek önemli bir çalışma alanıdır. Proje kapsamında uydu destekli şamandıra sistemleri ile deniz kirliliği takibi, deniz çevresinin korunması, illegal deşarjların tespit edilmesi ve izlenmesi sağlanacaktır.
Sektör	38 Atığın Toplanması, Islahı ve Bertaraf Faaliyetleri
Projenin amacı	Özellikle hassas ve kirliliğin yoğun görüldüğü denizel alanlarda deniz suyu kalitesindeki değişimler, kirliliğe dair çözünmüş oksijen miktarı, bulanıklık, askıda katı madde, asidifikasyon, su sıcaklığı, tuzluluk, rüzgâr yönü/hızı gibi parametreleri ölçen uydu destekli şamandıra sistemlerinin deniz kirliliği takibi, deniz çevresinin korunması, illegal deşarjların tespit edilmesi ve izlenmesi amacıyla kullanımının sağlanması ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Bölgenin Muğla ve Aydın illeri deniz turizmi, su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği, gezinti tekneleri, yatçılık gibi sektörleri ile öne çıkmakta, deniz turizmi ve su ürünleri ihracatı söz konusu illerin ekonomilerinde önemli yer tutmaktadır. Deniz kirliliğinin önlenmesi, denizel ekosistemin ve biyolojik çeşitliliğin korunması bölgenin sürdürülebilir gelişimi açısından önemlidir. İklimin dengelenmesinde önemli rolü olan denizlerin korunması ve kirliliğinin önlenmesi bölgede iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasında da önem taşımaktadır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	-
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler ile Liman Başkanlıkları, Deniz Ticaret Odaları, STK’lar, Sahil Güvenlik Komutanlığı
Uygulama yeri	Bodrum, Fethiye, Marmaris, Kuşadası
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	3.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	4 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Denizcilik sektörü temsilcileri, deniz turizmi, su ürünleri avcılığı, yetiştiriciliği ve ihracatı ile uğraşan paydaşlar, yerli ve yabancı turistler ile kıyı şeridinde ikamet eden kent sakinleri
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	14. Sudaki Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında “Doğal Yaşam Alanları Korunacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 43

Proje adı	Muğla Dalyan Gezi Teknelerinin Çevre Dostu Güneş Enerjili Teknelere Dönüşümü Projesi
Proje konusu	Teknelerin Yenilenebilir Enerji ile Kullanımı
Projenin özeti	Dalyan'da deniz kirliliği sorununu hafifletmek ve turizmi sürdürülebilir bir şekilde yönetmek amacıyla gerçekleştirilecek "Gezinti Teknelerinde Yenilenebilir Enerji Sistemlerinin Yaygınlaştırılması" projesi kapsamında bölgedeki 50 gezinti teknesinin mevcut enerji kullanımı ve ihtiyaçlarının ayrıntılı bir değerlendirmesi yapılacaktır. Her teknenin güneş enerjisi veya elektrikle çalışan motorlar gibi yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanma potansiyeli belirlenecektir. Teknelere güneş panelleri entegre edilerek, güneş panelleri tarafından üretilen enerjinin depolanması için batarya sistemlerinin teknelerde kurulması sağlanacaktır. Tekne sahipleri ve personelinin, yeni enerji sistemlerini etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla eğitim programları düzenlenecektir.
Sektör	35 Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım
Projenin amacı	Dalyan bölgesindeki teknelerin petrol kullanımından dolayı oluşan deniz kirliliğinin azaltılması ve yenilenebilir enerji kullanımının gezinti teknelerinde yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Dalyan, deniz ekosistemi ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı açısından hassas deniz alanlarından biridir. Deniz kaplumbağaları, mavi yengeç ve birçok hassas türü barındırmaktadır. Dalyan'da deniz turizmi, su sporları, dalış faaliyetleri, gezinti tekneleri, su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği önem taşıyan ekonomik faaliyetlerdendir. Dalyan'da deniz kirliliğinin önlenmesi bölgenin çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bu kapsamda Dalyan'daki gezinti teknelerinden kaynaklı petrol kirliliğinin önlenmesi için gezinti teknelerinde yenilenebilir enerji sistemlerinin yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. İklimin dengelenmesinde önemli rolü olan denizlerin korunması ve kirliliğinin önlenmesi ayrıca bölgede iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasında açısından da önem arz etmektedir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	50 Tekne
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler ve Kooperatifler
Uygulama yeri	Muğla İli Ortaca İlçesi Dalyan Mahallesi
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	5 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Dalyan Bölgesindeki Gezinti Tekne Sahipleri, Deniz Turizmi Paydaşları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji 14. Sudaki Yaşam
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 3. stratejik önceliği olan Üretim ve Yaşam Alanlarında Yeşil Dönüşümün Sağlanması kapsamında "Doğal Yaşam Alanları Korunacaktır" hedefi ile ilişkilidir.

SOSYAL RİSKLERİN AZALTILMASI VE KENTSEL HİZMETLERİN GELİŞTİRİLMESİ

KÜNYE 44

Proje adı	Atıl Tesislerin Oyun ve Spor Alanlarına Dönüştürülmesi Projesi
Proje konusu	Oyun ve Spor Alanları
Projenin özeti	Projenin ilk aşamasında, kırsal mahallelerdeki atıl durumda olan kamu binaları belirlenecek ve potansiyel dönüşüm alanları tespit edilecektir. Bu noktada, özellikle okullar, sağlık merkezleri ve diğer kamu hizmetleri için ayrılmış ancak kullanılmayan binalar öncelikli olarak değerlendirilecektir. Proje ile atıl alanlar dönüştürülerek oyun ve spor alanları oluşturulacaktır.
Sektör	93 Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlence faaliyetleri
Projenin amacı	Proje ile bölgenin genç nüfusu için önemli bir dönüşüm ve gelişim fırsatı sunmaktadır. Bu proje, atıl durumda olan kamu binalarını etkili bir şekilde değerlendirerek spor ve oyun alanları gibi çoklu fonksiyonlara sahip sosyal mekânlar oluşturmayı amaçlamaktadır.
Projenin bölge için önemi	YER-SİS araştırması kapsamında Güney Ege Bölgesi'nin kırsal mahallelerinde okul, sağlık ocağı, köy konağı, fabrika ve lojman gibi 1160 adet atıl tesis bulunduğu belirlenmiştir. Atıl durumda okul bulunan 66 kırsal mahallenin nüfusu ise 1000 kişi üzerindedir. Proje, kırsal mahallelerdeki atıl durumda olan tesislerin spor ve oyun alanlarına dönüştürülmesiyle bölge için önemli bir katma değer yaratmaktadır. Öncelikle, bu dönüşüm projesi, kırsal bölgelerde genç nüfusun sosyal ve sportif aktivitelerle buluşmasını sağlayarak, sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmektedir. Atıl durumda olan tesislerin işlevselliğini artırarak gençlere ve çocuklara yönelik spor ve oyun alanları oluşturmak, fiziksel aktiviteye erişimi kolaylaştıracak ve bölgedeki gençlerin sağlıklı gelişimine katkıda bulunacaktır. Yeniden değerlendirilen atıl tesisler, mahalle sakinlerini bir araya getirecek sosyal etkileşim alanlarına dönüşerek toplumsal bağları kuvvetlendirecek ve dayanışmayı artıracaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	500 m ² alana sahip 25 oyun ve spor alanı
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Söke, Milas, Acıpayam, Nazilli, Seydikemer, Çine İlçeleri (Nüfusu 1.000 Kişinin Üzerindeki Kırsal Mahalleleri)
Toplam proje bütçesi/ sabit yatırım tutarı	2.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	20 Kişi
Proje uygulama süresi	36 Ay
Projenin hedef kitlesi	Çocuk ve Gençler
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 4. stratejik önceliği olan Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişimin Kolaylaştırılması kapsamında "Sosyal Risklerin Etkisi Azaltılacaktır" hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 45

Proje adı	Kadın Konukevi ve Meslek Atölyeleri Projesi
Proje konusu	Kadınların Korunması
Projenin özeti	Bu proje, dezavantajlı durumda olan kadınlar ve çocukları için özel olarak tasarlanan bir konukevi oluşturmayı amaçlamaktadır. Konukevi, sadece barınma değil, aynı zamanda sosyal, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini içeren bütünsel bir yaklaşım sunacaktır. Toplamda 40 kadına ev sahipliği yapacak olan konukevi, her bir kadın için özel odalar sunacak, bu odalar sıcak bir atmosfer ve kişisel gizlilik gözetilerek özenle döşenecektir. Ayrıca, çocuklar için ayrılmış bir kreş, eğitim ve rehabilitasyon odaları ile oyun ve etkinlik alanları oluşturularak çocukların sağlıklı gelişimlerine katkıda bulunulacaktır. Konukevi kadınların günlük yaşantılarını kolaylaştıracak ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenecektir. Projede kadınların mesleki beceri kazanmalarını desteklemek amacıyla çeşitli eğitim programları düzenlenecektir. Şiddet mağduru kadınların ekonomik ve sosyal hayata adaptasyonu için çeşitli meslek atölyelerinin kurulması ve bu kurslardan mezun olan kadınların belirli sektör ve kuruluşlarla işbirliği protokollü yapılarak istihdam edilmesi sağlanacaktır. Programlar, kadınların kendi ayakları üzerinde durmalarını ve topluma etkin bir şekilde katılmalarını sağlamayı hedeflemektedir.
Sektör	87 Yatılı bakım faaliyetleri
Projenin amacı	Proje ile fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri çoklu fonksiyonlara sahip sosyal mekânlar oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2022 yılı Faaliyet Raporunda belirtildiği üzere Aydın, Denizli ve Muğla illeri kadın konukevi açılması bakımından öncelikli iller olarak belirlenmiştir. 2022 yılı TÜİK verilerine göre Güney Ege Bölgesi, Türkiye genelinde kaba boşanma hızının üzerinde bir orana sahiptir. Muğla, Türkiye genelinde kaba boşanma hızı en yüksek üçüncü il olarak öne çıkmaktadır. Aydın ve Denizli illerinde de yüksek kaba boşanma hızı, bu illerdeki kadınların ve çocukların korunma ve desteklenme ihtiyacını artırmaktadır. Bu bölgelerde kadın konukevlerinin kurulması, şiddet mağduru kadınların güvenli bir sığınma ve destek bulmalarını sağlayarak toplumsal bir sorumluluğun yerine getirilmesine önemli katkılarda bulunacaktır.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	1500 m ² kapalı alana sahip 40 oda kapasiteli konukevi
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Aydın, Denizli ve Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	4.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	36 Kişi
Proje uygulama süresi	36 Ay
Projenin hedef kitlesi	Şiddete Uğrayan, Uğrama Tehlikesi Bulunan Kadınlar ve Çocukları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 4. stratejik önceliği olan Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişimin Kolaylaştırılması kapsamında “Sosyal Risklerin Etkisi Azaltılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 46

Proje adı	Aydın Yaşlı Bakımevi
Proje konusu	Yaşlı Bakımevi
Projenin özeti	İlde ve ülke genelinde yaşlanan nüfusla birlikte mevcut tesislerin yetersiz kaldığı bilinmektedir. Nüfus artış öngörülerini ihtiyacın artacağını göstermektedir. Aydın ilinin yatırıma uygun öne çıkan özelliklerinden faydalanarak yapılacak yatırım ile yaşlı bireylere ve ailelerine hizmet sağlanacaktır.
Sektör	87 Yatılı Bakım Faaliyetleri
Projenin amacı	Aydın ilinde yaşlı bakım merkezinin kurulması amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	İlde yoğun şekilde devam etmekte olan turizm faaliyetleri konaklama hizmetleri sektörü açısından bilgi ve tecrübe birikimi sağlamıştır. Aydın ili hâlihazırda emekli nüfus tarafından tercih edilen bir destinasyondur. Ulaşım kolaylığı, iklimi ve doğal güzellikleri, hava kalitesi, sağlık hizmetlerine yakınlığı gibi faktörler açısından değerlendirildiğinde de ilin yatırım konusu açısından öne çıktığı gözlemlenmektedir. İlde artarak devam eden sağlık turizmi faaliyetleri de yatırım konusunu tamamlayıcı niteliktedir. Komşu illere kıyasla daha uygun arazi maliyetleri de Aydın ilini öne çıkaran bir diğer önemli etkindir. Bu faktörlerle birlikte ulusal ve uluslararası nüfus artış öngörülerini dikkate alındığında yatırım konusunun Aydın ili için kümelenme potansiyeli taşıdığı söylenebilir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	200 yatak
Proje yürütücüsü	Özel Sektör İşletmeleri
Uygulama yeri	Aydın
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	3.500.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	50 Kişi
Proje uygulama süresi	12 Ay
Projenin hedef kitlesi	Bölgede İkamet Eden Yaşlı Nüfus, Bölge Dışında Gelen Yaşlı Nüfus
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	3. Sağlıklı ve kaliteli yaşam 11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 4. stratejik önceliği olan Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişimin Kolaylaştırılması kapsamında “Sosyal Risklerin Etkisi Azaltılacaktır” hedefi ile ilişkilidir.

KÜNYE 47

Proje adı	Güney Ege Akıllı Şehirler Projesi
Proje konusu	Akıllı Şehir
Projenin özeti	Bu proje, akıllı şehir dönüşümünü başlatmak üzere üç önemli aşamayı içermektedir. İlk olarak, akıllı şehir stratejik plan ve eylem planları oluşturulacak, bu planlar şehirlerin akıllı hale gelmesi için belirlenen hedefleri, stratejileri ve somut eylemleri içerecek şekilde tasarlanacaktır. Ardından, ikinci aşamada, bu stratejilerin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için bir akıllı şehir ekosistemi ve yönetim ağı kurulacaktır. Bu ağ, farklı akıllı şehir uygulamalarını entegre edecek ve bu kompleks ekosistemi etkili bir şekilde yönetecektir. Üçüncü aşama ise eylem planına dayalı olarak şehirlerin öncelikli alanlarında veri toplama, ölçme ve bilgi üretmeye yönelik altyapının oluşturulmasını içermektedir. Bu adım, şehirdeki çeşitli faktörlerin sürekli olarak izlenmesini ve analiz edilmesini sağlayarak şehir yöneticilerine gerçek zamanlı bilgi sunma potansiyeli taşımaktadır.
Sektör	71 Mimarlık ve Mühendislik Faaliyetleri
Projenin amacı	Proje ile Güney Ege illerinin akıllı şehir dönüşümlerinin yapılarak şehirlerin fiziksel, sosyal ve dijital planlamasını birlikte ele alabilmek ve ortaya çıkan zorlukları sistematik, dayanıklı ve sürdürülebilir bir şekilde öngörmek amaçlanmaktadır.
Projenin bölge için önemi	Aydın, Denizli ve Muğla illeri, turistik potansiyeli ve ekonomik hareketliliği yüksek olan illerdir. Bu illerde, hızla artan nüfus, şehirleşme ve turizm faaliyetleri, bölgede çeşitli ulaşım, çevre, güvenlik ve yaşam kalitesi gibi konularda yeni zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, Aydın, Denizli ve Muğla illerinde bütüncül akıllı şehir dönüşümü projelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Akıllı şehir yaklaşımı, parçacıl projeler ile halihazırda bölgede başlamış olmakla birlikte parçalı projelerin bütünlük içinde ele alınması ve entegre bir akıllı şehir vizyonunun oluşturulması giderek daha önemli hale gelmiştir. Örneğin, ulaşım, enerji, çevre, güvenlik ve kamu hizmetleri gibi farklı alanlardaki parçacıl projelerin entegrasyonu, bölgedeki tüm bu faktörlerin etkileşimini anlamak ve optimize etmek adına önemlidir.
Yatırımın/tesisin ölçeği (kapasite)	3 adet akıllı şehir çözüm projesi
Proje yürütücüsü	Yerel Yönetimler
Uygulama yeri	Aydın, Denizli ve Muğla
Toplam proje bütçesi/sabit yatırım tutarı	10.000.000 ABD Doları
Projenin ilave istihdam öngörüsü	15 Kişi
Proje uygulama süresi	24 Ay
Projenin hedef kitlesi	Ulaştırma Sektörü Paydaşları, Kentsel Hizmet Alanları
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile ilişkisi	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
Bölge planı ilişkisi	Bölge planının 4. stratejik önceliği olan Sosyal Risklerin Azaltılması ve Kentsel Hizmetlere Erişiminin Kolaylaştırılması kapsamında “Kentsel hizmetler ve fiziki altyapı güçlendirilecektir” hedefi ile ilişkilidir.

KAYNAKÇA

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2022 Üniversite İstatistikleri, <https://idari.adu.edu.tr/db/ogrenciisleri/default.asp?idx=313832>, Aydın.

Aydın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2019). *Aydın İli Deniz Çöpleri Eylem Planı DÇEP (2020-2025)*, Aydın.

Aydın Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Birliği (2012). *Hayvansal Gübreden Temiz Enerjiye Aydın Atlası*, Aydın.

Aydın İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (2021). *İl Afet Risk Azaltma Planı*, Aydın.

Aydın İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü (2021). *Aydın 2020 Yılı İl Çevre Durum Raporu*, Aydın.

Aydın İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü (2022). *Aydın 2021 Yılı İl Çevre Durum Raporu*, Aydın.

Aydın İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021, <https://aydin.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2021/Co%C4%9Frafii%C5%9Faret%20EYL%C3%9CL-%202021.pdf>, (19.04.2021).

Denizli Büyükşehir Belediye Başkanlığı (2019). *Denizli İklim Değişikliği Eylem Planı (2016-2030)*, Denizli.

Denizli Büyükşehir Belediye Başkanlığı (2022). *Denizli Sera Gazı Envanteri 2020*, Denizli.

Denizli İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (2021). *İl Afet Risk Azaltma Planı*, Denizli.

Denizli İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü (2021). *Denizli 2020 Yılı İl Çevre Durum Raporu*, Denizli.

Denizli İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü (2022). *Denizli 2021 Yılı İl Çevre Durum Raporu*, Denizli.

Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, İstatistikler, <https://denizli.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?Sayfald=15>, (29.06.2022).

Devlet Planlama Teşkilatı (2004). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*, Ankara.

Devlet Su İşleri (2020). İllere Göre Arazi Toplulaştırma Hizmetleri İstatistikleri, <https://www.dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/1499>, (25.11.2022).

Enerji Atlası, Biyogaz, <https://www.enerjiatlası.com/biyogaz/>, (12.05.2022).

Enerji Atlası, Jeotermal Enerji Santralleri, <https://www.enerjiatlası.com/jeotermal/>, (15.06.2022).

Enerji Atlası, Şehirlerin Elektrik Santrali Kurulu Güçleri ile Üretim ve Tüketim Bilgileri, <https://www.enerjiatlası.com/sehir/>, (15.12.2022).

GEKA (2015). *Güney Ege Bölgesel Yenilik ve Girişimcilik Mevcut Durum Analizi ve Gelişme Önerileri*, Denizli.

GEKA (2016). *Güney Ege Bölgesel Yenilik ve Girişimcilik Stratejisi*, Denizli.

GEKA (2016). *Üretim Odaklı Kooperatiflerin Mevcut Durum Analizi ve Gelişme Stratejileri*, Denizli.

GEKA (2019). *Denizli İş ve Yatırım Ortamı Raporu*, Denizli.

GEKA (2019). *Güney Ege Bölgesi Arıcılık Ürünleri Sektör Analizi*, Denizli.

GEKA (2019). *Güney Ege Bölgesi Makine Sanayi Sektör Analizi*, Denizli.

GEKA (2019). *Güney Ege Bölgesi Zeytinyağı Sektör Analizi*, Denizli.

GEKA (2020). *Yıllık Faaliyet Raporu*, Denizli.

GEKA (2021). *Denizli OSB'nde Enerji Verimliliğinin Sağlanması Amacıyla Sektörel Etüt, Proje ve Yol Haritalarının Belirlenmesi İşine Ait Sonuç Raporu*, Denizli.

GEKA (2021). *Güney Ege Bölgesi Turizm Envanteri ve Eko-Turizm Destinasyon Eylem Planları*, Denizli.

GEKA (2021). *Güney Ege Bölgesi YER-SİS Değerlendirme Raporu*, Denizli.

GEKA (2021). *Güney Ege Bölgesi'nde Kurumsallaşma ve Dijitalleşme Mevcut Durum Analizi*, Denizli.

GEKA (2021). *Muğla İli Entegre Biyogaz ve Organomineral Gübre Üretim Tesisi, Ön Fizibilite Raporu*, Denizli.

GEKA (2021). *Yıllık Faaliyet Raporu*, Denizli.

GEKA (2022). *Güney Ege Eko-turizminde Yeni Destinasyonlar Hedef Pazar Analizi*, Denizli.

İstanbul Sanayi Odası (2021). *Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırması*, İstanbul.

İŞKUR (2022). *2021 Yılı İşgücü Piyasası Araştırması Raporu*, Ankara.

İŞKUR, İş İstatistikleri, <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> (31.12.2022).

Mavi Bayrak Türkiye, 2023 Yılı Mavi Bayrak Sayıları, <http://www.mavibayrak.org.tr/tr/Default.aspx>, (11.07.2023).

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Kuraklık Analizi, <https://mgm.gov.tr/veridegerlendirme/kuraklik-analizi.aspx>, (18.04.2022).

MTA (2010). *Muğla İli Maden ve Enerji Kaynakları Raporu*, Muğla.

Muğla İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (2021). *İl Afet Risk Azaltma Planı*, Muğla.

Muğla Büyükşehir Belediye Başkanlığı (2013). *Muğla İli İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı*, Muğla.

Muğla Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2019, <https://www.mugla.bel.tr/haber/buyuksehir-2-bin-597-tekne-den-atik-topladi>, (25.04.2022).

Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2020). *Muğla İli Deniz Çöpleri Eylem Planı DÇEP (2020-2024)*, Muğla.

Muğla İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü (2021). *Muğla 2020 Yılı İl Çevre Durum Raporu*, 2022.

Muğla İl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Müdürlüğü (2022). *Muğla 2021 Yılı İl Çevre Durum Raporu*, 2022.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Üniversite İstatistikleri, <https://mu.edu.tr/tr/genel-bilgiler/bilgiler/sayilar-la-mugla>, (31.12.2022).

OECD, Income Inequality, <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>, (31.12.2022).

Pamukkale Üniversitesi, Üniversite İstatistikleri, <https://www.pau.edu.tr/pau/tr/sayilarlaPAU>, (31.12.2022).

SGK, İstatistikler, <https://veri.sgk.gov.tr/>, (31.09.2022).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2018). *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu*, Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli Resmi Kuruluş İstatistikleri, <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/>, (30.09.2022).

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İstatistikler, <https://www.aile.gov.tr/istatistikler/aile-ve-sosyal-politikalar-alanindaki-istatistikler/cocuk-hizmetleri-istatistikleri/>, (30.10.2012).

T.C. Aydın Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (2021). *IRAP İl Afet Risk Azaltma Planı*, Aydın.

T.C. Cumhurbaşkanlığı (2022). *2022 Yılı Kamu Yatırım Programı*, Ankara.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2021). *Çevre Durum Raporu 2019 Yılı Özeti: İller*, Ankara.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2020). *İl Çevre Durumu Raporları*, Ankara.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Çevresel Göstergeler, Sektörlere Göre Toplam Enerji Tüketimi, <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/sektorlere-gore-toplam-enerji-tuketimi-i-85800>, (29.06.2022).

T.C. Denizli Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (2021). *IRAP İl Afet Risk Azaltma Planı*, Denizli.

T.C. İçişleri Bakanlığı (2019). *AB Ülkelerinde Sivil Toplum Çalışma Ziyareti Raporu*, Ankara.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2020). *Türkiye'nin İnsan Ticaretiyle Mücadele Yıllık Raporu*, Ankara.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>, (30.10.2022).

T.C. İçişleri Bakanlığı, AFAD Türkiye'nin Afet Risk Haritasını Çıkardı, <https://www.icisleri.gov.tr/afad-turkiyenin-afet-risk-haritasini-cikardi>, (06.06.2022).

T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türkiye Deprem Tehlike Haritası, <https://www.afad.gov.tr/turkiye-deprem-tehlike-haritasi>, (06.06.2022).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İllere Göre Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-176422/istatistikler.html>, (30.11.2022).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze ve Ören Yerleri İstatistikleri, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43336/muze-istatistikleri.html>, (30.09.2022).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>, (29.12.2022).

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri, https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460, (28.09.2022).

T.C. Muğla Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (2021). *IRAP İl Afet Risk Azaltma Planı*, Muğla.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2017*, Ankara.

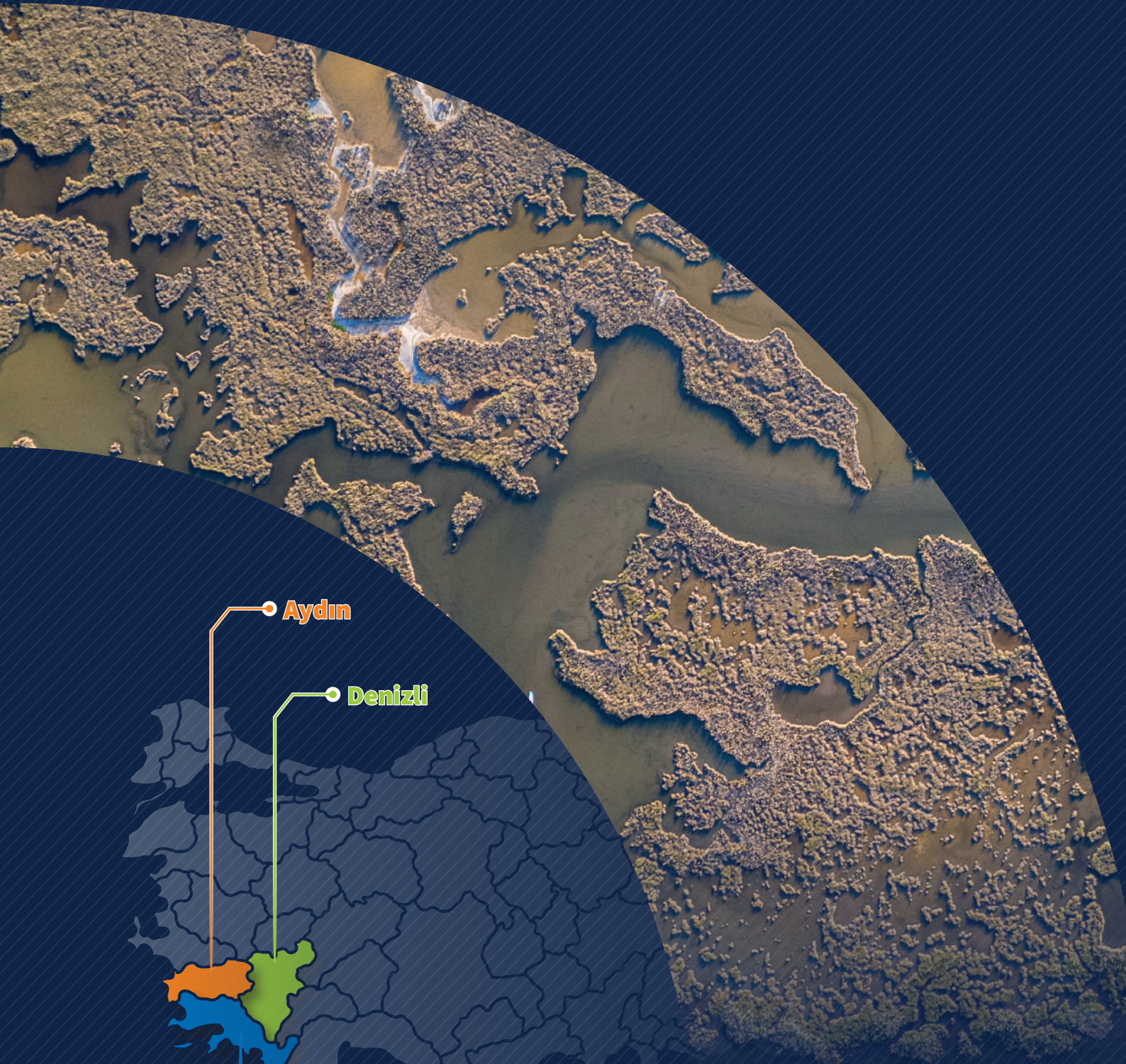
T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). *Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (Yer-Sis)*, Ankara.

- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2021). *TR32 Bölgesi Tekstil Sektörü Analiz Raporu ve Kılavuzu*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması SEGE-2022*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2018–2021, Yatırım Teşvik İstatistikleri, <https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/yatirim-istatistikleri>, (30.10.2022).
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2020-2021, Sanayi Alanları İstatistikleri, <https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler>, (30.10.2022).
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ar-Ge Teşvikleri İstatistikleri, <https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistiki-bilgiler>, (30.10.2022).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2021). *İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu*, Ankara.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2021). *Su Ürünleri Raporu*, Ankara.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Ormancılık İstatistikleri 2021, <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler>, (10.05.2022).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Ormancılık İstatistikleri 2022, <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/resmi-istatistikler>, (11.07.2023).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2023). *Ulusal Sulak Alan Envanteri Yönetim Bilgi Sistemi*.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Havalimanları Karşılaştırmalı İstatistikleri, <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Istatistikler.aspx>, (28.11.2022).
- Tarım Orman Şûrası, Orman Yangınlarıyla Mücadelede Yenilikçi Yaklaşımlar Grubu Çalışma Belgesi, <https://cdn.ys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetGaleriFile/330/DosyaGaleri/956/20%20Orman%20Yang%C4%B1nlar%C4%B1yla%20M%C3%BCcadelede%20Yenilik%C3%A7i%20Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%20Grubu%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Belgesi.pdf>, (30.11.2022).
- TCDD (2020). *2017 – 2021 İstatistik Yıllığı*, Ankara.
- Türkiye Turizm, 2021, <https://www.turkiyeturizm.com/muglanin-denizlerini-7-adet-atik-alim-teknesi-temizliyor-65674h.htm>, (25.04.2022).
- TÜİK, Bölgesel İstatistikler, <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=>, (30.10.2022).
- TÜİK, İl Göstergeleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr>, (29.09.2022).
- TÜİK, Merkezi Dağıtım Sistemi, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>, (30.10.2022).
- Türk Patent ve Marka Kurumu, Coğrafi İşaret Portalı, <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/liste?il=48>, (19.04.2021).
- Türk Patent ve Marka Kurumu, Patent Yıllık İstatistikler, <https://www.turkpatent.gov.tr/patent-istatistik>, (15.10.2022).

Plan Hazırlık Sürecinde Faydalanılan Kaynaklar

- Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (2018). *2019 - 2023 Stratejik Planı*, Aydın.
- Aydın Büyükşehir Belediyesi (2019). *2020 – 2024 Stratejik Planı*, Aydın.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2010). *Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2023*, Ankara.
- Denizli Büyükşehir Belediyesi (2019). *2020 – 2024 Stratejik Planı*, Denizli.
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (2018). *2019-2023 Stratejik Planı*, Ankara.
- European Union, Spatial planning and governance within EU policies and legislation and their relevance to the New Urban Agenda, <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/Spatial-planning-new-urban-agenda.pdf>, (02.11.2022).
- European Commission (2022). Causes of Climate Change, https://ec.europa.eu/clima/climate-change/causes-climate-change_en, (15.11.2022).
- GEKA (2013). *TR32 Düzey Bölgesi Bölge Planı (2014-2023)*, Denizli.
- Muğla Büyükşehir Belediyesi (2019). *2020–2024 Stratejik Planı*, Muğla.
- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (2020). *2021-2025 Stratejik Planı*, Muğla.
- OECD, Digital Government Index 2019 Results, <https://www.oecd.org/gov/digital-government-index-4de9f5b-b-en.htm> (11.09.2022).
- OECD, Handbook of Innovation Policy Impact, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=waSoDAA-AQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=oeed+innovation+policy+handbook&ots=8NmYWb1l_&sig=ZRR8be9ieqLgpQ-7jaXmwBLFnLk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, (01.10.2021).
- Pamukkale Üniversitesi (2020). *Stratejik Plan (2019 – 2023)*, (Güncellenmiş Versiyon), Denizli.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022). *2022-2026 Stratejik Planı*, Ankara.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2021). *2022 – 2023 Stratejik Planı*, Ankara.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2013). *Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı*, Ankara.
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2021). *2022 - 2023 Stratejik Plan*, Ankara.
- T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (2018). *2019-2023 Stratejik Plan*, Ankara.
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2018). *2019-2023 Stratejik Planı*, Ankara.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı (2019). *2019-2023 Stratejik Planı*, Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). *Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2014-2023)*, Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Özel İhtisas Komisyonu ve Çalışma Grubu Raporları*, Ankara.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*, Ankara.
- T.C. Mesleki Yeterlilik Kurumu Başkanlığı (2019). *2019-2023 Stratejik Plan*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *2019–2023 Stratejik Planı*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2019). *2020-2024 Stratejik Planı*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2020). *İller ve Bölgeler Arası Sosyo-Ekonomik Ağ İlişkileri Raporu*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2020). *Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Hizmet Merkezleri Raporu*, Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2020). *Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS) Türkiye’de Kırsal Yerleşimler Saha Çalışması Raporu*, Ankara.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*, Ankara.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021). *2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*, Ankara.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021). *Orta Vadeli Program (2022-2024)*, Ankara.
- T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2022). *Orta Vadeli Program (2023-2025)*, Ankara.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2021). *Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi*, Ankara.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (2022). *2019–2023 Stratejik Plan*, (Güncellenmiş Versiyon), Ankara.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2022). *Stratejik Planı*, (Güncellenmiş Versiyon), Ankara.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (2018). *2019-2023 Stratejik Planı*, Ankara.
- TÜBİTAK (2004). *Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi*, Ankara.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, UNESCO Dünya Mirası Listesi, <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi>, (04.09.2022).

Aydın

Denizli

Muğla

geka.gov.tr